

STUDIER

OVER

DE NORDISKE GUDE- OG HELTESAGNS

OPRINDELSE

AF

SOPHUS BUGGE
PROFESSOR VED CHRISTIANIA UNIVERSITET

ANDEN RÆKKE

HELGE-DIGTENE

KJØBENHAVN
FORLAGT AF UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
1896

HELGE-DIGTENE

I

DEN ÆLDRE EDDA

DERES HJEM OG FORBINDELSER

AF

SOPHUS BUGGE

PROFESSOR VED CHRISTIANIA UNIVERSITET

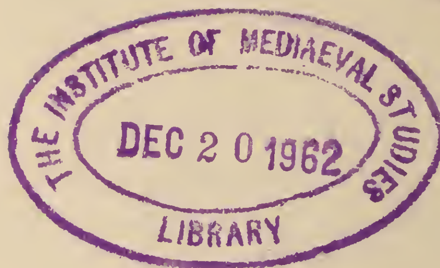
KJØBENHAVN

FORLAGT AF UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

1896

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
DEC 20 1962
LIBRARY

INDHOLD.

I.

Indledende Bemærkninger.

Forrest blandt de egentlige Heltedigte i det gamle islandske Edda-Haandskrift fra omkring Aar 1270 staa Helge-Digtene.

Først et Kvæde om Helge Hundings og Hodbrodds Bane. Derpaa Meddelelser i Prosa og Vers om Helge Hjorvardssøn. Endelig Prosastykker og Vers om Helge Hundingsbane. Medens det første Digt om denne Helt afsluttes med Helges Seier over Hodbrodd, fortælle de Vers, som i nyere Tid er blevne sammenfattede under Navn af det andet Digt om Helge Hundingsbane, ogsaa om Helges Død og om hans Møde efter Døden med sin gjenlevende Elskede Sigrun.

Alle disse Helge-Digte slutte sig sammen til én Gruppe baade ved de i dem besungne Sagn og ialfald tildels ved sin poetiske Behandling.

Den gamle Samling fører ved et Prosastykke »om Sinfjotles Død« over fra Helge-Digtene til Digtene om Sigurd Faavnesbane, med hvem begge Helte af Navnet Helge paa forskjellige Maader er bragt i Forbindelse. Sigurd-Digtningen indledes i Edda-Samlingen af Helge-Digtningen.

Om den Tid, paa hvilken disse Digte er opstaaede, er man i vore Dage kommen til større Enighed end før. Forladt er nu den navnlig af Keyser og Svend Grundtvig

forsvarede Mening, hvorefter Eddadigtene skulde være opstaaede før Islands Opdagelse og Bebyggelse og før Harald Haarfagres Dage, ja forud for den Vikingetid, som repræsenteres af Ragnar Lodbrok. Man er nu enig om, at intet af Eddadigtene i den os foreliggende poetiske Form er ældre end Slutningen af 9de Aarhundred. Flere af Helgedigtene holder man for opstaaede i 10de Aarh., og ved det første Kvad om Helge Hundingsbane har man almindelig sluttet sig til den af Maurer[1]) udtalte Mening, at det ikke er ældre end 11te Aarh.

Derimod har Kjenderne af den gamle nordiske Litteratur hidtil ikke kunnet blive enige om, hvor Helgedigtene og overhoved Eddadigtene er forfattede. Ingen har i nyere Tid sluttet sig til P. A. Munchs Formodning[2]), at Helgekvadene egentlig skulde have hørt hjemme i Gautland, eller til den af Svend Grundtvig[3]) forsvarede Mening, at disse Kvad ligesom Eddadigtenes Hovedmasse skulde være bleven til i de dansk-gøtisk-svenske Lande, hvor det nordiske Kulturliv før Vikingetiden skulde have sin rigeste Blomstring.

Alene med Undtagelse af Gudbrand Vigfusson har alle Forskere i nyere Tid antaget, at Eddadigtene overhoved, saaledes ogsaa Helgedigtene, er norrøne, forfattede af Mænd af norsk-islandsk Nationalitet. Jessen[4]), som skarpt skjelner mellem Sagnenes og Digtenes Oprindelse, mener, at ikke alene Helgedigtene er norrøne, men at ogsaa Sagnet om Helge Hjorvardssøn er norrønt og at det er en Digter af norrøn Nationalitet, som har knyttet det danske Sagn om Helge Hundings og Hodbrodds Bane til Volsungesagnet.

Axel Olriks Antydninger i (Norsk) Hist. Tidsskr. 3dje Række III, 188 synes at vise, at han tænker sig de fleste af Eddasamlingens Heltedigte tilblevne i det sydvestlige Norge.

Spørgsmaalet om Eddadigtenes Hjem er i den nyeste Tid særlig blevet behandlet af to islandske Forfattere, Finnur

---

[1]) Zeitschr. f. deutsche Philol. II, 443.
[2]) Det norske Folks Historie a 228.
[3]) Om Nordens gamle Literatur (1867).
[4]) Über die Eddalieder i Zeitschr. f. deutsche Philol. Bd. III.

Jónsson og Björn Magnússon Ólsen[1]). Finnur Jónsson holder de ældste og allerfleste af Eddadigtene for at være digtede af Nordmænd i Norge, saaledes ogsaa de fleste af Helgedigtene, hvilke han nævner under følgende Navne: Völsungakviða in forna (d. e. »det andet Digt« om Helge Hundingsbane), Helgakviða Hjörvarðssonar og Hrímgerðarmál. For det yngste af Helgedigtene holder han Helgakviða Hundingsbana (d. e. det første Digt), hvilket Digt efter hans Mening er forfattet paa Grønland[2]).

Björn Magnússon Ólsen forsvarer derimod den Opfatning, at de allerfleste Eddadigte er forfattede af Islændinger, og han lader dette gjælde om alle Helgedigtene.

Saa godt som alene har Gudbrand Vigfusson staaet med sin Opfatning; derfor nævner jeg ham tilsidst, tværtimod Tidsfølgen. Vigfusson har fremsat den Mening, at de fleste Grupper af Eddadigtene, og deriblandt Helgedigtene, er opstaaede paa de britiske Øer. Først søgte han deres Hjem paa de nordligere Øer, Orknøerne, Hebriderne, Man. Senere har han fremhævet Helgedigtene som »most distinctly southern in character« og søgt deres Skueplads paa Øerne i den britiske Kanal.

Om Forfatterne af de i Vesten tilblevne Eddadigte siger Vigfusson: »we are inclined to hold that the authors must rather have been connected with the Southern Scandinavian emigration«. Han henfører Forfatterne til den af Vikverjer, Gauter og Jyder bestaaende Folkestrøm, som fra Skagerak kom over til de britiske Øer[3]).

---

[1]) Finnur Jónsson, Den oldnorske og oldislandske litteraturs historie, første bind, København 1894. Derimod er rettet Björn Ólsens Afhandling »Hvar eru Eddukvæðin til orðin?« i »Tímarit hins íslenska bókmenta fjelags«, Aargang XV (Reikjavík 1894). Herpaa fulgte en Afhandling med samme Overskrift af Finnur Jónsson i samme Tidsskrifts Aargang XVI og Svar derpaa af Björn Ólsen sammesteds.

[2]) Se Litt. Hist. I S. 66 og ved Behandlingen af de enkelte Digte.

[3]) Se Sturlunga prolegg. clxxxvi ff.; Corpus poeticum boreale

Vigfussons Opfatning blev modsagt fra næsten alle Sider, navnlig af B. Grøndal (i Tímarit I, 24 ff.) og af Edzardi (Paul-Braune, Beiträge VIII, 349—369). Finnur Jónsson holder Vigfussons Mening for fuldstændig gjendreven (Litt. Hist. I, 63).

Jeg har i mine »Studier over de nordiske Gude- og Heltesagns Oprindelse« I, 30 under Henvisning til Vigfusson udtalt: »Vi tør forudsætte, at den mythiske og heroiske Digtning, der bar de fra Engelskmænd eller Irer optagne Æmner frem, tidligst blomstrede hos Nordboerne i Vesten. Og det er ikke usandsynligt, at nogle af de Kvad, som er optagne i Sæmunds Edda, først har udfoldet sig histude«. Tysklands største Autoritet Karl Müllenhoff har i den Grad stillet sig afvisende ligeoverfor denne Opfatning, at han har paastaaet, at jeg ikke har formaaet at paavise fra Vikingetogenes lange Tidsrum et eneste utvetydigt Exempel paa, at fremmed Stof i Vikingetiden er kommet til Norden og der er blevet omdannet[1]).

Mine Undersøgelser om Helgedigtene har navnlig til Formaal at opklare Spørgsmaalet om deres Hjem og er af mig bestemte til at danne Begyndelsen af en Række Undersøgelser om Eddadigtenes Hjem. Efter Digtene om Helge og Sigrun lader jeg følge Digtene om Helge og Svaava.

II.

Helgekvadene i deres Forhold til senere norrøne Kunstdigte.

Af Helgekvadene er flere andre norrøne Digte fra Middelalderen i Stil og Udtryk paavirkede, og derigjennem faa vi Bidrag til hine Kvads Historie[2]).

§ 8, særlig I, lxiii f.; Grimm Centenary (Oxford—London 1886), III: »The place of the Helgi lays«, p. 29—36.

[1]) Deutsche Altertumskunde V, 49 og 58.

[2]) Naar jeg her skal paavise dette, forbigaar jeg Helgekvadenes

Jeg vil paa Forhaand bemærke, at det i mange Tilfælde er umuligt med Sikkerhed at drage den Grænse, som skiller en Overensstemmelse mellem to Digte med Hensyn til poetisk Stil og Udtryk, som kun grunder sig derpaa, at de to Digtere har digtet i det samme Sprog og under væsentlig samme Forhold, fra den, som godtgjør umiddelbar eller middelbar Paavirkning og Efterligning. Afgjørelsen er ofte en Skjønssag. Men det bør erindres, at den mythisk-heroiske Digtnings Forraad af poetiske Udtryk og Formler fæster sig, udbredes og udvikles gjennem Efterligning. I det følgende er der flere Udtryk, som jeg kun nævner, fordi andre Udtryk i de samme Digte synes at vise Efterligning[1]).

Omkring 1145 digtede den norskfødte Ragnvald Jarl, i Forbindelse med Islændingen Hall Torarenssøn, paa Orknøerne Digtet *Háttalykill enn forni* »den gamle Versemaal-Nøgle«, hvori de i Vers om nordiske Sagnkonger og om norske historiske Konger gav Exempler paa forskjellige Versemaal.

Dette Digts Strophe 19, som handler om Helge (d. e. sandsynlig Helge hvasse, der omtales bl. a. i Brudstykket af Fortællingen om Skjoldungerne), viser bestemt Efterligning af Str. 53 og 54 i det første Kvad om Helge Hundingsbane[2]).

Indvirkning paa islandske Vers, der er saa sene som t. Ex. Versene i Sagaen om Orvarodd, og paa flere Vers, hvis Tilblivelsestid ikke er bleven tilnærmelsesvis bestemt, som f. Ex. Versene i Hálfs saga.

[1]) For Kortheds Skyld siger jeg i det følgende ofte »første (og andet) Helgekvad« for »første (og andet) Kvad om Helge Hundingsbane« i Modsætning til Digtningen om Helge Hjorvardssøn.

[2]) I Háttal. 19 (som er forfattet i Bálkarlag) heder det:

Hafði Helgi
í hjǫrva gný
geðstein glaðan . . . . . .
Var rǫnd roðin,
riðu skølkingar . . . . . .
átu ernir
af jǫfurs dólgum,
hreyfðusk hrafnar
yfir hrækesti.

Ogsaa Udtryk i andre Stropher af denne Háttalykill vise Paavirkning dels af det første, dels af det andet Digt om Helge[1]). Altsaa var første Helgekvad kjendt paa Orknøerne omkring 1145. Det samme gjælder sandsynlig om det andet Digt om Helge, om det end kun er Str. 25, hvoraf Paavirkning kan spores i Háttalykill enn forni.

I Forbindelse hermed kan det nævnes, at det første Helgekvad synes at have været kjendt af Forfatteren af det Ordsprog-Digt (*Fornyrðadrápa* eller *Málsháttakvæði*), der er udgivet af Møbius 1873[2]). Man har formodet, at dette Digt

---

Dette er Efterligning af H. Hund. I 53—54:

Svipr einn var þat,
er saman kvámu
fǫlvir oddar . . . . . .
sá hafði hilmir
hart móðakarn . . . . . .
át hálu skær
af hugins barri.

F. Jónsson (Litt. Hist. II, 37) formoder, at det er Frodes Brodersøn Helge, der omtales i Háttalyk. 19.

[1]) I Háttal. Str. 5, som handler om Helge Hundingsbane (og som mangler i Egilssons Udg.) heder det:

gerðisk geira harðr | gnýr.

Heri finder jeg Efterligning af H. Hund. I 54: *óx geira gnýr.* Háttal. 20 *grástóði gríðar* (*gríða* Hskr.) og Háttal. 6: *flagða grástóð* efter H. Hund. II 25: *gránstóð gríðar.* Háttal. 15 *aldrklifs akarn* efter H. Hund. I 53: *móðakarn. benlogi* Háttal. 22, 34 efter H. Hund. I 51. Flere af disse Sammenstillinger er allerede anførte af Finnur Jónsson Litt. Hist. I, 53.

[2]) Málsh. 7[1]: *Bjarki átti hugarkorn hart* synes at være en Efterligning af H. Hund. I 53:

sá hafði hilmir
hart móðakarn.

Málsh. 25[2]: *fljóðin verða at ǫldrum kørin* henviser mulig til H. Hjǫrv. 32:

ek hefi kørna
ena konungbornu
brúði þína
at bragarfulli.

I Str. 33 betegnes dette som *ǫlmál.* (Helg. Hjǫrv. 35 har Ordet *fljóð,* der rigtignok ogsaa findes i flere andre Olddigte.)

er forfattet paa Orknøerne af Biskop Bjarne Kolbeinssøn († 1222).

Den islandske Skald Gisl Illugessøn, som stammede fra Tind Hallkelssøn, kom i en ung Alder til Magnus Barfod og digtede efter dennes Død 1103 en Magnúskviða, hvori han bl. a. fortæller om Kongens Tog til Suderøerne og Orknøerne. Denne er i sit Versemaal og i hele sin poetiske Behandling en Efterligning af de tre Helge-Digte og andre Eddakvad, som Gisl aabenbart har kjendt.

Efter Sigurd Slembes Død 1139 digtede Islændingen Ivar Ingemundssøn om ham en Sigurðarbálkr i fornyrðislag. Han har i denne fulgt Gisl i at tage Eddakvad og navnlig Helgedigtene til Forbillede.

I et Digt (en *flokkr*) om Harald Haardraades og Svend Estridssøns Møde i Gautelven 1063—64, som skal være forfattet af en ikke nærmere kjendt Skald Halle[1]), forekommer et Udtryk, som synes at være laant fra det første Helgekvad[2]).

Islændingen Bolverk Arnorssøn, Broder til den mere navnkundige Skald Tjodolv, digtede kort Tid efter 1048 en Draapa om Harald Haardraade. Han synes i denne at være paavirket af det første Helgekvad[3]).

I en Strophe, som skal være digtet af Tjodolv Arnorssøn i 1043, synes Tjodolv at vise Kjendskab til det andet Kvad om Helge[4]).

---

[1]) F. Jónsson Litt. Hist. I, 638 f.

[2]) Har. s. harðr. Kap. 73 (Corp. poet. bor. II 210):

Dugir siklingum segja
slíkt alt er her líkar.
Jfr. *þó dugir siklingum*
satt at mæla

H. Hund. I 46.

[3]) Ordene *skriðu beit* Heimskr. Har. s. harðr. Kap. 2 (Corp. poet. bor. II, 215) synes at være Efterligning af *beit svǫrt* (Hskr. har *h' vt*) *skriðu* H. Hund. I 23. Dette støttes maaské derved, at Bolverk i samme Strophe har *svartan snekkju brand.* Sammenlign *gjálfrstóðum* Bolverk i Har. s. harðr. Kap. 31 (Corp. poet. bor. II, 216) med *gjálfrdýr* H. Hund. I 30.

[4]) At Ordet *gœr* (Heimskr. Magn. s. g. 31 Slutn.; Corp. p. b. II, 203, 6) = *í gœr* er brugt under Paavirkning af H. Hund. II 12,

I et Digt om Magnus den gode (Magnúsflokkr), som Tjodolv Arnorssøn har digtet 1045 eller lidt senere, forekommer et Udtryk, som synes at røbe Paavirkning fra Digtet om Rimgerd i Digtningen om Helge Hjorvardssøn [1]).

Tjodolv synes ogsaa i sit Kvæde Sexstefja, som han har digtet om Harald Haardraade i 1065, at vise Kjendskab til det første Helgekvad. Thi Udtrykket *barr ara* »Ørnens Korn« om Aadsler [2]) synes — middelbart eller umiddelbart — at være en Efterligning af *hugins barr* Helg. Hund. I 54 »Ravnens Korn«.

Kort efter 1064 digtede Arnor Jarleskald et Mindedigt om Orknøjarlen Torfinn. Jeg tror af Udtrykkene i denne Draapa at kunne spore, hvad jeg ikke kan bevise, at Skalden paa den Tid, da han digtede den, kjendte Helgedigtene [3]).

Efter Magnus den godes Død i 1047 digtede Arnor en Draapa om ham. Heri bruger han Udtrykket *af úlfa barri* [4]) »af Ulvenes Korn«, d. e. af Lig. Dette er en Efterligning af *af hugins barri* Helg. Hund. I 54 »af Ravnens Korn« [5]).

---

gjøres sandsynligt derved, at begge Stropher skal være kvædne Dagen efter at der er gjort Strandhugg i Danmark.

1) *í fagran framstafn* Heimskr. Magn. s. g. Kap. 31 (Corp. poet. bor. II, 201) jfr. *í fǫgrum . . . beits stafni* H. Hjǫrv. 14. *fagr* synes ikke at være et saa nærliggende Epitheton til Stavnen, at Overensstemmelsen med Sandsynlighed kan holdes for tilfældig.

2) Snorra Edda II, 486; Corp. poet. bor. II, 208.

3) Jfr. *áðr fimtán væri . . vetra* (Corp. poet. bor. II, 194) med *þá er . . var fimtán vetra* H. Hund. I 10. *í ferðar broddi* (Cpb. II, 195) er ikke bevisende, da Udtrykket ogsaa forekommer i Prosa. Jfr. dog *í farar broddi* H. Hund. II 19. Heller ikke er det bevisende, at Arnor her betegner, ligesom Helgedigtene, Kongen som *gramr, lofðungr, mildingr, ræsir, siklingr, skjǫldungr, þengill.* Han bruger Ordet *þrima*.

4) Fms. VI, 68; Corp. poet. bor. II, 190.

5) Udtrykket *und sik þrungit* H. Hund. II 20 findes ogsaa i det nævnte Digt af Arnor (Fms. VI, 51; Corp. poet. bor. II, 190). Men af dette Udtryk tør intet sikkert sluttes, fordi det kan siges at være en fast Formel. Jfr. *und sik . . . þrungit* i Hallvards Knútsdrápa (Cpbor. II, 162); *und sik þryngvi* i Ottar svartes hǫfuðlausn fra c. 1020 (Cpbor. II, 155). Tyder Allitte-

Efter Orknøjarlen Ragnvald Brusessøns Død sidst i 1045 forfattede Arnor en Draapa om ham. I denne[1]) forekommer Ordet *ættstafr* »Ætling«. Dette findes ellers kun i H. Hund. I 55, her i den ældre Form *áttstafr*[2]).

---

rationen paa, at det oprindelige Udtryk i Helg. er: *undir þrungizk*?

[1]) Corp. poet. bor. II, 194.

[2]) Udtrykket *brimdýr*, d. e. Brændingens Dyr, om Skibet synes fra Helg. Hund. I 50 at være gaaet over til en kunstig islandsk Strophe, som anføres i Landnaama II, 6 (Ísl. ss. I, 82). Fra Helgedigtet er Udtykket *brimdýr* tillige gaaet over i Búadrápa, der er digtet af Torkell Gislessøn, som man mener, i 12te Aarhundred (Fms. VI, 163. Wisén Carm. Norr. S. 66). Dette Digt viser ogsaa i flere andre Udtryk Paavirkning fra det første Helgekvad: *rym randa* Búadr. 3 efter *randa rym* Helg. Hund. I 17, *þrymr var hár stála* Búadr. 12 jfr. *þrymr var álma* H. Hund. I 16. Ordene *raukn*, *ræsir* er fælles for begge Digte. Det synet at være urigtigt, naar Vigfusson Corp. poet. bor. II, 104 har indsat *brimdýrom* i Tord Kolbeinssøns Eiriksdrápa, istedenfor *bládýrom*, se Fms. XI, 196.

Ordet *valdǫgg*, d. e. Valdugg, for »Blod« findes i den gamle Digtning kun i Helg. Hund. II 44 og i et Vers i Landnaamabok (Ísl. ss. I, 164. Cpbor. II, 56. Gislason Udvalg S. 10, 73). Dette Vers skal være digtet paa Island af Haastein Romundssøn i 10de Aarh., snarest i dettes anden Halvdel. Denne Overensstemmelse med Hensyn til *valdǫgg* lader sig ikke med Tryghed bruge som Bidrag til Helgedigtningens Historie. Thi om jeg end holder det for sandsynligt, at *valdǫgg* i Haasteins Vers er laant fra Helgedigtet, kan man herimod indvende, at Ordet kan have hørt til det poetiske Ordforraad, der var fælles for mange Digte. Desuden har man ved Vers som de, der tillægges Haastein og hans Fader Romund, ingen Sikkerhed for, at de er digtede til den Tid, som Sagaen angiver.

Væsentlig det samme gjælder om Udtrykket *vega þorði*, der baade forekommer i Helg. Hund. II 4 og i de saakaldte Máhlíðingavísur, der skal være digtede efter en Kamp af Toraren Torolvssøn paa Maavalid ved Breidefjorden, ifølge Vigfusson Aar 981 (Eyrb. S. 24, Kap. 18; Cpbor. II, 58).

I en Strophe, som Viga-Glum skal have kvædet (Glúma Kap. 21; Corp. poet. bor. II, 75) omkring 990, forekommer Udtrykket *grára geira* »de graa Spyds«, der synes at være laant fra Helg. Hund. I 12. Men det lader sig ikke nøie bestemme,

Jeg har i det foregaaende godtgjort, at der paa Island viser sig Kjendskab til Helge-Digtene og særlig til det første Kvæde om Helge Hundingsbane fra Firti-Aarene i 11te Aarhundred af. Ordforbindelser og Kenninger i Draapaer og Flokke, forfattede i Hirdskaldenes sædvanlige Versemaal *dróttkvætt*, af Tjodolv Arnorssøn, Bolverk Arnorssøn, Arnor Jarleskald og flere omtrent samtidige Skalde er Efterligninger af Udtryk i det første Helgekvad.

I første Halvdel af 12te Aarhundred er Helgedigtene aabenbart endnu mere anseede og yndede, thi deres Versemaal og Udtryksmaade bliver helt igjennem Forbilledet for Gisl Illugessøns og Ivar Ingemundssøns Fyrstedigte.

Af Ragnvald Jarls omkr. 1145 paa Orknøerne forfattede Háttalykill se vi, at det første Helgekvad dér paa den Tid var et af de mest bekjendte Digte om Oldtidens Sagnhelte[1]).

---

naar den Strophe, som tillægges Glum, er digtet. Af *vígnesta* Helg. Hjǫrv. 8 sammenlignet med *vígnest* Guthorm Sindre i Heimskr. Hák. s. g. (Unger S. 146, F. J. S. 197) vover jeg ikke at slutte noget om Digtenes Tid. Jeg holder det for usandsynligt, at Udtrykket skulde være optaget i Helg. Hj. fra Guthorms Vers, men, hvis dette er authentisk, kan de to Digte have øst Udtrykket af en fælles ældre Kilde.

[1]) Vigfusson (Cpbor. I, LXIV og II, 459) har fremsat den Formodning, at Eivind Skaldaspiller c. 970 i *Hákonarmál* skulde have efterlignet det første Kvad om Helge Hundingsbane. Den Scene, hvori Haakon sidder kamptræt og saaret paa Slagmarken mellem de Døde, da Valkyrjerne kommer ridende, skal være en Efterligning af Mødet mellem Helge, som sidder under Ørnestenen, og Kampmøerne. Vigfusson minder ogsaa om de mellemskudte Sætninger i Hákonarmál. Jeg finder ikke Lighederne fuldt bevisende for, at Forfatteren af Hákonarmál har kjendt Helgekvadet. (Man kunde ogsaa sammenstille *hverr Yngva ættar* Hák. med *áttstafr Yngva* H. Hund. I 55; *beneldar* Hák. med *benlogar* H. Hund. I. Hák. har *gunnfani*; *siklingr* forekommer der i mindre oprindelig Betydning end i Helgedigtene.) Men hvis Forfatteren af Hák. m. har kjendt det første Kvad om Helge Hundingsbane, da vil jeg benytte dette Forhold til at bestemme Tiden for Hák. m., ikke til at be-

III.

Det første Kvad om Helge Hundingsbane i dets Forhold til ældre norrøne Digte.

For at kunne følge Helgedigtenes Historie længer tilbage er det hensigtsmæssigt, om muligt, at udfinde, hvilke ældre norrøne Digte Forfatterne har kjendt. Jeg indskrænker mig midlertidig til det første Digt om Helge Hundingsbane og behandler her ikke dettes Forhold til Digtningen om Helge Hjorvardssøn. Her tager jeg nærmest Hensyn til hvad man kan slutte af de enkelte Ord og Udtryk. Senere vil Sagntræk komme ind under Betragtningen.

Det første Helgekvad, som i det gamle Haandskrift kaldes baade et »Digt om Helge Hundings og Hodbrodds Bane« og »Volsungekvad«, er et sammenhængende Digt i det sædvanlige folkelige episke Versemaal fornyrðislag. Det begynder med Helges, Sigmunds Søns, Fødsel (1—8) og Opvækst (9). Fortæller derpaa, at Helge fælder Hunding (10) og Hundings Sønner (11—14). Efter Slaget kommer Sigrun med sine Kampmøer til ham ridende gjennem Luften (15—17). Hun meddeler ham, at hendes Fader Hogne har fæstet hende til Hodbrodd Granmars Søn, men at hun har sagt denne, at hun afskyer ham. Helge lover at fri hende fra Hodbrodd (18—20). Han kalder Krigere sammen videnfra (21—25)

---

stemme Tiden for Helgekvadet. Jfr. Symons i Zeitschr. f. d. Philol. 18 S. 115.

Af Ligheden mellem *móðakarn* H. Hund. I 53 »Hjærte« og *akarn dólgs* Þórsdrápa 10 (Sn. Edda I 296) »Hjærter« tør jeg ikke slutte noget om første Helgekvads Alder, fordi jeg tror (hvad jeg ikke her kan begrunde), at vedkommende Linje i Þórsdr. ikke er af Eiliv Gudrunssøn, men yngre. Desuden er det ikke fuldt sikkert, at Forfatteren af Verset i Þórsdr. her har efterlignet Helgekvadet, om end dette forekommer mig sandsynligt.

og seiler til Granmarssønnernes Land (26—31). Her kommer det til en grov Ordstrid mellem Helges Broder Sinfjotle og Gudmund Granmarssøn (32—44). Den afbrydes af Helge (45—46). Mænd ride til Hodbrodd for at melde ham Fiendernes Komme (47—50). Han sender Ryttere ud for at samle Krigere til Hjælp (51—52). Slaget skildres (53). Under dette kommer Kampmøerne fra Himmelen (54). Hodbrodd falder. Tilsidst ønsker Sigrun Helge til Lykke og siger: »Hil dig, da du har fældet Hodbrodd! du skal nu ubestridt eie mig, i Ro styre Land og Rige og nyde Seierens Frugter« (55—56).

Dette første Kvad om Helge Hundingsbane er anerkjendt for at være et af de yngste Digte i den gamle Eddasamling, saa at Gripesspaa og Atlamaal, vel ogsaa det fuldstændige Kvad om Sigurd er de eneste Heltedigte i Samlingen, som almindelig erklæres for yngre. Dette Helgekvad er opfyldt af Reminiscenser fra andre Digte i Samlingen.

Dets Forfatter har kjendt de Vers, som vi sammenfatte under Navn af det andet Kvad om Helge Hundingsbane, og han har helt igjennem efterlignet dettes poetiske Udtryk [1]).

---

[1]) Flere af de Udtryk, jeg i det følgende anfører af de to Kvad om Helge Hundingsbane, findes ogsaa andensteds, uden at jeg her anfører dette.

buðlunga i Allitteration med *beztan* I 2; *buðlungr* i Allitteration med *beztr* II 30. *buðlungr* ∼ *bótir* I 12; *buðlungr* ∼ *bót* II 44. Ligesaa findes *dǫglingr*, *hildingr*, *hilmir*, *lofðungr* og flere Udtryk for beslægtede Begreber i begge Digte.

Ylfinga nið ∼ *angri* I 5; *Ylfinga niðr* ∼ *angr-* II 47, *niðr Ylfinga* II 8.

hvessir augu I 6, *hvǫss eru augu* II 2; begge Udtryk om Helge.

burr Sigmundar I 6, *Sigmundar bur* I 11 og II 12.

brá ljóma I 15, *ljóma bregði* II 36.

und hjálmum I 15, II 7.

brynjur váru þeira blóði stoknar I 15; *hví er brynja þín blóði stokkin* II 7.

suðrœnar I 16 (som Vǫlund. 1), *suðrœn* II 45. Paa begge Steder om Kampmøer.

Forfatteren af første Helgekvad har kjendt *Vǫluspá*. Dette viser sig tydeligst i Ordstriden mellem Gudmund og Sinfjotle. Thi Replikkerne i denne Scene laane Figurer og Udtryk fra den mythiske Verden, hvis Billeder den nordiske Sibylles Spaadom ruller op for os.[1])

---

uggi eigi þú I 20 jfr. *hirð eigi þú* II 18.
dǫglingar dagsbrún sjá I 26, *dǫgglitir dagsbrún sjá* II 43.
víkingar I 27 og II 4, II 19.
I 32 og I 35 jfr. II 19—20.
svínum gefr I 34, *gefa svínum soð* II 39.
ǫrnu sadda I 35, *ætt ara . . saddak* II 8.
á kvernum I 35, II 2.
vargljóðum vanr á viðum úti I 41, *vargr á viðum úti* II 33.
gullbitluð I 42, *gullbitli vanr* II 36.
at Frekasteini I 44, I 53, II 21, II 26.
Om I 45—46 i Forhold til II 23—24 se i det følgende.
Gylfa I 49, II 27.
una lífi I 55, II 36.
rauðir baugar I 56, *bauga rauða* II 35.
sigrs ok landa I 56, *munar ok landa* II 46.

Jeg har ikke fundet noget sikkert Spor til, at der i »det andet Digt« om Helge Hundingsbane er indtaget Vers, som skulde være digtede til Udfyldning af det første Digt og være yngre end dette, saaledes som det antages (af Fr. Zarncke?) i Liter. Centralblatt 1867 Nr. 43. Dog tør jeg intet afgjøre om Aldersforholdet mellem første Helgekvad og Helg. Hund. II 5—13. Skulde *í Bragalundi* H. Hund. II 8 være en Efterligning af *í Brálundi* H. Hund. I 1 og 3?

[1]) Sinfjotle siger til Gudmund (Str. 39):

Niu áttu vit
úlfa alna,
ek var einn faðir þeira.

»Vi to havde faaet sammen ni Børn, som var Ulve; jeg var alene Fader til dem.« Gudmund svarer (Str. 40):

Faðir varattu
fenrisúlfa
ǫllum ellri,
svá at ek muna.

»Ikke var du Fader til Fenresulve, ældre end alle, saavidt jeg mindes«.

Men ogsaa i andre Afsnit af Helgekvadet klinger Udtryk fra Volvens Spaadom igjen. Selve Begyndelsesordene i Helgekvadet

Ár var alda
þat er —

»Det var aarle i Tiderne at —« er en Efterligning[1]) af Vspá 3:

Ár var alda

þar er (i den yngre Redaction af Snorres Edda *þat er*) —. Disse indledende Ord er fuldt berettigede i Volvens Mund, da hun giver Besked om Verdens første Tider. Derimod virke Ordene lidt fordringsfuldt i Begyndelsen af Helgedigtet[2]).

Heri foreligger en tydelig Paavirkning fra Vspá 40:

Austr sat en aldna
í Járnviði
ok fœddi þar
Fenris kindir.

» I Øst sad den gamle Kvinde i Jærnskoven og fødte der Fenres Yngel«.

I Helgedigtet har *Fenrisúlfr* »Helvedulven« modificeret sin oprindelige Betydning.

H. Hund. I 36:

fátt mantu, fylkir!
fornra spjalla

indeholder en Reminiscens fra Vspá I:

forn spjǫll fira,
þau er fremst um man,

hvor Udtrykket passer bedre, da der i Vspá meddeles Efterretninger fra Urtiden (Symons i Paul-Braune Beitr. IV, 174). *þursa meyjar* H. Hund. I 40 og Vspá 8. Ogsaa ved *vǫlva* 37 og *valkyrja* 38 henviser H. Hund. I til den Mytheverden, som omhandles i Vspá. Ordet *valkyrjur* forekommer i Vspá 34.

[1]) Symons i Paul-Braune Beitr. IV, 173.

[2]) Omvendt synes Reminiscenser fra Helgedigtet at have faaet Indflydelse paa enkelte Navnes Form i senere Redactioner af Vǫluspá. Str. 44 i Vspá, der spaar om Verdens sidste Tider, begynder:

Geyr Garmr mjǫk
fyr Gnipahelli

»Garm gjøer stærkt foran Gnipehulen«. Men i den prosaiske Gjengivelse heraf har Uppsala-Edda *Gnipalundi* istedenfor *Gnipahelli.* Denne Forandring er fremkommen ved Indflydelse

Forfatteren at Helgekvadet maa have kjendt Grimnesmaal. Udtrykket *heilog vǫtn* H. Hund. I 1 »hellige Vande« om Himmelens Vande, som strømmer under Tordenveiret, gjenfindes i Grímn. 29 og er vistnok laant derfra. Thi i Grímn. har Udtrykket en tydeligere Begrundelse, da det der siges, at Guden Thor vader gjennem Vandene, og i Grímn. har det et Sidestykke deri, at Valhals Grind ligeledes kaldes »hellig« (Str. 22).

H. Hund. I 38 siger Sinfjotle til Gudmund: »Du var en Valkyrje hos Odin«, *valkyrja ... at Alfǫður*. »Alle Einherjer (*einherjar allir*) vilde til at slaas for din Skyld«. Dette henviser til Grímn. 36. Her opregner Odin Valkyrjernes Navne. Han begynder: »Rist og Mist vil jeg skal bære Horn til mig.« Han ender med: »Randgrid og Raadgrid og Regenleiv, de bære til Einherjerne Øl«[1]). Grímn. 48 nævner blandt Odins Navne *Alfǫðr* «Alfader«.

Om Helge, som har fældet Hundings Sønner, heder det H. Hund. I 14:

farit hafði hann allri
ætt geirmímis

»han havde ødelagt Spydmimers hele Æt«. Helges Fiende Hunding betegnes altsaa her ved en kunstig Kenning »Spyd-Mimer.« Denne Kenning har efter min Formodning paa den ene Side sin Forudsætning deri, at Helten i Guðr. hvǫt 8 kaldes *geirnjǫrðr* »Spyd-Njord«. Der gaar gjennem den norrøne Digtning, som den udvikler sig i Modsætning til de andre germanske Folks Digtning, en Stræben efter at betegne Heltene som skabte i Gudernes Billede. Ordet *sigtívar* »Seierguder«

---

af Udtrykxet *fyr Gnipalundi* H. Hund. I 40 og 50. Fra Helgedigtet er *Gnipalundr* ogsaa som Navn paa et fabelagtigt Sted gaaet over i Þorsteins s. bœjarmagns. Hvor det om Dværgene i Vspá 14 heder:

þeir er sóttu
frá salar steini

har istedenfor *salar steini* Haandskrifterne af Snorres Edda *svarins* (*svarnis* Uppsalabók) *haugi*, der er et Stedsnavn, som hører hjemme i Helgedigtningen.

[1]) Jfr. *ǫllum einherjum* Grím. 51.

»Kampguder« bliver saaledes Betegnelse for Helte. Kong Atle har sin Valhal og Lidskjalv. Og denne Stræben virker med ved en Række af kunstige Betegnelser for Manden, hvilke jeg har søgt at belyse i mine Bidrag til den ældste Skaldedigtnings Historie S. 38 ff. Da Heltene saaledes betegnes som Guder, er det naturligt, at Helges Fiende (der, som vi skal se, opfattes som foragtelig) betegnes ved et Udtryk, der egentlig tilkommer en af Jætterne, Gudernes Modsætning.

Udtrykket *geirmímir* har derfor paa den anden Side sin Forudsætning i Grímn. 50, hvor Odin siger:

Sviðurr ok Sviðrir
er ek hét at Søkkmímis
ok dulðak þann enn aldna jǫtun,
þá er ek Miðviðnis vark
ens mæra burar
orðinn einn bani.

»Svidur og Svidrer kaldte jeg mig hos Søkkmimer og daarede den gamle Jætte, da jeg ene var bleven Midvidners, hans navnkundige Søns, Bane«.

Her nævner altsaa Odin, at han har fældet Sønnen af en Jætte *Søkkmímir*. Ved Efterligning heraf er det, at Hunding, hvis Sønner Helge har fældet, i H. Hund. I 14 betegnes som »Spyd-Mimer«.[1])

---

[1]) Fremdeles kan nævnes:

bjǫrg eða brim H. Hund. I 28 jfr. *bjǫrg ok brim* Grím. 38.

Høist sandsynligt forekommer det mig, at Helgekvadets Forfatter ogsaa har kjendt *Lokasenna*. I H. Hund. I 37 siger Sinfjotle til Gudmund:

Þú vart vǫlva
í Varinseyju,

hvor *vǫlva* tænkes som en Heks. Denne Replik i Skjændescenen synes at være opstaaet under Indflydelse af Lok. 24, hvor Loke lader Odin høre, at han har øvet Trolddom *sem vǫlur*, og det paa en Ø: *Sámseyju í*. I H. Hund. I 39 beskylder Sinfjotle Gudmund for at have født Børn som en Kvinde, og disse Børn var Ulve, hvorfor i I 40 indsættes *fenrisúlfar*. I Lok. 23 faar Loke høre, at han har født Børn som en Kvinde. Lokes Søn *Fenrir* nævnes Lok. 38, 39.

Forfatteren af det første Helge-Kvad har sandsynlig kjendt Digtet om Rig *Rígsþula*. Herfor taler *tǫtrughypja* »hun, som har kastet Filler over sig« i H. Hund. I 43 og som Betegnelse for en Trælkvinde i Ríg. 13.

I H. Hund I 17 betegner *álmar* »Buer«. Det Mellemled, som viser os Overgangen fra Betydningen »Alm« til »Bue«, har vi i Ríg. 28: *álm of bendi* »han bøiede en Alm (Almegren)«, nemlig for deraf at danne en Bue; Ríg. 35 *álm at beygja* »at bøie en Alm« (til Bue). Derfor forudsætter Helgekvadet her vistnok Digtet om Rig. Jfr. ogsaa *hjǫrum at bregða* H. Hund. I 46 »svinge Sværd« med *hjǫrvi brá* Ríg. 37 »svang Sværd«. Ríg. 47 har tidligere havt Verslinjen *hjǫrum of bregða,* som mangler i det bevarede Haandskrift.

Der er et Par særlige Overensstemmelser mellem *Hyndluljóð* og det første Helgekvad. Men jeg vover ikke for Tiden efter disse at bestemme de to Digtes Aldersforhold. Først maa Undersøgelser om dem begge foretages[1]).

Forfatteren af Helgekvadet er bleven paavirket af Kvadet om Valund. Kampmøerne kaldes i H. Hund. I 16 *dísir suðrœnar*[2]) »sydlandske Kvinder«, efter det ensbetydende *drósir suðrœnar* Vkv. 1. I Digtet om Valund er det tydeligere begrundet, at Møerne kaldes »sydlandske.«

---

[1]) H. Hund. I 9 siges om den unge Helge: *hann galt ok gaf gull verðungu* »han gav Hirden Guld som Betaling og Gave«; Hyndl. 2 siges om Odin: *hann geldr ok gefr gull verðungu.* Flat. har *verdugum.* H. Hund. I 43 forekommer *imðar* af *Imð*, Navn paa en Jættekvinde. I Hyndl. 37 (hvilken Strophe af nogle henføres til et fra Hyndl. forskjelligt Digt »den korte Volvespaadom«) nævnes *Imdr* (rettere *Imð*) som Navn paa en af de Jættemøer, der er Heimdalls Mødre. Det er sandsynligt, at Navnet fra først af hører hjemme i denne specielle Mythe, og at dets Anvendelse som Betegnelse for Jættekvinde i Almindelighed er senere. Ogsaa i Hyndl. er Tale om, at Loke har Ulven til Søn og har født Barn som en Kvinde. Niedner (Zeitschr. f. d. Alt. XXXVI, 292) nævner Hyndl. blandt de Eddadigte, som Forfatteren af det første Helgekvad navnlig har benyttet.

[2]) Dette bør altsaa efter min Mening ikke ændres til *dís suðrœna.*

Jeg antager, at *alvitr* i Vkv. 1, 3, 10 er forvansket af *ælbite (elfete)* »Svaner« i et engelsk Digt, som har været det norske Kvads Forbillede, men saaledes at *alvitr* efter Digtningens Overførelse til norsk Sprogform er blevet opfattet som *al-vitr* sammensat med *vitr* »Vætter, overnaturlige kvindelige Væsener«[1]. Jeg finder Efterligninger af dette Udtryk fra Kvadet om Valund i flere Betegnelser for Seiermøer: i *alvitr* sg. H. Hund. II 26, opfattet som »en Kvinde, der i et og alt er en Vætte«[2], fremdeles i *hjálmvitr* »hjælmdækte Vætter« H. Hund. I 54, *sárvitr* sg. »Saarvætte« sammesteds, *fólkvitr* Acc. sg. »Fylkingens Vætte, Kampvætte« Fáfn. 43.[3])

Det første Helgekvad forudsætter Kjendskab til de Vers, som forenes under Navnet *Fáfnismál*[4].

---

[1]) Denne Opfatning havde jeg i Forelæsninger fremsat, inden jeg læste, at Wadstein (Uppsalastudier S. 175) forklarer *Alvitr* i Vkv. som *alfitr* »Svaner«, men uden at antage Indflydelse fra Angelsaksisk. Sievers (Paul-Br. Beitr. XII, 488) opfatter *alvîtr* i Vkv. = ags. *ælwihte* »Fremdwesen« »Wesen aus einer andern Welt«.

[2]) Jfr. Dværgenavnet *Alþjôfr.*

[3]) Ved *alvitrar* i Prosastykket foran Vkv. er tænkt paa *vitr* »vis«.

[4]) Om den unge Helge heder det i H. Hund. I 9:

Þá nam at vaxa
fyr vina brjósti.

Jfr. hermed Faavners Ord til Sigurd Fáfn. 7:

ef þu vaxa næðir
fyr þinna vina brjósti,

hvor det oprindelige Udtryk vel er:

fyr vina brjósti.

H. Hund. I 21:

iðgnógan
ógnar ljóma
brǫgnum bjóða.

Her betyder *ógnar ljómi* sikkert »Guld«. Udtrykket er vistnok laant fra Fáfn. 42, hvor det om den Sal, hvori Sigrdriva sover, heder:

þann hafa horskir
halir um gǫrvan
ór ódøkkum
ógnar ljóma.

Jeg er i Tvivl om, hvorledes det første Helgekvads Forhold til *Reginsmál* skal opfattes. De Stropher af dette Digt, som er forfattede i Versemaalet ljóðaháttr, synes ialfald at være ældre end det første Helgekvad. Men naar Sigurd i Reginsm. 14, hvilken Strophe er forfattet i fornyrðislag, kaldes *Yngva konr* »Yngves Slægtning«, saa skulde man tro, at dette skyldtes Paavirkning fra Helgedigtningen, thi dette Udtryk passer i sin oprindelige Betydning paa Helge som gammel dansk Sagnhelt, derimod ikke paa Sigurd, den frankiske Sagnhelt; se i det følgende. Det kunde ligefrem være en Efterligning af *áttstafr Yngva* »Yngves Ætling«, der i H. Hund. I 55 betegner Helge.

I samme Strophe Reg. 14 heder det om Sigurd:

þrymr um ǫll lǫnd | ørlǫgsímu.

»Skjæbnebaandene er spændte ud over alle Lande«. Dette Udtryk kunde synes at være paavirket fra Skildringen i det første Kvad om Helge, hvor Nornerne fæste de Baand, der bestemme Helges Skjæbne, under Himmelen. Herved bruges Udtrykkene *ørlǫgþáttu* »Skjæbnesnorene«, *gullinsímu* »de gyldne Baand«[1]).

Forfatteren af det første Helgekvad synes at have kjendt det Kvad om Sigurd, af hvilket vi kun har Slutningen tilbage[2]).

Efter Ordenes oprindelige Betydning skulde *ógnar ljómi* betegne »en Straaleglans, som vækker Rædsel«, og saaledes synes Udtrykket at kunne opfattes i Fáfn. Thi kun Sigurd, som ikke kan ræddes, kan vække Sigrdriva.

Hvis dette er rigtigt, da har Forfatteren af H. Hund. I misforstaaet *ógnar ljóma* i Fáfn. 42, som om det der betegnede »Vandets Straaleglans« d. e. »Guld«.

Blandt Elvenavne staar, kanské efter H. Hund. I 9, i Sn. Edda I, 576 *ógn*, hvorfor leß har *augn*. Men isteden derfor har Sn. E. II, 479 og 563 *ofn* d. e. *ǫfn*, Avon i England.

[1]) Jfr. ogsaa *sjá mun ræsir rikstr und sólu* Reg. 14 med *þann báðu fylki frægstan verða ok buðlunga beztan þykkja* Helg. Hund. I 2. Niedner i Zeitschr. f. d. Alt. XXXVI, 293 antager det omvendte Forhold.

[2]) *hrafn kvað at hrafni, sat á hám meiði* H. Hund. I 5, jfr. *hrafn at meiði hátt kallaði* Brot 5. *Heill skaltu, vísi! virða njóta . . . , er þú felt hefir inn flugartrauða jǫfur . . . . heill*

Da Kong Hodbrodd ser sine Mænd, der bringe Bud om at Fiender er i Landet, komme ridende, spørger han (H. Hund. I 48): »Hvorfor ser Høvdingerne harmfulde ud?«

Hví er hermðar litr | á Hniflungum?

Han betegner altsaa Mændene her som *Hniflungar. Niflungar,* oprindelig med *n* ikke med *hn* i Fremlyd[1]), betegner i Eddadigtene egentlig den Æt, hvortil Gunnar og Hogne høre. Men her i Helgedigtet er Navnet anvendt i en mindre oprindelig Betydning om Høvdinger, som har Feide med Volsungerne (til hvilke Helge her regnes).

Jeg formoder, at Digteren har kjendt Navnet Nivlunger bl. a. fra Digtet *Atlakviða*[2]) og Formen med *hn* i Fremlyd fra *Guðrúnarhvǫt* (det Digt, hvori Gudrun ægger sine Sønner) Str. 12, hvor Gudrun fortæller, at hun har dræbt sine og Atles unge Sønner. Hun siger: »før jeg kappede Hovederne af Nivlungerne«. Haandskriftet har: *aþr ec hnóf hofvþ af niflvngom.* Men Metret viser, at Digteren har sagt:

áðr hnófk hǫfuð
af Hniflungum.

---

skaltu, buðlungr! bæði njóta . . . . sigrs ok landa H. Hund. I 55 f. jfr. *Vel skuluð njóta vápna ok landa . . . . Lengi* (*vel* Hskr.) *skuluð njóta landa ok þegna, er þér fræknan gram falla létuð* Brot 8 og 10 (Niedner i Zeitschr. f. d. Alt. 36 S. 293). Ordene er i begge Digte lagte i en Kvindes Mund. *lǫndum ok þegnum* H. Hund. I 10; *landa ok þegna* Brot 10 (men *land ok þegnar* forbindes ogsaa i Prosa).

Om H. Hund. I forudsætter *Oddrúnargrátr*, vover jeg ikke med Sikkerhed at afgjøre, men jeg finder det sandsynligt. Mærk *Sendi áru allvaldr* H. Hund. I 21; *Sendi Atli áru* Oddr. 25. *Biðið . . . búna verða* H. Hund. I 22, *bað ek ambáttir búnar verða* Oddr. 20 (nærmere herved ligger H. Hjǫrv. 36). *hringbrotar* H. Hund. I 45, *hringbrota* Oddr. 22 (her kan Forholdet neppe være det omvendte). *þá er borgir braut* H. Hund. I 3, *þá var . . . borg brotin* Oddr. 18.

[1]) Derom tvivler Golther (Studien zur germ. sagengesch. S. 86) og Bjørn Ólsen (Hvar eru Eddukæðin til orðin? S. 119 f.), som jeg tror, med urette; men jeg kan her ikke gaa ind paa Spørgsmaalet.

[2]) Se herom i det følgende.

I Atlamál 88 er *Hniflungr* (skrevet i Haandskriftet med *hn*) Navnet paa en Søn af Hogne, som deltager med Gudrun i Drabet paa Atle. Ogsaa i Atlamál er Formen med *hn* vistnok optaget fra Guðrúnarhvǫt[1]).

At Forfatteren af det første Kvad om Helge Hundingsbane har kjendt *Guðrúnarhvǫt*, støttes ved andre Udtryk[2]).

Forholdet til *Guðrúnarhvǫt* gjør det sandsynligt, at Helgekvadet ogsaa forudsætter *Hamðismál*, skjønt dette ikke strængt kan bevises[3]).

Til Minde om Eirik Blodøkse, som faldt i England 954, forfattede efter Opfordring af hans Enke Gunhild, aabenbart meget kort Tid efter, en norsk Digter, som maa have levet i Northumberland, Digtet *Eiriksmál*. Det er sandsynligt, at Forfatteren af første Helgekvad har kjendt dette Digt[4]).

---

[1]) Deraf, at *Hniflungr* findes ikke blot i de grønlandske Atlamál, men ogsaa i det første Kvad om Helge Hundingsbane og i Guðrúnarhvǫt, slutter Finnur Jónsson (sikkerlig med urette), at ogsaa de to sidstnævnte Digte er forfattede paa Grønland.

[2]) *hjǫrþing* H. Hund. I 50 og Guðr. hv. 6. *brœðr þínum at bana orðit* H. Hund. I 36 jfr. *brœðr mínir at bana urðu* Guðr. hv. 10. *geirmímir* er efter min Formodning (foran S. 15) opstaaet under Indflydelse af *geirnjǫrðr* Ghv. 8.

[3]) Mærk *Helga inn hugum stóra* H. Hund. I 1, *Hamðir inn hugumstóri* Hamð.; *góðborinn* H. Hund. I 32, *góðbornir* Hamð. 16.

[4]) Jeg formoder, at *ór vígþrimu* H. Hund. I 7 er Efterligning af *frá eggþrimu* Eiriksm. Ordet *þrima* forekommer aldrig i Prosa. Det eneste Digt i folkeligt Versemaal ældre end H. Hund. I, hvori det findes, er Eiriksm. Paa begge disse Steder har vi Ordet i Udtryk for »fra Kampen«. I begge Digte optræder Sigmund. Begge omtaler Einherjernes Liv i Valhal.

Senere Kunstskalde bruge *þrima* i Betydning »Torden, Bulder« ligesom *þruma*.

Skulde *þrima* i *eggþrima* egentlig betyde »vibrerende Bevægelse«, jfr. litau. *trìmti* »zitre« samt *eggleikr*, og være misforstaaet af senere Kunstskalde?

Er der noget særligt Forhold mellem *ván erum rómu* H. Hund. I 25 og *er vitu rómu væni* i Hrafnsmál om Harald Haarfagre? I begge Digte fortælles derefter om, at Krigerne ro.

For tydelig at faa Indtrykket af, at der gjennem det første Helgekvads Ord i de fleste Vers klinger Toner, til hvilke Øret er vant fra ældre Kvæder paa norsk Sprog, men som i Helgekvadet tildels er blevne forkunstlede ved Indflydelse fra fremmed Kunst, bør man, i Modsætning dertil, lytte til den friske Klang fra Kvadet om Valund, i hvilket vi ikke hører Indvirkning fra noget andet nu kjendt norrønt Digt.

Deraf, at Forfatteren af det første Helgekvad har kjendt de ældre Eddadigte, som jeg i det foregaaende har nævnt, vil der kunne gjøres Slutninger om de Forhold, under hvilke han har levet, og om den Tid, paa hvilken hans Digt er blevet til. Men disse Slutninger vil først efter en nøiagtig Undersøgelse af hvert enkelt af disse ældre Digte med Hensyn til Sted og Tid kunne føres frem med Vægt. Her sætter jeg kun med faa Ord Mærke ved enkelte Momenter, som for største Del allerede tidligere er blevne begrundede.

I Kvadet om Valund møde vi Billeder af Natur og Liv i Norges nordligste Bygd, hvor Digteren maa have levet i sin Ungdom. Men hans Kvad har et engelsk Forbillede. Det indeholder engelske Ord og nævner Navne, som høre hjemme i Frankrig og Irland. Digteren maa derfor have færdes i Britannien.

I *Reginsmál* og *Fáfnismál* finde vi irske og engelske Ord, og der er flere Vidnesbyrd om, at Sagn, som behandles i disse Digte, kjendtes blandt Nordboerne i Britannien.

I Digtet om Rig faar Kongedømmets Repræsentant Kon ung som Tegn paa sin Overlegenhed Navnet Rig, der er hans mythiske Stammefaders Navn og som er det irske Ord for »Konge«. Dette Træk forudsætter med Nødvendighed, at det Kongedømme, som Digteren har for Øie, ogsaa omfatter irske Undersaatter og at Digteren selv har levet blandt Irlændere.

Forfatteren af Grimnesmaal har indrammet sit Digt i et nordlandsk Sagn og er derfor vistnok født i Haalogaland. Men han synes at maatte have seet Bewcastle-Korset i Cumberland eller et nær beslægtet Kors og at have hørt Forklaringer af dets Billeder. Hans Digt er paavirket af en engelsk Legende og i England har Digteren lært at kjende mange Traditioner,

som stamme fra latinske dels hedenske dels kristelige Skrifter. Grimnesmaal maa derfor være digtet af en Mand, som har levet i Nordengland.

Og endelig den store Volves Spaadom. Urgermanske Drømmerier har hindret en ægte historisk Forstaaelse af denne; men den Sandhed skal ikke fuldstændig kunne dølges, at det er paa Britanniens kristnede Jord, hvor de sydlandske Seeres Aabenbaringer havde vakt Aanderne, at den nordiske Hedendoms store Sibylle saa sine største Syner og fandt Ord til at forkynde Verdens Skjæbne fra Urtid til fjærneste Fremtid.

Alle de norrøne Digte, som Forfatteren af det første Helgekvad har kjendt, pege, mener jeg, mod Nordboers Liv i Britannien, i England, navnlig Nordengland, og Irland.

IV.

Indflydelse fra de britiske Øer paa Udtryk i det første Kvad om Helge Hundingsbane.

Vi har Veiledning til at bestemme, hvor det første Helgekvads Forfatter har levet, i forskjellige sproglige Eiendommeligheder og poetiske Udtryk, som hidtil ikke har været tilstrækkelig oplyste.

Efterat Helges Fødsel er fortalt, heder det i Helg. Hund. I 7:

sjálfr gékk vísi
ór vígþrimu
ungum fœra
ítrlauk grami.

Dette har man forstaaet saa: »Selv gik Kongen (Helges Fader Sigmund) ud af Kampens Drøn for at bringe den unge Fyrste en prægtig Løg«. Saaledes har vistnok allerede den islandske Afskriver af det gamle Haandskrift forstaaet det. Ligesaa Forfatteren af Volsungasaga, thi han gjengiver Vers-

linjerne saaledes: *Sigmundr .... gékk með einum lauk ímóti syni sínum.* »Sigmund gik med en Løg hen til sin Søn«. Men hvad Mening denne formentlige »prægtige Løg« her skal have, derom har man ikke kunnet blive enig [1]).

Ingen har kunnet paavise andensteds den Skik, at Faderen overrækker sit nyfødte Barn »en Løg«. Og imod »Løgen« vækker ogsaa en anden Omstændighed Betænkelighed. Den følgende Strophe begynder nemlig: *Gaf hann Helga nafn* »Han gav Navnet Helge« [2]) og nævner derpaa Grundeiendomme og et prægtigt Sværd, som skjænkes Sønnen. Hvorledes kan da »Løgen« nævnes for sig selv foran alle disse Gaver? Ordet *ítrlauk* »en herlig Løg« synes altsaa her ikke at kunne give nogen klar Mening.

Haandskriftet har *itr lavc* (med sammenslynget *a* og *v* og med Streg derover). I andre gamle islandske Haandskrifter bruges dette Tegn [3]) og hyppigere sammenslynget *a* og *o* med Længdetegn over som Tegn for *u*-Omlyden af *á*, der ogsaa skri-

---

[1]) Jeg har i min Udg. af Vǫlsunga s. S. 194 bemærket: »Her hentydes rimelig til en ældgammel, ellers ikke omtalt, Skik: Løgen, som Høvdingen giver sin nyfødte Søn, er rimelig tænkt som Tegn paa, at denne skal vokse op til en ypperlig Helt. *laukr* gjaldt hos Nordboen for den fagreste af alle Urter: »laukjen er da ypperste gras í skógjen« heder det i den norske Vise om Ravnebrylluppet; *laukr í ætt* betegner i Islansk den ypperste i en Æt; Manden, Helten, sammenlignes stadig med Løgen«. I Flóam. S. 146 drømmer en Mand om Løge, som vokse frem paa hans Knæ. De tyde paa hans Børn. Rassmann (Heldensage I, 76) og Lüning (Die Edda) har derimod sammenstillet *ítrlauk* med den gammelgermanske Skik, at den, som overdrog et Grundstykke til en anden, overrakte denne en Græstorve eller efter den saliske Lov *chrenecruda*, d. e. »reines Kraut«. Mannhardt (German. Mythen S. 591 Anm.) henviser til, at Løgen i det skandinaviske Norden tjente til at fordrive Trolddom. Endelig skal jeg nævne, at flere har opfattet *ítrlauk* som Betegnelse for et Sværd, der ellers af oldislandske Digtere kaldes *ímunlaukr* »Kampløg«, *benlaukr* »Saarløg« og lign. Jfr. Grimm D. Myth.[3] 1165; E. H. Meyer germ. Myth. S. 209; Wimmer Oldn. læseb.[2] S. 157.

[2]) *Helga* er her Genetiv.

[3]) Gislason Um frumparta S. 27.

ves ǫ. Ligeledes betegnes *u*-Omlyden af kort *a* i ældre Haandskrifter ved sammenslynget *ao*, i yngre ved sammenslynget *av*. Jeg tror derfor, at *lavc* oprindelig har været ment som *lǫc*[1]) Accus. plur. neutr. af *lák* = angelsaks. *lâc* neutr. »Gave«, pl. *lâc* (endnu i Middeleng. *lac loc* sg. og pl.).

Faderen kom for at bringe sin Søn *ítr lǫk* »prægtige Gaver«. Derpaa heder det i følgende Strophe: »Han gav Navnet Helge, Ringstade, Solfjælde ....., et rigt prydet Sværd til Sinfjotles Broder (d. e. Helge)«.

Ordet *lǫk* sammenfatter de Gaver, som opregnes i følgende Strophe. Dette Ord *lák* »Gave« er ikke og kan aldrig have været noget ægte nordisk Ord, men det er engelsk. Ags. *lâc* neutr. er urbeslægtet med oldn. *leikr*, Leg. Men der er intet Spor til, at dette Ord *lák* har været brugt i Norge eller paa Island. Derfor maa det, hvis min Forklaring er rigtig, i Britannien være optaget i Nordisk.

Ligesom *lǫk* i Helgedigtet er brugt om Gaver, som Faderen skjænker sin Søn, saaledes findes ags. *lâc* i et episk Digt netop brugt om Gave, som gives en Søn: *hire selfre suna sende tô lâce .... gife unscynde* Elene 1200 f. »til sin egen Søn hun sendte som Foræring den udadlelige Gave«. Og ligesom Ordet i Helgedigtet er brugt om en Faders Gaver, saaledes heder det i en angelsaksisk Hymne *fæderes lâce* = Patris munere (Hymns ed. for the *Surt.* Soc. 95, 27).

Derfor tror jeg, at Ordet *lǫk* »Gaver« i Britannien er gaaet over til Helgedigtet fra Engelsk og snarest fra engelsk Digtning. Heraf følger igjen, at den nordiske Digter, som har brugt dette Ord, har færdes blandt Englændere i Britannien; at han har levet i Landskaber, hvor man talte baade engelsk og nordisk Sprog, hvor man hørte baade engelske og nordiske Digte.

At gjøre en saa vidtrækkende Slutning paa Grund af et eneste Ord kan synes voveligt. Men jeg skal søge at paavise

---

[1]) Et Exempel paa den samme Lydbetegnelse har vi i samme Digt H. Hund. I 54, hvor *havlþa* er forvansket af *havlo*, d. e. *hálu*, hvis ikke det rette her er *hvlþar*.

et tilsvarende Forhold ved flere Ord ikke blot i andre Eddadigte, men ogsaa i dette samme første Kvad om Helge Hundingsbane[1]).

Et andet sikkert Exempel paa, at der i Helgedigtet stikker et engelsk Udtryk under det tilsyneladende norske Ord, finder jeg i Helg. Hund. I 47. Her heder det om de Mænd, som skyndsomst rider afsted for at melde Kong Hodbrodd Fiendernes Komme:

Þeir af ríki
renna létu
Svipuð ok Sveggjuð
Sólheima til
dala dǫggótta,
døkkvar hlíðir;
skalf „mistar marr“
hvar megir fóru.

»De lod af al Kraft sine Heste løbe til Solheime gjennem duggede Dale, ad dunkle Lier . . .«

Udtrykket i næstsidste Linje er hidtil ikke med Rimelighed forklaret. *skalf* »skalv« viser, at den Mening her har været udtrykt: »Jorden skalv, hvor Mændene for frem«[2]). Thi at Jorden skjælver ved Mændenes Ridt, siges jævnlig i germansk episk Digtning[3]). Vi høre det ikke alene i nordiske

---

[1]) Af den Maade, hvorpaa de af Afskriveren ikke forstaaede Ord Acc. pl. af *lák* »Gave« (H. Hund. I 7) og *hálu* (H. Hund. I 54) er skrevne, slutter jeg, at *u*-Omlyden af *á* var betegnet i Originalhaandskriftet, hvilket er at mærke for dettes Alder. Dette tyder paa, at Digtenes sproglige Former af let forstaaelige Ord i Originalhaandskriftet ofte kan have afveget ikke lidet fra de, som vi finde i det nu bevarede Haandskrift, og været en god Del mere antike.

[2]) Dette har allerede Finnur Jónsson indseet. Han forandrer *marr* til *mærr* »Jorden«. Men naar han med Egilsson forbinder *Mistar megir* »Kampens Sønner« af *Mist*, der er Navn paa en Valkyrje og hos Kunstskaldene betegner »Kamp«, da synes dette mig baade paa Grund af Ordstillingen og det kunstlede Udtryk uantageligt.

[3]) Jfr. f. Ex. i den irske Fortælling i Leinster-Bogen om Trojas

Ballader fra Middelalderen, men ogsaa i Eddadigtene. Det heder saaledes, da Skirner kommer ridende til Gerds Bolig: *jǫrð bifask* Skírn. 14. »Jorden bæver«. Særlig sammenstiller jeg:

skalf »*mistar marr*«
hvar megir fóru

med:

hristisk ǫll Húnmǫrk
þar er harðmóðgir fóru

i Atlakv. 13 »hele Hunemarken (eller: Huneskoven) rystede, hvor de modige for frem«, ved Fortællingen om Nivlungernes Ridt til Atles Land. Begge Digte har her *fóru*. *þar er* Atl. svarer til *hvar* (oprindelig vel *hvars*) Helg., *harðmóðgir* til *megir*, *hristisk* til *skalf*. Altsaa maa »*mistar marr*« i Helg. svare til *Húnmǫrk* i Atlakv. og ligesom dette Udtryk være en Betegnelse for det særlige Jordsmon, hvorover Mændene red[1]).

Jeg tror derfor, at *mistar-marr* er forvansket af angelsaks. *mistig môr*, som betyder »det taagede Fjæld«, men ogsaa kan betyde »den taagede Myr«. I Beowulf 162 siges om Troldet Grendel: *heóld mistige môras* »han holdt til i taagede Myrer«. I Rituale eccles. Dunelm. ed. Stevenson 18,38 forekommer *ofer môr mistig* som Oversættelse af *super montem caliginosum*. Ags. *mistig* af *mist* masc. »Taage«. Jfr. nyisl. *mistur* neutr. taageagtigt Mørke i Luften; i nynorske Dial. *mistr* n. og *mist* neutr. Solrøg, Støvregn, paa Eidskogen *mist* fem. Støvsky, nysvensk *mist* (der skal være m. og f.) Taage, ligesaa i mange vestgermanske Sprogarter. Ags. *môr* Myr, Fjæld. Betydningen »Fjæld« har udviklet sig af »myrlændt Fjæld«, »Myrstrækning«.

Ødelæggelse (595 Stokes): »Jorden skalv paa det Sted, hvor de kom sammen«.

[1]) Den paapegede Overensstemmelse behøvede ikke at forudsætte, at første Helgekvad her er paavirket af Atlakviða. Men for at dette virkelig er Tilfældet, taler den Omstændighed, at de ridende Mænd i H. Hund. I 48 kaldes *Hniflungar*, ligesom de Mænd, hvis Ridt Strophen i Atlakv. skildrer, er Nivlunger.

De i Helgedigtet brugte Udtryk »duggede Dale, dunkle Lier« og »det taagede (myrlændte) Fjæld« egne sig fortræffelig for Landskabet paa mange Steder i Nordengland, Skotland og Irland.

Om det end synes mig indlysende, at det angelsaks. Udtryk *mistig môr,* som Digteren maa have lært at kjende af Englændere, her ligger til Grund, saa kan det være tvivlsomt, hvorledes det historiske Forhold mellem dette og *mistar marr* er at opfatte.

Mulig har en nordisk Digter i Britannien optaget fra et ags. Digt *mistig môr* som *mistar mórr,* hvilket saa en Islænding senere kan have gjort til *mistar marr.* Jeg skal lade det være usagt, om den sidstnævnte opfattede det oprindelig enkle og naturlige Udtryk som en kunstig Kenning »Taagens Hest«, »Taagens Bærer«, d. e. Jorden, over hvilken Taagen hvilte.

Ligesom vi allerede i det anførte har gode Grunde for den Antagelse, at det første Digt om Helge er forfattet af en Nordmand, som har levet blandt Engelskmænd og er bleven paavirket fra angelsaksisk Digtning, saa kan vi fra dette samme Synspunkt finde en Hjælp til Forklaring af flere Steder i Digtet, hvorved det nævnte Resultat vil blive endnu mere betrygget.

Om Helges Ungdom heder det i Str. 9:

Þá nam at vaxa
fyr vina brjósti[1])
álmr ítrborinn
ynðis ljóma.

»Derpaa vokste foran Vennernes Bryst den ædelbaarne Alm med Glædens Straaleglans« (d. e. omstraalet af Glæde).

At den ældre norrøne Digtning kan betegne Helten, navnlig den unge Mand, som et Træ uden Tilføielse af en Genetiv, har jeg i Aarbøger f. nord. Old. 1889 S. 29—33

---

[1]) Med *fyr vina brjósti*, der tidligere forekommer Fáfn. 7, jfr. irsk *a hucht slóig* »i en Hærs Nærværelse« (se Windisch Wtb.) af *ucht* Bryst.

godtgjort. Her kaldes Ynglingen »Alm«. Den samme poetiske Udtryksmaade, hvorved Helten eller Høvdingen betegnes som et Træ, finde vi ofte i irsk Digtning.

I et Vers om Slaget ved Ross na Ríg[1]) kaldes Cuchulinn en Eg *(ráil)*. I Gilla Comgaill ua Slebins Digt fra 1002 tiltales Kong Aed ua Neill *a craeb oebind* »fagre Træ!«[2]) Brødrene Mathgamain og Brian kaldes *da dos didin* »to Træer, hvis skjærmende Grene brede sig vidt«[3]). Murchad Brians Søn kaldes *eo Rossa* »Ross's Barlind«[4]). Naar den unge Helge kaldes »Almen«, kan dette altsaa skyldes Indflydelse fra irsk Digtning; nødvendig er dog denne Opfatning ikke.

Almen[5]) er et af de mest fremtrædende Træer i Landskabet i Skotland, men ogsaa i det nordlige England og i Irland. Den gror i Skotland og Nordengland frodig, netop i Egne, som de, vort Digt (Str. 47) skildrer ved Ordene: »duggede Dale, dunkle Lier« og »det taagede, myrlændte Fjæld«.

Mindre fremtrædende er Almen i Norges Landskaber, skjønt den i det sydlige Norge er et meget almindeligt Træ.

Udtrykket »Alm« om den unge Helge foruden meget andet, som jeg i denne Afhandling paapeger, forbyder at gjøre det første Digt om Helge Hundingsbane med Finnur Jónsson til et grønlandsk Digt[6]). Dette Udtryk godtgjør ogsaa, at Digtet ikke, som Bjørn Ólsen mener, kan være forfattet paa Island. Thi ligesaa fremmed som Almen er for Islands Jordbund, ligesaa fremmed er det billedlige Udtryk, at den unge Høvding kaldes en Alm, for Islands gamle Digtning. Ikke en eneste Gang vil man i denne finde en

---

[1]) Hogans Udg. S. 92.
[2]) Cogadh Gaedhel 120.
[3]) Cogadh Gaedhel 56.
[4]) Cogadh Gaedhel 166.
[5]) *Ulmus montana*, »the Mountain, Wych or Scotch Elm«; se Selby British Forest-Trees S. 124 ff.
[6]) Bjørn Ólsen (Tímarit XV, 1894, S. 108—122) har efter mit Skjøn godtgjort, at de Grunde, som Finnur Jónsson anfører for, at Helg. Hund. I skulde være forfattet paa Grønland, ingen Beviskraft har.

Mand betegnet ved Navnet paa et **bestemt Slags Træ**[1]) **uden** Tilføielse af en Genetiv eller af en Sammensætnings Forled.

Hvor Digterens Øie i duggede Dale og dunkle Lier saa Almen rig og fyldig med sin prægtige Krone, sin ranke Stamme, og sine vidt udbredte løvfulde Grene, der var det, at det Digt blev skabt, hvori Digteren har vist os Almen som et Billede paa den unge kraftige Høvding, der skal skjærme sine Mænd[2]).

Mulig blev Digteren ogsaa paavirket derved, at han kjendte Verset i Helg. Hund. II 38: »Saa ragede Helge over Krigerne som Asken med sin herlige Vækst *(ítrskapaðr)* over Tornebuskene.«

Om den unge Helge heder det i samme Strophe:

sparði eigi hilmir
hodd »bloþrekiɴ«.

»Kongen sparte ikke Skatten«. *blóðrekinn* kan som ægte oldnorsk Ord ikke betyde andet end »overgydt med Blod« ligesom *dreyrrekinn*[3]). Men dette giver her ingen passende Mening[4]).

---

[1]) *þollr* (Grundvokal *o*) er ikke Navnet paa et bestemt Slags Træ og maa ikke sammenblandes med *þǫll* Gen. *þallar* (Grundvokal *a*).

[2]) Finnur Jónsson forandrer med urette *álmr ítrborinn* til *alms ǫrr borenn* »eigtl. = diener des bogens, ein krieger. *borenn ynþis ljóma* = begabt mit der wonne glanz, mit herrlicher wonne; cfr. *vite borenn*; *ítrborenn* mit dat. konnte nicht gesagt werden«. *ítrborinn* støttes derved, at dette Ord forekommer Helg. Hj. 37. Og *ítr-* som første Led støttes derved, at *ítrskapaðr* forekommer som Epitheton til *askr* i H. Hund. II 38, hvor Helge sammenlignes med Asken. *ynðis ljóma* forbinder jeg ikke med *ítrborinn*, men opfatter det som en ledsagende Omstændighed til *nam at vaxa.*

I Eddadigtene bruges *árr* altid i sin oprindelige Betydning »Ærindsvend« og aldrig som Led af en kunstig Kenning for en Mand, saaledes som det her efter Finnur Jónssons Text skulde være brugt.

[3]) Jfr. *reka blóð um granar einhvers.*

[4]) Efter Skrivemaaden ligger det nærmest at forbinde *bloþrekiɴ*

Jeg formoder nu, at *blóðrekinn* er ment som Epitheton til *hilmir* »Konge«, men at dette Adjectiv her er en forvansket Gjengivelse af et angelsaksisk Digts Udtryk *blǽdrecen*. I første Led finder jeg ags. *blǽd* m. »Herlighed, Fylde«, der netop bruges om Ungdommen. Jfr. *on þâm ǽrestan blǽde* Gûðl. 468 »i den første (Ungdoms) Fylde«; *geoguðhâdes blǽd* Jul. 168 »Ungdomsfylde«. Andet Led synes mig at være ags. *recen* »rede, hurtig«. *blǽdrecen* betegner altsaa Kongesønnen som en, der snart (efter ganske kort Tids Forløb) stod fuldt udviklet i al Ungdommens Fylde[1]). Den episke Digtnings Helte pleier at udvikle sig hurtigere end sædvanlige Mennesker.

Sigrun kommer med sine Kampmøer efter det Slag, hvori Hundings Sønner er fældede, ridende gjennem Luften til Helge. Herom heder det i Helg. Hund. I 15, at Kongen saa Møer komme ridende *und hjálmum á himinvanga* hjælmdække paa »Himmelvange«.

At den Digter, hvem Kvædet i den os foreliggende Form skyldes, har forstaaet *Himinvanga* som Navn paa det Sted paa Jorden, til hvilket Kampmøerne komme ridende, synes man at maatte slutte deraf, at det i Str. 8 siges, at Faderen gav Helge straks efter Fødselen foruden andre Steder ogsaa *Himinvanga*.

Men at Udtrykket ikke fra først af er Navn paa et jordisk Sted, ser man deraf, at *hebanwang* »Himmelvang« i det oldsaksiske Digt Heliand er et poetisk Udtryk for Himmelen. F. Ex. *scal hêlag gêst fan hebanwange cuman* 275, »den hellige Aand skal komme fra Himmelvangen«.

---

med *hilmir*; men Helge, som endnu ikke har været i Kamp. kan her ikke kaldes blodbestænkt. Vigfusson og Finnur Jónsson forbinde *hodd blóðrekin*. Men »den blodbestænkte Skat« er et Udtryk, som heller ikke har nogen Analogi. Desuden er det ikke bevist, at *hodd* i Oldnorsk (som det tilsvarende Ord i andre germanske Sprog) kan bruges som Intetkjønsord, om jeg end ikke vil benegte Muligheden heraf.

[1]) Man kunde ogsaa tænke paa, at der her skulde ligge til Grund et angelsaks. *blêdrecen* af *blêd* f. = tysk *Blüte* »Blomstring«, der indeholdes i *blêdhvæt* (copiosus floribus vel fructibus) Gaade 2 [9]. Ags. *bled* og *blæd* forveksles.

Derfor synes det klart, at Digteren i den Strophe af Helgekvadet, hvori han skildrer Kampmøernes Ridt gjennem Luften, har efterlignet et ældre Digt, som havde det poetiske Udtryk »Himmelvang« om Himmelen[1]). Efterligneren, der forstod dette Udtryk som et jordisk Stedsnavn, digtede paa egen Haand til, at Faderen gav sin nyfødte Søn foruden andre Steder ogsaa »Himmelvange«. Digteren vilde neppe have misforstaaet Udtrykket, hvis det havde været et sædvanligt Udtryk i den ældre nordiske Digtning for »Himmelen«. I Heliand slutter *hebanwang* sig naturlig til andre Udtryk, hvori *wang* forekommer, som *godes wang* »Guds Vang« om Paradis, *grôni wang* »den grønne Vang« om Jorden. Paa samme Maade bruges *wang* i den angelsaksiske Digtning, f. Ex. *neorxnawong* »Paradis«. Den paradisiske Plet, hvor Phønixfuglen holder til, kaldes gjentagne Gange *wong*.

Paa Grund heraf og paa Grund af det nære Slægtskab, som overhoved finder Sted mellem den oldsaksiske og den angelsaksiske Poesis Udtryk, formoder jeg, at *heofonwong* »Himmelvang« har været brugt som poetisk Udtryk for Himmelen ogsaa i den angelsaksiske Digtning, og at Udtrykket fra et angelsaksisk Digt er gaaet middelbart eller umiddelbart over til Helgekvadet[2]).

Efter at jeg i det foregaaende om flere af de for det første Helgekvad eiendommelige Udtryk[3]) har paavist, at de er opstaaede i Britannien under Indflydelse fra Engelsk, skal jeg i det nærmest følgende undersøge endel af det første

---

[1]) Jfr. H. Hund. I 54: Der kom ned fra Himmelen de hjælmdække Vætter.

[2]) Med Hensyn til Flertalsformen *Himinvanga* i Forhold til Entalsformen *hebanwang* i Oldsaksisk kan sammenlignes Forandringen af Navnet paa Frøyjas Sal *Fólkvangr* i et Haandskrift af Snorres Edda (I, 96 ed. AM.) til *Folkvangar*.

[3]) Om *simul* H. Hund. I 42 skal jeg tale ved Digtningen om Helge Hjorvardssøn.

Helgekvads Udtryk, som tillige forekommer i andre norrøne Digte, endog udenfor Eddadigtene, eller ialfald staar i Forbindelse med Udtryk, som er brugt i andre norrøne Digte.

Ogsaa ved flere saadanne skal jeg paavise, at de er opstaaede ved Indvirkning fra Angelsaksisk eller dog særlig stemmer overens med angelsaksisk poetisk Udtryk; her skal jeg tildels ogsaa gjøre Efterligning af Irsk sandsynlig.

Jeg har allerede nævnt, at *hjálmvitr* »Hjælmvætter« H. Hund. I 54 og *sárvitr fluga* »den flyvende Saarvætte« H. Hund. sammesteds er Efterligninger af *alvitr* i Digtet om Valund, der blev forstaaet som »Alvætter«, uagtet det var traadt istedenfor angelsaks. *ælbite* eller *elfete* »Svaner«.

Ordet *ræsir*[1]) »Konge« forekommer i det første Helgekvad Str. 17. Tillige i Helg. Hjǫrv. 18 og i Reginsmál 14 samt i Sagnet om Halvdan gamle og i Hákonarmál. Fremdeles hos Kunstskaldene i snævrere Forstand: i Glymdrápa[2]), hos Arnor Jarleskald, Markus Skjeggessøn, Torkell Gislessøn og hos Snorre. Ordet bruges aldrig i Prosa. Det hører sammen med ags. *rǣswa*, der ogsaa kun forekommer i Poesi. Dette angelsaksiske Ord betyder »Raadgiver«: *cyninges rǣswa* Daniel 417; »Styrer«: *folces, weorodes* (o. s. v.) *rǣswa* »Folkets, Hirdens Styrer«. Kongen kaldes ogsaa *se rǣswa* uden nogen deraf styret Genetiv. *rǣswa* er afledet af Substantivet *rǣs* Dat. pl. *rǣswum*[3]), som har betydet »Raad« og »det at raade« og som igjen er afledet af ags. *rǣdan* »raade« = oldn. *ráða*. Jfr. ags. *rǣsbora* »Raadgiver, Styrer, Konge«, *meotudes rǣswum* Azarias 126 »ved Guds Styrelse«, *rǣswan* »tænke, formode, gjætte«. Oldn. *ræsir* kan ikke skilles fra ags. *rǣswa*. Da der i Oldnorsk ikke er Spor til noget af *ráða* afledet Substantiv, hvoraf igjen *ræsir* kan være afledet, og da der i Oldn. ikke er Spor til en oprindeligere

---

[1]) Mine Bemærkninger om *ræsir* var nedskrevne, før jeg havde seet Ytringerne om Ordet hos Gislason Efterladte Skrifter I, 241. Han tænker paa Laan fra Angelsaks., men kommer ikke til nogen fast Afgjørelse.

[2]) Har. s. hárf. 11.

[3]) Cosijn i Sievers Beitr. 19,447.

Betydning »Raader« ved *ræsir,* saa maa dette være laant fra ags. *rǣswa* og være kommet ind i Norsk gjennem norske Digte, som er forfattede i Britannien.

Med Hensyn til sin Endelse forholder oldn. *ræsir* sig til ags. *rǣswa* som oldn. *vísir* »Fyrste« til det ensbetydende *vísi,* ags. *wîsa.*

Norrøne Digtere bragte *ræsir* i Forbindelse med det ægte nordiske *ræsa* »at sætte i Bevægelse«. Dette ser man af Snorres Háttatal 17, 7 og af Commentaren dertil[1]).

I Helg. Hund. I 51 siger Hodbrodd, da han hører, at Fiender er komne til Landet: *Renni „ravcn" bitluð* (med sammenslynget *av*) »lad bidslede Dyr løbe«. Her betegner *raukn bitluð* neutr. pl. Heste. Samme Ord er anvendt i Brages Skjolddigt, som jeg tror, ved Efterligning af Helgedigtet[2]) i Strophen om Gevjon, som pløier Sjælland fra Sverige med fire Okser:

svát af rennirauknum | rauk

»saa at det røg af de løbende Dyr«. Her er Ordet brugt om Okserne. I omskrivende Betegnelser for Skibe (»Havets Heste«) bruges *raukn* neutr. pl. af mange islandske Skalde: af Torleik Fagre, af Torkell Gislessøn i Buadraapa, af Gunnlaug Leivssøn i Merlinusspaa, af Snorre i *Háttatal* og af Sturla. I Prosa forekommer Ordet aldrig, hverken i gammel eller nyere Tid. Ordets egentlige Betydning synes at være »Dyr (Heste eller Okser), som bruges til at komme hurtig frem med«.

raukn hører sammen med *rekinn*[3]), der ligesom det

---

[1]) Denne uoprindelige Opfatning gav Anledning til, at *ræsir* i Betydning »han som sætter i Bevægelse« med en deraf styret Genetiv blev brugt i omskrivende Betegnelser for en Mand, f. Ex. *ræsir rógeisu* hos Glum Geiressøn »han som sætter Kampluen (d. e. Sværdet) i Bevægelse«. Ordene *jǫfurr* og *vísi* »Konge« skal jeg her ikke behandle, uagtet de kunde støtte min Opfatning af *ræsir.* Ogsaa Falk (Arkiv V, 258) mener, at *ræsir* er laant fra ags. *rǣswa.*

[2]) Se mine Bidrag til den ældste Skaldedigtnings Historie S. 48.

[3]) Sn. Edda I, 484. Isteden derfor staar *reginn* Sn. E. I, 587; II 483, 566, og i Upps. E. I, 484.

deraf afledede *rekningr*[1]) opføres blandt digteriske Benævnelser paa »Okse«[2]).

Jeg har formodet, at *rekinn* og *raukn* er Laanord fra ags. *recen* »rede, hurtig«[3]). Det dertil hørende Adverbium *recene* skrives ogsaa *recone, recune, ricene. rekinn, raukn* synes altsaa at være hos Digterne traadt istedenfor det oldn. prosaiske Ord *skjótr* »Dyr, som bruges til Befordring« af Adj. *skjótr* »hurtig«, jfr. gl. svensk *skiut* m. Hoppe.

mengi neutr. »Mængde« (kun om Personer) Helg. Hund. I 26, 50; Brot 9; Sig. 56, 66; Akv. 4. Ogsaa i Eiriksmaal, i Vers i Hervar. s.; Har. s. hárf. 31 (Torveinar); Merlín. Ordet, som afviger fra *margr* »mangen«, forekommer aldrig i Prosa. Det er derfor sandsynlig laant fra angelsaks. *mengeo* fem. »Mængde«[4]).

I Helg. Hund. I 54 kaldes Ligene paa Valpladsen *Hugins barr* »Hugins (Odins Ravns) Korn.« Jeg har i det foregaaende nævnt, at dette Udtryk er efterlignet af senere islandske Skalde. Men det synes selvindlysende, at det først maa være skabt i et Land med udviklet Kornavl. Derfor er det ikke sandsynligt, at Helgekvadet, hvori Udtrykket tidligst forekommer, skulde være digtet paa Grønland eller Island. Betegnelsen af Ligene paa Valpladsen som »Odins Ravns Korn« synes at være en Efterligning af et irsk poetisk Udtryk. I det irske Haandskrift »den gule Bog af Lecan«, som er skrevet i første Halvdel af 15de Aarh., og i flere andre irske Haandskrifter findes følgende Forklaring: »Macha's (Krigs-Gud-

---

[1]) Sn. E. I, 587; II 483, 866. Egilsson henfører Ordet til *reka*.

[2]) Saaledes ogsaa Wimmer Oldn. Læseb. II, XVI f. Anm. 2.

[3]) Bidrag til den ældste Skaldedigtnings Historie S. 30. Jfr. om *bloþrekinn* H. Hund. I, 9 ovenfor S. 31.

[4]) Jfr. f. Ex. *mænigo þus micle* Crist 156, *mid mengu mâran* Gûðl. 208 med *mengi til mikit* Eiriksm., *mikit er þeira mengi* Herv. s. S. 285, *miklu mest mengi þeira* H. Hund. I 50. Herved er at mærke, at Eiriksmál er paavirket af engelsk Digtning. Ordet *mengi* kan nok bruges til at karakterisere de heroiske Digtes Tid, men neppe med F. Jónsson (Litt. Hist. I, 260) til at bestemme enkelte heroiske Digtes Tid i Modsætning til andres.

indens, Kamp-Furiens) Afgrøde, d. e. Hoveder af Mænd, som er blevne dræbte i Kamp«[1]). Det tør erklæres for sikkert, at denne Kenning »Macha's Afgrøde« er adskillige Aarhundreder ældre end de Haandskrifter, hvori den er optegnet. Den slutter sig naturlig til den folkelige irske poetiske Udtryksmaade. I den irske Krønike »Cogad Gaidel« (Todds Udg. S. 191) fortælles det, at Mandefaldet i Clontarf-Slaget for Tilskuerne paa Dublins Volde saa ud, som naar Slaattekarle slaar en Havreager. Sitric Amlaibs Søn (Sigtrygg Silkeskjæg, Søn af Olav Kvaran) stod paa Vagttaarnet med sin Hustru, Brians Datter, og han sagde til hende: »De Fremmede høste Marken vel; mange Dynger af Aks er det, som falder for deres Ljaa«[2]). Hertil slutter det poetiske Udtryk »Macha's Afgrøde« sig saa meget naturligere, som ifølge Krøniken »Cogad Gaedel« *Badb*, der ligesom *Macha* var en Krigsfurie, i Slaget ved Clontarf fløi over Krigernes Hoveder.

Om de personlige Forhold, under hvilke Forfatteren af det første Helgekvad har levet, tror jeg at kunne gjøre en Slutning af de poetiske Udtryk i hans Digt. Det har 21 forskjellige Benævnelser paa en Konge. Mange af disse forekommer i ældre Eddadigte, som man ellers kan paavise at Digteren har kjendt.

En Digter, hvis poetiske Udtryk saaledes er blevèt rigt udviklet til særlig at prise Konger, maa have levet ved en Kongehird[3]) og havt ældre Kongeskaldes Digte til Forbil-

---

[1]) *mesrad machæ, i. cendæ doine iar na nairlech* (Hennessy i Revue Celt. I, 36). *mesrad* bruges ogsaa om Svinenes Fedning med Olden.

[2]) »many is the sheaf they let go from them (*is imda serrtiaigi leccait uathib*).«

Lignende Udtryk forekommer i andre Folks folkelige Digtning. F. Ex. Danm. gl. Folkev. Nr. 136 A V. 7: De slog udaf de Vestergyllens Mænd, som Bønder de meide Korn.

[3]) Ogsaa af denne Grund kan det første Kvad om Helge Hundingsbane ikke være forfattet paa Grønland.

leder. Det samme synes at maatte gjælde om »det andet Helge-Kvads« Forfattere; thi her finde vi 14 Benævnelser paa en Konge, af hvilke to ikke forekommer i det første Digt. Og da det første Helgedigts Forfatter, som vi af det foregaaende har seet, har færdes blandt Irlændere og Englændere, saa maa han have levet ved irske eller engelske Kongers Hird.

V.

Det første Kvad om Helge Hundingsbane og den irske Fortælling om Slaget ved Ross na Ríg.

For Bestemmelsen af de Omgivelser og Indflydelser, under hvilke det første Kvad om Helge Hundingsbane er forfattet, er det af Vigtighed, at flere Partier af dette Digt staa, saaledes som jeg i det følgende skal søge at godtgjøre, i Forbindelse med irske Sagnfortællinger. Den Fortælling, som jeg først skal omtale, danner en Episode af Fortællingen om »Slaget ved Ross na Ríg«, der findes i det irske Haandskrift »Leinsterbogen«, som er skreven lidt før 1160[1]. *Ross na Ríg* (d. e. »Kongsnæset« eller »Kongsskoven«) ligger ved Elven Boyne i det østlige Irland. Slaget skal have fundet Sted i Begyndelsen af vor Tidsregning.

Fortællingen om Slaget ved Ross na Ríg danner en Fortsættelse af Nordirlands store Sagnkreds *Táin bó Cúalgne*, d. e. Kvægrovet fra Cualgne, hvori Ulster-Kjæmpen Cuchulinn er Hovedhelten. Den Episode, som her vedkommer os, slut-

---

[1]) Det Stykke, som her mest vedkommer os, er først udgivet, med Oversættelse og fortræffelige litteraturhistoriske Oplysninger, af Zimmer i Zeitschr. f. deutsch. Alt. 23 S. 220 ff. De nordiske Navne er for en stor Del først forklarede af Kuno Meyer og Stokes. Den hele Fortælling er udgiven med Oversættelse og forskjellige Oplysninger af Edmund Hogan, Dublin 1892.

ter sig til det Punkt i Fortællingen, at Druiden Cathbad kommer til Ulsters Konge Conchobar, som er syg af Kummer, fordi hans Land er blevet hærjet af Ailills og Medbs Hær fra Connaught.

Uagtet den irske Fortælling hverken har Personnavne eller Stedsnavne tilfælles med Vers i det første Digt om Helge Hundingsbane, er der dog tydelige Berøringspunkter mellem disse to Sagndigtninger.

Ligheder vise sig for det første i flere Situationer, hvorpaa jeg dog ikke vilde lægge afgjørende Vægt, hvis Lighederne indskrænkede sig hertil. Det norske Digt fortæller: Da Helge vil angribe Hodbrodd i dennes eget Land, sender han Bud over Havet for ved Løfter om Guld at faa Hjælpetropper, og der samler sig en stor prægtig Flaade. Da denne fra Fjorden seiler ud til Havs, overfaldes den af en voldsom Storm, men kommer dog uskadt i Havn. En af Hodbrodds Brødre, som fra Stranden har betragtet Helges Flaade, spørger, hvem de Fremmede er. Han faar dette at vide, og Mænd ride nu afsted for at give Hodbrodd Besked herom. De fortæller, at Helge er kommen til Landet med prægtige Skibe og Tusinder af Mænd. Digtet slutter med en Skildring af det derpaa følgende Slag, hvori Helge fælder Hodbrodd.

Ifølge den irske Fortælling raader Druiden Cathbad Kong Conchobar til, at han, forinden han gjør et Indfald i sine Fienders Land, skal sende Bud og Efterretninger til den irske Helt Conall Cernach og til sine Venner blandt Nordboerne paa de nordskotske Øer og andensteds i Norden. Conchobar følger dette Raad og sender Mænd ud over Havet. De kom til Conall, som var paa Øen Lewis for at inddrive Skat. Han modtog Conchobars Mænd med Glæde.

»Der blev derpaa sendt Tidender og Sendemænd fra ham til hans fraværende Venner i de fremmede nordiske Lande. Der blev nu foranstaltet en Samling og en Mønstring af dem og deres Forraad blev gjort rede af dem og deres Skibe og Farkoster blev gjort faste (paalidelig riggede) og de kom til det Sted, hvor Conall var ... Nu seilede den mægtige store Havflaade ud under Conall Cernach og Findchad og Aed og

Lochlands (Nordmændenes) Ædlinger. De kom saa ud paa Strømmen ved Mull of Cantire[1]), og imod dem hævede sig en grøn Stormsø af det vældige Hav. . . . Saa stor var Styrken af den Storm, som hævede sig imod dem, at den splittede Flaaden i tre Afdelinger.«

Herefter fortælles, hvor hver af de tre Afdelinger landede. Conchobar kommer til Stranden. »Conchobar var ikke længe der, førend han saa de spidse Seilsprid (?) og de med Mandskab fyldte Skibe og Purpurteltene og de prægtige mangefarvede Mærker og Kampfanerne og de blaa Skibe (?), der var som af Glas, og Kampstandarterne.» Conchobar siger til sine Mænd, som staa nedenfor, at han frygter for, at det er Fiender, der er komne med den store Flaade, som fylder Fjordmundingen. »Derpaa begav Sencha mac Ailella sig til det Sted, hvor den store Flaade laa, og spurgte dem saa: »Hvem er det, som der kommer hid?« De sagde nu, at det var Conchobars Venner fra det Fjærne, som var der.« Kongen lader da Heste spænde for Vognene og modtager sine Venner paa det prægtigste. I det paafølgende Slag beseirer Conchobar Kong Cairpre og hans Leinstermænd.

Hovedforskjellen mellem Situationen i det norske Digt og i den irske Fortælling er den, til hvilken jeg siden skal komme tilbage, at Flaaden i det norske Digt lander samlet i Fienders Land, i den irske Fortælling derimod, efter at være splittet ad, hos Venner. Men Overensstemmelsen mellem de to Fremstillinger vil lettere falde i Øinene, naar man paa den anden Side ser Helgekvadet i Modsætning til Digtene om Gjukungerne, hvor Handlingen fører enkelte Personligheder, ikke Hære, frem, i Regelen til Lands, ikke til Søs. Endog i Digtene om Sigurd Faavnesbanes Ungdom, hvori Sølivet træder mere frem, møde vi ikke disse store Flaader, som seile straalende frem for os baade i Helgekvadet og i den irske Sagnfortælling om Slaget ved Ross na Ríg. Disse Helgekvadets Skildringer fører, saaledes som Vigfusson har erkjendt, Tanken snarest hen paa et Land, som store normanniske Flaa-

[1]) Det yderste Næs af Halvøen Cantire i det vestlige Skotland.

der hjemsøgte. Der kjendte Digterne tillige fra Litteraturen, navnlig den paa Latin skrevne, de vældige Hærmassers og mægtige Flaaders Optræden i Krigene. Derimod kan disse Skildringer ikke være digtede paa Grønland, hvor Finnur Jónsson sætter Helgekvadets Hjem. En Islænding vilde heller ikke i sit Hjemland have fundet Forbilleder for disse Skildringer.

En Række Udtryk i den irske prosaiske Text svarer til Udtryk i den norske, som er i Versform, og Overensstemmelsen er tildels saa speciel, at historisk Sammenhæng mellem de to Fremstillinger efter min Mening bliver godtgjort, vistnok ikke ved Enkelthederne tagne for sig, men ved Rækken af Berøringspunkter. Allerede den i det foregaaende fremhævede Situation viser, at denne Sammenhæng ikke kan opfattes saa, at den irske Fortælling har efterlignet Helgekvadet, men kun saaledes, at Helgekvadet omvendt her er paavirket af en irsk Fortælling. Thi intet andet Eddakvad har det Motiv, at Digtningens Helt eller en anden Konge sender Bud efter Hjælpetropper og lover dem Betaling for at bringe Hjælp. Derimod er der i flere irske Fortællinger, saaledes som her, Tale om, at der »udsendtes Tidender og Bud« til Venner; og den irske Fremstilling slutter sig her til historisk Virkelighed.

I det følgende skal jeg sammenstille de til hverandre svarende norske og irske Udtryk. Men hvor jeg antager en Forbindelse og søger at vise, at det norske Digts Udtryk er paavirket af den irske Fortællings Ord, er det ikke min Mening, at alle disse norske Udtryk derfor nødvendig skal være paavirkede ene og alene af den her omtalte irske Fortælling og ikke tildels fra andre Sider. Ved min Udvikling i det paafølgende Afsnit vil min Opfatning i saa Henseende træde klarere frem.

Med det irske Udtryk: »der sendtes derpaa Tidender og Bud fra ham« (*faitte dano fessa ocus techta uad*) kan sammenlignes det norske Digts Udtryk: »Kongen sendte derpaa Ærindsvende« (*Sendi áru allvaldr þaðan*) H. Hund. I 21. Irsk: »De kom til det Sted, hvor Conall var« jfr. Norsk: »der ventede Kongen, indtil de did kom o. s. v.« (*þaðan beið þengill unz þinig kómu*) H. Hund. I 22. Irsk: »Saaledes

brød nu den store mægtige Havflaade op . . . under Lochlands Ædlinger« (*Raergitar trá intromchoblach mór muride . . . ma mathib Lochlainne*); jfr. Norsk: »under Ædlingerne (med Ædlingerne ombord) fjærnede Kongens Flaade sig fra Land« (*gékk und ǫðlingum lofðungs floti lǫndum fjarri*) H. Hund. I 27.

Paa Havet overfalder ifølge begge Digtninger en voldsom Storm Flaaden.

I den irske Fortælling heder det: »Der hævede sig for dem en grøn Stormsø af det vældige Hav og dets Sæler og Hvalrosser[1]) og dets Uhyrer med Tranehoveder (?) og med hvide Hoveder (?) og det kjæmpemæssig store Havs mange Bølger hævede sig for dem«. Ogsaa den norske Digter lader Bølgerne hæve sig mod Flaaden: »Saa var det at høre, da Kolgas (den kolde Møs) Søster (d. e. Bølgen) og de lange Kjøle stødte sammen, som Klipper skulde knuses mod Brændingen . . . Ikke udeblev Sømændene fra Mødet med Bølgerne, da Ægers Datter (d. e. Bølgen) vilde faa de Heste som styres med Stag (d. e. Skibene) til at falde« (H. Hund. I 28—29).

Vi ser, at allerede den irske Fremstilling personificerer Havets Rædsler i mythiske Væsener. Men den norske Digter gaar heri videre ved at føre frem Ægers Døtre, som vel er skabte under Indflydelse fra Nereus's og Oceanus's Døtre.

Særlig Opmærksomhed fortjener Forholdet mellem den norske og den irske Fremstilling ved et af Havets Væsener. I Helgekvadet (I 30) heder det: »Kongens Bølgedyr (Skib) snoede sig med Kraft ud af Rans Haand« (*snǫrisk ramliga Rán ór hendi gjálfrdýr konungs*).

Vi tør vistnok tro, at de gamle Nordmænd har sat Navnet paa Ægers Kone *Rán* i Forbindelse med Intetkjønsordet *rán* »Ran, Rov, Røveri«. Men heri har vi efter min Formodning en Omtydning af et fremmed Ord. I den irske Skildring af Stormen paa Havet heder det: »dets (Havets) Sæler hævede sig«, *atraachtatar a-róin*, af *rón* m. »Sæl«. Ifølge den norske Digters Fremstilling vilde *Rán* gribe Kon-

[1]) *rossáil* Flertal af *rossál*, der er laant fra oldn. *hrosshvalr*.

gens Skib. Jeg finder det sandsynligt, at en tidligere norsk Digter i Irland har omtydet det irske *rón* »Sæl« — der af Irerne opfattes som et Havuhyre, der i Stormen hævede sig mod Skibene — til Ægers Hustru *Rán*, og at Helgekvadets Forfatter i sin Fremstilling er bleven paavirket heraf.

Ved Formen af Navnet *Rán* og ved Opfattelsen af hende som et Væsen, der røver Menneskene til sig, har det hjemlige Ord *rán* n. »Ran« virket ind. Men naar *Rán* er bleven en Kvinde (som det nyislandske Søuhyre *selamóðir*) og naar man har tillagt hende et Næt[1]), saa finder jeg det endnu, som før[2]), muligt, at den latinske mythiske Fortælling[3]) om *Aranea*[4]), som *casses in alto suspendit,* har virket med. Udtrykket i denne Fortælling, der tør antages at have været kjendt i Irland i den tidlige Middelalder, kan en Nordmand eller hans irske Hjemmelsmand have misforstaaet, som om *in alto* betydede »paa Dybet«, »paa Havet«[5]). *Rán* er, mener jeg, ialfald ikke en ældgammel mythisk Person, men er i Vikingetiden skabt af norske Digtere i Irland eller England[6]).

---

[1]) Snorra Edda I, 338; Reginsm. Prosaindledningen.

[2]) Studier over de nordiske Gude- og Heltesagns Opr. I S. 18.

[3]) Schol. Bern. (ed. Hagen) ad Verg. Georg. IV, 247. Jfr. Myth. Vatic. II, 70.

[4]) Med Hensyn til Lydforholdet i det oldnorske Navns Fremlyd jfr. oldn. *Rabítar* Arabere, *Ragún* Fms. X, 92, jfr. X, 85 f., ved Siden af *Aragún*.

[5]) Med Hensyn til Vokalforholdet mellem irsk *rón* og old. *Rán* (*Rǫ́n*) kan sammenlignes irsk *rót* »Vei« af ags. *râd* (Zimmer) og Navnet *Ránvæn* Breta s. S. 6 af *Rowena*.

[6]) Irsk *rón*, *ruon* »Sæl«, cymr. *moel-ron*, lit. *rùinis*, lett. *rõnis* (Stokes-Bezzenberger Urkelt. Sprachschatz 235). Zimmers Behandling af Ordet i Zeitschr. f. deutsch. Alt. 32 S. 270 f. er i flere Henseender ikke rigtig. Irsk *rón* har intet med oldn. *hreinn* at gjøre. Odn. *hreinn* kan aldrig betyde »Sæl« eller »Hval«. *hreinbraut* betegner »Renens Vei« d. e. Landet. I Flat. II, 508 fortælles, at de orknøske Jarler Ragnvald og Harald næsten hver Sommer pleiede at drage over til Kátanes og op i Skovene (*merkr*) der for at jage *rauðdýri* (Hjort) eller *hreina* (Ren). Her kan naturligvis ikke, som Zimmer mener, være Tale om Sælfangst eller Hvalfangst. Men man behøver her ikke engang at antage, at Ren er nævnt istedenfor et andet

Skildringen af Skibene i de to Fremstillinger viser ogsaa Overensstemmelser, som neppe er tilfældige. Dog er de Udtryk, som her skal fremhæves, i det norske Digt ikke samlede paa ét Sted. Skibene kaldes paa Irsk *na-longa luchtlethna* »de mandskab-brede« (d. e. de med Mandskab fuldt besatte Skibe); paa Norsk i Fortællingen om, at Flaaden samles: *langhǫfðuð skip und líðundum* H. Hund. I 24 »de langsnablede Skibe med Sømænd ombord«. Den norske Digter synes her at have bibeholdt Allitterationen med *l* og søgt at finde et norsk Ord, der saa meget som muligt i Lyd nærmede sig til irsk *longa*[1]). Skibenes Udstyr i det enkelte nævnes i begge Folks Fremstillinger. Det, der først nævnes i den irske Fortælling, synes at betyde »spidse Gafler, hvormed Seilet udspændes«[2]). Det norske Digt nævner Rakker (Ringe, ved hvilke Seilet fæstes til Masten) og Ræer.

Efter Skibene nævner den irske Fortælling »de purpurrene Telte« (*na-pupla corcarglaṇa*). Det norske Digt nævner Skibenes »Stavntelte« (*stafntjǫld*) der, hvor det fortælles, at Flaaden seiler ud, H. Hund. I 26. Saa omtales i den irske Fortælling »de prægtige mangefarvede Bannere og Kampens *confingi*« (*na-merggida*[3]) *alle ildathacha ocus na-confingi catha*). I H. Hund. II 19 nævnes *gunnfani gullinn fyr stafni* »den gyldne Kampfane foran Stavnen«. Jeg formoder, at irsk

---

Dyr af Hjorteslægten. Thi Prof. Rygh har gjort mig opmærksom paa, at Rigtigheden af Fortællingen i Flatøbogen er bleven bestyrket derved, at der i Caithness-shire og i Sutherland-shire er fundet Levninger af Ren i de saakaldte piktiske Borge. Se Anderson Scotland in pagan times. »The iron age«, Edinburg 1883 p. 221 og I. A. Smith »Remains of the reindeer in Scotland« i Proceedings of the Soc. of Antiquaries af Scotland, Vol. VIII, 186. Ags. *hrân* »Ren« er et ganske andet Ord end *hran*, *hron* Hvalfisk (ikke: Sælhund). At det sidste har kort Vokal, viser Metret. Irsk *rón* kan altsaa ikke være Laanord fra Nordisk.

[1]) Irsk *long* var dengang ikke almindelig optaget i Norsk som *lung*.

[2]) *nacorrgabla siúil* egentlig »Seilets Næbgafler«.

[3]) Irsk *mergge* er snarest Laanord fra oldn. *merki* »Mærke«.

confingi, som hidtil ikke er forklaret, er et Laanord, som hører sammen med glfransk *gonfanon confanon* (Krigsfane, Banner), middeleng. *gonfenoun*. Vi finder altsaa her Ordoverensstemmelse mellem den irske Fortælling og det andet Helgekvad. Tør vi heraf slutte, at det første Helgekvad, der er det, som ellers viser Sammenhæng med den irske Fortælling, oprindelig istedenfor H. Hund. I 32 har havt den tilsvarende Strophe H. Hund. II 19, hvori Ordet *gunnfani* »Kampfane« (der vel i Vikingetiden er kommet til Nordmændene) findes?

Umiddelbart herefter omtaler den irske Fortælling »de blaa blanke Skibe (?)« [1]). Dette Udtryk kan sammenstilles med det norske Digts »blaasorte og guldprydede Skibe« (*brimdýr blásvǫrt ok búin gulli*) H. Hund. I 50.

Et dunkelt Sted i det norske Digt oplyses, som det synes, af den irske Fortælling. Om Helge, som sendte Bud ud efter Hjælp, heder det (H. Hund. I 21): »Kongen sendte derefter Ærindsvende gjennem Luft og over Hav for at bede om Hjælp«:

Sendi áru
allvaldr þaðan
of lopt ok um lǫg
leiðar at biðja.

Dette Udtryk »gjennem Luft« er meget besynderligt, thi Kampmøer kan ikke betegnes som *áru* »Ærindsvende, Sendemænd« og hverken Kampmøer eller Valkyrjer sendtes ifølge Eddadigtningen af Mennesker som Sendebud. Man har derfor ment, at det skulde hede *of land* (eller *láð*) *ok um lǫg* »over Land og over Vand«. Men saa staar der ikke i Haandskriftet. Hvor Hjælpetropperne samles, omtales kun Søtropper, ikke Landtropper.

---

[1]) *nasíblanga gorma glainidi*. Hogan oversætter *síblanga* i Texten ved »lances(?)«, men siger i Anmærkningen »= *sith-langa*, long boats?« Eller skulde det betyde »Høvdingeskibe« og være sammensat med *síbhe* »a general« (O'Reilly)? Dette synes at være Laanord fra glfransk *chief*; jfr. irsk *sepél* = fransk *chapelle*, irsk *sonsiler* = fr. *chancelier*, irsk *seomra* = fr. *chambre*. *glainidi* betyder egentlig »af Glas«.

Mulig tør man af den irske Fortælling gjøre en anden Slutning. Her heder det, at Sendebudene drager »over Overfladen (?) af Søen og af det store Hav«. Dette Udtryk forekommer to Gange[1]). Jeg tænker mig som en Mulighed, at den norske Digter har misforstaaet det vanskelige irske Udtryk som »oven over Søen og over det store Hav« og at han derefter har dannet sit besynderlige »gjennem Luft og over Hav«.

Efter at det i Helgekvadet har været fortalt, at Helges Flaade har samlet sig, »spurgte Helge Hjorleiv om det: »Har Du mønstret de kjække Mænd?« Men den unge Konge sagde til den anden (d. e. til Helge), at det var sent fra Traneøren at tælle Skibene« (H. Hund. I 23—24). Helge sender altsaa en anden Konge ved Navn Hjorleiv ud for at faa et Oversyn over, hvor stor Flaaden er. Hjorleiv begiver sig til en i Vandet udstikkende Banke, fra hvilken han har vid Udsigt, og betragter derfra den store Flaade. Da han kommer tilbage til Helge og denne spørger ham, svarer han, at Flaaden er saa stor, at det er sent at tælle den. Ved Navnet paa det Sted, hvorfra han har overseet Flaaden, Traneøre kan mærkes, at Tranen meget ofte nævnes i det irske Heltesagn.

Denne Situation i det norske Digt er vistnok paavirket af følgende Situation i den irske Fortælling[2]).

Conchobar udsender den unge Helt Iriel for at skaffe sig et Oversyn over den fiendtlige Hær ved Ross na Ríg. Iriel, som prises høit bl. a. for »Kongelighed«, gaar op paa en Bakke, som hæver sig ved Elven Boyne og fra hvilken han har en vid Udsigt, og derfra mønstrer han den fiendtlige Hær.

---

[1]) *dar muncind mara ocus mór-fairgi* (paa første Sted *mór-fairge*). *muncind mara* forklares *uachtar mara* (se Hogan S. 12, Anm. 7), d. e. den øvre Del af Søen. Andensteds betyder *muncend* »Stræde«; se Stokes, Togail Troi (Calcutta 1882), Gloss. Index.

[2]) Man kan paa den anden Side sammenligne i Frode den tredjes Saga hos Saxo (l. III p. 232 sq. og 237 M.) Fremstillingen af, at Frode af Erik, som har speidet, faar Underretning om den fiendtlige Styrke. (Denne »fornaldarsaga« har her ogsaa Berøringspunkter med Hervar. s. Kap. 14, S. 285—287).

Han giver ved sin Tilbagekomst Conchobar en Beskrivelse af denne. »Hvorledes, min kjære Iriel?« spurgte Kongen. »Jeg giver mit Ord for sand«, svarede Iriel; »det synes mig, at der ikke er et Vadested ved Elven, ikke Sten eller Bakke, ikke Vei eller Sti . . ., som ei er fuld af deres Hestespand og af deres Tjenere«[1]).

Den fiendtlige irske Konge, som falder i Slaget ved Ross na Ríg for Cuchulinns Haand, heder *Carpre* eller *Corpre*, i yngre Form *Cairbre*. Jeg tror, at den norske Digter har fundet Lighed mellem dette Navn og Navnet paa den Konge, som falder i Slaget med Helge, nemlig *Hǫðbroddr*[2]), hvilket Navn Digteren kjendte fra ældre Kvad om Helge. Denne tilfældige Navnelighed er efter min Formodning en af Grundene til, at den norske Digter har overført Træk fra den irske Fortælling om Slaget ved Ross na Ríg til Digtningen om Helge.

Et Udtryk, som Sigrun bruger om Hodbrodd i H. Hund. I 18, oplyses ved det irske Sagn. Hendes Ord er: »jeg har sagt, at Hodbrodd den kjække Konge er (mig forhadt) som Kattens Søn«:

en ek hefi, Helgi!
Hǫðbrodd kveðinn
konung óneisan
sem kattar son.

Dette Udtryk »Kattens Søn« har den gamle islandske Forfatter af Volsungasaga fundet saa paafaldende og uforstaaeligt, at han har forandret det. At »Kattens Søn« er Tilnavn til en bestemt Mand, tør man slutte af en islandsk Fortælling,

[1]) Hogan Kap. 27—28 (S. 36—39).

[2]) I mine Studier I S. 187 har jeg vist, at den Nordbo, fra hvem Fortællingen om Gelderus hos Saxo stammer, har forbundet det britiske Navn *Cador* med det nordiske *Hǫðr*. Irsk *cnocán* gjengives ved oldn. *hnokan* (Studier I S. 539). Med Hensyn til Vokalen mærkes, at irsk *Gormlaith* gjengives ved oldn. *Kormlǫð*. Oldn. ð og *r* skifte i Indlyd, naar *r* ellers findes i Ordet, eller foran Consonant: *baðmr* og *barmr*; angelsaks. *bearwe* gjengives ved oldn. *bǫðvi* Brot 13. *hrørask* gaar over til *hrøðask*, **hræri* til *hræði*, **yrvarr* til *yðvarr*.

hvor det samme Udtryk forekommer. Til Harald Haardraade kom Islændingen Stuv den blinde, Søn af Tord Kat (*son þórðar kattar*). »Hvis Søn er du?« spurgte Kongen. »Jeg er Kats Søn (*kattar son*)«, sagde han. »Hvad er det for en Kat?« spurgte Kongen[1]).

Denne Tord Kats Æt havde mange Forbindelser med Kelterne paa de britiske Øer, og en Søn af ham levede i Begyndelsen af 11te Aarh., altsaa dengang, da det første Kvad om Helge blev forfattet. Dette taler for, at »Kats Søn« i dette Kvad ligeledes er at forstaa som Tilnavn.

Den Kong Carpre, som faldt i Slaget ved Ross na Ríg, havde Tilnavnet *nia fer,* d. e. Mændenes Helt. Men der var en anden ofte omtalt irsk Sagnkonge med det samme Navn *Carpre* og med Tilnavnet *Cinnchait* eller *Caitchenn* d. e. Kattehoved[2]).

Nu er Helgekvadets Hodbrodd, som jeg har paavist, bleven opfattet som svarende til Carpre *nia fer.* Omtrent samme Betydning som dette Tilnavn »Mændenes Helt« har det Epitheton *konung óneisan*[3]) »den kjække Konge«, som Sigrun giver Hodbrodd i H. Hund. I 18.

Naar Digteren lader Sigrun sige: »Jeg har sagt, at Hodbrodd den kjække Konge er (mig ligesaa forhadt) som Kats Søn«, saa har han efter min Formodning ved hin Konge tænkt paa Carpre *nia fer* og ved Kats Søn paa Carpre *cinnchaith* »Kattehoved«. Denne sidste er en dæmonisk Sagnfigur. Han var en Usurpator, og derfor vantrivedes Landet under

---

1) Morkinsk. S. 104; Fms. VI, 390.

2) Rhys, Hibbert Lectures S. 313 forstaar *Cinnchait* som »Kattehoveds Søn«. I den irske Fortælling om Snedgus og Mac Riaglas Omflakken paa Havet fortælles, at de paa en Ø i det nordvestlige Ocean fandt Mænd med Kattehoveder, som havde dræbt Besætningen paa et irsk Fartøi. I det gammelfranske Digt »Bataille Loquifer«, som har mange keltiske Motiver, optræder et Uhyre med Kattehoved, *Chapalu*; af cymr. *cath* Kat og *penlle* Hoved, eg. Hovedsted, *lle* af ældre **lo.*

3) Oldn. *neiss* betyder »skamfuld«. *óneiss* siges derfor om den, som ikke skamfuld holder sig tilbage, men som kjæk gaar i Spidsen og udmærker sig. *óneiss* betyder ikke »udadlelig«.

hans Regjering. Hans Sønner var vanskabte ved Fødselen, og derfor lod han dem drukne. En saadan Sagnfigur maatte Nordmænd, som hørte Fortællingen om ham, opfatte som en Jætte. Blandt oldnorske Navne paa Jætter opføres *Kǫttr*[1]) »Kat«. Den, som har opført det dér, har vistnok hentet det fra Helg. Hund. I 18, hvor han forstod Ordet som Navn paa en Jætte.

Zimmer har godtgjort, at den irske Episode om nordiske Hjælpetropper, som komme til Conchobar i Irland, er et senere Indskud fra Vikingetiden i en ældre, fast formet Fortælling om Conchobar og Slaget ved Ross na Ríg. I denne ældre Fortælling var ingen Nordboer nævnte. Det ser man deraf, at de slet ikke optræder i Fortællingens Fortsættelse, uagtet den Hæder og Glæde, med hvilken de er blevne modtagne, stærkt har været fremhævet. Derimod fortælles der om Conall Cernachs vældige Heltegjærninger i Slaget ved Ross na Ríg.[2]).

Zimmer har ogsaa fremsat en skarpsindig Formodning om Anledningen til, at denne Episode om Hjælpetropper fra de nordskotske Øer og fra det øvrige Norden er bleven indskudt i Fortællingen om Slaget ved Ross na Ríg, der i sin ældste Form ikke kan have røbet noget Kjendskab til Vikingerne. I denne ældste Form var, mener han, den Omstændighed, at den ypperlige Ulsterhelt Conall Cernach ikke deltog i de første Kampe mellem Ulstermændene under Conchobar og Connaughtmændene under Ailill og Medb, motiveret derved, at Conall var fraværende i de fra Ulster af erobrede og coloniserede Bygder af Skotland og paa de skotske Øer for, ligesom i den irske Fortælling om Frieriet til Emer[3]), at ind-

---

[1]) Sn. Edda ed. A. M. I 550; II 470; II 615.

[2]) Zimmer S. 228 f.; jfr. S. 235—237.

[3]) Se Zimmer i Zeitschr. f. deutsch. Alt. 32 S. 237—241. I den oprindeligere Redaction af *Tochmarc Emire* (Frieriet til Emer) betegner *Gall* »en Galler«, i den mindre oprindelige »en Nordbo«; se Kuno Meyer i Revue Celt. XI, 438.

drive Skat blandt Gaill (de Fremmede). Det var, mener Zimmer, i denne ældste Redaction fortalt, at Conall fik Underretning om det af Conchobar paatænkte Hævntog, samt at Conall rigtig mødte frem og tog Del i dette. Nævnelsen af *Gaill* (Fremmede) paa de nordskotske Øer i denne Fortælling gav saa i en senere Tid, da Nordmænd boede paa de skotske Øer og af Irerne kaldtes *Gaill* »Fremmede«, naturlig Anledning til, at en Række af nordiske Navne førtes ind i Fortællingen.

I den senere indskudte Episode er Minder fra Begivenheder, som har tilhørt forskjellige Tider, smeltede sammen [1]), og flere historiske Træk fremtræde her i en uhistorisk, sagnmæssig Form, som f. Ex. naar der tales om en Konge af Orknøerne istedenfor om en Jarl af Orknøerne. Men jeg tror, at den historiske Begivenhed, som fremfor alle andre har sat sit Mærke i Sagnfortællingen om Conchobars nordiske Leietropper, tilhører en meget senere Tid end den Tid, paa hvilken Zimmer, der ikke fyldestgjørende forklarer Fortællingens nordiske Navne, her tænker [2]).

Denne Begivenhed staar i Forbindelse med det vældigste Slag, som blev udkjæmpet i Irland i den lange Tid, Nordboerne havde fast Fod der; et Slag, som vistnok ikke fik epochegjørende politiske Følger, men hvis Rædsel og hvis virkningsfuldt skiftende Scener fæstede sig gjennem Digtningens Billeder baade i Irernes og i Nordboernes Sind. Det er

---

1) Blandt Hjælpetropperne nævnes en Dattersøn af Conchobar mac Nessa, der altsaa skulde have levet længe før Nordboernes Komme til Irland. Han siges at være en Søn af Artur og Sønnesøn af Brude. Dertil bemærker Zimmer, at *Brude* var Navn paa en mægtig Picterkonge, som levede paa Columbas Tid († 584).

2) Den ene Afdeling af Hjælpetropperne lander ved Mundingen af Linn Luachainne. Dette Sted holder Zimmer for »ein ort in der Dundalk-bay, vielleicht am eingang an das haff, in das der Castletown-river fliesst.«

I Hjælpetroppernes Landing her finder Zimmer (Zeitschr. f. d. Alt. 35 S. 162) et Minde om Danernes Landing i 850 ved *Linn Duachail*, en Havn paa Kysten af Louth, efter Hennessy sandsynlig Dundalk Havn.

Clontarf-Slaget[1]) ved Dublin i 1014 mellem den nordiske Konge Sigtrygg Silkeskjæg i Dublin og den irske Konge Brian. Før Slaget var der fra næsten alle nordiske Nybygder i Vesten kommet Skibe og Hjælpetropper til Sigtrygg. At dette har afpræget sig i Sagnfortællingen om Slaget ved Ross na Ríg, viser sig ved en Sammenligning af denne med Beretningerne om Clontarf-Slaget.

Før dette faar en irsk Konge Hjælpetropper fra Orknøerne (*insi Orc*), Shetlandsøerne (*insi Cat* eller *insi Cadd*) og Lewis (oldn. *Ljóðhús*, irsk *Leódús*), og dette er den eneste Gang, at disse Stedsnavne nævnes i den irske Krønike »Cogad Gaedel«. I Sagnfortællingen berettes det ligeledes, at en irsk Konge faar Hjælpetropper fra Orknøerne, Shetlandsøerne og Lewis.

Conchobar søger Hjælp hos *Siugraid Soga*, Konge af *Sudíam*. I ham finder jeg Digtningens Omændring af den orknøske Jarl, som i islandske Skrifter kaldes *Sigurðr Hlǫðvesson*. Denne kaldes i den irske Krønike Cogad Gaidel 153 *Siucraid*, i Annals of Loch Cé S. 5 *Siograd*. Naar Siugraid i Sagnfortællingen kaldes Konge af *Sudíam*, saa er dette Navn, som hidtil ikke har været rigtig forklaret, øiensynlig den oldnorske Dativ *Suðreyjum* af det norske Navn paa Hebriderne. Paa lignende Maade er Navnet *Suðreyjar*, saaledes som Munch først har oplyst, gaaet over i Engelsk som *Sodor*. Sigurd Jarls Svoger Gille Jarl herskede over Sudrøerne som Sigurds Undermand og betalte Skat til ham[2]).

---

[1]) Om disse Begivenheder se navnlig Steenstrup, Normannerne III, 157 ff. og Todd Cogadh Gaidhel, Introduct. p. CLXVII—CXCII.

[2]) Njáls s. Kap. 86, 90. Det irske Navn paa Sudrøerne er *insi Gall* »de Fremmedes Øer«. Den yngre irske Redaction af »Slaget ved Ross na Ríg« (Hogan S. 62) har *Siogra rí Arcadia*, »Siogra Konge af Arcadia« hvor *Arcadia* er forvansket af *Orcadia*. Skulde i en ældre Redaction Siugraid have været betegnet som Konge af Orknøerne? Umiddelbart efter *Siugraid* nævnes i Leinsterbogen *Sortadbud Sort* Konge af Orknøerne. Skulde han i en ældre Redaction have været betegnet som Konge af *Sudíam*?

Tilnavnet *Soga* forstaar jeg som *sugga*, der nu i mange norske Dialekter betyder »So«. Han kunde kaldes saa af sit svære Legeme, ligesom han i Heimskringla har Tilnavnet *digri*[1]). Blandt Conchobars Hjælpetropper nævnes Amlaib (Olav) Sønnesøn af Kongen af Lochlann. Han er vistnok ikke forskjellig fra Amlaib (Olav) Søn af Kongen af Lochlann, der er med i Clontarf-Slaget paa Sigtryggs Side.

Baade Conchobar og Sigtrygg faar Hjælp af en Høvding, som heder Broder[2]), og af en Høvding, som heder Mael[3]). I Sagnfortællingen siges det, at Conall, da Conchobar sender Bud til ham, hærjer bl. a. paa Saksernes Veie. Før Clontarf-Slaget sendes der ifølge »Cogad Gaidel« Bud fra de Fremmede i Irland til hele det nordlige af Saksernes Land[4]).

Efter Njaals Saga kommer Erling fra *Straumey*, en af Færøerne, til Sigtrygg. Til Conchobar kommer *Báre* (d. e. *Bárøðr*, senere *Bárðr)* af *Sciggire* fra *Piscarcarla*'s Leir. *Sciggire,* d. e. oldn. *skeggjar* »skjæggede Mænd«, har Kuno Meyer forklaret som Færinger, da disse fortrinsvis kaldtes *Eyjarskeggjar*[5]). Dog bruges dette Ord ogsaa om Folk fra de skotske Øer. *Piscarcarla* er »Fiskere«, oldn. *fiskikarlar* eller vel egentlig *fiskjarkarlar*. Blandt de i Fortællingen om Conchobar opførte Landes Navne er *Gothia* (d. e. Gautland), og i Inisfallen-Annalerne (der rigtignok er meget sene og upaalidelige) siges det (p. 62), at der kom Folk til Clontarf-

---

Sortadbud forudsætter oldn. *Svarthǫfuð*. I Sturl. er *Svarthǫfði* Navn paa en Islænding, hvis Fader har et irsk Navn.

[1]) Nu i Norge kan *sugga* bruges om en før og fyldig Kvinde. Jfr. Stedsnavnet *Suggaruð* Eysteins Jordebog S. 495.

[2]) Blandt Deltagerne i Clontarf-Slaget nævner baade Njála og irske Kilder Broder. Blandt Conchobars nordiske Hjælpetropper nævnes Brodor *Roth* (d. e. *rauðr*) og Brodor *Fíuit* (d. e. *hvítr*).

[3]) Cogad Gaedel *Maol* i B, medens A har *Conmael.*

[4]) Sakserne (d. e. Angelsakserne) nævnes ogsaa i Annals of Boyle og i Annals of Loch Cé.

[5]) F. Ex. Fms. II, 169.

Slaget »fra det midterste Gaothland« (*o na Gaothloighibh meodhanach*)[1]).

Jeg tror derfor, det ikke kan være tvivlsomt, at Conchobars nordiske Hjælpetropper, som kommer til ham før Slaget ved Ross na Ríg, har sit historiske Forbillede i de nordiske Hjælpetropper, som kommer til Sigtrygg Silkeskjæg før Clontarf-Slaget. Men medens de irske Beretninger om Clontarf-Slaget er nedskrevne fra Nordboernes Fienders Standpunkt, tager Sagnfortællingen Parti med Conchobar, hvem Nordboerne skal hjælpe. Episoden er derfor sandsynlig føiet ind af en Irlænder, som hørte til de nordiske Dublinkongers Parti.

Hvis jeg altsaa har Ret i, at Episoden i Fortællingen om »Slaget ved Ross na Ríg« indeholder Erindringer om de nordiske Hjælpetropper, som stod paa Sigtryggs Side i Clontarf-Slaget 1014, saa maa den her behandlede Udvidelse af Fortællingen om Slaget ved Ross na Ríg i den os foreliggende Form være senere end 1014.

Ved Sammenligning af Helgekvadet med den irske Sagnfortælling om Conchobars nordiske Hjælpetropper har jeg søgt at vise, at de her omhandlede Vers af Helgekvadet forudsætte Kjendskab til en irsk Sagnfortælling og at Forholdet ikke er det omvendte.

Jeg tror herved at have fundet en fast Tidsbestem-

---

[1]) Fortællingen om Slaget ved Ross na Ríg findes i en Form, som stærkt afviger fra Leinster-Bogens Redaction, i Haandskrifter fra 18de Aarhundred (aftrykt i Hogans Udg.). Denne Redaction har den her behandlede Episode i en stærkt forkortet og aabenbart mindre oprindelig Form. Jeg finder dog i den ét Udtryk, som synes at have tilhørt Episoden i dens ældste Form, men som mangler i Leinster-Bogen. Det heder S. 63, at Conchobar sendte en Mand ud for at samle i stort Antal disse Fremmede »for god Gave og stor Betaling til dem«. Dette har sit tilsvarende i Helgekvadets Ord (I 21): »at byde Mændene og deres Sønner Rigdom af Guld (*iðgnógan ógnar ljóma*)«. Paa den anden Side bør det nævnes, at det om de nordiske Hjælpetropper i Clontarf-Slaget heder i »Cogad Gaedel« S. 153, at »de solgte og leiede sig bort for Guld og Sølv og andre Skatte.«

melse for det første Kvad om Helge Hundingsbane. Det kan ikke være digtet før c. 1020—1035. Der trænges jo lidt Tid for, at Historien saaledes kan forvandles til Digt, og endog gjennem en Sagnfortælling som Mellemled. Men det kan heller ikke være digtet meget senere, da islandske Kunstskalde allerede i Firti-Aarene, saaledes som jeg i det foregaaende har søgt at vise, er paavirkede af det[1]).

I det nærmest foregaaende tror jeg fremdeles at have givet Bevis for, at Forfatteren af det første Helgekvad har levet blandt Irer; at han har forstaaet irsk Sprog og ikke været ubekjendt med irsk Sagndigtning.

Det er, saavidt jeg skjønner, neppe tilstrækkeligt at antage, at han har hørt en irsk Sagnfortælling om Slaget ved Ross na Ríg gjengive i fri Meddelelse. Flere Udtryk i det enkelte ligge saa nær ved Leinster-Bogens Text, at jeg finder det sandsynligt, at Forfatteren af Helgekvadet har lært den irske Fortælling at kjende ved at høre den oplæst paa Irsk.

Vi har i det foregaaende seet, at den irske Episode om de nordiske Hjælpetropper er forfattet af en Irlænder, som har tilhørt Dublinkongernes Parti, og at det første Helgedigts Forfatter har digtet ved en Kongehird i England eller Irland. Jeg slutter heraf, at denne Digter tildels har levet ved det nordiske Kongehof i Dublin. Det synes rimeligt, at han har vidst, at de nordiske Leietropper, som efter Sagnfortællingen kommer til Conchobar, i Virkeligheden kom til Sigtrygg i Dublin. En af Grundene til, at Digteren fra den irske Sagn-

---

[1]) Maurer har forlængst deraf, at Helten i det første Kvad om Helge gaar i Kamp 15 Aar gammel, sluttet, at Digtet ikke er ældre end 11te Aarh. Samme Mening har Symons (Z. f. d. Phil. 18 S. 112—115) støttet. Finnur Jónsson har (Litt. Hist. I, 66) sat det til c. 1000—1025. Endnu i mine Bidrag til den ældste Skaldedigtnings Hist. S. 49 vovede jeg ikke at sætte dets Tilblivelse saa langt ned. Med Helgekvadet maa ogsaa den Brage den gamle tillagte Skjolddraapa rykkes ned i Tiden.

fortælling har indført flere Motiver i Helgedigtningen, har efter min Formodning været den, at Helge-Sagnet allerede forinden havde enkelte Ligheder med de historiske Forhold, som vedrørte Clontarf-Slaget. Helge har en Kamp med sin Elskedes Fader og Frænder. I denne Kamp falder hendes Fader og ene Broder. Helge taler paa Valpladsen med Sigrun om Kampen. Og i Clontarf-Slaget var den historiske Virkelighed følgende: Sigtrygg holdt Slag imod Brian, med hvis Datter han var gift. I Slaget faldt hendes Fader og hendes ene Broder og flere af hendes Frænder. Sigtrygg staar sammen med sin Hustru og ser paa Kampen og de tale sammen om den. Men Lighederne strække sig ikke stort videre. Sigtrygg deltog ikke selv i Kampen.

Endnu kan nævnes, at Digtningen satte Valkyrjer og beslægtede overnaturlige kvindelige Væsener i Forbindelse med Clontarf-Slaget, og at Seiermøer optræder i Slaget i Helge-Sagnet.

I det foregaaende har jeg sammenstillet den omskrivende Betegnelse i H. Hund. I 54 af de Faldne paa Valpladsen som *hugins barr* »Hugins (Odins Ravns) Korn« ved Skildringen af den Kamp, hvori Helge overvinder Hodbrodd, dermed at Clontarfs Slagmark af dem, der saa paa Kampen fra Dublins Volde, blev sammenlignet med en Kornmark, som Slaattekarle slog. Denne Sammenstilling faar nu større Betydning, da vi har seet, at Beretningen om den i Poesiens Rige hjemmehørende Kamp i Helgekvadet middelbart har laant Motiver fra den historiske Kamp paa Clontarf-Sletten.

Det første Kvad om Helge Hundingsbane er, som vi har seet, forfattet c. 1020—1035 af en norsk Digter, som havde levet i Irland. Digterens Fantasi er fyldt af den hedenske Verdens Billeder, og der er i hans Digt ikke noget sikkert Spor til, at han har været kristen. Hedendommens Guder og andre mythiske Væsener optræde handlende deri. Odin er Helges Fiender gram og hans Hunde farer om Ø. Nornerne bestemme Heltens Skjæbne; Ægers Døtre og Ran vil kantre hans Skib i Stormen. Men Gudeverdenen er ikke stillet i noget helligt Lys. Sinfjotle siger, at alle Einherjer hos Al-

fader holdt paa at slaas for en Valkyrjes Skyld, og hun var et stort Trold. Her synes Digterens Ringeagt for den hedenske Gudeverden at klinge igjennem.

De hedenske mythiske Væseners Indførelse i Digtet beviser ikke, at Digteren ei var døbt. Thi det er jo i den fjærne Fortid, han lader Guderne og de andre mythiske Væsener optræde. Og langt ned i den kristne Tid fortalte man jo i Norden om dem. Der gik jo f. Ex. det Sagn, at Odin havde gjæstet en Bonde paa Vestfold før Slaget ved Lena 1208.

Digtet er fra den Tid, da Hedendommen som en anerkjendt eller i personlig Bekjendelse frembaaren Religion holdt paa at dø ud blandt Nordboerne i Vesten. Kong Olav Kvaran havde allerede i 943 i England ladet sig døbe og drog i sine sidste Dage 979 som Pilegrim til Icolmcill. Vikingen Broder, som deltog i Clontarf-Slaget, havde været Kristen, men havde svigtet Troen og dyrkede hedenske Magter. Efter Clontarf-Slaget begyndte Nordboerne i Irland med Iver og Kraft at antage den kristne Lære, og i næste Generation grundedes Bispedømmer i de norske Byer der[1]).

Jeg har begrundet den Mening, at Helgekvadets Digter tidlig i 11te Aarh. har opholdt sig ved Sigtryggs nordiske Kongehird i Dublin. Sigtryggs Fader Olav Kvaran, den skotske Konges Svigersøn, havde været Hersker snart i Dublin, snart i Northumberland og var paa sine Tog trængt dybt ind i England. Det er da naturligt, at en norsk Digter ved hans Søns Hird viser sig at være paavirket baade af engelsk og irsk Digtning.

---

[1]) Steenstrup Normannerne III. 172. Jfr. Zimmer Gött. gel. Anz. 1891 (Nr. 5) S. 184.

VI.

Det første Kvad om Helge Hundingsbane og den irske Fortælling om Trojas Ødelæggelse.

Allerede af det foregaaende har vi lært at kjende Forfatteren af første Helge-Kvad i hans Forhold til irsk Litteratur. Hans Kvad er ingenlunde en Oversættelse af irske Fortællinger, heller ikke en fri Gjengivelse, der følger irske Forbilleder Skridt for Skridt. Den norske Digter har paa Grundlag af germanske Heltesagn, der var behandlede i ældre Kvad, skabt en helt ny og eiendommelig Digtning om nordiske Personers og særlig om den nordiske Sagnhelt Helge Hundingsbanes Livsskjæbne; en Digtning, hvori nordisk Opfatning og Livssyn bestemt kommer til Udtryk. Digterens Forbilleder er ved den poetiske Stil og Fremstillingsmaade overveiende og ved den metriske Form udelukkende ældre nordiske heroiske og mythiske Digte, særlig Kvæder om Volsunger, Nivlunger, Budlunger og fremfor alt ældre Kvæder om Helge Hundingsbane. Allerede disse Digte var dog blevne til under stærk Indflydelse udenfra. Men det første Helge-Kvad har, for en stor Del med Hensyn til Handlingens enkelte Led og Motiver, med Hensyn til dens Gang og Begrænsning, tildels ogsaa i Navne, nye fremmede, tildels irske Forudsætninger, ligesom den irske Indflydelse paa de poetiske Udtryk er bleven stærkere. De fremmede Træk er overalt grupperede om den nordiske Helgedigtnings Personer. Handlingen foregaar i og ved Danmark eller dog paa Steder, hvis Navne har faaet en nordisk Klang[1]).

---

[1]) Det er lærerigt, hermed et sammenligne den romerske Litteraturs Indflydelse paa den irske. De gammelirske *imrama* eller Fortællinger om Omkringflakken paa Havet, f. Ex. den hvori Maelduin er Hovedpersonen, er, som Zimmer har paavist, for en stor Del componerede efter Forbilledet af Vergils Æneide, uagtet de deri berettede Sagn gruppere sig om irske Personer og benytter indenlandsk Sagnstof. Se Zimmer i Zeitschr. f. d. Alt. 33, S. 328 ff.

Dette Forhold vil end mere oplyses derved, at jeg paaviser Benyttelsen i Digtet af en anden irsk Fortælling.

Paa Irsk er bevaret flere, tildels indbyrdes beslægtede, Fortællinger om Trojas Ødelæggelse. Den ældste nu kjendte Bearbeidelse er optegnet ved Midten af 12te Aarhundred i Leinster-Bogen[1]. En af denne ikke afhængig, men dog nær beslægtet Bearbeidelse er ufuldstændig bevaret i et Haandskrift fra 14de eller Begyndelsen af 15de Aarhundred[2].

Hovedkilden for den irske Fortælling om Trojas Ødelæggelse er Dares Phrygius's Historia de Excidio Trojæ[3]. Men denne Original er behandlet meget frit og stærkt udvidet. Den irske Gjengiver har optaget en Mængde Træk, som han har hentet fra andre latinske Skrifter og fra irske Sagnfortællinger eller som han selv har skabt i Overensstemmelse med irske Forestillinger. Fortællemaaden i sin Ordrigdom (f. Ex. ved Skildringer af Kamp, Seilas, Klædedragt o. s. v.) med de mange allittererende Epitheter er den samme som i de samtidige irske Fortællinger om indenlandske Begivenheder.

Fortællingen begynder med, at der tales om Saturn, hans Sønner og Efterkommere. Blandt dem var Ilus, som først byggede Troja, og dennes Søn Laomedon. Herefter gaar Fortællingen over til Iason og Argonauternes Tog, paa hvilket Hercules var med. Laomedon krænkede Argonauterne ved at jage dem bort fra Trojas Havn.

I det følgende Afsnit er Hercules Hovedpersonen. For at hævne den Krænkelse, som Argonauterne har lidt, samler han Folk og Skibe fra hele Grækenland og drager med denne

---

[1] The Book of Leinster (Dublin 1880) Fol. 217a—244b og »Togail Troi. The Destruction of Troy transcribed . . and translated . . . by Whitley Stokes« (Calcutta 1881).

[2] I Mscr. H. 2. 17, Trinity College, Dublin. Udgivet med Oversættelse af Whitley Stokes i Irische Texte II, 1tes Heft (Leipzig 1884), S. 1—142. Fragmenter af samme Bearbeidelse i en Optegnelse fra 16de Aarh. i Leinsterbogen. Jfr. Zimmer Gött. gel. Anz. 1890 (Nr. 12) S. 501.

[3] Jfr. om dette Skrift mine Studier over de nord. Gude- og Heltesagns Oprind. I; se Register S. 567.

Flaade til Troja. Han overvinder og dræber Laomedon og ødelægger Troja.

Herefter følger Fortællingens Hovedafsnit, Beretningen om Trojas anden Ødelæggelse, da Priamus var Konge der.

Dette irske Skrift om Trojas Ødelæggelse har den norske Forfatter af det første Kvad om Helge Hundingsbane efter min Mening kjendt, og han har særlig fra Afsnittet om Hercules's Tog til Troja optaget flere Motiver, Vendinger og Navne i sit Digt, særlig i det sidste Afsnit om Helges Krig med Hodbrodd. Her er Fortællingen om Hercules's Tog benyttet ved Siden af eller sammen med Afsnittet om de nordiske Hjælpetropper i Fortællingen om Slaget ved Ross na Ríg, der med Hensyn til Fremstillingsmaade har adskilligt tilfælles med den irske Fortælling om Troja.

Fortællingen om Hercules har ligesom Fortællingen om Slaget ved Ross na Ríg for det første Lighed med Helgedigtet i den almindelige Situation. Da Hercules vil hævne sin Harm paa Trojanerne, drager han om til de forskjellige Steder i Grækenland for at faa samlet Hjælpetropper. Da han er færdig, sender han Bud og Efterretning om, at de skal komme til ham, og den store Flaade samler sig paa det Sted, hvor han er. Flaaden drager ud paa det store Hav mellem dets Øer og Holmer. Den faar gunstig Vind; de seiler og ror utrættelig, til de naa Sigeums Havn. Da Laomedon har faaet vide, at en fiendtlig Flaade har ankret der, skynder han sig til Havnen og indlader sig i Kamp med Grækerne. Men Hercules har med Halvdelen af sin Hær ad en anden Vei marcheret til Troja. I Laomedons Fravær stormede de Byen og opbrændte den efter at have gjort stort Bytte der. Derpaa drog de tilbage til Skibene.

Laomedon, som var i Kamp ved Havnen, fik Efterretning om, at Troja var ødelagt. Han vendte da tilbage for at angribe Hercules og hans Mænd.

Det kom derpaa til et Slag, som udførlig skildres med stærke Farver. Det ender med Trojanernes fuldstændige Nederlag og Laomedons Fald for Hercules's Haand. Hercules delte derpaa Byttet og gav Laomedons Datter Hesione til Telamon.

Enhver drog derpaa til sit. De skiltes som Venner fra Hercules.

Med Hensyn til den almindelige Situation er følgende at mærke. I Fortællingen om Slaget ved Ross na Ríg lander Flaaden i tre forskjellige Afdelinger blandt Venner. Naar derimod Helges Flaade samlet kommer til et fiendtligt Land, saa stemmer dette overens ikke alene med den ældre Helgedigtning, men ogsaa med Fortællingen om Hercules, hvis Flaade samlet kommer til Fiendernes Land.

Ved de følgende Sammenstillinger i det enkelte holder jeg mig nærmest til Leinster-Bogens ældste Redaction af den irske Fortælling og betegner denne som *A*. Det yngre Haandskrifts Redaction, som er trykt i »Irische Texte«, kalder jeg for *B*. Tallene angive Linjerne i Stokes's Udgaver.

Det heder om Hercules i *A* 527 ff.: »Da han havde alting færdigt og vilde komme hurtig og uforvarende afsted [1]), sendte han Bud til Konger og Kongsæmner, til Høvdinger og Kjæmper, som havde lovet at drage med. Da Efterretninger og Sendebud havde naaet dem, kom de efter Hercules's Opfordring . . . . Da de alle var ankomne til ét Sted, holdt de Raad«. Naar jeg hermed sammenstiller Stropher af Helgekvadet, er det ikke min Mening, at disse Stropher skulde strængt taget bevise, at den norske Digter har kjendt den irske Fortælling. Man maa sé Forholdet i sin Helhed og tillige med Hensyn til den Fortælling om Slaget ved Ross na Ríg, som jeg foran har omtalt. H. Hund. I 21—22: »Derpaa sendte Kongen Ærindsvende . . . over Vand for at bede om Hjælp og for at byde Høvdingerne og deres Sønner rigeligt Guld. »Beder dem hurtig gaa til Skibene og at blive færdige ved (?) Brandø!« Der ventede Kongen, indtil Mænd i hundredvis kom did (?) fra Hedinsø« [2]).

---

[1]) Egentl.: i Beredskab og Hurtighed og Pludselighed.

[2]) Udtrykket »sendte Ærindsvende« (*Sendi áru*) H. Hund. I 21 svarer til det ensbetydende *rofáid techta*, *A* 527. Det norske »til Høvdinger og deres Sønner« (*brognum ok burum þeira*) kan sammenstilles med det irske »til Konger og Prinser« (*cosna rígu ocus cosna rígdamna*) *A* 528. »hurtig« (*skjótliga*)

Længer ud i Helgedigtet siges, at tolv hundred Mand er komne seilende ind i Orvesund (I 25), og det heder, efter at Flaadens Ankomst til Fiendernes Land er fortalt, at syv Tusender er ude paa Fjorden, medens femten Fylkinger[1]) gaar op paa Land (I 50).

Saadanne Angivelser af Tallet paa Skibene og Mandskabet i store Flaader synes at være komne ind i norrøne Olddigte dels fra fremmed Litteratur, dels fra Kjendskab til store Flaader i Vesten[2]). Ifølge den irske Fortælling var Hercules's og hans Forbundnes Skibe 106 i Tallet. Grækernes Flaade paa det andet Tog til Troja, da Priamus var Konge, bestod af 1222 Skibe (*A* 1207).

I *B* 135 heder det: »de Konger, som havde givet Løfte, kom til ham med Tusender og Hærskarer og Armeer«[3]).

H. Hund. I 22 jfr. »i Hurtighed« (*i n-éimi*) *A* 517. »rede« (*búna*) jfr. »i Beredskab« (*i n-urlaimi*); o. s. v.

[1]) Der synes at være Forbindelse mellem »15 Fylkinger (fólk)« i Helgekvadet og Udtrykket »quindena simul vexilla micantia vidi« i et Vers hos Saxo (l. V. p. 237 M.) i Frodes Saga. Derimod vover jeg ikke at antage nogen Forbindelse med Dares Phrygius's Angivelse (Kap. 3), at Hercules's Flaade bestod af 15 Skibe, eftersom den irske Fortælling siger, at Hercules's og hans Forbundnes Skibe var 106 i Tallet.

[2]) Jfr. A. Olrik Sakses Oldhist. II, 249: »Til denne moderniserende udmaling (i Sakses Hagbardsagn) hører da også . . . . opgivelsen af tallet på Sigersønnernes flåde. Skibstal forekommer ellers kun i Sakses norrøne sagaer.«

[3]) Da Helges Flaade samler sig, meldes det Kongen, at 12 Hundreder af trofaste Mænd er komne seilende ind i Orvesund, men at dobbelt saa mange er *í Hátúnum* (H. Hund. I 25). Fra denne Situation er Navnet efter min Formodning ført over til I 8, hvor *Hátún* nævnes blandt de Steder, som Faderen skjænker sin nyfødte Søn (ligesom det umiddelbart derefter nævnte *Himinvanga* er ført over fra Situationen i I 15). Finn Magnusen holder *Hátún*, *Hátúnir* for Tune Herred ved Kjøgebugt. Dette forekommer mig lidet sandsynligt, da det ikke forklarer Forstavelsen *há*. En anden Mulighed er følgende.

I det irske Skrift om Trojas Ødelæggelse samles den græske Flaade, som paa Priamus's Tid skal drage til Troja, i

Seilasen skildres kun i Leinsterbogen, ikke i *B*. Det heder i *A* 535: »Disse Skibe og Farkoster blev da sat paa det stærke, svært stormfulde tyrrenske Hav og paa det blaa Dyb og paa deres ikke evige, ikke guddommelige Gud Neptuns furede, med Øer og Holmer opfyldte Land«.

Her (ligesom i den irske Fortælling om Slaget ved Ross na Ríg) ligger Udtrykket for »Skibe og Farkoster«, *na longa ocus na laidenga*, nær ved Helgekvadets *langhǫfðuð skip und líðundum* (24) »de langsnablede Skibe med Sømænd ombord«. Ogsaa her har vi Allitteration med *l*. Irsk *láideng* er Laanord fra oldn. *leiðangr* »Leding«, som er beslægtet med *líðendr* »Sømænd«.

Den norske Digter fører Ran og Ægers Døtre frem paa Havet. Den irske Fortæller nævner Neptun, idet han betegner Havet ved Udtryk, som kunde være Forbilleder for norrøne Kenninger[1]). Men den norske Digter har fulgt den irske Fortælling om de nordiske Hjælpetropper deri, at en voldsom Storm overfalder Flaaden, medens Hercules's Flaade faar god Bør.

I *A* 538 f. fortælles: »De seilede og de roede ufortrødent og utrættelig«. Jævnfør i Helgedigtet (I 26—27): »Høvdingerne heisede Seil ved Mast .... Vikingerne roede, susende gik med Ædlinger ombord Kongens Flaade fra Land«.

Efter Stormen ligge Helges Skibe om Aftenen sammen i en Bugt ved Stranden (H. Hund. I 31). Hercules's Flaade ankrer om Natten paa Sigeums Havn. Hercules gaar med den ene Halvdel af Hæren mod Troja, medens den anden Afdeling under Castor, Pollux og Nestor bliver ved Skibene. Da det

---

Athens Havn. A 1110: *co airerphort na hathaine* (*hAthaine*) »til Athens Havn«. A 1160 *la airerphort na hathaini* »ved Athens Havn.« Man kunde, heder det, se Søen opfyldt med Skibe, naar man stod paa de fagre Høider ved Athen, A 1146: *for arddaib imaebda na hathaine*. Af dette Navn kan *Hát inir*, *Hátún* »høitliggende By« være en Fornorskning. I Hym. 19 forekommer *hátún* »høitliggende indhegnet Sted« som Appellativ.

[1]) »Neptuns Land« (*tír Neptuin*) som »Rans Land« (*land Ránar*). »Det blaa Land« (*ferand forglas*) som *blámærr* hos Eivind Skaldaspiller. Dog ogsaa »Blaamyra« nu i Norge.

er fortalt Laomedon, at en græsk Flaade har ankret ved Sigeum, bliver han fuld af Vrede og drager mod Grækerne.

I det norske Digt berettes det Hodbrodd, at en fiendtlig Flaade er kommen. »Femten Fylkinger gaar op paa Land, dog er syv Tusender ude paa Fjorden«. Altsaa ogsaa her deler den ankomne fiendtlige Hær sig i to Afdelinger, af hvilke den ene bliver ved Skibene. I H̦. Hund. I 50, hvor jeg foreløbig har oversat: »er ude paa Fjorden«, heder det i Originalen:

er í Sogn út
sjau þúsundir.

Her maa *Sogn* være Betegnelse for en Fjord eller en Havn[1]. Der er intet, som taler for, at Ordet i almindelig Prosa paa den Tid, da Digtet blev forfattet, appellativisk havde en saadan Betydning, ihvorvel *Sogn*, der i Norge er Navn paa Sognefjorden, Elvenavn og Gaardnavn, kommer af *súga* »suge« og er beslægtet med *sog* »Sugning, Vandets tilbagegaaende Bevægelse, Strøm«. Anvendelsen af Ordet *Sogn* i Meldingen til Hodbrodd maa have sin særlige Grund.

I den irske Fortælling heder det (*B* 143): »Derefter blev det fortalt Laomedon, at en stor græsk Flaade havde naaet Sigeums Havn«. Leinster-Bogen har her *i purt Ségi* og to andre Gange Formen *Ségi*. Men *B* har to Gange (140, 144): *Sygei*. Saa har der efter min Formodning staaet i det irske Haandskrift, af hvilket Helgekvadets Forfatter har lært Fortællingen at kjende. Dares Phrygius har: Laomedonti regi nuntiatum est classem Graecorum ad Sigeum accessisse.

Den norske Digter indfører overalt hjemlige eller tilsyneladende hjemlige Navne for de fremmede. Ved den irske Fortællings *port Sygei* »Sygeums Havn« laa intet hjemligt Navn nærmere end Adjectivet *sygnskr* og *Sygnir* »Folkene ved Sognefjorden« af *Sogn*[2]. Derfor var det, mener jeg, at den norske Digter lod det meldes, at Helges Skibe laa ude *í Sogn* »paa Sognefjorden«, hvor Forbilledet var Meddelelsen til Lao-

[1]) I Vǫls. s. heder det: *við ey þá, er Sok heitir.* Her er Ordet forvansket og misforstaaet.

[2]) *Pontius* (*Pilatus*) gjengives i Oldn. ved *enn Pondverski.* Irsk *insi Orc* i Oldn. ved *Orkneyjar*, hvor *n* kommer til.

medon i den irske Fortælling om, at den græske Flaade havde ankret i *port Sygei* »Sigeums Havn«.

Efterat Hodbrodd i Helgekvadet har faaet Efterretning om, at Fiender er komne til Landet, sender han Ryttere ud for at faa Hjælp. Til de Stropher, som fortælle herom, har den irske Fortælling intet tilsvarende, som gjælder Laomedon. Paa den anden Side har den irske Fortælling forud for Meddelelsen om, at Hercules sender Bud ud for at faa sine Forbundne til med sine Skibe i Hast at komme til ham, en Beretning om, hvorledes Hercules selv drager om i Grækenland for at faa Løfte om Hjælp, medens Helgekvadet intet saadant beretter om Helge.

Men at det norske Digt heller ikke her er uden Forbindelse med den irske Fortælling, vil man erkjende, naar man er bleven opmærksom paa, at de Stropher, som fortæller om at Hodbrodd søger Hjælp, er paavirkede af den irske Beretning om at Hercules søger Hjælp.

Da Hodbrodd har faaet at vide, at Helge med en fiendtlig Flaade er kommen til Landet, sender han Mænd ud for at samle Hjælpetropper (H. Hund. I 51): »Lad bidslede Travere[1]) løbe til de store Ting«.

Renni raukn bitluð
til reginþinga.

Udtrykket »store Ting« betegner de af talrige Mænd besøgte Tingsteder[2]). Derpaa fortsætter han: »(Hesten) Sporvitner (egentl. Dyret som spores) til Sparins Hei (eller: Hede)«.

en Sporvitnir
at Sparinsheiði.

Om dette Sted har ingen kunnet give nogen Oplysning. Det oplyses ved den irske Fortælling om Hercules. Det heder

---

[1]) Ryttere nævnes ikke i Forbindelse med Hercules. Derimod heder det i Dares Kap. 3 om Laomedon »cum equestri copia ad mare venit et coepit proeliari.« De nu bevarede irske Bearbeidelser nævne dog heller ikke her Ryttere, men kun Tropper i Almindelighed.

[2]) Jfr. *Grani rann at þingi* Guðr. II 4; *svá segir . . ., at Sigurðr . . . hefði til þings riðit* Sæmund. Edda S. 241.

her *A* 474: »Da gik han for indstændig at bede Kongerne og Høvdingerne og Kjæmperne at drage med ham for at hævne paa Trojanerne hans Suk og hans Stønnen«.

Først drog han til Kongerne af Sparta (*co rígu Sparte*)[1]. I *Sparins heiðr* ser jeg en Fornorskning af *Sparta*. Det norske Navn er med Hensyn til sit første Led omdannet i Lighed med *Varinsfjǫrðr* og *Svarinshaugr* i samme Digt og er overhoved fremkommet som Forsøg paa at omtyde det fremmede Navn *Sparta* til et Navn med hjemlig Klang[2].

Det andet Sted, til hvilket Hercules drager for at faa Hjælp, er til Salamis. Ligesom vi har seet, at *Sparta*, der i den irske Fortælling er nævnt i Forbindelse med Hercules, i det norske Digt er blevet til et Sted, som nævnes i Forbindelse med Hodbrodd, saaledes finder det tilsvarende Sted her. »Til Kongen af Salamána« heder det *A* 485 (*cor—ríg Salamána*). I 489 *Salamona*. I *B* 81 i Accus. *Salamiam*; i Gen. *B* 90,94 *Salamiae*. Hos Dares *Salaminam*.

I det norske Digt heder det om Hodbrodds Mænd, som ride til Kongen med Ilbud om, at Fiender er komne til Landet (H. Hund. I 47), at de lod i voldsom Fart Hestene løbe til Solheime (*Sólheima til*). Dette er en Fornorskning af *Salamona* eller snarere af *Salamina*. Denne Fornorskning er fremkaldt derved, at *Sólheimar* var kjendt som norsk Stedsnavn; det forekommer baade i Norge og paa Island. Det fremmede Stedsnavn kunde ved Folkeetymologi let opfattes,

---

[1]) *A* 477. Spartam ad Castoremet Pollucem venit (Dares Kap. 3).

[2]) I Layamons Brute (ed. Madden V. 599, I S. 26) fortælles, at Kong Pandrasus »sendte saa vide, som hans Rige strakte sig, og bød enhver Mand, som kunde ride eller gaa, at komme med ham til *Sparatin*'s Borg.« En forvansket Form *Sparatin* for *Sparta* kunde omtydes til ags. **Sparhæðe*, oldn. **Sparheiði*.

Sparinn i *Sparinsheiðr* kunde synes at forholde sig til *spara* som *Muninn* til *muna*, *Huginn* til *hyggja hugat*. Mulig har derfor Digteren villet have *Sparinsheiðr* opfattet som »den Sparsommes Hei«, d. e. den sparsomt bebyggede Hei (eller: Hede). Jfr. *Feginsbrekka*.

som om det var afledet af et Stedsnavn, der som andet Led indeholdt angelsaks. *hâm*, som svarede til oldn. *heimr* Bosted[1]).

Salamina er Navn paa Telamons Kongesæde; *Sólheimar* er Navn paa Hodbrodds Kongesæde[2]).

Umiddelbart efter at have nævnt de Steder, til hvilke Ryttere skyndsomt skal ride for at skaffe Hjælp, siger Hodbrodd (H. Hund. I 51): »Lad ingen Mand sidde hjemme, som forstaar at svinge Sværd!«

látið engi mann
eptir sitja
þeira er benlogum
bregða kunni.

Dette har sit Forbillede i Telamons Ord i den irske For-

---

1) Jfr. oldn. *paðreimr* = mht. *poderâm* af *hippodromus*. I Grettis s. S. 203 er *Þorsteinn* traadt istedenfor *Tristan*. Med Hensyn til *h* i *Sólheima* kan jævnføres paa den ene Side *Trollhœna* af *Triduana*. Paa den anden Side mærkes, at ags. *hâm* og oldn. *heimr* som andet Led kan miste sit *h*. Vokalerne i første Stavelse lagde heller ingen afgjørende Hindring i Veien for Omtydningen, thi paa den ene Side forbinder Snorre (urigtig) *Sóleyjar* med *Sǫlvi*, paa den anden Side har jeg tidligere nævnt, at *Óðr* er en Omtydning af *Adon*, og anført flere Exempler paa, at *a* i fremmede Navne er forandret i Oldnorsk til *ó* (Forhandlinger paa det andet nordiske Filologmøde S. 226).

2) For det tredje vender Hercules sig »til Møsidias (d. e. Magnesias?) Fyrste og Keiser«, *co rurich ocus imper Moesidhiæ B* 96. (Stedsnavnet er faldt ud i *A*. Dares har: *ad Phthiam*). Efterat i Helgekvadet (H. Hund. I 51) Hodbrodd har givet Befaling til, at en Hest med Rytter paa skal løbe til *Sparinsheiðr*, fortsætter han med at nævne to Heste: »*Mélnir* (Hesten med Mundbid) og *Mýlnir* (Hesten med Grime) til Mørkskov« *til Myrkviðar*. Dette *Myrkviðar* kan meget let være en Fornorskning af *Moesidhiœ*; men jeg vil ikke paastaa, at dette er saa. Ialfald er *Myrkviðr* saa omfattende og ubestemt, at Müllenhoff (Zeitschr. f. d. Alt. N. F. XI, 170) har Uret i at sige: »Myrcviðr beweist dass auch die »südliche« Sigrun hier als eine deutsche gemeint und zu nehmen ist.« Dette formentlige Bevis er intet Bevis, thi af Fritzners Ordbog vil man se, at *myrkviðr* brugtes som Appellativ og at Ordet forekommer som Stedsnavn baade i Norge og Sverige.

tælling til Hercules, da denne søger Hjælp hos ham. *B* 90 f.: »Med os ... skal gaa Indbyggerne af Salamia, enhver som vil tage Spyd i Haand og er istand til at forstaa at bære Vaaben«. *A* 490 ff.: »Jeg vil gaa med dig og Beboerne af Salamona baade gamle og unge, enhver som er istand til at gribe Værge og er dristig til at bære Vaaben.«

Efterat Helgekvadet har meddelt Hodbrodds Ord til Rytterne, som skal ride ud for at samle Hjælpetropper, gaar det over til Skildringen af Slaget mellem Helge og Hodbrodd, hvilken sidste falder.

Denne Skildring er efter min Formodning digtet under nogen Indflydelse fra den udførlige, poetisk holdte Skildring af Slaget mellem Hercules og Laomedon i den irske Fortælling *A*.

Her skildres Hercules i Slagets Hede saaledes (*A* 599 ff.): »Da kom Raseriet og Kraften og den store Vrede over Krigeren Hercoil[1]), og hans Stordaads Fugl hævede sig over hans Aande, saa at den flagrede om hans Hoved«, og han gjorde en voldsom Ødelæggelse blandt Trojanerne, lig Udbruddet af en Stormflod eller lig et Lynglimt[2]). Denne Forestilling om Kampfuglen forekommer jævnlig i irske sagnhistoriske Fortællinger og staar i Forbindelse med, at Krigs-Gudinden eller Krigs-Furien Morrigan tænktes at vise sig i Fugleham[3]).

I Skildringen af Kampen for Troja paa Priamus's Tid har den irske Fortælling forbundet begge Forestillinger: »Deres Stordaads Fugle steg op over deres Aandepust .... Hvide bredmundede Kampgudinder (eller Kampfurier) hævede sig over deres Hoveder« *(Atrachtatar badba bána béllethna osa cennaib) A* 1706—1708.

Istedenfor disse vilde irske Forestillinger har Helgekvadets Digter indsat det ædlere Billede, at Kampmøerne under Slaget væbnede komme fra Himmelen for at skjærme Helge og fælde

---

[1]) Egentl. Krigeren Hercoils Raseri o. s. v.

[2]) Ogsaa om Achilles i Slaget heder det (A 2033): »Hans Stordaads Fugl hævede sig, til den flagrede over hans Hoved«.

[3]) Se Hennessy i Revue Celtique I, 32—57.

hans Modstander. Den irske »Stordaads-Fugl« er bleven til »en flyvende Saarvætte« *sárvitr fluga* (H. Hund. I 54).

Den irske Fortælling afslutter et Afsnit med Beretningen om Laomedons Fald og Trojanernes Nederlag. Det heder her (*A* 687 ff.): »Derefter vendte de (d. e. Grækerne) tilbage til sit eget Land, og enhver af dem siger Farvel til den anden, og alle skilles, i Fred og Venskab, fra Hercules. Finit«.

Herefter begynder noget ganske nyt, nemlig nogle chronologiske Bestemmelser.

I den anden Redaction (*B* 170) heder det: »Da alt dette saaledes endte, kom enhver af deres Førere til sit Land med Seier og Triumf.«

Helgekvadet afsluttes med, at Sigrun, Helges Seiers-Genius, ønsker ham til Lykke med Seieren og Hodbrodds Fald. Sidste Linje er: *þá er sókn lokit* »da er Kampen forbi«[1]. Den kan sammenstilles med Slutningsordet *Finit* i den irske Fortælling *A* eller med Ordene »Da alt dette kom til en Ende« i *B*.

Forfatteren af det første Helgekvad kjendte ældre Vers om Helge, som fortalte om dennes Skjæbne efter Hodbrodds Fald; men han har alligevel kun fulgt Helge til Seieren over Hodbrodd. Jeg mener derfor, at det er den irske Fortællings Afslutning med Trojanernes Nederlag og Laomedons Fald, som har bidraget til, at den norske Digter lader sit Kvæde om Helge afsluttes med Seieren over Hodbrodd. Herved har han opnaaet at give os et vel afrundet Digt, hvis Slutningsscene samler Lyset om Helten, da han staar i sin Seiers Glans.

Den irske Fortællings sidste Afsnit, hvori der berettes om Grækernes Tog mod Troja, da Priamus var Konge, synes i det hele ikke at have faaet nogen bestemmende Indflydelse paa det norske Digt om Helge. Dog synes den irske Fortællings Skildring af den græske Flaade, som samler sig og seiler til Havs mod Priamus, ligesom den meget ordrige og

---

[1]) Denne Linje hører sikkerlig oprindelig til Digtet, da den er efterlignet i *þá var sókn lokit* (Fms. VII, 49) i et Vers af Gisl Illugessøn.

med stærke Farver fra den irske Forfatters Omgivelser udstyrede Beskrivelse af den mod Trojas Strand seilende Flaade, som Priamus's Sendebud meddeler sin Konge, at have ved Siden af andre beslægtede irske Skildringer virket paa den norske Digter, da han skildrede Helges Flaade, som samlede sig og seilte til Havs, og da han lod Granmarssønnerne give Hodbrodd Melding om den[1]).

Zimmer har paavist, at Fortællingen om Trojas Ødelæggelse allerede ved Slutningen af 10de Aarhundred hørte til de irske Sagnfortælleres Repertoire[2]). Stokes paapeger, at de fire Mestres Annaler nævner en Mand ved Navn *Dariet* den Lærde som død i 948[3]), og Zimmer nævner, at Ulster-Annalerne kalder en Helt, som faldt 942, for den vestlige Verdens Hector. Zimmer siger, at Leinster-Bogens Redaction af Fortællingen om Trojas Ødelæggelse kan gaa tilbage til Begyndelsen af 11te Aarhundred.

Min Antagelse, at den norske Digter c. 1020—1035 i Irland og snarest i Dublin har lært at kjende den irske Fortælling om Trojas Ødelæggelse, passer altsaa fuldstændig til hvad den irske Litteraturs Historie véd at oplyse om dette Skrift.

Af det foregaaende vil man have seet, at det første Helgedigts Forfatter har været en litterær og efter Tidens og Forholdenes Leilighed lærd Mand. Han har været Digter af Profession. Vi har al Grund til at antage, at han har nedskrevet eller ladet nedskrive sit Digt.

---

1) Sammenlign bl. a. »blaasorte Bølgedyr« (*brimdýr blásvǫrt*) H. Hund. I 50 med »smukt sorte Skibe« (*nóithi . . . degduba*) *A* 1340. Ogsaa i H. Hund. I 23 formoder jeg *beit svǫrt* »sorte Skibe«. I *A* 1402 kaldes Skibene bl. a. »blaa, straalende«. I 1401 siges Skibene at være prydede med Skjolde, jfr. H. Hund. I 27: »Skjold bragede mod Skjold« (*brast rǫnd við rǫnd*).

2) Gött. gel. Anz. 1890 (Nr. 12) S. 500 f.

3) Fortale til Togail Troi.

Jeg ser nu heller ingen Grund til at benegte, at den Optegnelse af første Helgekvad, som foreligger i vor Eddasamling, gaar gjennem mange Mellemled tilbage til en af Forfatteren selv foranstaltet Optegnelse. Jeg ser ingen Nødvendighed, ja ikke engang Sandsynlighed for at antage, at den Optegnelse, som foreligger os, skulde være foretagen paa Island efter mundtlig Meddelelse af et Digt, der tidligere kun skulde have været fæstet i Hukommelsen. Vistnok indeholder den Optegnelse, vi har, endel Forvanskninger i det enkelte, og flere Verslinjer er i den faldne ud. Men disse Mangler kan let forklares af Unøiagtighed hos Afskrivere. I det store og hele synes Digtet at være fuldstændig bevaret, og heller ikke synes længere Afsnit senere at være indskudte.

Ved Sammenligning af det norske Kvæde med den irske Fortælling om Slaget ved Ross na Ríg, af hvilken den norske Digter er bleven paavirket, viser sig den Forskjel mellem keltisk og germansk litteræer Frembringelse og digterisk Formning, som Zimmer har udviklet. Den irske Form for Heltesagnets Tradition er her som ellers Prosafortællingen med indstrøede Vers af lyrisk-dramatisk Karakter. Den nordiske Digter behandler derimod sit Æmne i Heltekvadets Rythmer.

En Nordmand i Norge vilde vistnok ikke have ført Sognefjordens Navn ind midt imellem Navne, der var ukjendte i Norge, som *Móinsheimar* og *Sparinsheiðr*. Helgekvadets Forfatter kunde derimod gjøre dette, fordi han levede i Vesten fjærnt fra Norge.

Men Sognefjordens Navn i Digtet synes dog at være et Minde fra Digterens Hjemland, thi et andet Navn i hans Digt turde gjøre det høist sandsynligt, at Digteren har været født i det vestlige Norge, og at han i tidligere Dage selv har kjendt Sognefjorden.

I Str. 39 siger Sinfjotle til Gudmund: »Vi fik sammen paa Saagunes ni Børn, som var Ulve: *a nesi sagv*. Dette Stedsnavn gjenfindes i Gaardnavnet *Saagnes* (udtalt *Sa͡ones* eller *Sånes*), Gaard-Nr. 81 i Bø Sogn, Hyllestad Præstegjæld, ved Sognesøen, Nordre Bergenhus Amt.

Efter velvillig Meddelelse af Prof. Rygh nævner jeg her de ældre Skriftformer af dette Navn:

saaghonæs Bj. Kalfsk. 28 b.

saghones Bj. Kalfsk. 52 b[1]).

I Forbindelse med dette Stedsnavn kan det nævnes, at ligesom H. Hund. I 47 har *Sólheima til*, saaledes er Soleim Gaard-Navn bl. a. i Dale Sogn, Ytre Holmedal Herred, Nordre Bergenhus Amt (Matr. Gaard-Nr. 96); i Lavik (Gaard-Nr. 9) i Ytre Sogn; i Aarstad Sogn (Matr. Gaard-Nr. 7) i Nordhordland. *Arasteinn*, der forekommer i H. Hund. I 14, er ogsaa Navn paa en Gaard i Ytre Holmedal (Gaard-Nr. 34).[2]) *Þórsnes* H. Hund. I 40 er bekjendt som Stedsnavn. I Bergens Stift forekommer det efter Prof. O. Rygh i Balestrand, Sogn, og i Jondal, Hardanger[3]).

VII.

Det første Helgekvads Forhold til Wolfdietrich-Sagnet.

Høityske Digtninger besynge Wolfdietrich, Søn af Huge Dietrich (eller Hugdietrich). Müllenhoff har søgt at vise[4]), at denne Sagnhelt har sit historiske Forbillede i Merovingerkongen Theudebert († 547), Søn af Theuderik († 534). Den sidste kaldes i de Quedlinburgske Annaler[5]) fra Begyndelsen af 11te Aarh. »*Hugo Theodoricus* . . ., id est Francus,

---

[1]) Saa staar der i Haandskriftet, ikke *laghones*, som Udgaven har. *Sanenes* i et Tillæg til Munkelivs Brevbog fra 16de Aarh. i DN. XII S. 223 (vistnok feillæst for *Sauenes*). *Saffnes* 1563. *Saggenes* 1603. *Sogenes* 1611.

[2]) Jfr. O. Rygh, Trondhjemske Gaardnavne II S. 159 f.

[3]) At det sjældne Ord *eisandi* (H. Hund. I 27) blev brugt bl. a. i Sogn, ser man af Elvenavnet *Eisand* i Borgund.

[4]) Zeitschr. f. deutsch. Alt. VI, 435—460.

[5]) Mon. Germ. SS. III, 31.

quia olim omnes Franci Hugones vocabantur a suo quodam duce Hugone«. Widukind, fra anden Halvdel af 10de Aarh., siger (I, 9), at *Thiadricus* var Søn af *Huga*. Poeta Saxo, fra c. 890, bevidner (V, 119), at denne Theuderik blev besungen i Kvad *(Theodricos ... canunt)*.

Det kan ikke betvivles, at Sagndigtningens Huge Dietrich har faaet sit Navn *Huge* fra den frankiske Theuderik. Dette Navn maa være blevet ham tillagt i en vestfrankisk Form af Heltedigtningen. Men jeg tror, at dennes Helt oprindelig er ment som den østgotiske Theoderik og at Digtningen, som i sin ældste Form maa have været gotisk, fra først af har behandlet dennes Fødsel og Ungdomsliv paa Balkanhalvøen[1]). Jeg haaber andensteds at faa begrundet denne Mening. Heltesagnet om Wolfdietrich kjendes nu navnlig fra flere overtyske, indbyrdes tildels fra hinanden stærkt afvigende folkelige episke Digte, »Spillemandsdigtninger« fra 13de Aarhundred[2]).

Wolfdietrich *A* foreligger i et eneste Haandskrift skrevet 1517. Wolfdietrich-Digtet danner her en Fortsættelse af Ortnit, der i sin oprindelige Form er forfattet ikke før 1231 af en baiersk-østerrigsk Digter, maaske fra Tirol. Wolfdietrich *A* staar i Sprog, Stil og Metrum saa nær ved Ortnit, at den maa være forfattet enten af samme Digter eller af en Efterligner fra første Halvdel af 13de Aarh. Dog gjælder dette kun indtil 12te Eventyr. Thi fra dette af (V. 506 ff.) er Wolfdietrich *A* forfattet af en forskjellig Digter og paavirket fra *B*. Med 16de Eventyr (efter V. 606) bryder Haandskriftet af, og Slutningen af denne Bearbeidelse af Sagnet kjendes kun fra et slet Udtog *(K)*.

Wolfdietrich *B* har som Indledning ikke Ortnit, men en Fortælling om Hugdietrichs Kjærlighed. Kun de to første Afsnit findes i sit oprindelige fulde Omfang. Dette Digt skal være forfattet c. 1225 af en baiersk Digter. De fire følgende

---

[1]) Jfr. W. Müller, Mythol. d. d. Heldens. S. 202 ff.

[2]) Ortnit und die Wolfdietriche nach Müllenhoffs Vorarbeiten herausgeg. von A. Amelung und O. Jänicke, I (1871), II (1873).

Afsnit kjendes i en forkortet og poetisk mindre god Bearbeidelse, som skal være fra c. 1250.

Wolfdietrich *C*, som skal være opstaaet i det baierske Franken ikke før 1250, er kun bevaret i enkelte Brudstykker. Ogsaa her er Digtet forbundet med Ortnit. Dette er ligeledes Tilfældet i *D*, den omfangsrigeste af alle tyske Bearbeidelser. Den er med frie Forandringer og Udvidelser dannet af baade *B* og *C*. Den er digtet i alemannisk Dialekt og er opstaaet straks efter 1280 i det nordlige Schwaben.

Alle disse Bearbeidelser af Wolfdietrichsagnet er forfattede i en afændret Form af Nibelungestrophen. De er lidet berørte af »høvisk« Kunst, men har meget af den folkelige Digtnings Eiendommelighed[1]). Disse tyske Bearbeidelser af Sagnet er paavirkede af den franske episke Digtning[2]). Det middelhøityske Digt om Rother har optaget nogle Motiver fra Wolfdietrich-Sagnet.

Hovedindholdet af de overtyske Wolfdietrich-Sagn (af hvilke *A* og *B* vedkommer os mest) er følgende. Den græske Kongesøn Wolfdietrich, Søn af Hugdietrich[3]), blev som nyfødt Barn fundet blandt Ulve, der ikke gjorde Barnet nogen Skade. Deraf fik han sit Navn. Han vokste op under Tilsyn af den gamle trofaste Berchtung af Meran. Ved Faderens Død blev Riget delt mellem hans Sønner, men Wolfdietrich blev snart forstødt af sine Brødre, der ikke vilde anerkjende ham som Faderens ægte Søn, og hans tro Mænd blev fangne. Dette blev ifølge *A* forvoldt af den utro Sabene. Wolfdietrich drog da ud i fremmede Lande og bestod mange Eventyr, bl. a. med en Havfrue. Han dræbte en Orm, som havde voldt Kong Ortnits Død, og ægtede Ortnits Enke. Langt om længe kom han tilbage fra sin Landflygtighed, befriede sine Mænd, tog sine Brødre tilfange og fik sit Rige igjen.

Der har været nedertyske, nu tabte Digte om den

---

[1]) Jfr. foruden Udgaven F. Vogt i Pauls Grundriss og E. H. Meyer i Zeitschr. f. d. Alt. 38 S. 65—95.

[2]) Heinzel Ostgoth. Heldensage S. 77—82.

[3]) Søn af Trippel ifølge *C*.

samme Sagnhelt. Ifølge min Paavisning[1]) stammer den danske Vise om Gralver (Grundtvig Nr. 29), d. e. *Gráulfr*, eller *Granuol*, d. e. *gránulf*, fra et nedertysk Digt (vel fra 13de Aarh.) om at en Orm dræbes af Wolfdietrich, som deri har været kaldt »Grauwolf«.

En Kirkedør, som ikke kan være ældre end 1180—1190, fra Valtjovsstad i det østlige Island har udskaarne Billeder, der viser en Ridder, som beseirer en Drage og derved frelser en Løve. At denne Ridder er Wolfdietrich, ser man deraf, at han i en hosstaaende Runeindskrift har været betegnet som »Grækernes Konge«. Ogsaa dette islandske Sagn har vistnok havt en nordtysk Kilde. Det samme Sagn er i Didriks Saga, som her følger en nedertysk Hjemmelsmand, samt i en dansk Vise fortalt om Didrik af Bern.

Angelsakserne kjendte Heltesagn om den frankiske Theuderik, thi i Digtet Widsidh, der hentyder til en Mængde Heltesagn, som indeholde Minder fra Tiden til og med 6te Aarhundred, heder det (V. 24): »Theodric herskede over Frankerne«. Blandt dem, som Sangeren har besøgt ved Eormanrics Hird, nævner han (V. 115) Seafola og Theodric. Men Seafola er visselig, saaledes som Müllenhoff har antaget, samme Person som den utro Sabene i det middelhøityske Digt *A* om Wolfdietrich. Sagnene om den Theodric, som svarede til Wolfdietrich, og om Seafola maa fra Frankerne være komne til Engelskmændene.

Paa den anden Side gik dette Heltesagn fra de vestgermanske Franker i Arv til de romanske Franskmænd. Heinzel[2]) har godtgjort, at en fransk Chanson de geste »Parise la duchesse«[3]), der er optegnet i et Haandskrift fra 13de Aarh., viser stor Lighed med Wolfdietrich ikke blot i enkelte Træk og Navne, men ogsaa i Fortællingens hele Gang. Det franske Digt slutter sig i det hele nærmest til den tyske Bearbeidelse *A*, saaledes f. Ex. deri at Heltens Moder bliver bag-

---

[1]) Arkiv for nord. Philol. XII, 1—29.

[2]) Über die ostgothische Heldensage S. 68 f., 78.

[3]) Udgivet af Martonne 1836 og af Guessard og Larchey 1860; behandlet af P. Paris i Hist. litt. XXII, 659—667.

talt og maa forlade Landet. I enkelte Træk staar det franske Digt dog nærmere ved Wolfdietrich *B*, saaledes deri at Barnet har et Kors paa høire Skulder.

Man har hidtil ikke været opmærksom paa, at det frankiske Wolfdietrich-Sagn ogsaa har, vistnok saaledes som det var kjendt af Engelskmænd, paavirket et irsk Sagn.

Dette findes i Fortællingen »Cormacs Fødsel«, som er optegnet i det irske Haandskrift Ballymote-Bogen fra Slutningen af 14de Aarhundred[1]).

Fortællingens Hovedindhold er følgende. Kong Art, Søn af Conn med de hundrede Kampe, kommer Natten før sit Fald til Smeden Olc Achas Hus og hviler om Natten hos dennes Datter Etan. Han siger hende, at hun skal føde ham en Søn, som skal blive Konge over Irland, og meddeler hende, hvorledes hun skal forholde sig med Hensyn til Barnet. Om Morgenen tager han Farvel med hende og siger, at hun skal bringe Sønnen, som skal hede Cormac, til hans Ven Lugna i Corann i Connaught for at opfostres. Derpaa falder han, som han har forudsagt hende, i et Slag mod Lugaid mac Con.

Da Etan føler, at hun snart skal føde, drager hun afsted til Lugna, men underveis føder hun en Søn i Skoven. Lugna hører en Lyd som af Torden i Luften, da Cormac fødes. Han kvæder Vers om Barnets kommende Storhed og siger: »Nu er den sande Fyrstes Søn, Cormac Arts Søn, født«. Derpaa drager han ud for at søge ham.

Moderen sover ind, efterat Barnet er født. Da ogsaa Tærnen, som skal passe Barnet, er sovnet, kommer en Ulvinde og bærer Barnet til sine Unger, som er i et Hie, der er omgivet af Buske. Moderen jamrer sig, da hun vaagner og

---

[1]) Dette Haandskrift er udgivet i Facsimile.

Ballymote ligger i Sligo i Connaught. Fortællingen er udgivet af Standish H. O'Grady i Silva Gadelica Texts p. 253—256, Translat. p. 286—289; jfr. p. XI. Rettelser til denne Udgave er efter Haandskriftet meddelte af Kuno Meyer i Revue Celt. XIV, 332. Whitley Stokes skriver til mig, at »den gule Bog fra Lecan« indeholder en Afskrift af samme Stykke.

ikke finder Barnet. Da kommer Lugna til hende, og hun følger ham hjem.

Lugna udlover nu en Belønning til den, som finder Barnet. Grec mac Arod vandrede en Dag om i Skoven og saa foran Hiet en liden Gut gaa paa fire mellem Ulvungerne. Han underrettede Lugna derom. Denne fulgte ham da til Hiet, hvor de tog baade Gutten og Ulvungerne.

Barnet blev nu opfostret hos Lugna, som efter Faderens før hans Død udtalte Vilje kaldte ham Cormac. Da denne engang i Leg med Lugnas to Sønner slog den ene af dem, lod Gutten Cormac høre, at han ingen Fader havde. Bedrøvet fortalte Cormac det til Lugna. Denne aabenbarede ham nu, at han var Søn af Kong Art og at det var ham spaaet, at han skulde blive Konge som sin Fader.

Cormac med sine Ulve vandrede derpaa til Kongesædet Tara i Følge med Lugna og med en Hird af Mænd, som havde været i Corann, fordi der var lagt for stor Bod paa dem for et Drab. I Tara blev Cormac optagen som Fostersøn.

I en Retssag fældte Kongen Lugaid mac Con en uretfærdig Dom. Cormac udtalte sig mod denne og fremsagde en anden Dom, som hele Folket billigede. De raabte: »Dette er en sand Fyrstes Søn«. De fordrev derpaa Mac Con og gjorde Cormac til Konge.

Cormac er en ægte irsk Sagnkonge. Han skal efter den for Sagnhistorien vedtagne Tidsregning have været født Aar 195 og været Overkonge i Irland fra 227 til 266 efter Chr. F. Han gjaldt for en af de viseste af Irlands gamle Sagnkonger og var navnkundig som Dommer og Lovgiver.

Leinster-Bogen, som er skreven før 1160, har en Fortælling »Slaget ved Mag Mucrime«[1]), d. e. det Slag, hvori Kong Art kjæmpede mod Lugaid mac Con og faldt. Her

[1]) Udgiven med Oversættelse af Stokes i Revue Celt. XIII, 426–474 og af O'Grady i Silva Gadelica 310—318, Translat. 347–359. Om Steder i andre gamle irske Skrifter, hvor dette Slag omtales, se Stokes S. 429.

findes det første Afsnit af Fortællingen om »Cormacs Fødsel« til og med Beretningen om Arts Fald. Dog betegnes Arts Ven, hos hvem hans Søn skal opfostres, kun som en af Connaughtmændene, uden at hans Navn eller Hjemsted nævnes. Fortællingen om Slaget ved Mag Mucrime meddeler ogsaa Beretningen om Lugaids uretfærdige Dom og Cormacs retfærdige Udsagn i Tara, som gav Anledning til, at Lugaid blev fordreven og til at Cormac blev Overkonge.

Disse Afsnit, som Fortællingen om »Cormacs Fødsel« i Ballymote-Bogen har bibeholdt fra den ældre, bl. a. i Leinster-Bogen optegnede Fortælling om »Slaget ved Mag Mucrime«, holder jeg for oprindelig irske Sagn. Zimmer[1]) har udviklet den Opfatning, at dette er Sagn fra Munster og Leinster, som er noget ældre end Aar 1000, fordi de ikke kjende Forbindelsen med Sagnkongen Finn.

Et irsk Digt af Cinaed hua Artacain, som døde 975, omtaler Arts og Lugaid mac Cons Fald og Cormacs Arts Søns Grav[2]).

I Fortællingen om »Cormacs Fødsel«, der ikke foreligger i Haandskrifter ældre end Slutningen af 14de og 15de Aarh., er mellem de to oprindelig irske Afsnit, det ene om Arts Fald og hvad der gaar umiddelbart forud for dette, det andet om Cormacs Optræden i Tara, indskudt et Afsnit om Cormacs Fødsel og Opfostring hos Lugna. Dette Afsnit synes mig at være for største Del en Efterligning af en engelsk Digtning om Ulve-Theodrik (Wolfdietrich), hvilken Digtning Angelsakserne maa have faaet fra Frankerne.

Den Form af Wolfdietrich-Sagnet, som har paavirket den irske Fortælling, maa have stemt overens med den tyske Bearbeidelse *B* deri, at Heltens Moder ved hans Fødsel ikke var Faderens Dronning, men at hun var en ung Pige, hos hvem han i Løndom hvilte. I tysk *B* 104—109 taler Hug-

---

[1]) Zeitschr. f. deutsch. Alt. 35 S. 8, 114 ff., 161; Gött. gel. Anz. 1891 (Nr. 5) S. 170.

[2]) En Text fra omkring Aar 1000 nævner »Cormacs, Conns Sønnesøns, Eventyr« blandt »Irlands bekjendte Fortællinger«. Se Zimmer Zeitschr. f. d. Alt. 35, 126 f.

dietrich om Natten med Hiltpurc, hos hvem han hviler. Han siger hende, at hun skal føde ham et Barn, og bestemmer, hvilket Navn Barnet skal have, samt hvorledes hun for øvrigt skal stelle med det[1]). Næste Morgen forlader Hugdietrich Jomfruen (*B* 124 ff.). Væsentlig den samme Fremstilling maa den engelske Bearbeidelse af Wolfdietrich-Sagnet, som har paavirket den irske Fortælling, have havt. Den Lighed, som her fandtes mellem den oprindelig irske Fortælling om Cormac og det germanske Sagn om Wolfdietrich, var en af Grundene til, at det germanske Sagn kom til at paavirke den irske Fortælling. Det samme gjælder om den Lighed, at Hugdietrich paa sin Dødsseng anbetror Wolfdietrich til den tro Berchtung (*B* 262, *A* 256), ligesom Kong Art straks før sit Fald bestemmer, at hans Søn Cormac skal opfostres hos hans Ven Lugna.

Jeg gaar nu over til en Sammenstilling af det Afsnit i den irske Fortælling, som i det væsentlige er en Efterligning af det germanske Wolfdietrich-Sagn, med de forskjellige Former af dette.

Cormacs Moder begiver sig efter Arts Død til hans tro Ven Lugna. Saaledes begiver Wolfdietrichs Moder sig, ifølge tysk *A* (278), til Hugdietrichs tro Mand Berchtung. Men der er den Forskjel, at Cormacs Moder begiver sig paa Veien efter Arts Anvisning og førend Barnet er født, medens Wolfdietrichs Moder, efterat Sønnen er født, af hans Brødre tvinges til at drage til Berchtung. I én Henseende slutter her den irske Fortælling sig til det franske Digt, thi i dette drager Parise,

---

[1]) Dette Motiv ligesom flere andre Motiver i Sagnene om Wolfdietrichs og Cormacs Fødsel gjenfindes andensteds i folkelig Digtning; saaledes bl. a. i den norske Vise om Hugaball (Bugge Nr. 5, Landstad Nr. 18). Her faar Helten, da han optræder voldsomt mod andre Drenge, høre, at han ikke kjender sin Fader. Moderen siger ham da Faderens Navn. Denne Vise har ogsaa, ligesom Wolfdietrich-Sagnet, det Motiv, at den uægte fødte Helt maa kjæmpe mod sine Brødre, de ægtefødte Kongesønner.

som bliver landsforvist af sin Mand, ud i fremmed Land, før hendes Søn er født[1]).

Cormacs Moder føder sin Søn i Skoven. Hendes Tærne river Kviste af Træerne og lægger dem under hende. Her stemmer den irske Fortælling særlig overens med det franske Digt, hvor Huguet fødes ude i Skoven. Da Parise ikke kan reise videre, gjør hendes Følgesvende et Leie istand til hende af Kviste og Løv.

I den irske Fortælling finder en Ulvinde Barnet og bærer det til en af Buske omgiven Stenhule, hvor hendes Unger er. Saaledes fortælles det i tysk *B* (152—154), at en Ulv finder Barnet og bærer det ind i Skoven hen til et høit Bjærg, hvori der var en Hule. Der lagde den Barnet for sine Unger. Tysk *A*, som her afviger, stemmer dog overens med den irske Fortælling deri, at Barnet bæres bort, medens Moderen sover. Baade i den irske Fortælling og i det tyske Digt (*A* 121 ff., *B* 183 f.) er Moderen fortvivlet over, at Barnet er forsvundet. Ligesaa i det franske Digt, hvor Barnet kommer bort, mens Moderen sover.

Cormac findes ligesom Wolfdietrich ifølge *B* mellem Ulvunger. I den irske Fortælling tages Barnet bort fra Ulvehiet af en Mand, som først saa det der, da han streifede om i Skoven, og af Lugna, Cormacs Faders tro Ven. Ifølge tysk *B* findes Wolfdietrich en Dag, da hans Morfader er paa Jagt, af en af dennes Jægere. I *A* bærer den gamle tro Berchtung Barnet bort fra Ulvene til en Jæger. Cormac opfostres hos den tro Lugna. Wolfdietrich opdrages ifølge *A* hos den tro Berchtung. Den irske Fortælling fremhæver ligesom det tyske Digt den unge Helts Skjønhed og Styrke, men beretter ogsaa om hans Voldsomhed og om, at han banker andre Gutter.

En af Lugnas Sønner lader Cormac høre, at han ikke har nogen Fader. Cormac gaar bedrøvet til sin Fosterfader, som da aabenbarer ham, hvem hans Fader er. I det franske

---

[1]) I den irske Fortælling kjører Etan. Da hun føler Fødselsveerne, stiger hun af Vognen og føder en Søn. Hermed har man vel forbundet hans Navn *Corbmac*, som i Cormacs Glossarium (Translat. p. 29) forklares »Søn af en Vogn«.

Digt foreholder en Ridder paa fornærmelig Maade Huguet, at han hverken kjender sin Fader eller Moder. I det tyske Digt *A* gaar Wolfdietrich først til Berchtung og derpaa til sin Moder og forlanger at kjende sin Herkomst. Han vil ikke længer være »uden Fader«. Moderen siger ham da, at han er Søn af Kong Hugdietrich. Ligesaa er det i det franske Digt Moderen, som aabenbarer Helten hans Herkomst.

Medens Cormac er bleven opfostret hos Lugna, har en Usurpator Lugaid mac Con været Overkonge i Tara. Da Wolfdietrich opdrages hos Berchtung, er han ifølge *A* fordreven fra sit Arverige.

Efterat Cormac har lært sin Herkomst at kjende, drager han med sine Ulve og Lugna til Kongesædet Tara. Han har ogsaa en Hird af Krigere, som havde været i Corann, fordi der var lagt en for svær Bod paa dem for et Drab.

Disse Følgesvende tilhøre det oprindelig irske Sagn om Cormac[1]), men de er ved det irske Sagns Sammensmeltning med Wolfdietrich-Sagnet blevne slaaede sammen med Berchtungs Sønner, som hjælpe Wolfdietrich til at faa hans Arveland igjen.

Den Form af Wolfdietrich-Sagnet, som har paavirket Fortællingen om Cormac, har stemt overens med tysk *B* i det Hoveddrag, at den ikke har kjendt den utro Sabene.

Baade det franske Digt Parise la duchesse og den irske Fortælling om Cormacs Fødsel godtgjør i Forbindelse med Nævnelsen af *Seafola* i det angelsaksiske Digt, at der allerede hos Vestfrankerne fandtes væsentlig forskjellige Former af Sagnet om Wolfdietrich og at flere af de betydeligste Forskjelligheder mellem de tyske Wolfdietrich-Digte *A* og *B* allerede forekom i frankiske Digtninger[2]).

Det har hidtil ikke været erkjendt, at Eddadigte om Helge er paavirkede af Heltesagnet om Ulve-Theodrik eller Wolfdietrich.

---

[1]) Jfr. O'Curry, The manuscript materials of ancient irish history, p. 286.

[2]) Ved min Udvikling gjendrives Jänickes Mening (Wolfdietr. II, XL), at det er Spillemændenes Vilkaarlighed, som først i 12te Aarh. har indført disse Variationer i Sagnet.

I det følgende skal jeg søge at vise, at Begyndelsen af det første Kvad om Helge Hundingsbane er en Efterligning af et angelsaksisk Digt om Ulve-Theodrik, hvilket Digt ogsaa og sandsynlig omtrent paa samme Tid har paavirket den irske Fortælling om Cormacs Fødsel.

Det første Kvad om Helge begynder (H. H. I 1): »Det var aarle i Tiderne, at Ørne gjalded, hellige Vande strømmed fra Himmelfjælde; da havde Borghild født i Braalund Helge den hustore«.

»Hellige Vande« er, som vi ser af Grimnesmaal 29, hvor det samme Udtryk forekommer, Regnskyl, der strømmer i Tordenveir. I Fortællingen om Cormacs Fødsel, der her er paavirket af en engelsk Digtning om Theodriks Fødsel, heder det, at der ved Cormacs Fødsel klang en Lyd som af Torden gjennem Luften, og Lugna, hans Faders tro Ven, kvad da Vers, som begynde med »Drøn, Torden«[1]) og som ende med at fremhæve »Sønnen, til hvem Drønnets Klang er kommen«[2]).

At der er et voldsomt Uveir ved Helges Fødsel, stemmer overens med et irsk Sagntræk, som oftere møder os. Ifølge en Fortælling i Leinster-Bogen varsles Vidunderbarnet Ái mac Ollomans Fødsel ved en forfærdelig Stormvind, som skræmmer alle i Huset[3]).

Helges Moder heder *Borghildr*; Wolfdietrichs ifølge *B Hiltpurc*. Det norske Navn indeholder de samme to Led som det tyske. Forandringen er deraf at forklare, at *Borghildr* var et sædvanligt norsk og islandsk Navn, medens der i Vestnordisk ikke brugtes Kvindenavne paa — *borg*, men kun paa — *bjǫrg*[4]).

---

[1]) *Delm. torann.*

[2]) *mac . . . . . dian[d]rocht cor ndelma.* Haandskriftet har *dianrocht*, ikke *diadrocht*. Whitley Stokes har velvillig meddelt mig, at han læser *diandrocht*, »*drocht* for *dorocht*. *t*-præt. of *dorochim*«. *cor. i. ceol* O'Clery, »music« O'Reilly, jfr. O'Curry Mann. and Cust. III, 407 f.

[3]) The Book of Leinster fol. 126a.

[4]) En medvirkende Grund til Omsætningen af Hildburg til Borghild kunde være den, at *Borghildr*, d. e. den i Borgen

Ved Helges Fødsel komme Norner og forkynde, at han skal blive den navnkundigste og bedste Fyrste. Ved Cormacs Fødsel høres der Lyd fra Luften, som varsler den nyfødte Kongesøns Storhed, og før Cormacs Fødsel er det spaaet, at han skal blive Konge af Irland. Wolfdietrichs Moder hører ifølge *A* før hans Fødsel en Stemme, som byder hende at bringe Barnet snart efter dets Fødsel til en Eneboer; denne døber det og siger, at Gutten skal tilkjæmpe sig en Dronning og et Rige. At Motivet med Nornernes Komme andensteds har nærmere Tilknytning, skal jeg i det følgende omtale.

Nornerne forkynde, at Helge skal komme til at ansees for »den bedste af Budlunger« (H. Hund. I 2).

Helge Hundingsbane kaldes baade i første og andet Kvad *buðlungr*[1]). Ogsaa Helge Hjorvardssøn kaldes saaledes[2]). Dette staar i Forbindelse med, at Wolfdietrichs Moder ifølge *A* var en Søster af *Botelunc von Hiunen*, som andensteds svarer til de norrøne Olddigtes *Buðli*.

Nornerne snoede Skjæbnetraade, medens Borge brødes i Braalund (*þá er borgir braut* H. Hund. I 3). Samme Nat, som Helge fødtes, stod der altsaa en Kamp, under hvilken hans Fader stormede fiendtlige Borge[3]). Thi Morgenen, efterat

---

boende Hild eller Kampmø, kunde opfattes i Modsætning til Hjadningesagnets *Hildr*, der blev røvet bort (jfr. *Bekkhildr* modsat *Brynhildr* i Vǫls. s. Kap. 23), og alligevel kunde synes at være et passende Navn for Moder til Helge, der betegnes som den, der allerede ifølge sin Slægt er en ægte Krigerhøvding; jfr. H. Hund. I 6:

hvessir augu
sem hildingar

»hans Øine er hvasse som Ætlinger af ægte Krigerslægt«.

[1]) H. H. I 12; I 56 (2 Gange); II 30; II 44.

[2]) Naar Ynglingatal og senere Digte bruge *buðlungr* i Betydning af »Konge« overhoved, saa er det en mindre oprindelig Anvendelse, som er fremkommen ved Efterligning af Helgedigtene.

[3]) Betydningen af Udtrykket *þá er borgir braut*, der har været misforstaaet, ser man af *þá var . . . borg brotin* Oddr. 18; *nam brjóta Vinda borgir* Rekst. 3; *hafþi burg um brutna* Runverser 98 og andre lignende Steder.

Helge var født, gik hans Fader »ud af Kampens Drøn« (*ór vígþrimu* H. Hund. I 7) for at give sin Søn Navn og rige Gaver i Navnefæste.

Dette Motiv fremhæver Digteren for derved at betegne Helge som den, der ifølge sin Æt var en vældig Kriger. Men Motivet staar i Forbindelse med Fortællingen i Wolfdietrich *A*, at Hugdietrich var paa et Hærtog, da Wolfdietrich fødtes. I den irske Fortælling holdes der et Slag Morgenen, efterat Cormac er avlet, og i dette falder hans Fader.

Digterens Fortælling om, at Borge brødes, slutter sig naturlig til Nordboernes Liv i Britannien, men vilde være paafaldende, hvis Digtet var forfattet under Indtryk fra Livet paa Island eller paa Grønland.

Det Sagntræk, at der staar en Kamp den Nat, da Helge fødes, har en historisk Forudsætning. Theoderik, Wolfdietrichs historiske Forbillede, fødtes ifølge Jordanes den Dag, da der til hans Fader Thiudimers Hus kom Glædesbud fra hans Broder Walamer om en Seier over Hunnerne.

Ifølge det norske Digt fæstes Skjæbnetraadene for den nyfødte Kongesøn under Himmelen. Han skal have Land mellem Øst og Vest (d. e. fra fjærneste Øst til yderste Vest), og Nornen siger, at det Baand, som slynges mod Nord (*á norðrvega*), altid skal holde, det vil vel sige at Helges Berømmelse altid skal leve i Norden [1]). Ogsaa om den nyfødte Cormacs kommende Storhed bruges i de irske Vers stærke Udtryk: »Sønnen, hvem Himmelen (og) dens samstemmige Lovprisning skal blive til Gavn« [2]).

Det er om Natten, at Helge fødes og Nornerne bestemme hans Skjæbne. Dette fortælles i de første fire Stropher. Den femte Strophe, hvis Begyndelse hidtil ikke har været forstaaet rigtig, hensætter os til den tidlige Morgen, da Dagen gryr. Jeg oversætter:

»Intet var til Skade for Ylvingernes Ætling [3]) (d. e. for

---

1) Eller: Helge skal i Norden vinde et Rige, som aldrig skal fravristes ham?

2) *mac dororba nem a chommáidim.*

3) Sammenhængen kræver denne Mening. Forfatteren, som ender

den nyfødte Helge), der var født af den Mø som Elskovs Frugt[1]).

Den ene Ravn kvad til den anden, der den sad paa det høie Træ uden Føde: »Jeg ved noget. Brynjeklædt staar Sigmunds Søn nattegammel[2]), nu er Dagen kommen; han har

---

Digtet med at prise Helges Seier og Lykke, kan ikke her hentyde til hans tidlige Død. Snarest skal der læses: *Neitt var at angri*. Pronomenet *neitt* bruges ikke i sædvanlig Oldnorsk, hvor ingen Negtelse gaar forud, i Betydning »ingen«. Men denne Brug forekommer, som jeg siden skal vise, ogsaa i Sig. 52, 5. Dette skyldes Indflydelse fra ags. *nân*. Baade Helg. Hund. I og Kvadet om Sigurd er stærkt paavirkede af engelsk Sprog. Haandskriftet kan have *Eitt* for *Neitt*, som Haandskriftet af Beowulf 949 *ænigre* for *nænigra*. Ved *Neitt var at angri* | *Ylfinga nið* er der Krydsning af Allitterationen. Muligt finder jeg det dog, at det oprindelige Udtryk er: *Etke vas at angre*, enten saaledes at *v[a]s* ikke danner Stavelse, eller med trestavelses Sænkning; se Sievers Metrik § 43, 5, b. At der oprindelig her har staaet et negtende Udtryk, støttes ved H. Hj. 10, hvor *angr* danner Allitteration med *ekki*, og H. Hund. II 46, hvor *angrljóð* danner Allitteration med *engi*. Egilsson har allerede søgt den samme Mening udtrykt ved: *Eitt var-at angr*.

[1]) Haandskriftet har meningsløst: *ylfinga niþ er þeire meyio er mvnvþ fǫddi. munuð* (ikke *munúð*, da det i Háv. 79 er skrevet *mvnoð*) kan ikke betyde »det elskede Barn« eller Moderens Kjærlighed til Barnet. Jeg læser:

Ylfinga niþ
er þeire meyio
or mvnvþ fǫddiz.

Ylfinga niðr er her ligesom H. Hund. II 8 Helge. *fǫddi* forvansket af *fǫddiz*, som f. Ex. *verþa* i *U* Vspá 45 af *verþaz*. *fœddisk þeiri meyju* jfr. *jarli borinn, alinn ásum, Hildi var Hǫálfr um getinn* Hyndl. 19, *fórsk mér vel, hann virðisk mǫnnum vel* og lign. — *ór munuð fœddisk* jfr. *af munuð* (= *af hjúskap*) *byrjaðr, með munuð getinn*; *af munuð* kan skifte med *ór munuð*, ligesom man baade sagde *deyja ór sárum* og *deyja af einhverju*.

[2]) Ravnen kvæder om Helge: »Sigmunds Søn staar brynjeklædt en Nat gammel«. Den nyfødte Cormac kaldes »Mandsøn« (*fermac*). Deri ligger vel, at han skjønt nyfødt allerede er som en Mand.

hvasse Øine som Krigerætlinger, han er Ulvenes Ven, vi to skal være glade.»

Naar den nyfødte Helge her kaldes »Ylvingernes Ætling, der var født af den Mø som Elskovsfrugt«, saa viser det, at Digteren, i Modsætning til Forfatteren af det prosaiske Stykke om Sinfjotles Død, ikke kan have tænkt sig, at Sigmund var gift med Borghild dengang, da han med hende fik Sønnen Helge. Han maa tværtimod have forudsat, at Sigmund havde Borghild til Frille eller i Løndom kom til den unge ugifte Borghild og med hende avlede Sønnen Helge. Dette oplyses ved Wolfdietrich *B*, hvor Hugdietrich forklædt som Kvinde skaffer sig Adgang til Hiltpurc og med hende faar Sønnen Wolfdietrich. Og i den irske Fortælling hviler Art hos den ugifte Pige Etan Natten før sit Fald og faar da med hende Sønnen Cormac. Wolfdietrichs historiske Forbillede Theoderik var Søn af Faderens Frille.

Helge kaldes »Ylvingernes Ætling«, og Ravnen siger: »han er Ulvenes Ven« (*sá er varga vinr*). Fra den senere islandske Digtnings Standpunkt maa dette sidste opfattes som ene og alene et poetisk Udtryk, der udsiger, at Helge vil blive en vældig Kriger og give Ulvene mange Aadsler at æde, og som ikke indeholder mere end Udtrykket *varghollr* »venlig mod Ulvene« om en Konge i Digtet Rekstefja 3.

Men naar det om den nyfødte Helge, som endnu ikke har været i Kamp, heder »han er Ulvenes Ven«, saa tror jeg, at dette hentyder til et Sagnmotiv, som den norske Digter har kjendt fra et engelsk Digt om Ulve-Theodrik.

Ifølge Wolfdietrich *B* findes Barnet straks efter Fødselen i Ulvehiet mellem Ulvungerne. Ifølge Wolfdietrich *A* lægges det lille Barn mellem Buskene ved en Brønd. Om Natten,

---

Det er et oftere forekommende Sagntræk, at en Helt fødes med Rustning (Danm. gl. Folkev. II, 645). At den nyfødte Helge er brynjeklædt, staar dog mulig i Forbindelse med, hvad Wolfd. *A* fortæller, at Wolfdietrich i Daaben af Eneboeren faar en Silkeskjorte, som skal gjøre ham usaarlig, eller dermed, at Wolfdietrichs Fader ifølge *A* 245 har gjæmt et Harnisk til ham.

da Maanen skinner frem gjennem Skyerne, kommer en Flok Ulve med opspærrede Gab. Men de gjør Barnet intet ondt. De lægge sig i Kreds om det. Deres Øine lyse som Kjærtelys. Barnet gaar hen til enhver af dem; det vil gribe efter Lyset, og de finde sig deri. Barnet gaar om mellem dem, indtil Morgenen kommer; da løbe de bort. I den irske Fortælling kryber den nyfødte Cormac i Ulvehiet paa alle fire mellem Ulvungerne, som springer og leger omkring ham. Baade han og Ulvungerne tages ud af Hiet. Hans Ulve fulgte ham til Tara, og Cormac vedblev bestandig at have sine Ulve hos sig, »og Grunden til, at Cormac satte saa stor Pris paa Ulve, var den, at Ulve havde opfostret ham«.

Den norske Digter overfører paa den nyfødte Helge det Motiv, at han er Ulvenes Ven, men han tænker derved paa Ulven som Valens Dyr, som Odins Dyr, der følger den vældige Kriger. Derfor siges Ordene »han er Ulvenes Ven« af Ravnen, der ligeledes er Valens Dyr og Odins Dyr.

Udtrykket om den nyfødte Helge »han er Ulvenes Ven« giver os ogsaa den rette Forklaring af Udsagnet: »Intet var til Skade for Ylvingernes Ætling«. I Wolfdietrich *A* fremhæves det gjentagne Gange, at Ulvene saa lidet som andre Dyr gjorde Barnet nogen Skade[1]). Ordene »Intet var til Skade for Ylvingernes Ætling« forudsætter altsaa, at det nyfødte Barn om Natten har været mellem Ulve (hvilket mulig endog har været fortalt i en Strophe, som er faldt ud mellem 4 og 5); men om Morgenen viser det sig, at Barnet ikke har lidt nogen Skade. Den nyfødte Helge og Ulvene er tværtimod gode Venner.

Man maa sammenholde Ordene om den nyfødte Helge »han er Ulvenes Ven« med flere Udsagn andensteds i Digtet, af hvilke det fremgaar, at Digteren sætter Ulvene i særligt Forhold til Helge.

Da Kampen mellem Helge og Hundingssønnerne skal be-

---

[1]) *tâten dem kinde niht*, *A* 100. *die wolve dir tuont kein ungemach*, *A* 102. *dîrst der lîp vil unbenomen*, *A* 105. *dir die argen wolve fride habent gegeben*, *A* 106. Jfr. *A* 111, *A* 113, *A* 210. Mht. *ungemach* svarer i Betydning omtrent til oldn. *angr*.

gynde, heder det (H. Hund. I 13): »Odins Hunde (d. e. Ulve) fare valgriske (d. e. graadige efter Lig af faldne Mænd) over Ø«. Et fast irsk Udtryk for Ulve er »vilde Hunde«. Af Udtrykket »over Ø« synes at maatte sluttes, at Digtet er forfattet paa en Ø, eftersom Kamppladsen betegnes som *at Logafjǫllum* »ved Luefjældene« og derfor ikke vel kan være en til Kampplads udvalgt mindre Ø.

Da Helge efter Kampen har sat sig »under Ørnesten«, ser han Kampmøernes straalende Flok komme ridende gjennem Luften. Derpaa heder det (I 16): »Aarle spurgte Kongen ud fra Ulvehiet de sydlandske Kvinder, om de den Nat vilde drage hjem med Krigerne«.

Frá árliga
ór »vlf iþi«
dǫglingr . . .

Dette Udtryk maa forstaaes som *ór úlfhíði* »ud fra Ulvehiet«[1]. Det er en besynderlig Forestilling, at Helge, som har sat sig »under Ørnesten« og ser Kampmøerne komme ridende gjennem Luften, er inde i et Ulvehie og ud fra dette taler til Kampmøerne.

Jeg tror, at den norske Digter er kommen paa denne Forestilling, fordi han kjendte det Sagn, som fortælles om Wolfdietrich og om Cormac, at Helten som spædt Barn havde været i et Ulvehie. Han synes tillige at tænke sig, at Helge som voksen Helt fremdeles, som Cormac, holder sig til Ulvene.

Ogsaa i Helges sidste afgjørende Slag optræder Ulvene. Det holdes »ved Ulvesten« (*at Frekasteini*). Kampmøerne, som skjærme Helge, komme fra Himmelen. Da falder Hodbrodd. Sigrun ønsker Helge til Lykke med hans Seier, medens »Troldkvindens Hest aad af Hugins (Odins Ravns) Korn« (*át hálu skœr af Hugins barri*), d. e. Ulvene aad af Helges Fienders Lig. Dette er her mere end Ordprunk. Det er et anskueligt Led af det sagnhistoriske Optrin.

---

[1]) Forfatteren af Vǫlsunga saga gjengiver Stedet saaledes: *Ok er Helgi fór frá orrostu, þá fann hann við skóg einn konur.* Jeg skal lade det være usagt, om han har forstaaet *vlf iþi* som *úlfhíði* eller som *úlfviði* »Ulveskov«.

Med Helges her behandlede Forhold til Ulvene staar det i Forbindelse, at han i H. Hund. II 1, idet han drager bort fra sin Fiendes Gaard, hvor han ukjendt har været, forblommet siger om sig selv: »I havde den graa Ulv (*úlf grán*) inde«. Ligesaa betegner i Wolfdietrich *B* 369 Helten sig selv som *der Wolf*, og *Wolf* siges i *B* 175, 859 at være hans andet Navn. Og i den danske Vise hos Grundtvig Danm. gl. Folkev. Nr. 29 heder Wolfdietrich Gralver d. e. Graaulv; se min Udvikling i Arkiv f. n. Filol. XII, 1 ff.

Med dette Helges Forhold til Ulvene hører det fremdeles sammen, at han kaldes Ylvingernes Ætling (*Ylfinga niðr*)[1], og det ikke blot i det første Kvad (H. Hund. I 5; II 8 og II 47) og at han og hans Folk kaldes *Ylfingar*[2].

Om dette Ættenavn skal jeg tale mere i min Undersøgelse om Volsunge-Sagnet.

Den ene Ravn siger til den anden om Kongesønnens Fødsel: »Vi to skal være glade«. I de irske Vers, som kvædes ved Cormacs Fødsel, heder det: »Det er din Fødsel, o store Søn! som Himmel, Glæde, Fryd forkynder«[3]. Det tyske Digt omtaler Hugedietrichs Glæde ved Budskabet om, at der er født ham en Søn, og ved Synet af denne (Wolfd. A 36, 37). Digtningen om Wolfdietrichs Fødsel har sin historiske Forudsætning i Fortællingen om den østgotiske Theoderiks Fødsel, og herom heder det hos Jordanes: *eo mox die nuntius veniens feliciorem in domo Thiudimer repperit gaudium. ipso si quidem die Theodoricus eius filius, quamvis de Erelieva concubina, bonae tamen spei puerolus natus erat*[4].

---

[1]) Man kunde være tilbøielig til at oversætte »Ylvingernes Stamfader«, ligesom Odin i Ynglingatal kaldes *Ása niðr*. Jeg har oversat »Ætling«, fordi Helges Fader Sigmund sagdes at have været i Ulveham.

[2]) H. Hund. I 34 og I 49. I Prosastykket foran H. Hund. II siges: »Kong Sigmund og Mændene af hans Æt kaldtes Volsunger og Ylvinger.«

[3]) *is do gein a meic móir adfet nem fáilte suba.*

[4]) Jord. Get. Cap. LII p. 127 sq. Momms.

Den norske Digter fremhæver den nyfødte Kongesøn stærkere som en krigersk Helt og lægger derfor Udtalelsen af Glæden ved hans Fødsel i Ravnens Mund [1]).

Om den nyfødte Helge heder det (H. Hund. I 7): »Han syntes Hirdmændene at være en Konges Ætling (egentlig: Dags Ætling)« *drótt þótti sá doglingr vera.* Om Cormac siger hans Faders Ven straks efter hans Fødsel, at han er den sande Fyrstes Søn. Det samme gjentager han, før Cormac som ung Gut drager til Tara. Og det samme raaber alt Folket i Tara, da han første Gang er traadt frem i en Forsamling der.

Om den nyfødte Helge heder det (H. Helg. I 7): »de sagde, at gode Aaringer var komne blandt Menneskene« (nemlig: med ham) (*kváðu með gumnum góð ár komin*) [2]). Da Cormac er født, kvæder hans Faders Ven: »En Konges Fødsel; Forøgelse af Korn. . . . Korn og Melk skal komme deraf, at Art gjæstede Olcs Hus«. Og der berettes i forskjellige Fortællinger meget om de gode Aaringer, som var under Cormacs Regjering: Vandet var fuldt af Fisk, Skoven af Olden. Det vrimlede af Jagtvildt, og fra Himmelen strømmede Honning.

I det norske Digt staar Udsagnet om de gode Aaringer, som skal være komne med Helges Fødsel, temmelig ørkesløst, da vi ikke faa høre noget om, at de virkelig indtraadte [3]).

---

[1]) I folkelig Digtning hos forskjellige Folk forudsige Fugle den nyfødte Helts Skjæbne. Saaledes samtaler i en serbisk Vise to Duer ved et Barns Fødsel og spaar i denne Tale dets Skjæbne (Nord. Tidskr. f. Filol. N. R. III, 129, jfr. 131).

[2]) Jeg foretrækker nu denne Læsemaade. Dog synes

goðár kominn

ikke at stride mod Metret, se Sievers Altgerm. metrik § 37, 3.

[3]) Kun i Digtet om Rimgerd (H. Hjorv. 28) heder det om den Valkyrjeflok, i hvis Spidse Svaava Helge Hjorvardssøns Elskede rider: »Deres Heste rystede sig; fra deres Man faldt Dugg i dybe Dale, Hagl paa høie Træer; deraf kommer godt Aar blandt Menneskene«.

Det var en oftere fremtrædende Tro hos de gamle Irlændere, at naar deres Konge var sin høie Stilling værdig, saa

Dette finder sin Forklaring, naar man med mig antager, at Digteren i sin Behandling af Helges Fødsel og Ungdom har optaget Motiver fra den Digtning, som har paavirket Fortællingen om Cormacs Fødsel, medens Digtningen om Helge ikke i sin Helhed er øst af denne.

I Helgekvadet fortsættes (H. Hund. I 7): »selv gik Kongen ud af Kampens Drøn for at bringe den unge Fyrste herlige Gaver«. I den følgende Strophe berettes, at Kongen gav sin Søn Navnet Helge, forskjellige Steder, som nævnes ved Navn, og et prægtigt Sværd.

I den irske Fortælling bestemmer Kong Art før sin Død, hvilket Navn hans Søn skal faa, og han siger til sin ufødte Søns Moder, at Sønnen skal blive Konge af Irland. Efter et andet irsk Haandskrift[1]) giver Art sin Søns Moder (naturligvis til ham) s i t S v æ r d, sin gyldne Ring og sin Festdragt. At Helge-Digteren har optaget det Motiv, at Helges Fader giver sin nyfødte Søn et Sværd, fra en angelsaksisk Digtning om Ulve-Theodrik, støttes derved, at Hugedietrich ifølge Wolfd. *A* 245 før sin Død siger, at han har gjæmt et Harnisk og e t S v æ r d til sin Søn Wolfdietrich.

I det foregaaende har jeg paavist, at *lávc* H. Hund. I 7 om de G a v e r, som Faderen skjænker sin Søn, maa være laant fra *lác* i et engelsk Digt. Vi se nu, at dette Digt efter al Sandsynlighed har været et engelsk Digt om Ulve-Theodrik. Ifølge tysk *B* bestemmer Hugdietrich sin ufødte Søns Navn.

I H. Hund. I 8 nævnes forskjellige Steder, som Faderen skjænker sin Søn, ved Navn. Ogsaa dette Motiv er bibeholdt fra den engelske Digtning, skjønt den nordiske Digter har indsat nye Navne, der forudsætter Opfatningen af Helge som dansk Konge. I Wolfd. *B* 261 f. nævnes nemlig de Steder, som Hugdietrich før sin Død skjænker sine Sønner. Til Wolfdietrich siger han: *Kunstnopel sol wesen dîn.*

---

var der gode Aar. Se The Battle of Magh Rath by O'Donovan p. 100 og Anmærkningen dertil. Den samme Tro fremtræder f. Ex. i Fortællingen om den norske Konge Haakon Haakonssøn.

[1]) Revue Celt. XIII, 455, Anm. 2.

Hvis man forbinder det, som berettes i den prosaiske Fortælling om Sinfjotles Død, med Helgekvadets Fremstilling, saa maa man slutte, at Faderen Sigmund har levet efter alle de Begivenheder, hvorom det første Helgekvad fortæller. Men af selve Kvadet faar man et andet Indtryk.

Sigmund optræder her slet ikke, efterat han har givet sin nyfødte Søn Navn og Gaver i Navnefæste. I følgende Strophe fortælles, som om Faderen var død, at Helge vokste op omgiven af sine Venner. Og der er heller ikke Tale om Faderen i næst paafølgende Strophe, hvor det fortælles, at Helge 15 Aar gammel fælder Hunding, som længe havde hersket over Land og Folk.

Man skulde derfor efter Kvadet tro, at Helges Fader var død, inden Helge blev voksen. Nærmest ligger det her at tænke sig, at Hunding fældte Helges Fader og tilegnede sig Kongemagten i hans Rige, hvor han herskede, indtil Sigmunds Søn hævnede sin Fader ved at dræbe Hunding.

Denne Sigmunds besynderlige Forsvinden i Digtet, efterat han har givet sin Søn Navn, er aabenbart deraf at forklare, at Helge-Sagnet, saaledes som vi lære det at kjende af Edda-Samlingen, er sammenføiet af forskjellige Bestanddele. Her kan vi spore Sammenføiningen.

At Sigmund ifølge Prosastykket om Sinfjotles Død lever længe efter Helges Fødsel, følger af den Sagncombination, at Sigmund tillige er Sigurd Faavnesbanes Fader og at Helge forudsættes at være Sigurds ældre Broder, som er død før ham.

Men Forfatteren af første Helgekvad har i sin Fremstilling for øvrigt her fulgt Digtningen om Ulve-Theodrik, hvori Heltens Fader dør, medens Helten endnu er i sin spæde Barndom.

Naar Cormacs Fader i den irske Fortælling falder før Sønnens Fødsel, er heri den oprindelige irske Sagnform bibeholdt.

Om Helge heder det (H. Hund. I 9): »Da vokste foran Venners Bryst den ædelbaarne Alm omstraalet af Glæde (*ynðis ljóma*)«. Om Cormac fortælles det, at han vokste op

hos sin Faders Ven, og det heder: »Han var i Sandhed en Fryd for manges Øine«, og der tillægges ham alle gode Egenskaber. I det Kvad, som kvædes lige efter Cormacs Fødsel, kaldes han »den straalende Søn, som er Mand«[1]).

Det fortælles i H. Hund. I 10, at Helge 15 Aar gammel fældte Hunding, som længe havde hersket over Land og Folk.

Cormacs Fader Kong Art faldt Morgenen, efterat han havde avlet Cormac, i et Slag mod Mac Con eller egentlig Lugaid (Lugid) med Tilnavnet mac Con. Denne Mac Con blev derpaa Konge i Tara og herskede der, indtil Cormac som ung Mand kom til Tara. Da skjønte Folket af hans vise Tale og retfærdige Dom, at han var den rette Konges Søn, gjorde ham til Konge og fordrev Mac Con.

Navnet mac Con betyder Hunds Søn. Det kan svare nøiagtig til Navnet *Hundingr*, thi medens Afledningsendelsen *-ingr* i historisk Oldnorsk angiver, hvis Ætling En er, angiver *-ing* i Angelsaksisk, hvis Søn En er[2]).

Det er sikkert, at Navnet mac Con allerede nævntes i det irske Cormac-Sagn, før dette optog Motiver fra det germanske Sagn om Ulve-Theodrik. Jeg formoder, at Ulve-Theodriks Fiende i et angelsaksisk Digt kaldtes Hunding.

Dette bestyrkes derved, at *Hundingum* (Dat. pl.) nævnes i det angelsaksiske Digt Wîdsîð 23 og 81, paa første Sted umiddelbart foran den frankiske Hersker Theodric.

Overensstemmelse i Betydning mellem *Hunding* og *mac Con* var vistnok Hovedgrunden til, at Cormac-Sagnet optog Motiver fra Digtningen om Ulve-Theodrik.

Helge og Hundings Sønner stævne hverandre til Kamp;

---

[1]) Haanskriftet har *fermac nâne* (ikke som O'Grady *formac nâine*). Stokes oversætter »a manchild of splendour« og bemærker: »I take the first *n* in *n-âne* to be a scribe's mistake«.

[2]) I islandske Sagaer forekommer *Hundi* eller *Hvelpr* som Oversættelse af det gaeliske Navn *Cuilen*, der som Appellativ betyder »Hvalp«. Se Munch, Norske Folks Historie, b 134 Anm. 2.

da, heder det i Kvadet (H. Hund. I 13), »brødes Frodefreden mellem Fienderne«:

sleit Fróða frið
fjánda á milli.

I en anden irsk Optegnelse i samme Haandskrift[1]) siges om Cormacs Regjering: »Der var Fred og Ro og Lykke. Der var hverken Mord eller Rov paa den Tid«. Og i et noget yngre Haandskrift[2]) fortælles om Cormac: »Han gjorde Irland til et Forjættelsens Land; thi dér var der paa hans Tid hverken Tyveri eller Rov eller Vold«[3]). Nu heder det i det nordiske Sagn ligesaa om Frodefreden: »Ingen Mand gjorde dengang anden Mand Skade, selv om han traf sin Faders eller sin Broders Banemand; dengang var der heller ingen Tyv eller Ransmand«. Det synes mig derfor rimeligt, at Forfatteren af Helgekvadet har brugt Udtrykket Frodefreden, fordi den fremmede Digtning, som han efterlignede, henførte til sin Helt en lignende Fredens Tid.

Endelig skal jeg i det følgende søge at vise, at der er en svag og kun delvis gjældende Forbindelse mellem det første Kvad om Helge Hundingsbane og Digtningen om Wolfdietrich i Helges Forhold til Kampmøen Sigrun.

Saavidt jeg har kunnet spore, er det næsten kun Begyndelsen af det første Helgekvad — til og med Beretningen om Helges Kamp med Hunding —, der er paavirket fra en Digtning om en til Wolfdietrich svarende Sagnhelt. Denne Digtning har havt Berøringspunkter baade med de tyske Digtninger om Wolfdietrich, snart med *A*, snart med *B*, og med

1) »The Tale of the Ordeals« udgivet med Oversættelse af Stokes i Irische Texte III 185 og 203 efter Ballymote-Bogen.

2) »Lovprisning af Kong Cormac« udg. af O'Grady i Silva Gadelica, Texts p. 89 f., Transl. p. 96 f., efter Egerton 1782, et Haandskrift i British Museum, som er skrevet til forskjellige Tider fra 1419 til 1517.

3) Om beslægtede Sagn jfr. Joh. Steenstrup, Normannerne I, 342—349; III, 154; Olrik, Sakses Oldhistorie II, 212; Lappenbergs Anmærkn. 1 i Pertz. Scriptores XVI, 395.

den irske Fortælling om Cormacs Fødsel. Særlig viser Motivet med Tordenveiret ved Helges Fødsel og Navnet Hunding Overensstemmelse med den irske Fortælling.

Den nordiske Digtnings Forhold til fremmede Digtninger om Wolfdietrich eller en til ham svarende Sagnhelt kan, som det synes, kun forklares saaledes, at det nordiske Kvad er blevet paavirket af et angelsaksisk Heltedigt, som igjen var Omarbeidelse af et frankisk. Og af det samme, nu tabte angelsaksiske Heltedigt maa den irske Fortælling om Cormacs Fødsel være paavirket.

Dette Forhold forudsætter, at Forfatteren af det første Kvad om Helge Hundingsbane har levet i en Kreds, hvor baade Englændere, Irlændere og Nordmænd færdedes, hvor den norske Digter lærte at kjende baade engelsk og irsk Digtning. Betragtningen af Forholdet mellem det første Helgekvad og Wolfdietrich-Sagnet giver os altsaa om den norske Digters personlige og litteraære Stilling et Resultat, som jeg allerede har vundet gjennem andre Combinationer.

I Modsætning til den os foreliggende ældre Digtning om Helge Hundingsbane dvæler Forfatteren af det første Kvad udførlig ved Heltens Fødsel og ved Begivenheder, som følger umiddelbart derpaa. Heri har han havt til Forbillede et angelsaksisk Digt om Ulve-Theodrik. Den irske Fortælling, som har været paavirket af samme Digt, staar deri, at den dvæler ved Heltens Fødsel, ikke alene i den irske Litteratur. Den er meget mere kun et enkelt Exemplar af en regelmæssig optrædende og talrig repræsenteret Klasse indenfor de irske Sagnfortælleres faste Repertoire. Nemlig den Klasse, som bestaar af Fortællinger om en Persons Fødsel (*genemain*; ogsaa *compeirt,* egentl. hvorledes en Person blev avlet).

Dette Forhold fortjener Opmærksomhed ogsaa lige overfor den islandske Saga. Thi medens denne i Overensstemmelse med irske Sagnfortællinger jævnlig beretter om Heltens Fødsel og tidlige Opvækst, fremhæver Axel Olrik[1]), at der-

[1]) Sakses Oldhistorie I, 15—18; II, 148. »De bevislig danske sagn tier om kongernes barndom« I, 72.

imod den *danske* Fortælling i Middelalderen, som udvikler sig i Retning mod Folkesagnet og har Forkjærlighed for det enkelte usammensatte Optrin, viser Ulyst til at skildre Personernes Opvækst. Starkad er f. Ex. egentlig en østnordisk Helt, men Digtningen om hans Fødsel og tidlige Ungdom er senere og er vestnordisk.

Dog vil jeg gjøre et Forbehold ved den i det foregaaende begrundede Sammenhæng mellem Digtningen om Helges Fødsel og Wolfdietrich-Sagnet.

I det følgende skal jeg søge at paavise, at Forfatteren af det os foreliggende første Kvad om Helge Hundingsbane ikke var den første norske Digter, som overførte Sagntræk fra Ulve-Theodrik paa Helge, og at ikke blot norske, men ogsaa danske Digtere i Britannien har været virksomme ved Udviklingen af Helgedigtningen. Uagtet jeg tror, at Skildringen af Helges Fødsel i alt væsentligt tilhører den norske Digter, som er det hele Kvads Forfatter, tør jeg derfor ikke bestemt benegte Muligheden af, at Digteren ved Fortællingen om Helges Fødsel tildels kan have støttet sig til et ældre nordisk (dansk eller norsk) Digt, hvori allerede Helge var identificeret med Ulve-Theodrik.

Den paafaldende Modsætning i poetisk Henseende mellem de tarvelige to Stropher om Helges Kamp med Hunding og Hundings Sønner og de pragtfulde Begyndelsesstropher kunde derved kanske lettere forklares. I disse Stropher stilles et storslagent, rigt og anskueligt Billede for os.

Dagen bryder frem. Tordenskyer drage hen i det fjærne. Regndraaber glitrer i Morgenlyset. Den nattegamle straalende Kongesøn med Heltens hvasse Øine, brynjeklædt, i Billedets Midte. Over ham Nornerne, som har spændt Skjæbnens gyldne Traade for ham mellem Himmelens Hjørner. Nede ved hans Side Moderen, en ung Kvinde. Ravnene i Træet nær ved: de hilse Dagen og den nyfødte Kriger, som vil bringe dem Føde. Ulve lege (saa antydes det) op mod Barnet. Om ham staa trofaste Hirdmænd, som med Jubel modtage det unge Skud af Heltestammen. I Baggrunden skimtes Krigerskarerne, som bølge sig i Slagets Tummel.

Frem derfra nærmer sig til Barnet Faderen, den gamle Helt. Han har Sværd i Haand; det er en Gave til hans nyfødte Søn, der skal blive Konge efter ham.

VIII.

Det første Helgekvads Forhold til Meleager-Sagnet.

Vi har fundet, at Helgekvadets Fortælling om Helges Fødsel og om den ved hans Fødsel udtalte Forkyndelse af hans kommende Storhed er opstaaet under Indflydelse fra en nu tabt angelsaksisk Heltedigtning om Ulve-Theodrik (Wolfdietrich). Men ogsaa andre fremmede Meddelelser synes her at have virket ind.

Det heder i Kvadet, at Nornerne kom ved Helges Fødsel til Kongsgaarden, og at de bestemte forud Heltens Skjæbne. Dette poetisk-mythiske Motiv med Skjæbnemøernes Komme til et nyfødt Menneske træder som Led af et Heltesagn i Norden tidligst op i det første Kvad om Helge[1]).

Motivet med Skjæbnemøernes Komme til det nyfødte Menneske kjendtes dog allerede i det græsk-romerske Heltesagn. Nærmest ved Fremstillingen i Helge-Kvadet ligger Meleager-Sagnet, saaledes som fortælles hos Hygin[2]): *Cum Althaea Thestii filia una nocte concubuerunt Oeneus et Mars; ex quibus cum esset natus Meleager, subito in regia apparuerunt Parcae. Cui fata ita cecinerunt: Clotho dixit eum generosum futurum, Lachesis fortem.* Hermed kan sammenstilles Ordene i Helgekvadet (I 1—2): »Borghild havde født Helge den hustore (den modige) i Braalund.

---

[1]) Volven i sin Spaadom betegner Urd, Verdande og Skuld som dem, der bestemme Menneskenes Skjæbne overhoved, og Fáfnismál (12, 13) omtaler Nornerne som dem, der komme til Kvinder i Barnsnød og forløse dem.

[2]) Hygin. fab. p. 27 ed. M. Schmidt.

Det blev Nat i Gaarden. Nornerne kom, de som for Ædlingen Livet bestemte; de sagde, at han skulde blive den navnkundigste Fyrste og ansees for den bedste af Budlunger«.

Til *in regia* svarer oldn. *í bœ* »i Gaarden«. Til *parcae apparuerunt* oldn. *nornir kvámu* »Nornerne kom«. Til *cui fata ita cecinerunt* oldn. *þær er ǫðlingi aldr um skópu* »de som bestemte Livet for Ædlingen« i Forbindelse med det følgende *báðu* »de bød (de sagde)«. Det norröne Digt har ligesom Latinen to Adjectiver: *fortem* kunde i Betydning svare til Helges Tilnavn *enn hugumstóra* »den modige«; *generosum* »ædel« ligger i Betydning nær ved *beztan. dixit eum — futurum* svarer til *báðu — verða* »sagde at han skulde blive«.

Jeg har søgt at vise, at Forfatteren af det første Helgekvad levede i Irland sandsynlig ved den nordiske Kongehird i Dublin, at han forstod Irsk og færdedes blandt irske Digtere, samt at han fra dem optog poetiske Motiver. Vi véd med Sikkerhed, at Irerne kjendte flere tildels i den tidlige Middelalder istandbragte latinske Samlinger af græsk-romerske mythiske og heroiske Fortællinger. Derfor er der intet paafaldende deri, at Forfatteren af Helgekvadet har vistnok ikke læst, men kjendt af mundtlig Meddelelse fra irske Digtere Sagnet om Meleager, saaledes som det var fortalt hos Hygin, og at han har gjengivet Mythetrækket om Parcerne ved Fortællingen om Nornerne, som kom til den nyfødte Helge.

En historisk Undersøgelse om Nornerne og deres Forhold i det hele til Romanernes Feer, Romernes Parcer og Hellenernes Moirer vilde her føre os for vidt. Men jeg maa i denne Forbindelse forklare det Udtryk om Nornen, som bruges i Helgedigtet (H. H. I 4): *nipt Nera* »Neres kvindelige Slægtning«[1]. Dette Navn *Neri* er ensbetydende med *Nǫrvi*. Efter Gylfaginning[2] var Fader af Nat Jætten *Nǫrvi* eller *Narfi*[3]. I Vafþrúðnismál 25 og Alvíssmál 29 kaldes han i

---

[1]) Jeg har opgivet en tidligere Formodning om, at *nera* skulde være = *neðra*.

[2]) Kap. 10, Snorra Edda I, 54.

[3]) Uppsala-Edda skriver *nori*.

Dativ *Nǫrvi,* der forudsætter Nomin. *Nǫrr.* *Neri* er opstaaet af **Nørvi* som *gera* »at gjøre« af *gørva.* Navnet er at forklare af et Adjectiv **nǫrr.* I Norsk har *nǫrr* betydet »trang, snæver«, ligesom det tilsvarende angelsaks. *nearu*[1]). Formen *Neri,* **Nørvi* ved Siden af *Nari, Narvi, Nǫrvi* forklares af Adjectivets urgermanske Bøining i Lighed med *u* — Stammernes Bøining i Gotisk: Nomin. **narwuz,* deraf **nǫrr*; bestemt **narwija,* deraf **nørvi*[2]).

Navnet paa Nats Fader, der tænkes som dunkel ligesom hun, *Nǫrr* eller *Narvi* kunde altsaa betyde »den trange« og forklares deraf, at *nearu, naru* i angelsaksisk og oldsaksisk Digtning er Epitheton til Natten med dens beklemmende Mørke og til Helvede. Og dette *nearu, naru* opfattes sædvanlig som »trang, beklemmende«[3]).

Men nu har E. H. Meyer og Golther paavist, hvad jeg selv tidligere uafhængig havde fundet, at Nats Slægtrække i Snorres Edda gaar tilbage til græsk-romerske kosmogoniske Slægtrækker, som tidligst forekomme hos Hesiod. Jeg antager, at disse Slægtrækker fra et latinsk Skrift har været kjendte i Britannien, hvor de kom til Nordboernes Kundskab.

---

[1]) Af dette Adjectiv er der Spor bl. a. i nyisl. *nirfill,* en Gnier, og i mange Stedsnavne, ved hvilke jeg kan benytte Prof. O. Ryghs Hjælp: *Nørva-sund* (i Haandskrr. ogsaa *norva-, niorva-, naurfa-*), Gibraltarstrædet. *Nyrvi,* den smale Ø i Søndmør, paa hvilken Aalesund nu ligger. **Nǫr,* nu Naaren, en liden og temmelig smal Ø paa Indsiden af Ytre Sulen i Nordre Bergenhus Amt. Njerve Gaard i Søndre Undal, Lister og Mandals Amt, paa det smale Spangereid. E. H. Meyer (Die Eddische Kosmogonie S. 104) har forklaret *Narvi* som Laanord fra ags. *nearu.*

[2]) Jfr. *þykkr-þjukkr, gørr-gǫrr, kyrr*-gammelgutn. *qver* o. v. s.

[3]) *nearo nihtwaco, nihtes nearwe,* o. s. v., se Greins Ordbog. I de nyfundne oldsaks. Genesisbrudstykker 286 *narouua naht.* Dette er allerede fremhævet af E. H. Meyer og af Golther (Handbuch d. germ. Myth. S. 522).

Kögel (Gesch. d. deutsch. Litt., Ergänzungsheft zu Bd. 1, S. 12 f.) finder i *narouua naht* en Stamme *narwa-* »mørk«, som er forskjellig fra *narwa-*»trang«.

Som tredje Søn af *Nótt* »Nat« nævnes *Dagr* »Dag«, ligesom *Dies (Hemera)* er født af *Nox (Nyx)*. Den første Søn af Nat er *Auðr*[1]), d. e. øde. Dette Navn er en Fornorskning af *Aether,* som var Søn af *Nox*. Nordmændene maa have hørt *Aether* i Britannien og have omsat det til *Auðr* i Lighed med, at angelsaks. *êðe* »øde« i Oldnorsk hed *auðr*. Nat er anden Gang gift med *Ánarr* eller *Ónarr*[2]) og har med ham Datteren *Jǫrð* »Jord«. I de græsk-romerske kosmogoniske Slægtrækker nævnes Jorden, *Terra (Tellus, Ge),* og Kjærligheden, *Amor (Eros)*[3]). *Jǫrð* er her en Oversættelse af *Terra* og i *Ánarr* eller *Ónarr*, hvorved Nordmændene har tænkt paa *án* eller *ón* »uden«, finder jeg med Golther en Omtydning af *Amor*[4]).

Jætten *Nørvi,* som er Fader til Nat, der i angelsaksisk Digtning kaldes *nearu,* og som er sort og dunkel ligesom hun, er, som allerede E. H. Meyer har seet, en Omtydning af Erebus, som hos Cornutus nævnes umiddelbart foran

---

1) Gen. *Auðs* Hallfred i Snorres Edda I, 322.

2) *Ánars* i Helrim med *hánum* Thjodolv i Fms. VI, 140. *Ónars* i Helrim med *gróna* Hallfred i Sn. Edda I, 320 (urigtig *annars-granna* Hskr. 757, *anas-grœna* U); *Ónars* i Helrim med *grónu* Guthorm Sindre i Hák. s. góða Heimskr. Kap. 9 (F. J.). I Sn. Edda I, 54 har W *anarr*, U *onarr*, kun r feilagtig *annarr*. Til denne Form holder E. H. Meyer sig med urette.

3) Jeg anfører her det paa Græsk forfattede Skrift »om Gudernes Natur« af Cornutus (født c. 20, † 68 eft. Chr.), efter en latinsk Oversættelse fra nyere Tid: Phornuti Speculatio de Natura Deorum, Jodoco Velareo Interprete. Ed. Lugd. 1608. P. 158: Proinde fabulati sunt Chaos esse genitum, quemadmodum describit Hesiodus. Post hoc Terram et Tartarum et Amorem, at ex Chao Erebum et Noctem prodiisse, vel ex Nocte Aethera et Diem. Jfr. p. 158a.

4) Jfr. *mesopotania* Gislason Prøver S. 409; *epíneus* Prøver S. 118 for *Opimius*.

For Endelsen jfr. glirsk *pudar* af lat. *putor*, glir. *sdupar* af lat. *stupor*. Forklaringen af *Ánarr* som *Amor* havde jeg nedskrevet adskillige Aar, før jeg læste den samme hos Golther (Handbuch S. 523).

den sorte Nat og som med hende er fremgaaet af Chaos (Nordboernes *Ginnungagap*).

Men naar *Nørvi* er *Erebus*, da maa Helgedigtets Betegnelse af Nornen, der kommer om Natten, som *nipt Nera* »Neres (d. e. Nørves) kvindelige Slægtning« ligeledes have sin Oprindelse fra græsk-romerske kosmogoniske Slægtrækker. Hos Hygin[1]) siges de tre Parcer at være Døtre af *Nox* og *Erebus*. Digteren maa have lært denne Slægtrække at kjende paa en af de britiske Øer[2]).

Den historiske Sammenhæng mellem Nornerne i Helgedigtningen og Parcerne i Meleagersagnet[3]) støttes for det første derved, at samme norske Digter har, saaledes som jeg ved Digtet om Rimgerd skal paavise, kjendt en anden paa Latin fortalt græsk mythisk Fortælling, ligesom han har kjendt den paa Irsk behandlede Fortælling om Trojas Ødelæggelse.

For det andet støttes denne Sammenhæng derved, at dette Motiv med Skjæbnemøernes Komme til det nyfødte Menneske og deres Spaadom om dettes Fremtid fra Meleager-Sagnet ad flere forskjellige Veie er gaaet over i folkelig Digtning[4]). Særlig maa fremhæves, at dette Motiv ogsaa

---

[1]) Hygini Fabulae i Begyndelsen. Han nævner *Fatum* blandt Børn af *Nox* og *Erebus*.

[2]) Hel kaldes i Egils Hǫfuðlausn 10 *nipt Nara* »Narves Søster«, i Ynglingat. 12 *jódís úlfs ok Narfa* »Ulvens og Narves Søster«. I Snorres Edda (jfr. Prosastykket efter Lokasenna) siges *Nari* eller *Narfi* at være Søn af Loke, hvis Datter er *Hel*. Ogsaa denne Forbindelse mellem *Hel* og *Nari* eller *Narfi* staar sandsynlig i Forbindelse med antike kosmogoniske Slægtrækker. Hygin har: *Ex Nocte et Erebo: Fatum. Mors.*

[3]) Jfr. Golther Handbuch der german. Mythol. S. 106 f.

[4]) Saaledes i nygræske Eventyr: B. Schmidt, Griechische Märchen Nr. 3 (S. 68) og Nr. 5 (S. 74 f.) Jfr. B. Schmidt, Das Volksleben der Neugriechen, I S. 211 f. (Meddelelse af Prof. Moltke Moe).

er blevet overført paa andre Personer hos de vesteuropæiske Folk i Middelalderen, tildels gjennem keltisk Digtning.

I den franske Roman Amadas (fra 13de Aarh.), som efter Gaston Paris (La litter. franc. au moyen âge[2] § 66) er af bretonsk Oprindelse, optræde tre spaaende Søstre ved Menneskets Fødsel bestemmende dets Skjæbne.

I det franske Digt Ogier le Danois fra 14de Aarh., som er paavirket af Arthus-Digtningen, kommer Feerne til Ogier ved hans Fødsel. At dette Motiv her viser tilbage til Meleager-Sagnet, godtgjøres derved, at Feen Morgue medgiver Ogier en Brand: saalænge den ikke er fortæret, skal hans Liv vare. Dette Motiv med Feerne forekommer ikke i de ældre Digte om Ogier, derimod ogsaa i Prosafortællingen om Ogier fra Slutningen af 15de Aarhundrede[1]).

I Romanen Huon de Bordeaux, som er afsluttet 1454 og trykt før 1516, fortælles, at der ved Oberons Fødsel var givet ham vidunderlige Gaver, men at en ond Fe, som ikke var buden, havde bestemt, at han ikke skulde vokse efter sit tredje Aar[2]).

I Romanen »Ysaie le Triste«[3]) optræde Feerne ligeledes hos det nyfødte Barn om Natten og give det gode Gaver.

I den franske Roman Perceforest fra 14de Aarh., trykt 1528—1532 (Uhland Germania VIII, 74 f.), kommer Lucina, Themis og Venus til en Pige ved hendes Fødsel.

Hertil slutter sig et Motiv i det islandske Eventyr om Mærþöll hos Jón Árnason Isl. Þjóðsögur II, 424 ff. efter et

---

[1]) Vigfusson (Corp. poet. bor. I, CXXX) sammenstiller forskjellige Motiver i Helge-Sagnet og i Sagnet om Holger (Ogier) Danske. Kun to af disse Combinationer fortjene nogen Opmærksomhed, nemlig det foran behandlede Motiv, at Feerne komme til Ogier ved Fødselen, og det at Ogier frelses af en Fe under en forfærdelig Storm paa Havet. Disse Motiver tilhører ikke det ældste Sagn om Ogier og kan derfor ikke opfattes som »echoes of the old Helgi myth«.

[2]) Dunlop Gesch. des Prosaromans übers. v. Liebrecht S. 124a, jfr. S. 89b. Om denne Roman jfr. F. Wolf Denkschriften der Wiener Akademie, 8ter Bd., S. 198.

[3]) Dunlop-Liebrecht S. 86, 90.

Haandskrift fra ca. 1700, Maurer Isl. Volkssagen S. 284 f. Tre Søstre, bláкápur, bliver indbudne til en nyfødt Piges Daab.

De to ældre give gode Gaver, men den yngste, ligeoverfor hvem man har været mindre hensynsfuld, lægger en Forbandelse paa den nyfødte Pige.

Professor Moltke Moe meddeler, at et beslægtet norsk Eventyr »Trollnøstet«, som Jørgen Moe har optegnet i Bygland, har et Motiv, der bestemtere henviser til Meleager-Sagnet. En fremmed Kvinde kommer ind til den Nyfødtes Vugge og siger: »Ja, vakker er du; men saa vakker du er, skal du bedrive Hor og øve Mord og blive dømt til Døden. Og din Moder lever ikke længer, end til dette Lys er udbrændt«. Dronningen, som var Barnets Moder, vækkede Ammen og lod hende slukke Lyset, som hun siden gjæmte. Spaadommen gaar dog i Opfyldelse.

Professor Moltke Moe meddeler mig to gamle Vidnesbyrd fra Tyskland om den her omhandlede Tro. I Hartmann von Aues Erec (V. 9900), der er digtet i Slutningen af 12te Aarh., kommer Frau Saelde (Lykke) til det nyfødte Barns Vugge og giver det Gaver. Allerede Burchard af Worms (død 1025) siger i sine Skriftespørgsmaal: »Har du troet, som nogle gjør, at de, som Folket kalder Parcer, er til? . . . At de, naar et Menneske bliver født, bestemme ham til, hvad de vil?«

I Norden er Sagnet om Meleagers Fødsel, som bekjendt, overført paa Nornegjæst.

Saxo fortæller (l. VI p. 272 M.), at det var Skik i gamle Dage at raadspørge Nornerne *(parcae)* om sine Børns Skjæbne. Saa gjorde Fridlev for at faa vide sin nyfødte Søn Olavs Skjæbne. Den første Norn gav Gutten Skjønhed og Yndest hos Menneskene, den anden Gavmildhed. Men den tredje Norn, der var avindsyg, bestemte, at han skulde blive karrig. Olrik (Sakses Oldhist. I, 71 f.), som viser, at Sagnet er øst af norrøn Kilde, mener, at den tredje Norn har lagt den Forbandelse paa Olav, at han skulde sviges af den Tjener, han troede bedst.

Fremstillingen i Helgekvadet afviger fra de fleste andre Sagn om Skjæbnemøer ved et Barns Fødsel deri, at Helge ikke faar nogen ond Gave.

I det Sagn om Ulve-Theodrik, som fik Indflydelse paa Kvadet om Helge Hundingsbanes Fødsel, udtaltes, som en Sammenligning af det tyske Digt med Fortællingen om Cormac synes at vise, en Spaadom om den Nyfødtes fremtidige Storhed.

Denne Overensstemmelse kunde let bevirke, at Motivet med Skjæbnemøerne i Meleager-Sagnet fik Indflydelse paa Digtningen om Helges Fødsel[1]).

Men vi tør maaske antage, at den nordiske Digter har fundet flere Berøringspunkter mellem Meleager-Sagnet og Helge-Sagnet, og at disse har virket med til en Overførelse af Motiver i Meleager-Sagnet til den nordiske Digtning. Vi tør vel tro, at den nordiske Digter ved Atalante, Meleagers Elskede, der er Jægerinde og en af Dianas jomfruelige Nympher[2]), der væbnet som en Mand deltog med Mænd i Kampen mod det calydoniske Vildsvin[3]), har maattet tænke paa Sigrun.

Ifølge det første Helgekvad rider denne Mø med en Flok af Møer, alle brynjeklædte, med Hjælm, Spyd og Bue. Sigrun søger Hjælp hos Helge, Atalante hos Meleager. Da Helge hjælper Sigrun, dræber han hendes Frænder; da Meleager hjælper Atalante, dræber han sine Morbrødre[4]).

---

[1]) Et andet Berøringspunkt mellem Helge-Sagnet og Meleager-Sagnet er følgende. Helgekvadet blev paavirket af den irske Fortælling om Hercules, som søgte Hjælp bl. a. i *Sparta* og *Salamina*. Hos Hygin (Fab. 173 p. 29 ed. M. Schmidt) nævnes blandt de Steder, som sendte Oeneus Hjælp mod det calydoniske Vildsvin, *Sparta* og *Salamin*.

[2]) Atalante kaldes f. Ex. i Myth. Vatic. 2, 144: *summa venatrix, Dianae scilicet comes*. Her kan mærkes, at *dísarsalrinn* (i Yngl. s.) oversættes ved *edes Diane* (i Hist. Norveg.).

[3]) Her er at mærke, at irsk *tríath* og *torc* samt oldn. *jǫfurr* betyder baade Vildsvin og Konge.

[4]) Illa cum Meleagri fidem implorasset, ille intervenit et amorem cognationi anteposuit avunculosque suos occidit (Hygin. fab. 174 p. 29 M. Schmidt).

Ogsaa deri, at Meleager sagdes at være en Søn af Mars, kunde for den nordiske Digter være en Grund til at overføre Motiver fra Meleager - Sagnet til Helge-Sagnet. Thi Digteren søger netop at fremstille sin Helt som den, der allerede ved sin Æt er en seiersæl Kriger. Han gjør ham til en Søn af Sigmund, den af Kampguden Odin særlig beskyttede Helt, og Borghild, d. e. den i Borgen boende Kampmø. Det var da naturligt, at Digteren følte Trang til at lade Skjæbnemøerne varsle Heltens Storhed allerede ved hans Fødsel.

Meleager-Sagnet kan efter min Formodning forklare flere Motiver i Helge-Sagnet.

Helge fødes i Braalund[1]). Dette Stedsnavn forekommer kun som Betegnelse for det Sted, hvor Helge fødes. Da et tilsvarende virkeligt Stedsnavn ikke, uagtet Helge har været opfattet som en dansk Konge, kan paavises i Danmark, er der al Grund til at tro, at Navnet er skabt af den Digter, som har ladet Borghild føde Helge.

Meleagers Fader boede i Kalydon. Stedet nævnes hos de vaticanske Mythographer, som var kjendte i Britannien. Myth. 1, 146 siges om Oeneus: *cuius civitas est calidon no[bi]lissima* og i Myth. 2, 144: *cuius civitas erat calidon.* I Middelalderen var det naturligt, at man forklarede sig Stedsnavnet *calidon,* hvilken Form Haandskriftet har paa begge Steder, af *calidus,* varm. Dette Stedsnavn har den nordiske Digter efter min Formodning oversat ved *Brálundr.* Dette kan være for **Bráðlundr*[2]).

Navnet kan forklares af *sólbráð* »Solvarme, som smelter Sneen«. *Brálundr* er altsaa efter min Formodning af Digteren forstaaet som en Lund, hvor der er stærk Solvarme og hvor Sneen smelter tidlig. Et saadant Sted egner sig til Fødested for Helge, om hvem det straks efter hans Fødsel

[1]) Helg. Hund. I 1: *þá hafði Helga enn hugumstóra Borghildr borit í Brálundi.* I, 3: *þá er borgir braut í Brálundi.* Herfra er Navnet gaaet over til Prosastykket foran H. Hund. II (S. 190), hvor det heder: *Sigmundr konungr Vǫlsungsson átti Borghildi af Brálundi.*

[2]) Som oldnorsk *óla* for *óðla*, *góligr* for *góðligr.*

heder: »de sagde, at gode Aaringer var komne [med ham] blandt Menneskene«[1]).

Og dette Stedsnavn *Brálundr* »Solvarmens Lund, Snesmeltningens Lund« er analogt med Navnene paa de af Digteren fingerede Steder, som Helge faar i Navnefæste »Solfjælde, Snefjælde«.

At »Lund« er valgt som andet Led af Navnet paa Helges Fødested, har mulig sin Grund deri, at Ulve-Theodrik i det Sagn, som virkede paa Helge-Sagnet, fødtes i en Lund[2]).

IX.

Indflydelse fra Engelsk og Irsk paa Udtryk i det andet Digt om Helge Hundingsbane.

Jeg gaar over til de Vers, som nu forenes under Navn af det andet Kvad om Helge Hundingsbane, for at belyse de for disse eiendommelige Udtryk, som kan give os Vink om, hvor deres Forfattere har levet.

[1]) *kváðu með gumnum góð ár komin* H. Hund. I 7.

[2]) I Helgedigtene er Stedsnavne paa *lundr* yndede: *Glasislundr* H. Hj. 1; *Gnipalundr* Helg. Hund. I; *Bragalundr* H. Hund. II, 8; *Fjǫturlundr* H. Hund. II, 30. I det vestlige Norge er sammensatte Stedsnavne paa *lundr* ikke brugelige ifølge Meddelelse fra Prof. O. Rygh.

Til at Digteren opfandt Navnet, kan ogsaa den Omstændighed have bidraget, at han allerede kjendte nordiske Stedsnavne paa *Brá-*. Jfr. *Brávǫllr* H. Hund. I, 42. I Vestergøtland nævnes allerede 1382 *Bralanda* (Styffe Skandinavien under Unionstiden ² S. 146). Hermed er det ingenlunde min Mening at sige, at *Brá-* i saadanne virkelige nord. Stedsnavne skulde have samme Betydning som efter min Formodning i *Brálundr*.

Navnet *Brávǫllr* har Digteren sandsynlig kjendt fra Digtningen om det der holdte Slag. Men han har da kjendt denne Digtning i en ældre Form end den, som Saxo og Sǫgubrot har gjengivet. Jfr. Olrik i Arkiv X, 277.

Efter det første Kvad om Helge Hundingsbane følger i det gamle Haandskrift Digtningen om Helge Hjorvardssøn, indledet ved Digtningen om hans Fader. Derpaa møde vi igjen Helge Hundingsbane.

Under Navn af det andet Kvad om Helge Hundingsbane har man i nyere Tid sammenfattet en Række af Stropher i fornyrðislag (foruden Str. 29, som er i ljóðaháttr). Disse Stropher, der tildels ikke passe sammen og ikke danner et afsluttet Hele, er indledede og paa mange Steder forbundne ved Prosastykker, af hvilke det første har Overskriften »Om Volsungerne«, ligesom der følger et Prosastykke efter sidste Strophe.

Først føres Scener fra Helges Feider med Hunding frem (Str. 1—4). Str. 5—13 meddele Helges og Sigrun Hognesdatters første Samtale, efter at Helge har fældet Hunding. Str. 14—18, der i et Prosastykke betegnes som hørende til »det gamle Kvad om Volsungerne«, fortæller, at Sigrun kommer til Helge, omfavner og kysser ham. Hun siger ham, at hun har elsket ham, før hun har seet ham, men at hun er bleven fæstet til Hodbrodd.

Helge beder hende ikke frygte; hun skal leve tryg hos ham. I Prosa fortælles herefter om Helges Søtog til Granmarssønnernes Land. Af Sinfjotles og Gudmunds Samtale anføres derpaa lidt, med Henvisning til det i Haandskriftet foran optegnede Kvad om Helge. Efterat det i Prosa har været fortalt, at Helge med Granmarssønnerne samt med Hogne og dennes Slægt havde et Slag, hvori disse faldt, tiltaler Sigrun (Str. 25) paa Valpladsen den døende Hodbrodd, hvorefter et Ordskifte mellem Sigrun og Helge følger (Str. 26—29).

Saa kommer udenfor Sammenhængen efter Ordene »Dette kvad Gudmund Granmarssøn« 4 Stropher (19—22), som indeholde Replikkerne ved Gudmunds og Sinfjotles allerede nævnte Ordstrid i en anden Form end den tidligere meddelte, tilligemed 2 Stropher (23—24), væsentlig som Helg. Hund. I, 45—46, ved hvilke Helge afbryder Ordstriden. Disse Strophers Ord er for en stor Del skrevne forkortet,

fordi omtrent det samme har været skrevet i første Kvad. I Prosa berettes saa, at Helge bliver gift med Sigrun og derpaa dræbt til Faderhævn af hendes Broder Dag. I Str. 30—38 meddeler Dag Sigrun Helges Drab, hvorefter hun forbander sin Broder og priser Helge.

Den døde Helge, som i Valhal faar raade for alt sammen med Odin, byder Hunding at forrette Trællearbeide der (Str. 39). Som død Mand kommer Helge efter Solens Nedgang til sin Gravhaug, hvor den levende Sigrun favner ham. Da Dagen gryr, rider han tilbage til Valhal og kommer ikke mere igjen (Str. 40—51). I Prosa fortælles, at Sigrun snart døde af Sorg.

Flere Ord i disse Vers henvise til de britiske Øer.

Da Sigrun møder Helge paa Valpladsen efter det Slag, hvori de fleste af hendes Slægtninger er faldne, siger han til hende i Helg. Hund. II, 28:

Liggja „at iordán“
allra flestir
niðjar þínir
at nám orðnir.

Dette kan i Oldnorsk ikke betyde andet end: »Ved Jordan ligger de aller fleste af dine nærmeste Slægtninger blevne til Lig«. Men at Digteren skulde tænke sig, at de laa ved Jordan, er jo høist besynderligt. Derfor har Udgiverne forandret Texten til:

Liggja at jǫrðu

for at faa udtrykt »paa Jorden ligger«. Men medens *at* »ved« passer godt til Flodnavnet Jordan, heder »paa Jorden« i Oldnorsk *á* (ikke *at*) *jǫrðu.* Hvis nu *á jǫrðu* her var det oprindelige Udtryk, vilde det ikke være let at forklare, hvorledes Skriveren kunde komme til at skrive *at iordán.*

Jeg ser ingen anden rimelig Udvei end at tænke mig, at det oprindelige Udtryk er det angelsaksiske *on eorðan*

»paa Jorden«, og at dette feilagtig er blevet overført til Norsk som *at Jordán* »ved Jordan«. I denne Omtydning viser sig den Tendens til at indføre fantastiske Stedsnavne, som træder frem i Helgedigtene overhoved, f. Ex. naar det Sted, hvor Atle, Kong Hjorvards tro Mand, bor, kaldes *at Glasislundi* (H. Hj. 1), d. e. ved Træet med gyldent Løv.

Hvis dette er rigtigt, følger heraf:

1) Første Verslinje i Helg. Hund. II 24 er en Omdigtning af en angelsaksisk Verslinje. Mulig gjælder det samme om de 3 følgende Linjer. Derimod vilde det være aldeles uberettiget at overføre til det hele Digt en Antagelse af et angelsaksisk Forbillede.

2) Den forudsatte angelsaksiske Verslinje var neppe i northumbrisk Sprog, thi et Leidener-Haandskrift har i en Gaade, som der er optegnet med northumbrisk Sprogform, *ofaer eorðu* »over Jorden«, medens Exeter - Bogen i en Optegnelse af samme Gaade har *ofer eorþan.*

3) Den Nordbo, som først overførte *on eorðan* i den forudsatte Verslinje til *at Jordán,* havde hørt Kristendommens Fortællinger om Floden i Jødeland.

4) Den norske Digter, som har optaget Verslinjen *Liggja at Jordán,* maa have optaget den fra en Engelskmand i England eller andensteds i Britannien[1]).

Helg. Hund. II 20 siger Sinfjotle om Helge i Tiltale til Gudmund Hodbrodds Broder:

hann hefir „epli“
ættar þinnar
arf „fiorsvnga“
und sik þrungit.

»Han har undertvunget din Slægts Arveland«.

---

[1]) Bjørn Ólsen siger i Tímarit 1894 S. 30 f., at han har ledt med Lys og Lygt i alle Eddadigtene og ikke fundet et eneste Ord eller en eneste Ordform, som ikke efter hans Mening er eller engang har været islandsk. Jeg har allerede i det foregaaende paavist flere ikke islandske Ord og Ordformer i disse Digte og skal under Fortsættelsen af disse Undersøgelser paavise mange flere.

Det er almindelig anerkjendt, at *eðli* her maa betyde »arvet Jordeiendom, arvet Land, Odel«. Men det lader sig ikke godtgjøre, at *eðli* i ægte Oldnorsk har havt denne Betydning. I Oldnorsk betyder Ordet »Slægt, Herkomst« og »Natur«. Finnur Jónsson forandrer Haandskriftets *eþli* til *óþle.* Men *eðli* kan i den anførte Verslinje være overført til Oldnorsk i Betydning »Odel, arvet Land« fra angelsaks. *êðle* Dat. af *êðel,* der har denne Betydning.

Ligesom *iordán,* henviser ogsaa *eþli* til en vestsaksisk Form [1]).

„fiorsvnga“ er Gen. plur. af *fjǫrsungr,* Navnet paa en Fisk [2]). Navnet gjenfindes som *Fjærsing, Fjæsing, Fjesing* i nynorske Bygdemaal, men vel at mærke kun i det sydligste Norge, og i nydanske Dialekter; se Ross's, Molbechs og Feilbergs Ordbøger. Det betegner en Fisk med stærke Striber, trachinus draco.

I Strophen af Helgekvadet betegner *fjǫrsunga* »Hodbrodds Æts«. Men hvorfor Medlemmerne af denne Æt betegnes som *fjǫrsungar,* derom indeholder Digtningen ingensomhelst Oplysning, og dette besynderlige Navn er blevet aldeles uopklaret.

Da *eðli* i samme Strophe er et engelsk Ord, ligger det nær, at søge Oplysning om *fjǫrsunga* i angelsaksisk Sprog.

Jeg formoder dristig, at *fjǫrsunga* er indsat af en nordisk Digter istedenfor et angelsaks. *wiersinga,* d. e. værre Mænds (Arv), (den Arv, som var tilfalden) Mænd af en ringere Æt. Et ags. **wiersing, *wyrsing* forekommer ikke i den os levnede Litteratur, men vil være fuldstændig regelret dannet af *wiersa, wyrsa* »værre« [3]).

---

[1]) *êðel* heder derimod i Northumbrisk *æðil* og har paa Skrinet fra Clermont (Franks-Casket) Dativformen *oplæ.*

[2]) *fjǫrsungr* findes blandt Fiskenavne Snorra Edda I, 579. Versets Forfatter kjendte vel Ordet fra Stedet i H. Hund. I. Naar *fjǫrsungr* findes som Navn paa Høgen i Sn. Edda II, 488 og 571, grunder dette sig maaské paa en feilagtig Forklaring af Ordet i Helgekvadet.

[3]) Personbetegnelser paa *-ing* dannes af Adjectiver, f. Ex. ags. *earming, lytling.* At saadanne Ord ogsaa kan dannes af Com-

Denne Formodning støttes derved, at *wyrsa* »værre« i den angelsaksiske Heltedigtning netop bruges med Stolthed og Selvtillid om Mænd af en fremmed Stamme, til hvilken man føler sig i Modsætning og paa hvilken man ser ned[1]).

Naar en Nordbo indsatte *fjǫrsunga,* tænkte han maaske paa den Eiendommelighed, som nu tillægges Fjæsingen i Smaalenene, de giftige Finnestraaler. Ligesaa siges det paa Læssø, at Stik af Fjæsingens Finnestraaler (»spidse Fjære«) paa Haand eller Fod volder Smerte og Hævelse, saa at Beboerne har det Mundheld om en meget vred Person: »Han er saa vred som en Fjæsing«. Nordboen tænkte ved *fjǫrsunga* kanske tillige paa Sagn om Mænd, som stammede fra Fiske[2]).

Da den døde Helge maa forlade sin Gravhaug, som han fra Valhal om Natten har gjæstet for at møde Sigrun, siger han H. Hund. II 49:

skal ek fyr vestan
vindhjálms brúar,
áðr salgofnir
sigrþjóð veki.

parativer, ser man af middelnederl. *ouderinc* »senior«, oldn. *feðrbetrungr* »Person som er bedre end sin Fader«.

Forandringen af ags. *wiersinga* til nord. *fjǫrsunga* blev efter min Forudsætning foranlediget derved, at hint Ord sandsynlig ikke forstodes, og derved at *w* og *f* let kunde forveksles, naar *f* i ags. *ierfe* (oldn. *arf*) gik foran.

[1]) Efterat Hygelâcs Fald i Frankernes Land har været fortalt i Beowulf-Digtet, heder det 1212: *wyrsan wîgfrecan wæl reáfedon* »værre Krigere røvede Valen«. Beowulf fortæller om sin gamle Konge Hrêðel og siger: han behøvede ikke hos fremmede Folk at søge *wyrsan wîgfrecan* »værre Krigere« (Beow. 2496).

[2]) I en irsk Fortælling berettes, at en Laks af det røde Guld gjorde St. Finans Moder Becnait frugtsommelig, da hun badede sig efter Solnedgang (Revue Celt. 2, 200). I Bjarnar s. Hítdœlak. (Friðr. Udg. S. 42) meddeles et Nidvers, som Bjørn kvæder om Tord Kolbeinssøn, hvorefter Tords Moder skulde være bleven frugtsommelig med ham, da hun havde fortæret en styg Fisk. Flere saadanne Fortællinger kunde her have været anførte.

»Jeg maa være vestenfor Himmelbroerne[1]), førend „*salgofnir*“ vækker Einherjerne«. Her maa *salgofnir* enten være et poetisk Ord for »Hane« eller være Navn paa Hanen i Valhal. Ordet forekommer foruden her kun i et Vers i to Haandskrifter af Snorres Edda[2]) blandt (poetiske) Benævnelser paa Hanen, og Forfatteren af dette Vers tør sikkert antages at have kjendt Ordet fra Helgekvadet.

Et analogt poetisk Udtryk for »Haner« med samme Forled synes vi at have i *salgaukar* Grott. 7 »Salens Gjøge«[3]). Andet Led *gofnir* er derimod hidtil ikke tilfredsstillende forklaret.

Efter min Mening er *salgofnir* opstaaet af **salgopnir*[4]). Ordet er afledet af irsk *gop*, Næb (paa en Fugl), Mund, Snude. *-gofnir*, **gopnir* er en poetisk Nydannelse ligesom de fleste andre Ord paa *-nir*. Det betegner »han med Næbbet«, d. e. Fugl, og forholder sig, med Hensyn til Betydning til sit Stammeord, irsk *gop* »Næb«, som f. Ex. Hestenavnet *Melnir* H. Hund. I 51 til *mél* »Mundbid«[5]). Irsk *gop*,

---

[1]) Man kan ikke forstaa *brúar* som gen. sg. uden at forandre *fyr* til *fyrr*.

[2]) Cod. A. M. 748 4to (Sn. E. II, 488) og Cod. A. M. 757 4to (Sn. E. II, 572).

[3]) Eller *of sal gaukar*. Her har Forfatteren af det prosaiske Stykke om Grotte i Cod. reg. og 1eβ af Sn. Edda misforstaaet Ordet, som om der mentes Gjøgen.

[4]) Et poetisk Navn for Ørnen skrives i Sn. Edda i U (II, 354), 748 (II, 488), 757 (II, 572), 1eβ (II, 597), Cod. reg. (I, 490, hvor Angivelserne om U og 748 afvige) *gallofnir*. Men *gallopnir* i 1eβ Sn. E. II, 598. Og Formen med *p* er i Þórsdrápa (Sn. E. I, 292 i Cod. reg. og Worm.) vistnok sikret ved Rimet med *gaupnum*, uagtet Ordet *gaupn* »krummet Haand, Haandfuld« nu i Helgeland heder *gauvn*, i flere andre norske Dial. *gaufn*; se Aasen og Ross. Jeg lader det uafgjort, om Overgangen fra **salgopnir* til *salgofnir* skal forklares enten ved analogisk Indflydelse fra *ofnir*, jfr. Hanenavnet *viðofnir*, eller deraf at Stavelsen, hvortil *p* hørte, havde Bitone. *pn* kan ogsaa ved Læsefeil skifte med *fn*. Saaledes læste man i Sigrdr. 13 i Cod. reg. tidligere feilagtig *hoddropnis* for *hoddrofnis*.

[5]) Jfr. *Andhrímnir*: *hrím*, *Sessrúmnir*: *rúm*, *Falhófnir*: *hófr*, o.s.v. Om Ordene paa *-nir* jfr. Sievers »Über Germanische

senere udtalt *gob* er gaaet over i Engelsk, navnlig i den engelske Dialekt i Skotland, som *gob* »Mund«. I Nyisl. bruges *gopi*, Gab, Aabning; *haltu firi gopann á þjer* »ti stille«[1]. Heri har vi sandsynlig ligeledes et Laanord fra irsk *gop*, Næb, Mund[2]. *salgofnir* betegner altsaa Hanen som »Salens Fugl«, som Husfugl.

Forestillingen om Hanen, som vækker Einherjerne i Valhal, kjendes fra den her behandlede Strophe i Helgekvadet og fra Vǫluspá 43. Det er vigtigt for Valhalmythens Historie, at denne Forestilling saa tidlig findes udtalt i en Strophe, som indeholder et irsk Ord[3].

Det bør fremhæves, at Einherjerne i samme Strophe af det andet Kvad om Helge, H. Hund. II 49 kaldes *sigrþjóð*[4], og at denne Sammensætning, som aldrig ellers forekommer i

---

Nominalbildungen auf *-aja-*, *-ēja-*, Königl. Sächs. Gesellsch. d. Wiss., Sitzung vom 14. Juli 1894, S. 148—150.

[1]) »stringe rostrum« (Bjørn Haldorsen). Egilsson har allerede forklaret *Salgofnir* af *Salgopnir* »a *gapa* hiare, *gopi* hiatus, qs. in ædibus hians, aperto rostro canens«.

[2]) I nyisl. *gopi* er det irske Ord mulig smeltet sammen med et ægte norsk Ord. Aasen har *gop* (aabent *o*), n. »et stort Dyb, en Afgrund« fra Norddalen paa Søndmøre; Ross fra Hornindal, Nordfjord. Eller kan dette være opstaaet af Flertalsformen af oldn. *gap*?

[3]) Whitley Stokes, hvem jeg havde meddelt min Opfatning af *salgofnir*, antager (Bezzenb. Beitr. XXI, 126) *gǫfnir* for et ægte nordisk Ord, urbeslægtet med irsk *gop*. Men herimod taler baade Vokalen *o* og den Omstændighed, at Ordet kun forekommer i en Skaldekenning i Helg. Hund. II, men ikke andensteds i den gamle nordiske Litteratur, heller ikke i Nutiden i Norge, Sverige eller Danmark.

[4]) Finnur Jónsson indsætter *sigþjóð* »Kampfolk«. Denne Forandring synes mig ikke nødvendig. I den kunstige Skaldedigtning har ikke alene *sig-* men ogsaa *sigr-* som første Sammensætningsled Betydningen »Kamp«; se Gislason Efterladte Skrifter I 99, 102, 274, 281. Denne Betydning har udviklet sig gjennem Ord som *sigrþjóð* af den ældre Betydning »overvældende Kraft i Kamp« (særlig »Seier«). At *sigr-* ogsaa i Eddadigtene er ensbetydende med *sig-*, viser f. Ex. *Sigrlinn* ved Siden af *Sigmundr*.

Oldnorsk, svarer til *sigeþeód* »seiersælt (eller: i Kamp overmægtigt) Folk«, som findes i Beowulf 2204 og oftere i angelsaksisk Digtning.

Ligeledes bør det fremhæves, at i samme Strophe *vindhjálmr*, »Vindhjælmen«, d. e. »Himmelen« eller snarere »Luften« stemmer overens med den angelsaksiske Digtnings Udtryksmaade. I det senere islandske religiøse Digt Leiðarvísan 30, 45 kaldes Himmelen *lopthjálmr* »Lufthjælmen«. Ligeledes forekommer *sólar hjálmr* »Solens Hjælm« og lignende Udtryk med *hjálmr* i den islandske Kunstdigtning som Betegnelse for Himmelen.

I Angelsaks. betegnes Atmosphæren ved *lyfthelm* »Lufthjælm« Gnom. Cott. 46, Exod. 60, *lyfte helm* Gaade 4^{54}. Disse angelsaksiske Betegnelser slutte sig sammen med flere andre angelsaks. poetiske Udtryk, i hvilke *helm* bruges om Skjul, Dække overhoved. Men da oldn. *hjálmr* »Hjælm« ikke bruges med saa omfattende Anvendelse, synes de nævnte oldn. poetiske Udtryk for »Luften« og »Himmelen« at være opstaaede ved Efterligning af ags. Digtning.

Sigrun siger H. Hund. II 37 om Helge, da Helten er død: »Saa ragede Helge over Krigerhøvdingerne som Asken med sin herlige Vækst over Tornebuskene eller som Hjortekalven stænket med Dugg, der skrider frem høiere end alle Dyr med Horn som glitre lige mod Himlen«.

Svá bar Helgi
af hildingum
sem ítrskapaðr
askr af þyrni[1],
eða sá dýrkálfr
dǫggu slunginn
er øfri ferr

[1]) Efterligningen i Konráðsrím. II, 3 forudsætter, at *þyrni* har været forstaaet som Dat. af *þyrnir*, men jeg forstaar det heller som Dativ af et Intetkjønsord *þyrni* »Tjørnekrat«, thi hvis *þyrnir* her havde været brugt, havde det vel været sat i Flertal.

ǫllum dýrum
ok horn glóa
við himin sjálfan.

Ved »alle Dyr« menes vistnok mindre Dyr af Hjorteslægten, som Hind og Raadyr[1]). Det overdrevne poetiske Udtryk »hvis Horn straale lige mod Himlen« nøder os ikke til at tænke paa en mythisk Hjort.

Det samme Billede med Hjorten finde vi i Guðr. II 2, hvor Gudrun siger om den døde Sigurd: »Saa var Sigurd over Gjukes Sønner, som den grønne Løg, der var vokset op af Græsset, eller som den høibenede Hjort over de graa Dyr eller som rødt Guld mod graat (urent) Sølv«,

Svá var Sigurðr
uf sonum Gjúka
sem væri grœnn laukr
ór grasi vaxinn
eða hjǫrtr hábeinn
um hǫsum[2]) *dýrum*
eða gull glóðrautt
af grá silfri.

»De graa Dyr« er snarest med Bjørn Ólsen at forstaa om Raadyr, som er brungraa om Vinteren. Den tydelig tilsigtede Parallelisme mellem Sagnet om Helge og Sagnet om Sigurd gjør det sandsynligt, at den ene af de Stropher, som sammenligne den døde Helt med Hjorten, har været For-

---

[1]) Bjørn Ólsen (Tímarit 1894 S. 59) »= skógardír, sjerstaklega rádír«.

[2]) Rettelse af Finnur Jónsson for Haandskriftets *hvossom.* Jeg havde uafhængig fundet den samme Rettelse. Finnur Jónsson forstaar det om Ulve. Herimod udtaler Bjørn Ólsen sig. Til hans Grunde føier jeg den, at hvis Udtrykket betegnede »Ulve«, vilde det billedlig betegne Gjukes Sønner som Sigurds Fiender. Men Gudruns Fremstilling viser, at de ikke skal betegnes saaledes paa det Tidspunkt, hvorom her er Tale, kun som Sigurds Undermænd.

billedet for den anden. Udtrykket i Gudrundigtet synes enklere, og mulig er derfor dette Digt det ældre[1]).

At Billedet med Hjorten har været sædvanligt i den norrøne heroiske Digtning, ser man deraf, at det endog, lidet passende, er blevet anvendt paa en Kvinde: Tora Borgehjort, Ragnar Lodbroks første Hustru, blev kaldt saa, fordi hun var fagrere end andre Kvinder, som Hjorten er fagrere end andre Dyr[2]).

Dette poetiske Billede, at Helten, der rager op over de andre Krigere, sammenlignes med den hornede Hjort, der rager op over de andre Dyr i Flokken, er et Naturbillede fra et Land, hvor Hjorten var almindelig og hvor Jagten paa den var Høvdingers sædvanlige Fornøielse. Det fremtræder i Helgedigtet med saadan Styrke og saadant Liv, at det synes mig at godtgjøre, at dette Digt ikke kan være forfattet paa Island[3]).

Men Billedet gjør det ogsaa usandsynligt, at Digtene om Helge og Gudrun, hvori det forekommer, skulde være forfattede i Norge. Thi vistnok kan det ikke benegtes, at der i Oldtiden har været Hjort i Norge, navnlig det vestlige. Men intet tyder paa, at den har spillet nogen fremtrædende Rolle i Folkets Liv. Desuden synes baade Helgedigtet og tydeligere

---

[1]) Symons (Paul-Braune Beitr. IV, 200) og Müllenhoff (Deutsche Alt. V, 392) mener omvendt.

[2]) Fornald. s. I, 237. Om »Hjort« som Tilnavn til Mænd jfr. Fritzner Ordbog, 2den Udg.

Landstad Norske Folkeviser S. 401 har Stev fra Telemarken, i hvilke Mænd sammenlignes med Hjorten:

Hjorten spelar i heio nor,
han sprikjer si klo.
Hau so gjere alle dei Herjus søninn
som giljar mæ or o. s. v.

Men disse Vers er vistnok ikke oprindelig forfattede i Norge. Tilsvarende Vers findes i Sverige og Danmark, hvor de er blevne knyttede til flere Viser af halvt eller helt lyrisk Præg. Se R. Steffen i Uppsalastudier S. 107 f.

[3]) Heri er jeg enig med Finnur Jónsson (Litt. Hist. I, 258) imod Bjørn Ólsen (Tímarit 1894 S. 59). At Hjorten kan nævnes af en nyere islandsk Digter, lader sig ikke bruge som Indvending mod min Opfatning.

Gudrun-Digtet at stille Raadyret i Modsætning til Hjorten. Men Raadyret har neppe nogensinde været vildt i Norge[1]).

Derimod har Hjorten fra gammel Tid af spillet en fremtrædende Rolle i Folkenes Liv og Digtning paa de britiske Øer. Jagten paa Hjort omtales jævnlig i det gamle irske Heltesagn, og derfor kan Heltens Sammenligning med Hjorten naturlig være opstaaet i Irland[2]).

Der er altsaa i Versene i det andet Helgekvad flere Ord, Udtryk og Billeder, som synes at vise, at Versenes norske Forfattere har levet blandt Irlændere og Englændere og at de har forstaaet noget Irsk og Engelsk[3]).

De øvrige Naturbilleder, som træde frem i de Vers, vi sammenfatte under Navn af det andet Helgekvad, henvise

---

[1]) R. Collett i O. J. Brochs Statistisk Årbog for Kongeriget Norge S. 604. Det norske Elvenavn *Hirta* synes at være afledet af *hjǫrtr*.

[2]) Hvor naturlig dette Billede føier sig ind i de gamle Irlænderes Liv, viser sig deraf, at en nulevende Forfatter har brugt det ved Gjenfortælling af det irske Heltesagn. Standish O'Grady fortæller i History of Ireland, Vol. I p. 138: »Now Fergus Mac Roy was moving through the whole host, marshalling and directing, conspicuous among the warriors as an antlered stag that stalks amid the herd«. Whitley Stokes oplyser mig om, at dette Billede ikke findes i de gamle irske Haandskrifters Fremstilling af Heltesagnet. I Irland har man ogsaa Sagn om, at en Mand omskabes til en Hjort.

[3]) Ogsaa i det første Helgekvad findes et Udtryk, som synes at henvise til Hjortejagt. I H. Hund. I 49 er »Rakkernes Hjorte« (*rakka hirtir*) snarere en Betegnelse for Masterne end for Skibene. *rakki* betegner en i Midten af Raaen anbragt Ring, ved hvilken Seilet fæstes til Masten og som løber op og ned med Raaen. Men *rakki* betyder ogsaa en Hund. Udtrykket i Digtet indeholder et Ordspil: Masten, paa hvilken den Ring, som kaldes Rakke, løber op og ned, sammenlignes med Hjorten, paa hvem Hunden under Jagten løber op for atter at kastes ned. Noget anderledes Rosenberg Nordboernes Aandsliv I, 401 Anm.

vistnok ikke med Nødvendighed til Irland eller England, men passer ialfald til Natur og Livsforhold i disse Lande. Flere af dem forbyder os at tænke paa Island som Digtningens Hjem.

I det andet Helgekvad Str. 22 siger Sinfjotle til Gudmund, som har talt om Kamp og Hævn: »Før skal du, Gudmund! vogte Gjeder og klyve i bratte Bergkløfter med Hasselkjæp (*heslikylfu*) i Hænde«.

En Digter, som ikke har været udenfor Island, hvor man dog havde Gjeder, kan neppe have digtet denne Strophe. I Norge fandtes Gjeder og Hassel. Men i Norge omtales neppe i historiske Skrifter fra gammel Tid Hyrder særlig for Gjeder. Det at være Gjedehyrde var vel der ikke en fast Syssel. Det var vel oftest de samme Personer, der gjætte baade Gjeder og Sauer[1]).

I Digtet om Rig (Rígsþ. 12) gjæter Træls Sønner Gjeder.

At vogte Gjeder omtales ligeledes i den danske Middelalders Digtning som en af de usleste Sysler. En Heks sætter ifølge Saxo Sigrid (*Syritha*) til at vogte Gjeder, og denne hendes Syssel nævnes ogsaa i et indlagt Vers[2]). Ligeledes vogter Kragelil eller Kraaka i den danske Vise Gjeder[3]). Hvorvidt Motivet her er overført fra Eddadigtningen, skal jeg lade være usagt.

I senere islandske fabelagtige Fortællinger samt i færøiske og telemarkske Ballader nævnes Gjedehyrden med den største Foragt ligesom i Helgekvadet[4]).

---

[1]) Saaledes heder det om en Hyrde i en telemarsk Kjæmpevise:

han gjætte bå souir å gjeitar.

I Norge synes Stedsnavne, som begynde med *Geits*-, vistnok at forudsætte *geitir* »en Gjedehyrde«. men i denne Betydning forekommer Ordet ikke som Appellativ i den gamle Litteratur.

[2]) Saxo l. VII p. 332 M. Olrik Sakses Oldhist. II, 234.

[3]) Grundtvig Danm. gl. Folkev. Nr. 22A 7, 9, 11; Nr. 23A 9.

[4]) Fyrr muntu verða geitahirðir á Gautlandi, enn þú hafir nokkut yfirboð þessa staðar (s. Hrólfs Gautrekss. i Fornald. ss. III, 98). I den telemarkske Vise om Hermo Idde: eg tenkte, han blei ein gjeiteherre (= *geitahirðir*) som du å dei andre fleire

Dette stemmer overens med Forholdene i Irland, hvor det at vogte Gjeder var en foragtet Syssel[1]).

Sammenlign H. Hund II 37: »Helge havde gjort alle sine Fiender og deres Frænder saa rædde som Gjeder, der rendte sansesløse for Ulven ned af Fjældet fulde af Rædsel« [2]).

Naar det i Helgekvadet nævnes, at Gjedevogteren har en Hasselkjæp i Haanden, kan ogsaa dette være grebet lige ud af Livet i Irland. I en Fortælling, som hører til den gamle nordirske Sagnkreds, siges det om en Mand, som fulgte med Krigsfurien Morrigan: »En togrenet Stok af Hasseltræ var paa hans Ryg, idet han drev en Ko foran sig« [3]).

Her kan det nævnes, at det at passe Svin ligeledes omtales i Helgekvadene som en foragtelig Syssel[4]).

I Digtet om Rig stelle Træls Sønner med Svin[5]). Lige-

(hos Landstad S. 208 feilagtig: geysteherre). I fær. Hermundur illi: tínum hálsi vildi eg náað, ei tínum geitasveini (Fær. Anthol. I, 70). Se ogsaa Fritzner Ordbog under *geit*.

[1]) Zimmer i Gött. gel. Anz. 1891 (Nr. 5) S. 179 f. Han anfører følgende Steder af Acta sanct. Hib. 1888. »Quodam tempore Fintanus erat in scolis sancti Comgalli, qui quodam die jussit ei ut suas capras pasceret. Quod officium minime honestum Fintanus putans, oravit ut capre verterentur in boves, quod et factum est« Col. 227, 5. »Item quadam die puer Lugidus missus est ut gregem caprarum custodiret; sed grex ovium erat quandiu Lugidus custodiebat eam« Col. 267, 16.

[2]) Ogsaa i irsk Digtning, ialfald i senere Tid, sammenlignes Helten, som hugger ind paa og forjager sine Fiender, med Ulven. Joyce, Old Celtic Romances [1] S. 205: »Fiona overthrew them .... like a wolf among a flock of sheep« (i Fortællingen »The Fairy Palace of the Quicken trees« efter Hskrr. fra 18de Aarh.); Cath Ruis na Ríg S. 72. Men dette Billede møder os ogsaa hos andre Folk. F. Ex. om Normannerne Dudo 275: velut lupi per bidentium ovilia occidens et prosternens hostium severiter agmina (anført efter Steenstrup Normann. I, 362). I Iliaden 16, 352 ff. og oftere; o.s.v.

[3]) I Fortællingen Táin bó Regamna hos Windisch Irische Texte II, 2, S. 243, 249 (efter Lecan-Bogen fra 15de Aarh. og Egerton 1782, 16de Aarh.).

[4]) H. Hund. I 44; H. Hund. II 39.

[5]) Rígsþ. 12. Jfr. Atlam. 62; Hervar. II Str. 14; Fms. VI, 258.

ledes ansaaes det at vogte Svin af Irlænderne for en foragtelig Bestilling[1]). Men ogsaa i andre Lande gjorde den samme Opfatning sig gjældende, saa at dette Udtryk intet beviser om Digtningens Hjem.

I al Korthed nævner jeg endnu følgende Billeder, som Digtningen viser os: Asken, som rager høit over Tornebuskene (H. Hund. II 38). Ørnene, som efter Solens Nedgang sidde paa Askegrenene (II 50). Bjørnejagt omtales (II 8). Naar Rovfuglene kaldes Valkyrjernes Gaasunger (II 7), saa hentyder det til den Skik at holde Gjæs som Husfugle. Trælkvinden staar ved Kværnen og maler *valbygg* (II 3), d. e. Byg fra Valland; men dette Ord bruges nu i det indre af Norge (Buskeruds Fogderi, Hallingdal).

Ved Siden af de foran anførte Udtryk i det andet Digt om Helge Hundingsbane, som ligefrem synes at godtgjøre Indflydelse fra Angelsaksisk, er der flere andre Udtryk, ved hvilke der viser sig særlig Overensstemmelse med den engelske Digtnings Udtryk, men hvor Overensstemmelsen er af en saadan Art, at den ikke afgiver noget Bevis for Laan fra Engelsk. Ogsaa disse Udtryk fortjener Opmærksomhed, fordi de ialfald støtte den Opfatning, at Helgedigtningen staar i et nært Forhold til oldengelsk Digtning.

hermegir H. Hund. II 5 »Krigere« forekommer ellers ikke, men i Ags. bruges *heremæcgas* Genesis 2483. At ags. *mæcgas* grammatisk ikke er fuldstændig identisk med oldn. *megir*, kan her være os ligegyldigt.

dís skjǫldunga H. Hund. II 51 om Sigrun; ogsaa Brot 14 om Brynhild. Derved er at mærke, at hverken Sigrun eller Brynhild er af Skjoldungeæt. Jfr. ags. *ides Scyldinga* Beow. 1168 om en Skjoldunge-Dronning. Her har altsaa det ags. Digt Udtrykket i en oprindeligere Betydning. Oldn. *dís* »Kvinde« svarer vistnok ikke i Form til ags. *ides* »Kvinde«, men i Betydning, og det ligger dette saa nær i Lyd, at det

---

[3]) Se Zimmer i Gött. gel. Anz. 1891 (Nr. 5) S. 180.

let kunde indsættes istedenfor *ides* ved Overførelse af en ags. Digtnings Udtryk til et nordisk Kvæde.

Den døde Helge siger om Sigruns Taarer H. Hund. II 45:

hvert fellr blóðugt
á brjóst grami
úrsvalt „iN fialgt“
ekka þrungit.

»Hver Taare falder blodig paa Kongens Bryst iskold . . . svulmende af Sorg.«

Den sandsynligste Forklaring, som har været given af *innfjálgt*, er, at det betyder »dybt indtrængende«. Men en saadan Betydning af Ordet støttes ikke ved oldnorsk Sprogbrug, derimod vel ved den angelsaksiske intransitive Brug af det Verbum, som svarer til oldn. *fela* »skjule«[1]).

Forestillingen om Sorgens og Fortvivlelsens Taarer som blodige kommer ogsaa til Udtryk i den gamle irske Digtning. Det heder f. Ex. om Druiden Cathbad: »Han græd i Strømme stærkt røde Taarer af Blod, saa at hans Bringe og Barm var vaade«[2]). Men dette Udtryk beviser intet om Digtningens Hjem, thi blodige Taarer nævnes f. Ex. ogsaa i den tyske Folkedigtning[3]) og i det persiske Epos. Vi siger endnu »græde sine blodige Taarer«.

Da Gudmund har seet de ankomne Fiender, siger han: »Kamprødme breder sig over Vikingerne«

verþr vígroða
um víkinga.

vígroði »Kamprødme« er et rødt Skjær i Luften, som bebuder Kamp[4]).

---

[1]) *þæt ic in ne fele*, ut non inhæream, Psalm. Surt. 68, 15. Jfr. ags. *inne fealh* »traadte ind«.

[2]) Cath Ruis na Ríg for Bóinn by E. Hogan p. 2.

[3]) I Seifrietslied:
Sie weinte aus ihren Augen alle Tage das rote Blut.

[4]) Jfr. før Stiklestadslaget: *vigroðe lystr a skyen fyrr en bloð*

Lignende Udtryk forekommer i irske Fortællinger. Om Cuchulinn, som saa de fiendtlige Hære fra Syd og Vest leirede indenfor Ulsters Grænser, heder det i Leinster-Bogen: Han saa fra sig den brændende Funklen af de straalende gyldne Vaaben over Erins fire store Fylkers Hoveder, før Aftenens Sky faldt paa[1]).

Høvdingen kaldes i H. Hund. II 42 *fólks jaðarr* »Folkets Beskjærmer«. Ordet *jaðarr*, der her er billedlig brugt, betyder i Oldn. egentlig »Rand, Kant« og er i denne Betydning ældgammelt og meget brugeligt i Nordisk. Det er væsentlig samme Ord som ags. *eodor* »Gjærde« og svarer til oht. *etar*, mht. *eter* »geflochtener Zaun, Umzäunung; Saum, Rand überhaupt«. Den samme billedlige Anvendelse af Ordet har vi i Fáfn. 36 *hers jaðarr* og i Lokas. 35, hvor Frøy kaldes *ása jaðarr* »Æsernes Høvding«. Det kan sammenlignes med poetiske Udtryk i andre nyere og gamle Sprog, som at »Frederik den fjerde« i et Vers kaldes »Folkets Værn og Gjærde«, eller at Aias i Iliaden kaldes ἕρκος Ἀχαιῶν. Ligeledes kaldes Kongen i Beowulf *eodor Scyldinga*, *Ingwina*, i Vers. gnom. Ex. 90 *eodor æðelinga* »Skjoldungernes, Ingvinernes, de høibaarne Mænds Gjærde«. Indflydelse fra engelsk Digtning er her sandsynlig, men lader sig ikke bevise[2]).

Om den døde Helge heder det H. Hund. II 42: *dólgspor dreyra* »Saarene bløde«. *dólg* n., der oftest bruges i Sammensætning, betyder i Digtersproget »Kamp«, men oprindeligere »Fiendskab«. Ved *dólgspor* er Saarene kunstig betegnede som »Kampspor«. Men paa den anden Side synes dette Ord at være opstaaet under Paavirkning fra ags. *dolhswæð* n., i Flertal *dolhswaðu* »Ar«, der er sammensat af ags. *dolh*, *dolg* n. »Saar« og *swæð* n., Pl. *swaðu* »Spor«.

---

kæmr a iorðena (Ól. s. helga, Chria 1849, Kap. 91). Ved Efterligning af Helg. Hund.: *vígroða verpr á hlýrni* Merl. 2, 68; *vígroða víða varp af rómu* Stjörnu-Odda dr. S. 121.

[1]) Revue Celt. I, 42.

[2]) Mandsnavnet *Jǫðurr* (Fóstbr. s., Glúma) er herved at overveie.

X.

Det andet Digt om Helge Hundingsbane i Forhold til andre Eddadigte.

Jeg har allerede bemærket, at flere Betegnelser for en Kampmø i »det andet Helgekvad« vise Paavirkning fra Kvadet om Valund[1]).

Der viser sig særlig Forbindelse i Udtryk mellem det andet Helgekvad og det andet Gudrunkvad. Hvilket af disse to der er det ældste, kan være tvivlsomt[2]).

Til dette Spørgsmaal skal jeg komme tilbage, hvor jeg taler om Sagnformen.[3])

Mange Ligheder mellem det andet Helgekvad og andre Eddadigte er spredte og gjælde poetiske Udtryk, som ikke med Sikkerhed godtgjør særlig Forbindelse mellem vedkommende to Digte[4]).

---

[1]) *alvitr* II 26; *suðræn* II 45. Mærk ogsaa det sjældne Adjectiv *ámunr* II 11 og Vkv. 17. *baugvarið* II 35, *gullvarið* II 45, *fagrvarið* Vkv. 39.

[2])I H. Hund. II 38 prises den døde Helge af sin Hustru og sammenlignes med en Hjort; i Guðr. II 2 prises den døde Sigurd af sin Hustru og sammenlignes med en Hjort. Mærk ogsaa *una lífi* H. H. II 36; Guðr. II 27. *fyr vestan ver* H. H. II 8; *fyr handan ver* Guðr. II 7.

[3]) Helg. Hund. II, 34:

Œr ertu, systir!
ok ørvita,
er þú brœðr þínum
biðr forskapa

viser en Lighed, som forudsætter Efterligning paa en af Siderne, med Vǫls. s. Kap. 5: *Œr ertu ok ørvita, er þú biðr brœðrum þínum meira bǫls.* Disse Ord kan i Vers have lydt:

Œr ertu, Signý!
ok ørvita,
er þú brœðrum biðr
bǫls um meira.

Har Digtet om Siggeir og Signy været det ældre?

[4]) Saaledes f. Ex. *œr ertu . . . ok ørvita* H. Hund. II 34, Oddr.

I andre Tilfælde grunde Lighederne sig sandsynlig paa Laan fra det andet Helgekvad. Dette synes saaledes at forudsættes af det som Brudstykke bevarede Sigurdkvad[1]) og af det fuldstændige Sigurdkvad samt af første Gudrunkvad[2]).

Sandsynlig har det andet Kvad om Helge ogsaa været kjendt af de Mænd, som har forfattet følgende Digte: *Oddrúnargrátr*[3]), *Hyndluljóð*[4]), *Atlamál*[5]).

Versene i Hervarar saga synes at røbe Paavirkning baade fra det første og andet Helgekvad[6]). Uden nærmere Begrun-

---

11, Herv. 12 (27); *œrr ertu . . ok ørviti* Lok. 21 jfr. 29, 47. *fólks jaðarr* H. H. II 42, *ása jaðarr* Lok. 35. *ǫtul augu* H. H. II 4; *ǫtul váru augu* Ríg. 34; *asklimum* H. H. II 50, Reg. 22. *vígspjǫll* H. H. II 12; Grott. 19. *støkkr lúðr* H. H. II 2; *stukku stórar steðr frá lúðri* Grott. 21. *burr Sigmundar* og *Sigmundar burr* om Helge og om Sigurd.

Hvordan er det historiske Forhold ved *brimis eggjar* H. H. II 10, Sigrdr. 14 (jfr. *brimis dómar* H. H. II 22) at opfatte?

[1]) *dís skjǫldunga* Brot 14 efter H. H. II 51, thi Helgedigtningen, men ikke Volsungdigtningen, har fra først af staaet i Forbindelse med Skjoldungsagnet.

[2]) Efter *einn veldr Óðinn ǫllu bǫlvi* H. H. II 34; *veldr einn* (opr. *einn veldr*) *Atli ǫllu bǫlvi* Guðr. I 25; *ein veldr Brynhildr ǫllu bǫlvi* Sig. 27.

[3]) *œr ertu . . ok ørvita* H. H, II 34, Oddr. 11. *Þér býðr bróðir bauga rauða* H. H. II 35; *Buðu þeir Atla bauga rauða ok brœðr mínum bœtr ósmáar* Oddr. 21; *Buðu vit þegnum bauga rauða* Oddr. 26. *skœvaði* H. H. II 4; *skœvandi* Oddr. 32. *allra flestir niðjar þínir* H. H. II 28; *margir mínir niðjar* Oddr. 23.

[4]) *drekka dýrar veigar* H. H. II 46, Hyndl. 50.

[5]) *vinnat skjǫldungar skǫpum* H. H. II 29; *skǫpum viðr manngi* Atlam. 48. *grimmúðgastan* H. H. II 27; *grimmúðgan* Am. 59. *skœvaði* H. H. II 4; *skœva* Am. 98. (Forudsætter *Snœvarr ok Sólarr* Am. 30 *Sólfjǫll, Snæfjǫll* H. H. I 8?).

[6]) *Hrafn . . . af hám meiði* Herv. S. 310 jfr. *hrafn kvað at hrafni, sat á hám meiði* H. Hund. I 5. *í Munarvági* Herv. S. 212, 215, jfr. *í Unavágum* H. Hund. I 31. *gjálfrmara* Herv. S. 221, *gjálfrdýr* H. Hund. I 30. *eggja spor* Herv. S. 308, *dólgspor* H. Hund. II 42. *œr ertu . . . ok ørvita* Herv. S. 216, H. Hund. II 34. *drekka ok dœma dýrar veigar* Herv. S. 274, *drekka dýrar veigar* H. Hund. II 46.

delse bemærker jeg, at Forfatteren af Grípisspá vistnok har kjendt Helgedigtene.

De her og i det foregaaende fremførte Sammenstillinger viser os, at Versene i det andet Helgedigt maa være digtede under tildels samme ydre Forhold som det første Kvad og at vi her har for os flere ved Tradition forbundne Led af den samme Retning eller Skole, men de Vers, som vi henføre til »det andet Helgekvad«, er noget ældre end første Kvad, hvis Forfatter er paavirket af hine ældre Vers. Vi faa det Indtryk, at der kan være indtil omkring et halvt Aarhundred, som skiller det yngste Kvad fra hine ældre.

XI.

Helge Hundingsbane dansk Konge.

Kvadene om Helge Hundingsbane er ikke historiske Digte, og Helge, saaledes som han i dem optræder, er ikke nogen historisk Personlighed. Helgesagnet er heller ikke noget Folkesagn, der uvilkaarlig har undergaaet de ved traditionelt bevarede Sagn naturlige eller nødvendige Forandringer, men det er dannet og udviklet ved bevidst Virksomhed af Digtere.

Helge sættes i Forbindelse med Steder, som ikke høre hjemme i den virkelige Verden, men kun i Poesiens Rige[1]). Flere af disse Stedsnavne er poetiske Navne af let forstaaelig Betydning. Enkelte poetiske Stedsnavne af væsentlig samme Art findes i det angelsaksiske Digt om Beowulf, f. Ex. *Hrefnawudu* og *Hrefnesholt* »Ravneskov«, hvor der staar en

[1]) P. E. Müller har allerede sagt (Sagabibl. II, 56), at de fleste af Helgekvædernes Stedsnavne synes at være blot allegoriske. Ligeledes betegner Vigfusson (Corp. poet. bor. I, LX) Helge-Digterens Geografi som for største Del blot og bart fantastisk.

blodig Kamp mellem Geaterne og Svearne[1]). Saaledes holdes i Helgedigtene Slag — hvori Ulven mættes — *at Frekasteini* »ved Ulvesten« (H. Hund. I 44; I 53; II 21; II 26; H. Hj. 39)[2]). Kongen sætter sig efter Kampen — den hvori Ørnen faar Aadsler at æde — træt *und Arasteini* (H. Hund. I 14) »under Ørnesten«[3]), ligesom Geaterne finde Beowulf død efter Kampen med Dragen, da de komme under Ørnenæs (*under Earnanæs* Beow. 3031)[4]). Skibe seile ud fra *Stafnsnes* »Stavnsnæs« (H. Hund. I 23) og samles ved *Brandey* (H. Hund. I 22) af *brandr*, en Stok i Skibets Forstavn. Da Skibene fra det stormfulde Hav er komne ind i smult Vand, ligge de *í Unavágum*, der hører til *una* »være i Ro«. Som blot poetisk Stedsnavn har vel Digteren ogsaa opfattet *at Logafjǫllum* (H. Hund. I, 13 og 15), hvor der staar Slag mellem Helge og Hundings Sønner, thi han har vel tænkt sig dem kaldt »Luefjælde«, fordi Helge efter Kampen ser en Straaleglans derfra; Lyn glimte: det er Kampmøernes Skare, som kommer[5]).

Da Helge har fældet Hunding, ligger han ifølge det andet Kvad (II 5 og 6) *í Brunavágum* og gjør der Strandhugg. Navnet betegner da vel en Bugt, ved hvis Strand der brændes og hærjes. Da han i forblommede Ord fortæller, at han har fældet Fiender, siger han (II 8): »Jeg tog Bjørne *í Bragalundi*«. Det betegner vel »en Lund, hvori Bedrifter udføres«, ligesom *bragarfull* eller *bragafull* er et Bæger, ved hvilket man aflægger Løfte om at ville udføre Bedrifter. Starkad falder i et Slag *at Styrkleifum* (II 27), d. e. Kampkleve, af *styrr*[6]).

Naar Sigrun, Helges Elskede, bor *at Sefafjǫllum* (H. Hund. II 25, 36, 42, 45, 48), saa synes dette Navn at være

---

1) Jfr. mine Bemærkninger i Paul-Braune Beitr. XII, 11.

2) Jfr. herom S. 86.

3) Jfr. S. 70.

4) Anderledes Much i Zeitschr. f. d. Alt. XXXIII, 1.

5) Uhland Schriften VIII, 139 og Much Zeitschr. f. d. Alt. XXXIII, 1 formoder, at *Logafjǫll* indeholder de østgermanske Lugiers Navn.

6) Müllenhoff (D. Alt. V, 1, S. 329) deler *Styrk-leifum*.

ment som »Elskovsfjælde«[1]) af *sefi* Sind, Lidenskab, Kjærlighed[2]). Men Navnet kan mulig være valgt, fordi Digteren kan have hørt tale om Sævefjæld i Vestergøtland, som stiger op af Vesterhavet ved Mundingen af Gøtaelvens søndre Gren og gaar nordover[3]).

Jeg har vist, hvorledes flere af de poetiske Stedsnavne er Omtydninger af fremmede appellativiske Udtryk. Saaledes *Himinvangar* i H. Hund. I 8, »Himmelvange«; *at Jordán* »ved Jordan« H. Hund. II 28.

Andre Stedsnavne i Helgekvadene er Digterens Omtydninger af udenlandske Stedsnavne i fremmede Fortællinger. Saaledes *Sparinsheiðr* af *Sparta, Sólheimar* af *Salamina, Brálundr* af *Calidon.*

Der er dog adskillige Stedsnavne i det første Kvad om Helge Hundingsbane, som kan paavises i den virkelige Verden. Disse finde vi i Danmark og i Danmarks Nabolande.

Forfatteren af det prosaiske Stykke om Sinfjotles Død tænker sig Helges Hjem i Danmark. Thi det heder her (S. 202): »Sigmund Volsungs Søn var Konge i Frakkland (Frankernes Land ved Rin). Sinfjotle var den ældste af hans Sønner, den anden var Helge . . . . Kong Sigmund opholdt sig længe i Danmark i Borghilds (Helges Moders) Rige, efterat han var bleven gift med hende.»

Ogsaa i det første Digt om Helge Hundingsbane træder Opfatningen af Helge som Konge i Danmark tydelig frem. I Str. 8 fortælles, at Sigmund giver sin nyfødte Søn Navnet Helge og tillige mange Steder i Navnefæste:

Hringstaði,
Sólfjǫll, Snæfjǫll

---

[1]) Müllenhoff Zeitschr. f. deutsch. Alt. XXIII, 169. Jeg vover ikke at holde *Sefafjǫll* for en Omdannelse af **Sefnaf.* og at forbinde dette med *Semnones.*

[2]) Jfr. Hávam. 105.

[3]) Fjældet gaar igjennem Säfvedals Herred, forhen *Sævædal*, der har sit Navn af Säfve-ån. En Holm i Gøtaelv heder Säfveholm. Disse Navne høre vel til *sef*, Siv. Andre har ved *Sefafjǫll* tænkt paa Plinius's *mons Saevo.*

ok Sigarsvǫllu,
Hringstǫð, Hátún
ok Himinvanga.

Det første af disse Stedsnavne vender tilbage i Digtets sidste Strophe. Da Helge har fældet sin Fiende, som gjorde ham Hognes Datter Sigrun — hans Seiers-Genius — stridig, da siger hun til ham: »Hil dig Konge! du skal ubestridt besidde baade Hognes Datter og Ringstade (*Hringstaða*), Overmagt og Lande«. Her fremhæves *Hringstaðir* som det egentlige Kongesæde.

Vistnok indeholder den Strophe, der opregner de Steder, som Sigmund skjænker sin nyfødte Søn Helge, flere blot og bart poetiske, eventyrlige Stedsnavne. Men *Hringstaðir* fremhæves som særlig betydningsfuldt, baade derved, at det nævnes først, og derved, at det kommer igjen i Digtets Slutning som Navn paa Helges Kongesæde. Derfor er Navnet *Hringstaðir* efter min Mening af Digteren anvendt for at betegne Helge som dansk Konge, medens Navnene »Solfjælde, Snefjælde« og »Himmelvange« er tilføiede som blot og bart poetisk Udstyr.

Hringstaðir i Helgekvadet betegner, som almindelig anerkjendt, Ringsted paa Sjælland, der i oldislandske Sagaer og Vers kaldes *Hringstaðir*, hos Saxo *Ringstadium* Abl. *Ringstadiis*, i Valdemars Jordebog *Ringstath*. Efter denne By havde et Herred Navn. Sjællands Landsting, hvilket første Gang nævnes i 1131, holdtes der. Ringsted, som i 11te Aarh. var en af Sjællands største Byer, nævnes i sagnhistoriske Fortællinger. Arngrim Jonssøn beretter, efter Skjoldungasaga, at Kong Frode, Ingjalds Fader, har havt Sæde snart i Leire, snart i Ringsted[1]. Sven Tveskjæg holdt ifølge Fagrskinna i Ringsted Arveøl efter sin Fader Harald[2].

---

[1]) A. Olrik i Aarbøger f. n. O. 1894 S. 86, 110 f.

[2]) Se navnlig Henry Petersen »Om Nordboernes Gudedyrkelse og Gudetroe« S. 10 f., hvor han fremsætter den Formodning, at Ringsted har været et gudeligt og verdsligt Centrum for Sjælland i den hedenske Tid.

Digtets *Hringstǫð* (H. Hund. I 8) skal mulig betegne en Havneplads, som hørte til det inde i Landet liggende Ringsted.

Da *Sigarsvellir* er nævnt kort efter *Hringstaðir*, maa hint Navn vistnok staa i Forbindelse med Navnet paa Landsbyen Sigersted ved Ringsted. Denne nævnes allerede af Saxo (p. 346 M.), der angiver, at Skuepladsen for det, han fortæller om Hagbard, har været *Sigari oppidum*[1]).

Ogsaa i Vers, som vi henføre til det andet Digt om Helge Hundingsbane, synes Helge at opfattes som dansk Konge. Thi i Str. 6, hvor Helge paa et Søtog udgiver sig for en Søn af den Bonde, der har fostret ham, siger han: »vi har hjemme i Læssø«.

Det andet Helgekvad (II 27) synes i Beretningen om Helges Kamp mod Hodbrodd og Hogne at have bevaret et dansk Stedsnavn. Her nævnes ved Siden af Starkad *Hrollaugs* Sønner som faldne »ved Lebjorg« (*at Hlébjǫrgum*).

Stedsnavnet *Hlébjǫrg* stemmer sproglig overens med Læburgh, nu Læborg i Ribe Stift i Jylland, omtrent 4 Mile SV. for Jællinge[2]). Herved kan mærkes, at Hogne Hilds Fader hos Saxo er en jysk Smaakonge.

I denne Forbindelse er det tillige at fremhæve, at Helge i det første Digt Str. 55 kaldes *áttstafr Yngva* »Yngves Ætling«. Ogsaa herved betegnes han som dansk Konge, thi i Beowulf-Digtet kaldes den danske Konge *eodor Ingwina* »Ingvinernes Beskjærmer«, *freá Ingwina* »Ingvinernes Herre«. Og i det angelsaksiske Runedigt heder det: »Ing blev først blandt Østdanerne seet af Menneskene«.

Da Helge med sin Flaade er kommen til Fiendernes Land, spørger i det andet Kvad Str. 19 en af disse:

---

[1]) Ældre danske Navneformer i Ann. f. n. Oldk. 1863 S. 267.

[2]) Jfr. dansk *Wibiærgh*, der senere blev til *Wiborgh*. Der skrives *Fabyergh* og *Faburgh*; ogsaa i andre danske Stedsnavne skifte disse to Navneled (O. Nielsen i Blandinger I 229 f.).

Hverr er skjǫldungr
sá er skipum stýrir?

»Hvad er det for en Skjoldung, som styrer Skibene?« Her staar *skjǫldungr* paa Overgangen til den senere omfattende Betydning »Konge«, men Stedet støtter dog den Opfatning, at Digtets Helt fra først af er en Skjoldung i egentlig Forstand, d. e. en dansk Konge. Det samme gjælder, naar Helge siger H. Hund. II 29: *vinnat skjǫldungar skǫpum* »Skjoldunger kan ikke modstaa Skjæbnens Bestemmelse« og naar Helges efterladte Elskede i H. Hund. II 51 kaldes *dís skjǫldunga* »Skjoldunge-Kvinde«.

Helge synes at være betegnet som en dansk Konge ogsaa derved, at han og hans Mænd kaldes *siklingar* H. Hund. I 26; I 46 = II 24. Ligesaa kaldes Helge *siklingr* i det andet Kvad 14. Fra Helge Hundingsbane overføres Ordet paa Helge Hjorvardssøn H. Hj. 29. Ordet opfattedes af de gamle Islændinger som et Ættenavn; se Snorre i Edda I, 522, Flatøbogen I 25. At dette er rigtigt, synes mig sikkert paa Grund af Ordets Brug i Helgedigtningen i Lighed med *Ylfingar, Vǫlsungar, Dǫglingar* og fl.[1]). Hos Snorre og i Flatøbogen siges *Siklingar* at være den Æt, til hvilken *Siggeirr*, der blev gift med Volsungs Datter Signy, og *Sigarr*, som lod hænge Hagbard, hørte; og i Flatøbogen kaldes Siggeirs Fader *Sigarr*. Ogsaa dette er efter min Mening rigtigt, thi *Siklingar* (der tidligere kan have været udtalt med Hovedtone paa anden Stavelse) synes at være opstaaet af **Siggeiʀlingaʀ*[2]).

[1]) Af ovennævnte Grund kan jeg ikke tiltræde Noreens Forklaring af *siklingr* i Uppsalastudier 196. Han forklarer Ordet som en Afledning af et **sikell, -oll*, som skal svare til ags. *sicol*, oht. *sihhila* og som sandsynlig skal findes i isl. *sikolgjǫrð*. Men det ags. og det oht. Ord betyder altid »Sigd« (aldrig »Sværd«), og af et tilsvarende oldnordisk Ord (som ikke kan paavises) kunde *siklingr* paa Grund af sin Betydning ikke være afledet. *sikul-gjǫrð* heder vistnok rettere *svikulgjǫrð* Sn. Edda I 496, II 599 og kan ialfald ikke godtgjøres at have noget med ags. *sicol* at gjøre. Desuden kan ags. *sicol* oht. *sihhila* være Laanord fra Latin.

[2]) Denne Forklaring støttes ved ensartede Former. Egil Skallagrimssøn kalder i Arinbj. 19 Arinbjørn for

Men Sagnkongen *Sigarr* henføres til Danmark[1]). I Guðr. II 16 fortæller Gudrun, at hun var i Danmark (d. e. enten Sjælland eller Skaane), hvor en Kvinde paa et Tæppe med indvirkede Figurer fremstillede Sigars og Siggeirs Kampe syd paa Fyn[2]). Siklingerne, der oprindelig har været en fra Skjoldungerne forskjellig Kongeæt, er paa mange Maader knyttede til Sjælland[3]). I de gamle danske Kongerækker udenfor Saxo opføres de dog ikke blandt Danmarks Konger[4]). Ættens Stamfader hed ifølge Saxo Yngun eller Yngvin[5]).

Naar *siklingr* bruges for at betegne en Konge i Almindelighed, er dette en senere poetisk Sprogbrug, som for en stor Del er fremkaldt ved Ordets Brug i Helgekvadene.

Det første Kvad om Helge Hundingsbane hehandler som sin Hovedgjenstand Krigen mellem Helge og Hodbrodd. For Digtningens Historie er det vigtigt at kunne bestemme de

---

vinr Véþorms
Veklinga tǫs.

Her maa menes *Véþormr* Søn af *Végeirr* i Sogn (Landn. II 29, Ísl. ss. I, 149). Det hidtil ikke forklarede *Veklingar* er altsaa opstaaet af **Végeiʀlingaʀ*. *Otleff* Dipl. Norv. I Nr. 1049 (Aar 1516), *Autlæiff* I Nr. 1050 (Aar 1516) er efter Registret til Dipl. = *Oddleifr*. *Eklauus* (*Hermanni*) Script. r. Dan. VIII, 241 f., Aar 1328, synes at være opstaaet af *Eggláfr* (eller er *Eklauus* laant fra Engelsk?). I Heimskr. Hák. s. g. Kap. 13 (F. J.) heder det: *en áðr var jólahald hafit hǫkunótt, þat var miðsvetrar-nótt.* Cod. Fris. har *hóᴏon*. *hǫkunótt* er opstaaet af *hǫggunótt* »Nat da man slagter (Offerdyr)«. Ordet forudsætter et Subst. *hǫggva*, dannet som *taka*, *trúa*, got. *brinnō* o. s. v. *Hopelstadhum* Røde Bog S. 90 = *Hobolstadhum* S. 87, 92, *Hobilstadæ* S. 209, nu *Hobbelstad* Gaard-Nr. 100 og 101 i Øvre Eker; *Hobølstadom* Røde Bog S. 38, nu *Hoppestad* i Gjerpen Gaard-Nr. 12.

1) Jfr. Sv. Grundtvig Danm. gl. Folkev. I, 259.

2) *Fjóni*, som Vǫls. s. har, synes her at være den rette Læsemaade.

3) Olrik, Sakses Oldhist. II, 230—249.

4) Olrik I, 100.

5) *Unguinus*. Jfr. Olrik I, 108.

af Stedsnavnene paa denne Krigs Skueplads, som høre hjemme i Virkelighedens Verden. En Veiledning hertil har vi allerede deri, at Helge i Digtet ligesom hos Saxo betegnes som Konge i Danmark. Og naar det i Slutningsstrophen heder, at Helge først, efterat Hodbrodd er fældet, kan sidde uforstyrret i Ringsted, det Kongesæde der er skjænket ham af Faderen ved Fødselen, saa se vi, at Helge fremstilles som den, der ved Krigen mod Hodbrodd værger Danmarks Rige. Det Hav, hvorover Helge seiler mod Hodbrodd, maa derfor ifølge Digterens Opfatning være danske Farvande, og den afgjørende Kamp, der staar i Hodbrodds Land, maa finde Sted i et af de Lande, der grænse til Danmark[1]).

At Helge ifølge Digtningen seiler over Østersøen mod Hodbrodd, godtgjøres ved flere Stedsnavne.

Da Helges Flaade skal samles, kommer der til ham Mænd i hundredvis fra *Heðinsey* (H. Hund. I 22). Dette Ønavn forekommer oftere i de Skrifter, som fortæller om Nordens Fortid, og betegner sikkert Hiddensee straks vestenfor Rygen, der først 1308 ved en Stormflod blev fuldstændig adskilt fra sidstnævnte Ø.

Heðinsey forekommer som Benævnelse paa Hiddensee oftere i Knytlinga saga ved Fortællingen om Valdemar den førstes og Absalons Krige med Venderne[2]). Ligeledes nævner Saxo i sin Beretning om disse Krige ofte *Hythini insula*[3]). Denne Ø var, siger N. M. Petersen[4]), i Almindelighed det Sted, hvor den danske Flaade først søgte hen, hvor den havde et Slags Tilflugts- og Speidersted i Sundet imellem Øen og det egentlige Rygen[4]). Øen egnede sig hertil, fordi den havde en Havn paa den østlige Side.

---

[1]) Varinsfjorden, hvorfra Helge seiler ud med sin Flaade mod Hodbrodds Land, kan derfor ikke, som Vigfusson (»The place of the Helgi lays« i Grimm Centenary, Oxford 1886, S. 29 ff.) mente, være Sundet mellem Øerne i den britiske Kanal, Guernsey og de andre.

[2]) Fornm. s. XI 374, 378, 382 f.

[3]) Müllers Udg. S. 746, 751, 929, 970.

[4]) Ann. f. n. Oldk. 1836–37 S. 220.

I Sagnhistorien i Fortællingen om Frode den 3dje lader Saxo Hogne (*Høginus*) og Hedin (*Hithinus*) kjæmpe med hinanden ved Hedinsø, *apud insulam Hithinsø*[1]). At det ogsaa her er Hiddensee ved Rygen, som menes, tør man slutte deraf, at Saxo i Forveien har fortalt, at Hedin inddrev Skat blandt Venderne (*Hithinum, regia apud Sclavos stipendia colligentem*). I dette Sagn synes Stedfæstelsen til Hiddensee at være opfunden i Danmark[2]).

Naar Helgekvadets Digter lader talrige Flokke af Mænd fra Hedinsø støde til Helge, synes dette at antyde, at han tænker sig, at den danske Konge enten havde fast Fod ved Vendlands Kyster eller havde Forbundne der.

Nævnelsen af Hiddensee i Digtet om Helge giver os Grund til at tro, at Skuepladsen for Krigen mellem Helge og Hodbrodd ifølge Digterens Forestilling er Østersøen og de vendiske Kyster. Dette kan veilede os til Forklaringen af andre Stedsnavne fra denne Skueplads.

En Række af Skibe, som skal slutte sig til Helges Flaade, seiler ind i *Ǫrvasund* (H. Hund. I 24). Dette Navn betyder Pilesund. Heri formoder jeg en Oversættelse af Strelasund, Stralsund, det Sund, som skiller Rygen fra Fastlandet og ved hvilket Byen af samme Navn nu ligger. Sundet havde faaet dette Navn efter Øen *Strela*, i Knytlinga saga kaldt *Strœla*, som nu heder Dänholm, i Sydost for Stralsund. Denne Ø nævnes ofte i Fortællingen om de vendiske Krige. Middelnedertysk *strâle strâl*, ags. *strǽl* betyder »en Pil«, saa at Stralsund, naar man ikke tog Hensyn til Øen Strela, kunde oversættes paa Oldnorsk ved *Ǫrvasund*. Hvor nær denne Oversættelse ligger, ser man deraf, at Byen Stralsunds Vaaben i Middelalderen var *ein strâl* (en Pil).

Det var ikke usædvanligt, at man oversatte fremmede Navne, ogsaa Stedsnavne paa Nordisk. Herpaa har jeg givet Exempler i mine Studier over de nord. Gude- og Heltesagn I S. 128 f. Navnet *Livius* blev oversat ved »den avindsyge«

---

[1]) Saxo l. V p. 242.
[2]) A. Olrik Sakses Oldhistorie II, 192.

(*hinn ǫfundsjúkí, ǫfundsami*). *Sicoris*, Navnet paa en Elv i Spanien hos Lucan. Pharsal. I 14, blev oversat ved *øruga* »den trygge«, som om Navnet kom af *securus*. Netop i Vendernes Land var der to Stedsnavne, som blev oversatte af Nordboerne; *Kamin* (jfr. pol. *kamien* Sten) kaldtes nemlig af Islændingerne *Steinborg* og *Stettin* (jfr. pol. *szczecina* en Børste) isl. *Burstaborg*[1]).

Digteren skildrer, hvorledes der heises Seil paa Helges Skibe i Varinsfjord, *á Varinsfirði* (H. Hund. I 26). Efter det foregaaande maa Digteren snarest have tænkt sig dette Sted paa den vendiske Kyst. Da vi af det følgende ser, at Helge seiler vestover, mener jeg derfor, at han ved *Varinsfjǫrðr* har tænkt paa Fjorden udenfor den Flod, som nu kaldes Warnow, ved det nuværende Warnemünde. Ved Warnow boede i 11te og 12te Aarh. det slaviske Folk *Warnabi* (Adam af Bremen), *Warnavi* (Helmold). Deres Land hed *Warnouwe*[2]).

Digteren lader Sinfjotle sige til Gudmund i Skjændescenen mellem dem (H. Hund. I 37): »Du var en Volve (Spaakvinde, Sibylle) i Varinsø«. Og den norske Forfatter af Kvadet om Rimgerd og Atle lader Troldkvinden sige til Helge Hjorvardssøns Stavnbo (H. Hj. 22): »Atle! gaa du i Land, om du stoler paa din Styrke, og lad os træffes i Varinsvik». Navnene *Varinsey* og *vík Varins* er dannede efter *Varinsfjǫrðr* af den norske Digter, som sandsynlig ikke selv havde været i denne Fjord.

Til at bestemme, hvor Digteren tænker sig, at Hodbrodds og de øvrige Granmarssønners Land laa, har vi Veiledning for det første deri, at der til Helge ifølge Digtet kommer Mænd i hundredvis fra Hiddensee, og at talrige Skibe, som skal slutte sig til Helge, seiler ind i Sundet ved Stræla eller Dänholm, medens den samlede Flaade siden seiler ud fra Warnemünde. Helge samler altsaa efter Digterens Forestilling sin Flaade ved Østersøens sydlige Kyst.

---

1) N. M. Petersen Annaler 1836—37 S. 240.

2) Zeuss Die Deutschen S. 652 f. N. M. Petersen Ann. f. nord. Oldk. 1836—37 S. 209.

I hvilken Retning Digteren tænker sig, at Helge saa seiler frem til Hodbrodds Land, se vi af et Udtryk i det første Kvad. Da Helge er kommen til det Land, hvor Granmarssønnerne har sit Hjem, siger Sinfjotle, Helges Broder, i en Samtale med en af Hodbrodds Brødre, at denne kan fortælle, at Ylvingerne (d. e. Helges Mænd) er komne østenfra (H. Hund. I 34). Dette Udtryk i Forbindelse med de forannævnte Stedsnavne viser os, at Helges Søtog mod Hodbrodd ifølge Digterens Forestilling gaar langs Østersøens sydlige Kyst fra Rygen vestover og at han tænker sig Hodbrodds Land ved Østersøens sydvestlige Bund.

Da Helges Skibe efter Seilasen over Havet er komne i Havn ved det fiendtlige Land, se Mændene (»de selve«) fra Svarinshaug (*þeir sjálfir frá Svarinshaugi* H. Hund. I 31) ud mod de ankomne Skibe. Herfra er hentet følgende Udsagn i Prosastykket til det andet Helgekvad[1]: »Granmar hed en mægtig Konge, som boede ved Svarinshaug (*at Svarinshaugi*)«.

Da Helges Flaade i Digtet siges at være kommen til det fiendtlige Land østenfra (H. Hund. I 34) og da Varinsfjord, hvorfra Flaaden sidst er seilet ud, saaledes som Digteren har tænkt sig det, er ved Warnemünde, saa synes Svarinshaug at maatte søges ved Østersøens sydvestlige Bund. Digteren synes derfor ved Svarinshaug at have tænkt paa *Zuerin*, *Suerinum*, Schwerin i Obotriternes Land[2]. Dette Sted nævnes som Venderborg allerede i første Halvdel af 11te Aarbundred. Sammensætningen *Svarinshaugr* kunde have Hensyn til de skovgrode Høider ved Schwerin[3].

---

[1]) Efter Str. 13 (S. 193 a).

[2]) Jfr. N. M. Petersen Ann. f. nord. Oldk. 1836—37 S. 207. Navnet forklares som en Afledning af oldslav. *zvěrĭ* »vildt Dyr«. Den fremmede Form *Swerin* kunde være bleven omsat til nordisk *Svarinn* i Lighed med Forholdet mellem det oldn. Mandsnavn *Varinn* og oldsaks. *Werin*.

[3]) Stedsnavnet *Sparinsheiðr* i Helg. Hund. I 51 ligner *Parin*, Navnet paa et Allodialgods i Meklenburg-Schwerin, ikke langt fra Grevesmühlen. Jeg ansér denne Lighed for tilfældig og holder

Om en hos Saxo forekommende Jarl *Svarinus*, hvis Navn hører sammen med *Svarinshaugr*, skal jeg i det følgende tale.

Tacitus (German. 40) nævner blandt de germanske Folk, som dyrkede Nerthus eller Moder Jord, mellem *Eudoses* og *Nuithones* et Folk, hvis Navn i de fleste Udgaver er *Suardones*. Zeuss (S. 154, 476) sætter dem ved Østersøens Kyst mellem Trave og Oder[1]), Much (Sievers Beitr. 17 S. 211—213) vel rigtigere længere nord paa. Hans Kart anbringer deres Navn i Egnen syd for det nuværende Aalborg. Haandskrifterne BCc har *Suarines*; over dette er i b af Corrector β skrevet *dones*.

Det kunde være muligt, at Forfatteren af første Helgekvad havde optaget Navnet *Svarinshaugr* fra et ældre dansk Digt, og at man ved dette Navn ikke fra først af havde tænkt paa Schwerin, men at *Svarinn* var en poetisk Repræsentant for Svarines.

Jeg har formodet, at Forfatteren af det første Helgekvad ved *Varins*-Fjorden har tænkt paa Fjorden ved Warnemünde, hvor de slaviske Varnaver boede. Men det er ikke usandsynligt, at han har optaget Navnet fra et ældre dansk Helgedigt, og da kan Navnet fra først af have været forstaaet om en Fjord i de germanske Variners Land.

Herfor taler den Omstændighed, at det angelsaksiske Digt Wîdsîð 50 forbinder »blandt Varner og blandt Vikinger« *(mid Wærnum and mid Wîcingum)*, hvor Varner utvivlsomt er det germanske Folk, Prokop ved Fortællingen om Erulernes Tog nordover nævner som boende syd for Danerne, og hvor Vikingerne maa (ligesom i Wîdsîð 47) betegne Ingelds Folk Hadhobarderne. Naar Varnerne i det angelsaksiske Digt nævnes ved Siden af Hadhobarderne, kan dette tale for, at Varinsfjorden tæt ved Hodbrodds (d. e., som vi siden skal se, Hadhobardernes) Land oprindelig har været forstaaet om en Fjord i de ger-

---

fast ved, at *Sparinsheiðr* er, ifølge min Begrundelse i det foregaaende, en Omtydning af *Sparta*.

[1]) Jfr. Müllenhoff Zeitschr. f. d. Alt. 11 S. 286 f.

manske Variners Land. Ogsaa det sagnhistoriske Mandsnavn *Varinn,* som forekommer baade i Norge og Sverige, bør forklares af den germanske Folkestammes Navn.

For Bestemmelsen af den Skueplads, til hvilken Krigene mellem Hodbrodd og Helge er henlagte, maa endnu et Stedsnavn mærkes. I Helg. Hund. I 46 siger Helge om Granmarssønnerne Hodbrodd og hans Brødre:

»De har vist paa Moinshjem (paa Moins Bosteder), at de har Mod til at svinge Sværd«.

þeir hafa markat
á „móins heimom",
at hug hafa
hjǫrum at bregða[1]).

Da Digteren har forestilt sig, at Skuepladsen for Kampene mellem Helge og Granmarssønnerne har været den vendiske Kyst mod Øst til Rygen- og den ligeoverfor liggende danske Kyst samt Havet mellem disse Kyster, saa tror jeg, at *á Móinsheimum* har været ment som »paa *Mön*«.

I *Móins* er den ældre tostavelses Form bevaret[2]).

I S. Abildgaards Beskrivelse over Møens Klint S. 2 meddeles, at man paa Møn bruger *Mo, Mojord* som Benævnelse paa hvidagtig, mager Mergel og Kridjord, hvormed Bønderne hvidte sine Huse. *Mo, Mojord, Molér* bruges ogsaa i mange andre Dele af Danmark, hvorom henvises til

---

[1]) Udgiverne af den fototypiske Udgave S. 42 L. 12 har læst *heīō*. Ved Gjentagelsen af disse Ord i Helg. Hund. II, 24 har Haandskriftet *a. m. r.*, hvilket Skriveren maaské har tænkt sig udfyldt som *á* (eller *at*) *móins reino*, af *rein*, Jordstrimmel.

[2]) Ønavnet har udenfor Sammensætning ikke dannet Genetiv paa *-s*. Mulig har den norske Digter indsat Genetivformen *Móins-* efter Ormenavnet *Móinn* Grím. 34. Hed Hensyn til Genetivformen paa *-s* i Sammensætning af et med *vin* oprindelig sammensat Navn kan dog jævnføres oldn. *Hœns kirkja*, *Féns kirkja* og lign. (Arkiv VII, 263 f.), *Hísingsbúar* = *Hísingbúar*, oldnorsk *hjálpsmaðr* = oldisl. *hjálparmaðr*.

Molbechs Dansk Dialekt-Lexikon S. 362. Af dette *Mo* forklarer Abildgaard Navnet paa Øen *Mön*. Denne Forklaring har Dyrlund i Arkiv XI, 183 og O. Nielsen, efter privat Meddelelse, videre udført og støttet. De forklare *Mön* af *Mó-vin* og henvise til, at det norske Gaardsnavn *Mœn*, der forekommer to Gange, er opstaaet af *Mó-vin* (O. Rygh Arkiv VII, 246 og Trondhjemske Gaardnavne II, 243), hvor rigtignok *mór* har en anden Betydning.

Denne Forklaring af *Mön* som opstaaet af **Mó-vin* støttes nu ved *Móinsheimum* i Helgekvadet[1]).

Ved Angreb mod den danske Konges Rige fra den vendiske Kyst ved Stralsund var det naturligt, at det kunde komme til Kamp paa Mön[2]).

Efter Saxo (l. XIV p. 742) seiler Absalon fra Farvandet ved Rygen tilbage til *Mönensium portus*. Dette viser, at der paa Valdemar den førstes Tid var en velkjendt Havn paa Mön[3]).

I l. XIV p. 874 fortæller Saxo, at Vendernes Flaade, som laa »Swaldensi in portu«, havde den Plan at seile til Mön, landsætte Ryttere paa Øens Sydkyst, Fodfolk paa Nordkysten og at lade Skibene gaa ind i *Kyalbyensis sinus anfractibus* (Stege Nor). Valdemar-Tiden synes altsaa at belyse Nævnelsen af Kampe *á Móinsheimum* mellem Helge og Granmarssønnerne.

De i det foregaaende belyste Stedsnavne i første Helgekvad fra Østersøens sydlige Kyst og fra Møn godtgjør, at Digtet ikke er forfattet paa Grønland eller paa Island. De

---

[1]) Adam af Bremen kalder Øen *Moyland*. Dette synes at være opstaaet af *Moynland* og at henvise til en tostavelses Form *Móyn*. I Ry-Aarbøgerne (Pertz Script. XVI, 392) *Moen*.

[2]) Efterat min Forklaring af *Móinsheimar* var nedskreven, har jeg seet, at ogsaa Bergmann i sin maadelige Bog »Die Eddagedichte der nord. heldensage« S. 61, 121, 212 forklarer Navnet om Møn. Much i Zeitschr. f. d. Alt. XXXIII, 1 forklarer *Móinsheimar* af Main, oht. *Môin*; men dette passer ikke til de Forhold, under hvilke Krigen med Granmarssønnerne føres.

[3]) Jfr. N. M. Petersen i Annaler f. nord. Oldk. 1836—37 S. 242 f.

gjør det ogsaa mindre sandsynligt, at det skulde være forfattet af en Nordmand i Norge[1]).

Flere Personnavne i det første Helgekvads Fortælling om Krigen mod Hodbrodd synes at være laante fra det danske Skjoldungesagn.

Paa Toget til Hodbrodd følger med Helge som Underkonge den unge *Hjǫrleifr* (H. Hund. I 23). I ham ser jeg *Herleifr,* der i Skjoldungasaga, som Arngrim Jonssøn vidner[2]), nævntes som Søn af Frode den første. Navne paa *Her-* og *Hjǫr-* forveksles oftere[3]).

Og vi har sandsynlig et Vidnesbyrd om, at Navneformen *Herleifr* tidligere forekom i Helgekvadet, hvor vort Haandskrift har Accus. *Hiorleif.* Saxo gjengiver paa Latin Navne paa Krigere, som deltog i Braavallaslaget, efter Originaldigtet, som sandsynlig i Slutningen af 11te Aarh. er digtet af en Islænding med norske, særlig telemarkske Forhold for Øie. I Haralds Hær forekommer her fra Hadeland: Har atque *Herlewar* cum *Hothbroddo* cui Effreni cognomen[4]). Ogsaa i Gjengivelsen af Digtet i Brudstykket af Skjoldungasaga nævnes *Herleifr.* Jeg formoder, at Forfatteren af Braavalladigtet har kjendt det første Helgekvad og derfra hentet Navnene *Herleifr* og *Hǫðbroddr.* Paa Grund af det første Led i dette sidste Navn har han henført dem til Hadeland, hvortil Hoddbroddr i Flatøbogen I 24 henføres[5]).

---

[1]) Jfr. A. Olrik, Sakses Oldhist. I, 23: »Ingen islandske optegnelser af Skjoldungsagn kender til kampe i Tyskland, og berøringerne med Tyskland i andre Oldsagn (Hervararsaga, Ásmundar saga kappabana) er ubetydelige og bærer ikke mindste præg af en folkekamp.«

[2]) Se A. Olrik i Aarb. f. n. Oldk. 1894 S. 85, 107. A. Olrik (Sakses Oldhist. II, 273) mener, at Islændingerne selv har lavet den *Herleifr*, som kun de kjende Navnet paa.

[3]) Samme Person kaldes i Sǫgubrot (Fornald. s. I, 375) *Hervarðr Ylfingr*, i Yngl. s. (Kap. 37—39 F. J.) *Hjǫrvarðr Ylfingr.* I H. Hund. I 14 har Cod. reg. *Hiorvarð*, Vǫls. *Hervarð.*

[4]) A. Olrik Arkiv X 229 og 224.

[5]) En Verslinje i Braavallakvadet kan have lydt *Hǫðbroddr*

Ogsaa længer ud i Helgekvadet nævnes Mandsnavne, som synes at høre hjemme i Skjoldunge-Sagnet. Da Hodbrodd sender Bud ud for at faa Hjælp, siger han (H. Hund. I 52): »Bring Bud til Hogne og Rings Sønner, Atle og Yngve, Alv den gamle!«

Bjóðið ér Hǫgna
ok Hrings sonum,
Atla ok Yngva,
Ǫlf enum gamla!

I Skjoldungasaga fortælles, at Ring (eller Sigurd Ring), der var Konge i Danmark og Sverige, var gift med Alvhild, Kong Gandalvs Datter fra Raumarike i Norge, som stammede fra Alv den gamle (Álfrenn gamle). Efter hendes Død traf Ring i sin Alderdom i Skiringssal Alv og Yngve, Kong Alvs Sønner fra Vendel, og deres Søster Alvsol, til hvem han forgjæves beilede[1]).

Det synes umiskjendeligt, at der maa være Sammenhæng mellem de her forekommende Navne og Navnene Rings Sønner, Yngve, Alv den gamle i Helgekvadet. Disse Navne i Helgekvadet er derfor sandsynlig optagne fra Skjoldungesagnet.

Om Sjællænderen Ring i Saxos Fortælling om Gram se i det følgende[2]).

Ring er tildels mulig opfattet som Eponym for Ringsted[3]).

---

grimmr (jfr. *grimmum* H. Hund. I 18) eller ***H. berserkr*** (jfr. Flat. I 24, hvor ***Hoddbroddr*** er Farfader til ***Rómundr berserkr***). Jeg formoder, at ***Har*** er forvansket af ***Hǫðr*** (***Haudr***), der i Flat. I 24 nævnes som Fader til ***Hoddbroddr***.

[1]) Fornald. s. I, 387 f; Olrik Aarbøger f. nord. Oldk. 1894 S. 93 f., S. 129–132, S. 146 f.

[2]) Braavallakvadet 15 (Olrik S. 231) har ***Hringr Atlasun*** (hos Saxo Ring Athylæ filius), der efter Digterens Forestilling synes at være fra det sydøstlige Norge. Om disse Navne her er hentede fra Helgekvadet, skal jeg lade være usagt.

I Hyndl. 12 og 18 forekommer *Álfr enn gamli* i anden Forbindelse end i H. Hund. I og i Skjoldungasaga.

[3]) ***Ringo*** som Navn paa Sigurd Ring hos Saxo synes derimod at være en Oversættelse af Adam af Bremens *Anulo*. Ved

XII.

Helge Hundingsbane hos Saxo og i Eddadigtene.

Der er flere sikre Forbindelsesled mellem Eddadigtningens Helge Sigmundssøn og Saxos danske Konge Helge Halvdanssøn. Det tydeligste er det, at baade den ene og den anden betegnes som Helge Hundings og Hodbrodds Bane[1].

Men det er vanskeligt at danne sig en sikker Forestilling om det historiske Forhold mellem Eddadigtningen og Saxos Fremstilling.

Saxo nævner hverken Sigmund, Borghild og Sinfjotle eller Sigrun og hendes Fader Hogne i Forbindelse med Helge. Da nu ialfald Sigmund og Sinfjotle, mulig ogsaa flere af de nævnte Personer ikke fra først af har staaet i Forbindelse med Helge-Sagnet, saa synes der at være Grund til at antage, at den Form af Sagnet om Helge Hundings og Hodbrodds Bane, som Saxo havde lært at kjende, ikke havde optaget de nævnte Personer og at denne Sagnform forsaavidt stod paa et ældre Trin end Helgedigtningen i Eddasamlingen[2]. Saxo véd alligevel, ligesom Eddadigtningen, at Helge fører Krig mod Hodbrodd og fælder ham. Men denne Krig føres hos Saxo ikke som i Eddadigtningen (med Undtagelse af Helg. Hund. II, 19—24) for Sigruns Skyld og heller ikke mod Sigruns Fader Hogne. Naar nu Sagnformen hos Saxo repræsenterer, i Overensstemmelse med Helg. Hund. II 20—21, et ældre Standpunkt deri, at den ikke kjender Sigrun og ikke

---

andre Personer har man sat Navnet *Hringr* i Forbindelse med *Hringaríki*; jfr. J. Jónsson i Arkiv X, 130 ff.

[1]) Første Helgekvad har Overskriften: *her hefr vp qveþi fra helga* *oc*
hvndingſ bana. þeira h. (d. e. *havþbroddz*).
Se den fotolitografiske Udgave.

Hos Saxo (p. 82 M.) heder det om Helgo: Quo evenit, ut cui nuper ob Hundingi cædem agnomen incesserat, nunc Hothbrodi strages cognomentum inferret.

[2]) Dette antager ogsaa Jessen Über die Eddalieder S. 22 f.

lader Krigen mellem Helge og Hodbrodd føres for Sigruns Skyld, saa er der Grund til den positive Formodning, at Fremstillingen af Krigen mellem Helge og Hodbrodd hos Saxo indeholder ældre Elementer, som i Eddadigtningen er blevne fortrængte af Sigrun-Motivet.

Jeg kan derfor ikke med A. Olrik antage, at den hos Saxo fortalte Krig mellem Helge og Hodbrodd egentlig slet ikke skulde vedkomme Hodbrodd, og at Navnet Rok (*Hrókr*) eller Rørik[1]) hos Saxo med urette skulde være blevet fortrængt af Navnet Hodbrodd.

Saxo (p. 82 M.) fortæller, at Kong Hodbrodd af Sverige, efter at have været paa Hærtog i Østerleden for at udvide sin Magt, angreb Danmark. Han kjæmpede med Roe i tre Slag og fældte ham i det sidste. Da Helge hørte Tidende herom, indesluttede han sin Søn Rolv i Leires Borg for at sikre hans Liv. Derpaa lod han sine Mænd drage om i Byerne og dræbe de Befalingsmænd, som Hodbrodd havde indsat. Hodbrodd selv og hans hele Hær overvandt han i et Søslag, hvori den fiendtlige Konge faldt. Saaledes hævnede Helge sin Broders Død og det, hans Rige havde lidt.

Hvad der i denne Saxos Fortælling stemmer overens med Eddadigtningen, tør med overveiende Sandsynlighed ansees for Sagnmotiver, som har tilhørt en ældre Form af Sagnet om Helge Hundingsbane, hvilken Sagnform har været Eddadigtningens og Saxos fælles oprindelige Kilde. Disse Sagnmotiver er følgende:

Helge Hundingsbane var en dansk Konge. Hodbrodd, en Konge over et fremmed Folk, optræder fiendtlig mod Helges Nærmeste og nøder derved Helge til at angribe Hodbrodd med en Flaade. Helge overvinder hele Hodbrodds Hær og fælder ham selv.

Ogsaa i flere andre Traditioner betegnes Skjoldungen Helge som en Konge, der drager paa Hærtog til Søs.

---

[1]) At *Hrókr* i Rolv Krakes Saga er samme Sagnfigur som *Hrærikr sløngvanbaugi*, tror jeg at have vist i mine Studier I S. 164 f.

Saxo fremstiller Krigen mod Hodbrodd som en Krig, Helge fører til Forsvar for det danske Rige; ved at fælde Hodbrodd hævner han, hvad Fædrelandet har lidt (*patriæ iniuriam*). I sidste Strophe af første Helgekvad siger Sigrun til Helge, som har fældet Hodbrodd: »Hil dig Konge! du skal ubestridt besidde baade Hognes Datter og Ringsted, Overmagt og Lande«. Ringsted (*Hringstaðir*) er her nævnt som Helges Kongesæde. Vi ser altsaa, at ogsaa et Eddadigt fremstiller Krigen mod Hodbrodd som en Krig, den danske Konge fører mod en fremmed Konge til Forsvar for Danmarks Rige og Kongesæde. Denne Fremstilling synes altsaa at have tilhørt en Form af Sagnet om Helge Hundingsbane, som ligger forud baade for Eddadigtningen og for Saxos Fremstilling.

Denne min Udvikling har ogsaa godtgjort, at det første Helgekvad, uagtet det er forfattet i en senere Tid end Stropher af »det gamle Volsungekvad« og Stropher i sidste Afsnit af »det andet Helgekvad«, dog i flere Henseender har den ældre Sagnform. Thi i denne har Hodbrodd været Helges egentlige Modstander. Det er en oprindeligere Fremstillingsform, at Hogne, saaledes som i det første Kvad, træder fuldstændig i Baggrunden ved den Krig, hvori Helge bliver Seierherre. Det første Helgekvad er altsaa (naar vi se bort fra de Stropher i andet Helgekvad, som indeholde Sinfjotles og Gudmunds Ordstrid) ikke nærmest en Omarbeidelse af de bevarede ældre Helgevers, uagtet Forfatteren har kjendt og været paavirket af disse, men det er en Omarbeidelse af et tabt Digt, der stod i Forbindelse med et dansk i Britannien forfattet Helgekvad. Af dette tabte Digt synes de Stropher i andet Helgekvad, som indeholde Sinfjotles og Gudmunds Ordtvist (H. Hund. II 19—22), at være en Levning.

Endnu i en Enkelthed er der Forbindelse mellem Hodbrodd-Sagnet i Eddadigtningen og Saxos Fremstilling.

I Helg. Hund. I 55 betegnes Hodbrodd som »den Konge, der har voldt Ægers Død«;

jǫfur þann er olli | „ęgis" dauða.

Dette oplyses ved det, som Saxo (l. II p. 81 M.) fortæller om Helge, efterat denne har fældet Hunding:

Jutiæ Saxonibus ereptæ jus procurationemque Hescæ, Eyr et Ler ducibus commisit.

N. M. Petersen[1]) og A. Olrik[2]) har seet, at *Eyr* er = isl. *Ægir*, ligesom *Eydora* hos Saxo er = isl. *Ægidyrr*. Det er aabenbart den samme *Ægir*, som nævnes i første Kvad om Helge. Fremstillingen hos Saxo forenes let med Eddakvadet, naar vi antage, at Helge ifølge Digtningens oprindeligere Fremstilling efter Hundings Fald satte Æger til Landeværnsmand i Jylland, og at denne Æger siden blev fældet af Hodbrodd[3]).

Den af Saxo nævnte Høvding i Jylland *Ler* bærer samme Navn som den oldisl. *Hlér*. Han maa her opfattes som den episke Digtnings Repræsentant for *Hlésey*, Læssø. Helge sættes i andet Kvad, ialfald saaledes som dette foreligger os, i Forbindelse med Læssø, thi da han efter Hundings Drab her har en Samtale med Sigrun (II 6), siger han:

»Vi har hjemme i Læssø«.

Digtningens hos Saxo meddelte Udtryk, at Helge lod Høvdingen Ler tage Jylland i Vare, vil vel omsat i Prosa sige saa meget som, at Helge havde en Flaade liggende ved Læssø for at værge Jylland mod Angreb til Søs.

Ligesom *Ler* er Repræsentant for Læssø, saaledes er *Ægir*, Saxos *Eyr* Repræsentant for *Ægidyrr, Egidora*, Eider. Naar det heder, at Helge lod Høvdingen Æger tage Jylland i Vare, er det den episke Digtnings Udtryk for det, at Helge satte Tropper ved Eider, som skulde værge Jylland mod Angreb sydfra til Lands[4]).

---

1) Danm. Hist. [1] I, 395.

2) Sakses Oldhist. I, 83.

3) Man tør altsaa ikke forstaa Ordet i H. Hund. I 55 som *œgis* »den skrækindjagende Høvdings«.

4) Den ovenfor trykte Udvikling var nedskreven, inden jeg hos Olrik i Sakses Oldhistorie II havde læst følgende: »Blandt navnene møde vi Eyr og Ler, Sakses Udtale af de gamle

Den tredje Jarl *Hesca*, hvis Navn hidtil ikke er blevet forklaret, maa da ligeledes være Repræsentant for et dansk Sted. Efter min Formodning er det *Eskeberg*[1]), nu Schelenborg, paa Halvøen Hindsholm paa Fyn. Denne Gaard var i 13de Aarh. i Marsk Stigs Eie. Naar en Flaade fra Saksland eller Vendland vilde angribe Nørrejylland, var den nærmeste Vei for den gjennem Store Belt. Det var da naturligt, at Danekongen satte en Høvding paa Hindsholm for at hindre en fiendtlig Flaade fra at naa Nørrejylland gjennem Store Belt. Naar en Digter har stillet *Eska* sammen med *Ægir*, saa har han tillige taget Hensyn til, at deres Navne dannede Allitteration med hinanden.

Vi har, tror jeg, i denne *Eska* et Vidnesbyrd om, at Eskeberg paa Hindsholm allerede i Begyndelsen af 11te Aarh. var en anseelig Gaard.

Jeg finder i Helgedigtningen endnu en saadan dansk Eponym, men han nævnes kun i det første Eddakvad, ikke hos Saxo. Helge kalder Hodbrodd for Isungs Bane (H. Hund. I, 20). I denne Isung formoder jeg den poetiske Repræsentant for Isefjorden med det danske Riges Hoved-

---

navne Ægir og Hlér. Disse havjætter kan næppe før et stykke ned i middelalderen have glemt deres jættevæsen og ladet sig gøre til jyske jarler« (S. 144). »[Der] gemmer . . sig måske flere Jydekonger i [Sakses] jarler. Særlig falder i øjnene de første jyske høvdinger, han omtaler, Hesca, Eyr og Ler, der af Helge sættes til jarler over det fra Sakserne udfriede Jylland; disse jarler er ørkesløse i Helgesagnet, og deres oprindelige jættevæsen gør dem lidet egnede til denne plads: mon ikke Ægir og Hlér, jætterne fra Ejder og Læssø, er gjorte til Jyllands ældste konger, ligesom frostjætten Snjo omdannes til dansk konge . . .?« (S. 298).

Jeg tror ovenfor at have vist, at *Ægir* og *Hlér* ikke er ørkesløse i Helgesagnet, og jeg sér ikke fuld Grund til at antage, at Sagnet har kjendt disse Eponymer som Jyllands ældste Konger. Havjætten er derimod i sin Oprindelse vistnok mere end en Eponym.

[1]) Med Hensyn til *h* i *Hesca* kan sammenlignes hos Saxo *Hesbernus* = *Esbernus*, *Hestia* = oldn. *Eistland*, *Hevindus* = oldn. *Eyvindr*, *Høsathul* = oldn. *Eysǫðull* o. s. v.

tingsted Isøre, der laa ved Indløbet til Isefjorden ved dennes vestre Side[1]). Naar Digtningen kalder Hodbrodd for Isungs Bane, saa udtrykker den derved, at den fiendtlige Konge har gjort et ødelæggende Hærjetog ind igjennem Isefjorden mod det danske Riges Kongesæde.

Uagtet Isung nævnes i det første Helgekvad alene, er han vistnok ikke opfunden af dettes Forfatter. Da Isung er ganske analog med Eska, Æger og Ler, er han sandsynlig gaaet over fra samme ældre Digt om Helge Hundingsbane som disse.

Ísungr, Eska
Ægir ok Hlér

kunde danne et allittererende Linjepar[2]).

Hodbrodd, som har dræbt Isung, har en anden Gang fældet Æger, det vil sige: han drog sydfra med en fiendtlig Hær ind i Danmark over Eider efter at have nedhugget den danske Grænsevagt.

Hodbrodd er en svensk Konge ifølge Saxo (l. II p. 82 sq. M.). Denne fortæller, at Hodbrodd var Søn af den svenske Konge Regner og hans Hustru Svanhvit og at Hodbrodd (*Hothbrodus*) var Fader til Danekongen Rolvs Samtidige Adisl (*Atislus*) og til *Hotherus*.

At dette ikke, ialfald ikke i alle Dele, kan stemme overens med det ældre Sagn, ser man deraf, at Adils efter norrøne Kilder er Søn af Ottar. Og at dette sidste er det rette, godtgjøres derved, at den svenske Konge Eádgils efter Beowulf-Digtet er Søn af Ôhthere. *Hothbrodus* er altsaa som Fader til Adisl traadt istedenfor Ottar.

Saxo synes at have kjendt Hodbrodd baade fra en dansk og fra en norrøn Kilde[3]). Det er fra den norrøne Kilde, han har kjendt Hodbrodd som den svenske Konge Regners

---

[1]) Se Henry Petersen, Om Nordboernes Gudedyrkelse, S. 13—18.

[2]) Anderledes opfattes Isung af Müllenhoff Zeitschr. f. d. Alt. XII, 351 f. og af Heinzel »Über die Nibelungensage« S. 20 = [688].

[3]) Jfr. Olrik Sakses Oldhist. II, 43.

Søn. Men Fortællingen om Regner og Svanhvit er, som jeg skal vise under Digtningen om Helge Hjorvardssøn, en senere opdigtet Fortælling, der har optaget Motiver og Navne fra Helgedigtene. At Hodbrodd betegnes som svensk Konge, grunder sig altsaa visselig ikke paa noget gammelt Sagn.

Granmarr er i Digtningen om Helge Hundingsbane Navnet paa Hodbrodds Fader. Snorre nævner i Ynglingasaga (Kap. 36—39 F. J.), maaské efter den tabte Skjoldungasaga, en Konge i Sødermanland ved Navn *Granmarr*, som er gift med *Hildr*, Datter af Kong *Hǫgni* i Østergøtland. Denne Granmar faar i Krig Hjælp af sin Svigerfader Hogne. Eddadigtningen om Helge fortæller om Hodbrodd, Granmars Søn, som af Hogne faar Løfte om hans Datter Sigruns Haand og af ham faar Hjælp i Krig. Til Sigrun siger Helge efter Kampen mod Hodbrodd og Hogne: *Hildr hefir þú oss verit* »en Hild har du været os«. Disse Overensstemmelser i Forbindelse med den Omstændighed, at Navnet *Granmarr* ellers ikke forekommer, synes at vise, at den Granmar, som Snorre gjør til Konge i Sødermanland, egentlig er den samme Sagnkonge som Eddadigtningens Granmar[1]).

Den samme Konge hensættes i Sǫgubrot (Fornald. s. I, 375) til Østergøtland. Her fortælles nemlig om Harald Hildetann: »Han satte Kong Hjormund, Søn af Hervard Ylving, over Østergøtland, som havde været i hans Faders og Kong Granmars Besiddelse«. Den her nævnte Hervard Ylving er samme Sagnkonge som den, der af Snorre (Yngl. s. Kap. 37—39 F. J.) rigtigere kaldes *Hjǫrvarðr Ylfingr* og om hvem det i Yngl. s. fortælles, at han bliver Granmars Svigersøn[2]).

Vi har altsaa seet, at Hodbrodd og hans Slægt ifølge baade Saxo og den islandske Tradition hører hjemme i Sverige.

---

[1]) Jfr. Heinzel »Über die Nibelungensage« S. 19 [687].

[2]) Munch (Norske Folks Hist. I, 1, S. 228 Anm. 4) siger, at Navnet Granmar nærmest synes at tilhøre Østergautland.

Men det strider afgjort mod Fremstillingen i det første Helge-Digt. Thi her seiler Helge østenfra til Hodbrodds Hjem.

Saa kunde Digteren ikke udtrykke sig, hvis Hodbrodds Land, til hvilket den danske Konge var kommen, ifølge hans Fremstilling, var Sødermanland eller Østergøtland.

Ogsaa den i det foregaaende belyste Fremstilling i Digtet for øvrigt godtgjør, at Helges Hærtog med sin Flaade til Hodbrodds Land ifølge Digterens Forestilling ikke er en dansk Konges Hærtog til Sødermanland eller Østergøtland.

Jeg tror at have vist, at Forfatteren af det første Helgekvad forestiller sig Helges Krig mod Hodbrodd paa følgende Maade: Krigen føres af den danske Konge mod Fiender, som sydfra har angrebet hans Rige.

Granmarssønnernes Hjem er ifølge Digterens Fremstilling ved Østersøens sydvestlige Bund i det nuværende Meklenburg. Helge drager imod dem fra øst efter at have samlet sin Flaade ved Rygen og efter derpaa at have seilet ud fra Warnemünde.

Og det er ikke blot Forfatteren af det første Kvad, der tænker sig Hodbrodd og Hogne som Fiender, der true den danske Konge sydfra. Sigrun kaldes baade i det første og i det andet Kvad »sydlandsk« (suðrœn)[1].

At Hodbrodd ogsaa i et ældre Digt blev opfattet som en Konge, der havde sit Hjem syd for Danmark, slutter jeg deraf, at han fælder Æger d. e. den danske Grænsevagt ved Eider, thi Æger er en Sagnfigur, som ikke først er opfunden af det første Helgekvads Forfatter, da han ogsaa nævnes i Saxos Fortælling om Helge.

Det maa fremhæves, at det kun er i senere norrøne Fortællinger, at Granmar og Hogne henføres til Sverige. Og det samme gjælder Hodbrodd, da Saxos Beretning, at han var en svensk Konge, grunder sig paa en senere norrøn Fortælling. I disse Stedfæstelser tør man ikke se noget oprindeligt. De stride, som i det følgende forhaabentlig skal blive klarere, mod den ældste Sagnform.

---

[1]) Finnur Jónsson (Litt. Hist. I, 262) gjør Sigrun uden Støtte i Kilderne til norsk.

Disse Stedfæstelser er at stille i Række med flere andre Stedfæstelser i senere norrøne Sagn, hvorved Skuepladsen rykkes nærmere til Nordmænd og Islændinger. Svertingerne flyttes fra Saksland til Sverige[1]). *Danparstaðir* fra Dnjepr til Danmark, *Reiðgotaland* fra Sydeuropa til Norden.

En ensartet Flytning kan paavises ved *Svarinn*.

Efter en norrøn Hjemmelsmand har Saxo Grammaticus meddelt en Fortælling med indstrøede Vers om Gram (l. I p. 26—32). Denne Fortælling har optaget en Række af Motiver og Udtryk fra de forskjellige Kvad om Helge Hundingsbane[2]).

Den danske Kongesøn Gram begynder Krig, fordi han hører, at den svenske Konge Sigtryggs Datter Gro er fæstet til en Jætte. Helge begynder Krig, fordi han hører, at Sigrun er fæstet til Hodbrodd, hvem hun hader som »Kats Søn«.

Gram møder Gro, som er til Hest med andre Møer. Sigrun kommer med flere Møer ridende til Helge. Der føres en versificeret Samtale mellem Gro og Grams Vaabenbroder Besse. I Helg. Hund. II 5—13 føres en Samtale mellem Sigrun og Helge, som udgiver sig for sin Fosterbroder. I et af Stropheparrene hos Saxo har Svend Grundtvig først seet et Sidestykke til et Strophepar i andet Helgekvad[3]).

---

[1]) Olrik Sakses Oldhist. I, 23.

[2]) Mange Lighedspunkter mellem de to Digtninger er sammenstillede af Rydberg Undersökn. I, 136—140. Men nogle af hans Sammenstillinger grunde sig efter min Mening paa feilagtig Tolkning. Heller ikke kan jeg være enig med Rydberg i, at Gram er identisk med Helge Hundingsbane, eller i, at »Halfdans ungdomsäfventyr hafva i fri omarbetning lämnat stoffet till de båda sångerna om Helge Hundingsbane«. Disse synes mig tværtimod ældre end Digtningen om Gram, som Saxo meddeler denne.

[3]) Grundtvig har sammenstillet Gros Strophe:

Quis, rogo, vestrum
dirigit agmen? etc.

Ogsaa andensteds indeholde de af Saxo oversatte Vers i Grams Saga flere Reminiscenser fra Helgekvadene[1]).

Gram fælder Gros Fader og gifter sig med Gro. Helge fælder Sigruns Fader Hogne og gifter sig med Sigrun.

I Svarins mange Brødre, som alle fældes af den danske Konge Gram, maa man se en Efterligning af de i Helgedigtningen forekommende mange Brødre af Hodbrodd, Kongen paa Svarinshaug, som alle fældes af den danske Konge Helge.

Da Fortællingen om Gram har hentet sine Navne og Motiver fra Helgedigtningen, kan ikke Henførelsen af Svarin til Gautland (*Gothia*) antages at grunde sig paa noget selvstændigt gammelt Sagn.

Naar endelig Saxo (l. I p. 32 M.) fortæller, at en høibaaren Sjællænder Ring (*Ringo*) gjør Oprør mod Gram og hans Fader, men overvindes af dem, saa synes Navnet Ring at være kommet ind i denne Forbindelse fra første Helgekvad,

---

og Besses Svarstrophe med Helg. Hund. II 5—6. Men Gros Vers:

Quis, rogo, vestrum
dirigit agmen?
quo duce signa
bellica fertis?

tilligemed Versene i Svaret:

Hoc duce belli
signa levamus
aurea, virgo

ligger paa den anden Side nær ved H. Hund. II 19:

Hverr er skjǫldungr
sá er skipum stýrir,
lætr gunnfana
gullinn fyr stafni?

[1]) Sammenlign Saxo p. 30:

Regum colla potentium
victrici toties perdomui manu

med H. Hund. II 30: hildingum á hálsi stóð. Saxo p. 27:

Conspicor . . . . . .
aut oculis fallor

med H. Hund. II 40: Hvárt eru þat svik ein, er ek sjá þikkjumk, eða . . . . .

hvor Rings Sønner nævnes blandt dem, som Hodbrodd kalder til Hjælp mod Helge og som maa tænkes at blive overvundne af denne [1]).

XIII.

Digtningen om Helge Hundingsbane i dens Forhold til den angelsaksiske episke Digtning.

Helge Hundingsbane er ifølge alle norrøne Optegnelser, hvori vi kjende Digtningen om ham, Konge i Danmark. Der kjendes kun to danske Konger af Navnet Helge med Kongesæde i Sjælland [2]), og den uden Sammenligning navnkundigste af disse var den Helge, som efter islandske Kilder var Søn af Skjoldungen Halvdan og Broder til Roar, det angelsaksiske Beowulf-Digts *Hâlga*, Søn af *Healfdene*, Broder til *Hrôðgâr*. Det ligger derfor nær at formode, at Helge Hundingsbanes historiske Forbillede er Helge Roars Broder eller at Digtningens Helge Hundingsbane har laant sit Navn og sin Stilling som Konge i Danmark med Kongesæde i Sjælland fra den historiske Helge Roars Broder [3]).

Hermed stemmer det overens, at Saxo, som i sin Fortælling om *Helgo* har øst af danske, ikke norrøne Meddelelser [4]),

---

[1]) Ogsaa af Olriks Undersøgelser i Sakses Oldhistorie (I paa flere Steder og II, 12) vil det blive klart, at Fortællingen om Gram er en yngre Digtning end Helgekvadene.

[2]) I Sǫgubrot omtales Helge hvasse, Røreks Broder, som Konge i Selund.

[3]) Flere Oldforskere antage Helge Hundingsbane for en anden Sagnhelt end Helge Roars Broder. Saaledes bl. a. Müllenhoff i Zeitschr. f. d. Alt. 23 S. 128; A. Olrik i Sakses Oldhistorie II, 144 og Aarbøger f. n. Oldk. 1894 S. 161. Derimod holder Symons (Paul-Braune Beitr. IV, 176 ff.) og Detter (i Sievers Beiträge XVIII, 96—105) dem for identiske.

[4]) Olrik, Sakses Oldhist. II, 142—146.

gjør *Helgo Hundingi et Hothbrodi interemptor* til samme Person som *Helgo* Broder til *Roe* og Fader til *Rolvo.*

Axel Olrik i sit fortræffelige Skrift om »Sakses Oldhistorie« mener derimod, at Helge Hundingsbane og Skjoldungen Helge Halvdanssøn er to aldeles forskjellige Sagnhelte. Han anfører til Støtte for denne Opfatning først følgende Argument: »der findes ingen overensstemmelse uden navnet«. Jeg haaber, at det, som jeg i det foregaaende har anført og som jeg i det følgende skal anføre, vil vise, at dette Argument ikke fuldt holder Stik. Ogsaa jeg skjelner her, ligesom Olrik, mellem to væsentlig forskjellige Sagnformer. Men jeg skjelner mellem det mere historiske Sagn, hvori Helge Halvdans Søn nævnes ved Siden af andre Skjoldungekonger (uden naturligvis at benegte, at Helges virkelige Liv i dette Sagn er blevet i mange Dele forvandlet og omdigtet), og det mere poetiske Sagn, hvori Helge, Hundings og Hodbrodds Bane, optræder som den eneste Repræsentant for Skjoldungekongerne (uden at jeg derfor benegter, at der i Digtningen om denne er historiske Elementer). Jeg tror, at den sidstnævnte Helt aldrig har existeret i Virkeligheden som en fra Helge Halvdanssøn forskjellig Person.

Jeg formoder, at det er i England, at Sagnet om Helge Halvdanssøn af en dansk Digter, sandsynlig paa Grundlag dels af det angelsaksiske Sagn om Skjoldungerne, dels af Elementer fra det danske Skjoldungesagn, er blevet omskabt til Digtningen om Helge Hundingsbane. Denne Digtning kom paa den ene Side, formoder jeg, til Danmark, hvor den forbandtes med Sagn fra Danmark selv om Helge Halvdanssøn og fik den Form, af hvilken vi finde Brudstykker hos Saxo. Paa den anden Side blev den i Britannien omdigtet af norske Digtere, og flere af disse Omdigtninger foreligger os i Eddakvadene. Naar man antager, at Digtningen om Helge Hundings og Hodbrodds Bane er skabt, tildels paa Grundlag af den angelsaksiske Digtning, af en dansk Digter i England, saa kan den Opfatning, at Skjoldungen Helge Halvdanssøn og Helge Hundings og Hodbrodds Bane har samme historiske Forbillede, ikke (som Olrik Sakses Oldhist. II 144 mener)

gjendrives derved, at der er flere ikke blot islandske men ogsaa danske Kilder, der ikke kjende Helge som Hundings og Hodbrodds Bane.

Den ældste Kilde, fra hvilken vi kjende de danske Skjoldungers Historie, det angelsaksiske Epos, nævner ikke Hodbrodd som Roars, Helges og Rolvs Fiende, men Hadhobarderne.

Danerne havde længe havt Krig og blodige Kampe med Hadhobardernes Folk: *Heaðobeardna* Gen. af **Heaðobeardan*, d. e. de krigerske Barder. Disse var saa blevne slagne af Danerne i et blodigt Slag, hvori Hadhobardernes Konge Froda faldt. For at faa varig Fred, fortælles det i Beowulf-Digtet, gav Danernes Konge Hrodhgar, Healfdenes Søn og Halgas Broder, sin Datter til Ingeld Søn af Froda. Men Ingeld ægges efter en Stunds Forløb af en gammel Kriger til Hævn, og Fiendtlighederne bryder ud paa ny. I Beowulf 82 ff. antydes det som noget forestaaende, at Luerne i Hrodhgars senere Leveaar ved Ingelds Angreb vil komme til at hærje den danske Kongeborg Heorot, d. e. Hjort, som svarer til den nordiske *Hleiðr*. Og i Digtet Wîdsîð (V. 45—49) heder det, at Hrodhwulf og hans Farbroder Hrodhgar længe levede sammen som trofaste Frænder, efter at de havde fordrevet Vikingernes Slægt, bøiet Ingelds Sværdodd og ved Hjort havde sønderhugget Hadhobardernes Styrke.

Vi ser, at Krigen endte med Hadhobardernes Nederlag, efter hvilket de ikke igjen synes at være komne til Kræfter. Det forudsættes i Beowulf-Digtet, at Hrodhulf eller Hrodhwulf er Søn af Hrodhgars yngste Broder Halga, at denne er tidlig død og at Hrodhgar derefter har antaget sig hans Søn.

Den engelske Tradition kjender altsaa den Slægt, hvis Repræsentanter er Froda og Ingeld, som Healfdene-Ættens stadige Modstandere. Og ligesaa véd de nordiske og navnlig de islandske Traditioner at fortælle om Kampe, som Halvdan

og Skjoldungerne af hans Æt har med Frode-Ingjald-Ætten [1]). Men hos Islændingerne tilhører Frode og Ingjald en anden Gren af Skjoldungeætten, medens Froda og Ingeld i det angelsaksiske Heltedigt er Konger over et Nabofolk, hvilket sikkert er det oprindelige Forhold [2]).

Nu synes der at være en bestemt Analogi mellem Kampene mod Hadhobarderne paa den ene Side og Kampene mod Hodbrodd paa den anden. Ifølge det angelsaksiske Heltedigt angribe Hadhobarderne den danske Konge Hrodhgar og hans Brodersøn Hrodhwulf. Ifølge Saxo angriber Hodbrodd den danske Konge Roe og hans Brodersøn Rolv. Ifølge det angelsaksiske Heltedigt rette Hadhobarderne sit Angreb mod Kongesædet Heorot. Ifølge Saxo indesluttes Rolv under Helges Krig med Hodbrodd, for at frelses, i Leires Borg. Ifølge Skjoldungasaga, som vi kjende den fra Arngrim Jonssøn, levede Roar længer end Helge, ligesom Hrodhgar ifølge den angelsaksiske Tradition levede længer end Halga.

Efter Skjoldungasaga blev Roar dræbt af Ingjaldssønnerne Rørik og Frode. Men da vi nu af det angelsaksiske Heltedigt véd, at Ingjaldssønnerne var Hadhobarder, finde vi ogsaa her Overensstemmelse mellem Hadhobarderne og Hodbrodd. Thi Roe blev efter Saxo dræbt af Hodbrodd.

Ligesom Kampen mod Hadhobarderne ender med disses fuldstændige Nederlag, saaledes ender Kampen mod Hodbrodd baade efter Saxo og efter Eddadigtningen med Hodbrodds fuldstændige Nederlag.

At Krigen mellem Danerne og Hadhobarderne, ligesom Krigen mellem Helge og Hodbrodd, udkjæmpedes af Søkrigere, tør sluttes deraf, at Hadhobarderne i det angelsaksiske Digt Wîdsîð kaldes Vikinger.

Ifølge Sinfjotles Udsagn i Helg. Hund. II 20 har Helge allerede tidligere, før det Tog paa hvilket han fælder Hod-

---

[1]) Se navnlig Axel Olrik i Aarbøger f. nord. Oldk. 1874 S. 158—162.

[2]) Kögels Opfatning i Geschichte der deutschen Litt. I, 1, S. 153—158 synes mig at være forfeilet.

brodd, undertvunget dennes Æts Arveland. Der har altsaa været en langvarig Ættefeide. Efter det angelsaksiske Heltesagn har Scyldingerne beseiret Hadhobarderne allerede før den Kamp, som fører til Hadhobardernes fuldstændige Ødelæggelse.

Af det foregaaende gjør jeg følgende Slutning: Hodbrodd (*Hǫðbroddr*) er en poetisk Repræsentant for »de krigerske Barder«, *Heaðobeardan*[1]).

Da den nordiske Tradition om Skjoldungerne ellers ikke har bevaret nogen Erindring om Navnet Hadhobarder eller om, at disses Konger, som kjæmpede mod Halvdan-Ætten, tilhørte en fra Danerne forskjellig Folkestamme, saa tror jeg, at det er efter den engelske Traditions *Heaðobeardan*, at en nordisk, særlig dansk Digter i England har dannet *Hǫðbroddr* som den danske Konges Fiende. At der saaledes dannes en Sagnfigur, der skal være Repræsentant for en hel Folkestamme og hvis Navn er dannet af Folkestammens Navn, er i den gamle nordiske episke Digtning sædvanligt.

Det sidste Led i oldnord. *Hǫðbroddr* og i angelsaks. *Heaðobeardan* er ikke det samme, men disse to Led ligge dog i Lyd saa nær hinanden, at det ene ved Digtningens Omdannelse, navnlig i England, let kunde træde istedenfor det andet[2]).

Den i nordisk Heltedigte besungne Krig mellem Helge og Hodbrodd har altsaa sin Oprindelse fra de i det mere historiske angelsaksiske Epos besungne Krige mellem de danske Scyldinger og Hadhobardernes Konger[3]).

---

[1]) Den samme Mening har jeg allerede ubestemt antydet i Studier over de nord. Gude- og Heltesagn I S. 166.

[2]) Til nordiske Navne paa *-broddr* svarer engelske paa *-brord*, men istedenfor *Wihtbrord* skrives ogsaa *Wihtbord*.

Man kan f. Ex. sammenligne, at den tyske Sagnhelt *Sîfrit* hos de Danske blev kaldt *Sivard*, altsaa med et Navn, som i Lyd laa nær, men som etymologisk var forskjelligt.

[3]) Med Müllenhoff og de fleste andre Forskere finder jeg i Beowulf-Digtets Meddelelser om Kampen med Hadhobarderne et historisk Sagn. Jeg kan ikke være enig i Detters Opfatning

Fra dette Synspunkt vil, tror jeg, et vanskeligt Sted i det andet Helgekvad finde sin rette Forklaring. Det er allerede sagt, at Ordtvisten mellem Sinfjotle og Gudmund har bevaret i Brudstykker en ældre Opfatning af Krigen mellem Hodbrodd og Helge end den, der ellers træder frem i Eddakvadene.

Sinfjotle siger til Hodbrodds Broder Gudmund: »Her kan Hodbrodd lære Helge, den aldrig flygtende, at kjende midt i Flaaden. Han har undertvunget din Slægts Odelsjord, ringere Mænds (*fjǫrsunga* af angelsaks. **wiersinga*) Arveland«. Dertil svarer Gudmund: »Desto før skal de, som har indgaaet Forlig med hinanden, afgjøre ved Ulvesten sine Tvistigheder. Det er Tid, Hodbrodd! at øve Hævn, om vi længe har ligget under« (H. Hund. II 21):

Því fyrr skulu
at Frekasteini
sáttir saman
um sakar dœma;
mál [kveð] ek, Hǫðbroddr!
hefnd at vinna,
ef vér lægra hlut
lengi bárum.

Udtrykket *sáttir saman* »de som har indgaaet Forlig med hinanden«[1]) har hidtil ikke været forstaaet, fordi det

(i Sievers Beitr. XVIII, 90—105), der finder Udtryk bl. a. i følgende Ord: »Müllenhoff geht . . . von der fassung der sage in Beowulf aus, wo ihre ursprüngliche gestalt bereits verwischt ist. Diese ist bei Saxo erhalten und hier weist alles auf einen mythus«. Denne Opfatning strider altfor meget mod Kildernes indbyrdes Tidsforhold til at kunne være rimelig. Ogsaa Sammenligningen af Digtningen i Beowulf om Hygelacs Tog til Franker og Friser med fuldt historiske frankiske Kilder viser, at Detters Opfatning af Beowulf-Digtet er forfeilet.

[1]) *sáttir saman* jfr. gldansk og glsvensk *samsæt* »Forlig, Enighed«, ogsaa oldn. *samsætt*; gldansk *samsættes*, oldn. *samsættaz* »indgaa Forlig med hinanden«. *sáttir* i Helg. II 21 er Subject og hører ikke til Prædicatet.

hentyder til en Opfatning af Krigen mellem Helge og Hodbrodd, som er forskjellig fra og mere oprindelig end den, som træder os imøde i første Helgekvad og i flere Vers af vort »andet Helgekvad«. Udtrykket faar derimod sin Forklaring ved Beowulf 2024 ff. Scyldingerne havde overvundet Hadhobarderne og fældet deres Konge Froda. Derpaa var der blevet sluttet Fred og Forlig mellem de to Folk. Forliget blev bekræftet ved Eder, og for at bestyrke det blev den danske Konge Hrodhgars Datter gift med Ingeld, en Søn af Hadhobardernes faldne Konge Froda.

Ved Eddadigtets Udtryk *sáttir saman* »de som har sluttet Forlig med hinanden« sammenfattes Hodbrodds og Helges Folk, d. e. Hadhobarder og Scyldinger. De har nærmest forud for den Tid, paa hvilken Gudmund her taler, været forligte. Det Forlig, de havde sluttet med hinanden, er det samme som det, der omtales i Beowulfdigtet, hvor det siges, at det bekræftedes ved Freawarus Giftermaal med Ingeld. Men forud for Forliget mellem Helges og Hodbrodds Slægt gik Helges Erobring af Land, som Hodbrodd eiede efter sine Fædre, og dennes Slægt var, efterat Forliget var sluttet, den underlegne. Thi da Sinfjotle har sagt, at Helge har undertvunget Gudmunds Slægts Arveland, indrømmer denne, at hans Slægt længe har været den underlegne. »Men netop derfor«, siger han, »maa det snart komme til Kamp: Hodbrodd (d. e. Hadhobarderne) maa nu hævne sig«.

Gudmunds Optræden her, efter den oprindeligere Forstaaelse, kan sammenlignes med, at den gamle Spydkjæmper i Beowulf-Digtet saa længe ægger Hadhobardernes Konge til Hævn mod Scyldingerne, at det indgaaede Forlig endelig brydes.

Naar nu altsaa Ordtvisten mellem Sinfjotle og Gudmund i det andet Helgekvad (H. Hund. II 20—21) slutter sig nærmere end Helgekvadene for øvrigt til den angelsaksiske Sagnform, da faar det ny Betydning, at disse Stropher, saaledes som jeg i det foregaaende har paavist, indeholder engelske Ord: *eðli* H. Hund. II 20 d. e. ags. *êðle* af *êðel* »Odel« og *fjǫrsunga* af ags. **wiersinga* »ringere Mænds«.

Heraf maa sluttes, at de her behandlede Stropher i det andet Helgekvad (II 20—21) er en Omarbeidelse af angelsaksiske Vers, som har hørt til et episk Digt, der har behandlet Krigen mellem Scyldingerne og Hadhobarderne. Og Ordtvisten mellem Gudmund og Sinfjotle er en Omarbeidelse af en Ordtvist mellem en hadhobardisk og en dansk Kriger.

Det kan da nævnes, at Beowulf-Kvædet ligeledes har en Ordtvist, nemlig den mellem Unferdh og Beowulf (498 ff.), og at Situationen i Helgekvadet, hvor Gudmund spørger om, hvad det er for en Konge, som er kommen med Flaade til Landet, ligger nær ved Situationen i Beowulfdigtet (237 ff.), hvor Strandvogteren spørger Geaterne, som er komne med sit Skib til Danmark, om hvem de er.

Hodbrodds Indtræden i Digtningen istedenfor Hadhobarderne er et enkelt Led i den Omdannelse, som den hele Digtning samtidig har undergaaet. Den har opgivet sit væsentlig historiske Standpunkt og er bleven en Digtning om en enkelt ideal Personlighed. Denne Personlighed er i den her behandlede Digtning Helge, den ideale danske Konge, der har fortrængt fra Digtningen de andre Konger af Halvdan-Slægten, som den ældre engelske Digtning nævnte.

At Hodbrodd i første Helgekvad kaldes Isungs Bane, har jeg i det foregaaende forklaret som et poetisk Udtryk for, at han gjorde et ødelæggende Tog ind gjennem Isefjorden. Vi se nu, at dette slutter sig til det engelske Heltedigts Fortælling, at Hadhobarderne angreb det danske Kongesæde.

Vi se nu ogsaa, at Granmar som Navn paa Hodbrodds Fader ikke er historisk. Mulig er *Granmarr* opfundet af en Digter for at betegne den gamle Konge og dannet af *gránn* »graa«, hvis lange *a* i *Granmarr* kan være forkortet[1]). *Granmarr* »den graa« kunde endog være en dansk Digters Oversættelse af *Frôda*, som i den angelsaksiske Helte-

---

[1]) Jfr. isl. *Runólfr* af *rún*.

digtning er Navnet paa Hadhobardernes gamle Konge, Ingelds Fader, thi angelsaks. *frôd* kan betyde »gammel«.

Naar netop Helge, og ikke Rolv (Hrodhulf) eller Roar (Hrodhgar), er den af de danske Skjoldunger, som i den i England udviklede nordiske Heltedigtning blev gjort til de danske Kongers ideale Repræsentant, saa har dette mulig tildels sin Grund i hans Navn, der betegner den Mand, der som viet til Guderne er ukrænkelig.

Blandt dem, som falde paa Granmarssønnernes Side, nævnes i Helg. Hund. II 27 Kong Starkad. I Prosastykket mellem 13 og 14 siges, at han var Hodbrodds Broder. Han kaldes i Verset »den grummeste Konge, hvis Krop kjæmpede, efter at Hovedet var borte«:

þann sá ek gylfa
grimmúðgastan,
er barðisk bolr,
var á braut hǫfuð.

Svend Grundtvig (Heroiske digtning S. 71) har allerede sammenstillet dette Træk med hvad Saxo fortæller (l. VIII p. 406 M.) om sin Kjæmpe Starkad, at hans Hoved bed i Græsset, efter at det var afhugget[1]). Men Forbindelsen mellem de to Mænd af samme Navn er inderligere.

Kjæmpen Starkad er i Norden knyttet til Kong Ingjald som dennes Fosterfader, der ægger sin Fostersøn til at forskyde sin Hustru, som er af en fiendtlig Æt, og til at hævne sin Faders Død. Men nu er det forlængst paavist, at Starkad, som han saaledes optræder i det nordiske Ingjald-Sagn, svarer til Beowulf-Digtets »gamle Spydkjæmper«, som ægger Hadhobardernes Konge Ingeld til at hævne sin Faders Død paa Danerne, hvis Konge er hans Hustrus Fader[2]). Den Kong

---

[1]) Om Starkads Død jfr. A. Olrik, Sakses Oldhist. II, 226 ff.
[2]) Jfr. bl. a. Müllenhoff D. Alt. V 316; A. Olrik Sakses oldhist. II 222.

Ingjald eller Ingeld, hvis Kjæmpe Starkad var, har altsaa oprindelig været Hadhobardernes Konge. Men nu er den i Helgekvadet nævnte Starkad en Broder af Hodbrodd, d. e. Hadhobardernes Repræsentant. Da begge de to Starkader saaledes er Hadhobarder, kan jeg ikke tvivle om, at de i Grunden er en og samme Sagnhelt. At Helgedigtets Starkad er bleven Konge, hvilket ikke stemmer overens med det oprindelige Sagn, har vistnok sin Grund deri, at Eponymen Kong Hodbrodd er traadt istedenfor Hadhobardernes Folk og historiske Konger.

Det bør ogsaa fremhæves, at ligesom Starkad i Helgekvadet betegnes som *grimmúðgastr* »den grummeste« »den som var mest forbitret i sit Hjærte«, saa tillægges der i Beowulf-Digtet den gamle Kjæmpe den samme Egenskab med det samme Adjectiv: *him bið grim sefa* 2043 »hans Sind er grumt.« Og et tilsvarende Udtryk spores i den *ferocitas animi*, som Saxo tillægger Kjæmpen Starkad. Derfor slutter Helgekvadet sig her til en ældre Digtning.

Naar den gamle Kjæmpe, som i Beowulf-Digtet svarer til det nordiske Ingjald-Sagns Starkad, har ægget Hadhobarderne til at bryde Forliget med Danerne, saa stemmer det overens med den poetiske Retfærdigheds Krav, at Starkad i det andet Helgekvad falder i den Kamp, i hvilken Helge, de danske Kongers Repræsentant, beseirer Hodbrodd, Hadhobardernes Repræsentant.

Navnet *Starkaðr*, *Stǫrkoðr* er opstaaet af **Stark-hǫðr*. Navnets sidste Led er det samme som første Led i *Hǫðbroddr*, ags. *Heaðobeardan*. Nu maa vi erindre, at der i Beowulfdigtet ved Siden af Folkenavnet *Wedergeátas* forekommer i samme Betydning Kortformen Gen. *Wedera*. I samme Betydning som **Hrǣdgotan Hrêðgotan* brugte Angelsakserne Gen. *Hrǣda Hrêða*, og hos romerske Forfattere forekommer *Visi*, sing. *Vesus*, i samme Betydning som *Wisigothae*. Derfor tør vi tro, at Starkads Navn **Stark-hǫðr* engang er blevet opfattet som »den stærke Hadhobarde«.

Starkad er altsaa ikke, som Svend Grundtvig og Müllenhoff har ment, en Abstraction fra Hedendommens

Slutning. Sagnet om ham er ikke oprindelig svensk, men dansk. Den danske episke Digtning har fra først af dannet Kjæmpen Starkad for i hans Person at udtrykke de Egenskaber, Danerne tillagde sine Arvefiender »de krigerske Barders« Veteraner: kjæmpemæssig Styrke, Stridbarhed, Grumhed og tillige Troløshed. Ogsaa fra første Færd af har Starkad været fremstillet som en gammel Kriger, der drog fra Land til Land alene, drev Krigen som Haandværk og overalt var godt kjendt.

Kjæmpen Starkads Fødsel rækker op i den gamle Tid, da Danerne endnu ikke havde glemt de krigerske Barder som et fra Danerne forskjelligt Folk, men da Barderne tværtimod endnu stod for de danske episke Digtere som de, der i lange Tider havde været Danernes farligste Fiender.

Senere blev Starkad ligesom Ingeld gjort til en dansk Mand, og da lagdes der nye Opfatninger ind i denne Sagnfigur. Starkad er bleven Digter paa samme Maade som Ragnar Lodbrok, som hos Skotterne Ossín eller Ossian og som flere Digtere hos andre Folk: nemlig derved, at gamle Sagndigtere havde lagt Vers i hans Mund. Allerede i Beowulf-Digtets Vers indføres den gamle Kjæmpe talende.

Først i det norrøne Sagn er ved Siden af Kjæmpen Starkad blevet stillet hans Farfader, Jætten *Stǫrkoðr Álodrengr*, der er opstaaet under Indflydelsen fra Aloiden Othus (Otos) Ephialtes's Broder.

Navnet *Heaðobeardan* »de krigerske Barder« stemmer overens med *Bardi*, der hos Helmold (i anden Halvdel af 12te Aarh.) er Navnet paa et krigersk Folk, som havde Byen *Bardanwîc* (Bardewic ved Lüneburg). Deres Land kaldtes *Bardangâ*.

Man er enig om, at disse Barder[1]) ved Lüneburg er Langbarder (Longobarder), som er blevne igjen i sine gamle

---

[1]) Kluge i Pauls Grundriss I 782 sammenstiller med disses Navn de eng. Stedsnavne *Beardanêg*, *Beardanleáh*.

Boliger. Langbarderne, som var nær i Slægt med Angler og Friser, boede ved Begyndelsen af vor Tidsregning paa vestre Side af Elben syd for Chaukerne og øst for Angrivarierne, saa at de efter Zeuss mod Nord naaede til lidt søndenfor det nuværende Hamburg og mod SØ. omtrent til Grænserne af Altmark[1]). Allerede i den ældste Tid omtales de som i høi Grad krigerske[2]). Langbarderne kaldes undertiden i latinske Digte *Bardi.*

Müllenhoff har (Beowulf 31 ff.), tværtimod den tidligere almindelige Opfatning, forfægtet den Mening, at det angelsaksiske Heltedigts *Heaðobeardan* ikke kan være samme Folk som Barderne i Bardengau, da disse ikke som Vikinger kunde hjemsøge Danerne ved deres Kongesæde, og heller ikke samme Folk som Langbarderne, da disse allerede ved Slutningen af 5te Aarh. havde naaet Donau ved dens midtre Løb og snart efter drog over til Pannonia. Müllenhoff begrunder sindrig den tiltalende Mening, at Hadhobarderne skulde være samme Folk som Erulerne. Jordanes Kap. 3 fortæller, at Danerne, som kom fra Skaane, fordrev Erulerne fra disses tidligere Boliger. Dette maa være skeet adskillige Aar før 513. Müllenhoff holder dette for samme Begivenhed som Danernes afgjørende Seier over Hadhobarderne, der synes at have fundet Sted omtrent paa samme Tid, og han betegner denne Begivenhed som den, hvorved det danske Rige blev grundlagt.

Flere vægtige Grunde synes dog at vise, at Müllenhoffs Opfatning ikke i alle Dele kan være rigtig.

En Hovedgrund derimod er den, at Navnet *Heaðobeardan* »de krigerske Barder« fuldstændig stemmer overens med Bardernes og Langbardernes Navn, medens der ingensomhelst Støtte er for, at Erulerne kaldtes med dette Navn. Saalænge

---

[1]) Zeuss, Die Deutschen S. 109—112; Grimm Gesch. d. d. Spr.[1] 682 ff.

[2]) Langobardi, gens etiam Germana feritate ferocior, Vellejus 2, 106. Langobardi . . . proeliis ac periclitando tuti sunt, Tacit. Germ. c. 40.

denne Grund ikke er gjendreven, kan ikke *Heaðobeardan* forklares ligefrem om Erulerne.

For det andet fremstilles det ikke i Beowulf-Digtet, som om Hadhobarderne tidligere havde boet i det Land, hvor Danerne siden boede, heller ikke som om det danske Rige først blev grundlagt ved Hadhobardernes Fordrivelse.

For det tredje synes Digtningen om Hodbrodd at tale mod Müllenhoffs Opfatning. Jeg har søgt at vise, at Hodbrodd er en Repræsentant for Hadhobardernes Konger. Men Forfatteren af det første Helgekvad tænker sig Hodbrodds Kongesæde ved Østersøens sydvestlige Bund. Og denne Opfatning synes, efter den i det foregaaende givne Begrundelse, ikke først at tilhøre det Digt, som blev forfattet c. 1020—1035 af en norsk Digter, som havde opholdt sig ved Kongehirden i Dublin, men allerede et noget ældre Digt, som var forfattet i England af en dansk Digter.

Jeg vover derfor en anden Forklaring. Men jeg vil udtrykkelig betegne denne som en usikker Formodning, thi jeg er mig vel bevidst, at medens det angelsaksiske Heltedigt ikke er en historisk Kilde i strængere Forstand ligeoverfor Begivenheder i og ved Danmark omkring 500, er Helgekvadene og Saxo noget ganske andet end historiske Beretninger om hine Tider.

Langbardernes Udvandring synes at have begyndt i 3dje eller 4de Aarhundred. Efter et hos dem bevaret Sagn drog de som Viniler ud fra Scadanau (Skaane) og Oceanets Strand, kom derpaa til Scoringa, Kystlandet syd for Østersøen, hvor de kjæmpede med Vandalerne, og drog saa til Mauringa i det østlige Germanien[1]). Af sydlandske Forfattere ser man, at de naaede Donau ved dens midtre Løb c. 487 og at de i første Halvdel af 6te Aarh. satte over Donau og drog til Pannonia. Om Slaver er der under Langbardernes Vandring ikke Tale.

Af det foregaaende, som jeg har gjengivet nærmest efter

---

[1]) Müllenhoff D. Alt. II 97 f. Anderledes Much i Sievers Beitr. XVII, 124.

Müllenhoff, se vi, at Langbarderne ialfald saa sent som i Slutningen af 4de Aarhundred boede ved Østersøens Kyst vest for Oder. Da deres Stammesagn omtaler deres Forbindelse med Skaane og Oceanet, tør vi ialfald med Sikkerhed antage, at de dengang var et søfarende Folk. Og da de skildres som et fremfor sine Naboer stridbart og krigersk Folk, maa vi formode, at Langbarderne i Slutningen af 4de Aarh. optraadte ganske saaledes som Hadhobarderne ved Aar 500, og at de gjorde Vikingetog bl. a. mod Danerne. Allerede dengang var vel »de krigerske Barder« farlige Fiender for de Danske.

I 5te Aarhundred drog Erulerne, som kom fra hinsides Havet, sydover. En Del af dem drog i 513, efterat Erulerne var overvundne af Langbarderne, fra »Sclavenerne« ved Karpatherne nordover, kom igjennem mange øde Strækninger, derpaa til Varnerne, som boede ved det nordlige Ocean, og saa videre forbi Danerne til Gauterne.

Af det, som er fortalt, kan man dog, saavidt jeg skjønner, ikke slutte, at alle Langbarderne var dragne bort fra Østersøens Kyst. Af de sydlandske Historikeres Beretninger kunde man ligesaa godt slutte, at de var dragne fuldstændig bort fra sine gamle Boliger paa Vestsiden af Elben. Men her finde vi jo Barder som et krigersk Folk endnu i Middelalderen. Hvorfor kan da ikke en Del af Langbarderne være blevne tilbage ved Østersøens Kyst indtil Begyndelsen af 6te Aarhundred? Disse Lande blev jo dog ikke før mod Slutningen af 6te Aarh. fuldstændig slaviske, og Müllenhoff selv mener, at Slaverne ved sin Fremrykken mod Vest i disse Egne overalt forefandt spredte germanske Stammer.

Rigtignok maa vi formode, at der ved Aar 500 ogsaa var Levninger af andre germanske Stammer igjen ved Østersøens Kyst mellem Elben og Oder. Men da Barderne var de mest krigsvante og stridbare, er det rimeligt, at disse kunde optræde som Førere i de Hærtog, hvori de andre Stammer paa Østersøkysten deltog, saa at Nordboerne, som blev udsat for deres Vikingetog, kunde kalde dem alle Barder. Det turde ogsaa være sandsynligt, at Erulerne, der ikke synes

at have hørt til Nordgermanernes Stamme, oftere, før de drog sydpaa, førte Krig mod Danerne i Forening med de paa Østersøkysten boende Barder og under disses Ledelse. Saaledes kunde Helgedigtet mulig komme til under Navnet »krigerske Barder« at sammenfatte Danernes Fiender baade syd for Østersøen og længere nordpaa, paa den ene Side Langbarder, paa den anden Eruler. Og saaledes kan Müllenhoffs Opfatning, hvorefter Hadhobarderne i det angelsaksiske Heltedigt betegner Erulerne, maaské tildels — men ogsaa kun tildels — være rigtig.

Paa den Tid, om hvilken det angelsaksiske Heltedigt beretter, synes Erulerne dog ikke at kunne have boet paa Sjælland [1]).

Baade i det første og i det andet Helgekvad kaldes Sigrun, Hognes Datter, en sydlandsk Mø (*suðrœn*). Sagnet har vistnok fra gammel Tid af lagt hendes Fader Hognes Hjem syd for Danmark. I det ældste Vidnesbyrd om denne Sagnhelt, i det angelsaksiske Digt Wîdsîð V. 21 heder det: »Hagena herskede over Holmrygerne (*Hagena* [*weóld*] *Holmrygum*)«. Og disse Holmryger er de af Jordanes omtalte *Ulmerugi*, d. e. Ryger paa Weichsel-Holmerne.

Saxo gjør Hogne til en dansk Konge. Samme Sagnhelt er den af Snorre i Ynglingasaga nævnte Hogne, Hilds Fader, Konge i Østergøtland, hvis Datter er gift med Granmar, Konge i Sødermanland. Men Henførelsen til Sverige grunder sig paa en norrøn og senere Combination.

---

[1]) Binz i Sievers Beitr. XX, 174 siger: »die Heaðobarden . . . . werden, wie doch ihr name vermuten lässt, ein mit den Langobarden verwanter, ingväischer, auf den später dänischen inseln der Ostsee sesshafter stamm, also nachbarn der Angelsachsen gewesen sein«.

L. Schmidt (Zur Geschichte der Langobarden, Leipzig 1885, S. 34 og S. 44 Anm.) mener, at Hadbobarderne er identiske med Langobarderne og at dette bevises ved deres Navn.

XIV.

Helge Hundingsbane i Forbindelse med Ylvinger, Hunding, Volsunger og Sigrun.

Uagtet Helge Hundingsbane efter sin Oprindelse sikkert er en nordisk, ikke tysk Sagnhelt, saa er han dog sat i Forbindelse med ikke nordiske Sagnhelte, som fra først af har hørt hjemme hos andre germanske Folk. Og uagtet Digtningens Helge ifølge sin Oprindelse synes at være samme Person som den danske historiske Konge Helge eller ialfald at have laant sit Navn fra ham, saa er han dog i Eddadigtningen stillet i uhistoriske Forhold og knyttet til Personer, med hvem den historiske Helge intet synes at have havt at gjøre.

Saaledes har Forfatteren af første Helgekvad overført paa Helge flere Motiver fra Sagnhelten Ulve-Theodrik (Wolfdietrich) eller identificeret ham med denne, uagtet Ulve-Theodrik har sit historiske Forbillede i den østgotiske Theoderik og i den tyske Digtning har faaet Huge Dietrich, d. e. den frankiske Theuderik, til Fader.

Paa Grund af den nævnte Identification har Helge faaet Moderen Borghild efter Ulve-Theodriks Moder Hildburg, medens Brødrene Helges og Roars Moder efter Skjoldungasaga (hos Arngrim) hed Sigrid.

Hovedgrunden til, at Sagntræk er blevne overførte fra Ulve-Theodrik paa Helge, er efter min Formodning at søge i enkelte Ligheder mellem de to Sagn, som fandtes, før det fremmede Sagn fik Indflydelse paa det nordiske. Den danske Kongesøn Helge maatte efter sin Faders Død fredløs vandre om, uden at faa nogen Del i Kongedømmet, og maatte siden med Magt fortrænge en Usurpator, som havde forstødt ham. Det samme gjælder Ulve-Theodrik[1]).

---

[1]) Det er vel et tilfældigt Berøringspunkt mellem Wolfdietrich-Sagnet og Skjoldungesagnet, at Huge Dietrich i Wolfd. *A* 6

Sagnet om Ulve-Theodrik er heller ikke blevet uden Indflydelse paa Helge-Sagnet i de Vers, som nu henføres til det andet Helge-Digt.

I Helg. Hund. II 1 betegner Helge sig selv som »den graa Ulv«, ligesom Ulve-Theodrik i den danske Vise, som er en Omdigtning af et nedertysk Digt, kaldes Gralver, d. e. *gráulfr*, og *Granuoll* d. e. *grán ulf*, og ligesom Wolfdietrich *B* 369 betegner sig selv som der Wolf.

Ikke blot i det første, men ogsaa i det andet Digt om Helge kaldes han Ylvingernes Ætling. Men netop dette Ættenavn synes at have været et af de Punkter, der gav Anledning til, at Sagn om Ulve-Theodrik blev overførte paa Skjoldungen Helge. Thi paa den ene Side blev Theodrik i det vestgermanske Sagn om hans Ungdom benævnt Wolfdietrich, som skulde have været opfostret hos Ulve, og om Volsungerne Sigmund og Sinfjotle fortaltes det, at de havde været i Ulveham. Men paa den anden Side véd vi af Beowulf-Digtet, at Ætten Ylvinger blev nævnt i det gamle Skjoldungesagn. Geaternes (Jydernes) Høvding Ecgtheow havde dræbt en af Wylfingernes Kjæmper og maatte derfor flygte til Scyldingekongen Hrodhgar, der optog ham hos sig som sin haandgangne Mand og sendte Wylfingerne Guld som Bod for Drabet. Her er dog Ylvingerne (*Wylfingas*) en anden Stamme end Skjoldungerne (*Scyldingas*).

I Wîdsîð 29 kaldes Wylfingernes Hersker *Helm* og i Beowulf 620 siges Danekongen Hrodhgars Dronning at være af Helmingernes Æt. Derved synes der altsaa at antydes et Svogerskabsforhold mellem Scyldingerne og Wylfingerne.

I Ynglinga saga (Kap. 37 F. J.) fortælles et Sagn om, at Kong Granmars Datter i et Gilde drikker Kong Hjorvard Ylving til, idet hun udtaler et godt Ønske for alle Ylvinger ved det Bæger, som tømmes til Rolv Krakes Minde (*hon . . . gékk fyrir Hjǫrvarð konung ok mælti: »Allir heilir Yl-*

---

bekriger sin Søstersøn Frode (*Fruote*) af Danmark og at Skjoldungen Helge Halvdanssøn efter én Sagnform dræber Frode.

fingar at Hrólfs minni kraka«). Her nævnes altsaa Rolv Krake som Ylvingernes ypperste Repræsentant. Dette forudsætter den Opfatning, at Ylvingerne enten er samme Æt som eller er besvogrede med Skjoldungerne[1]).

Herved finde vi det da tillige antydet, at Ylvingen Helge (Hundingsbane) er samme Person som Skjoldungen Helge (Rolvs Fader). Men den fuldstændige Identification af Ylvinger og Skjoldunger skyldes vel Indflydelse fra det fremmede Sagn om Ulve-Theodrik. Denne Indflydelse kan ogsaa have virket paa den mere historiske Form af det nordiske Skjoldungesagn, hvori ikke blot Helge, men ogsaa Roar og Rolv nævntes.

Herpaa skal jeg anføre et Exempel.

I Rolv Krakes Saga fortælles, at Halvdan havde tre Børn, Datteren Signy, som var gift med Jarlen Sevil, og Sønnerne Helge og Roar. Medens disse Sønner endnu var Børn, overfaldt og dræbte Frode sin Broder Halvdan. Siden hævnede Helge og Roar sin Fader ved at dræbe Frode.

I denne Fortælling siges det vistnok, at Svogeren Sevil hjalp Brødrene ved Hævnen[2]), men det antydes dog, at han tidligere har været lidet velvillig stemt imod dem[3]). Overhoved er Sevil Jarls Karakter her skildret saa ubestemt og holdningsløst, at den ægte Sagafortælling visselig med Hensyn til ham maa være forvisket.

Arngrim Jonssøns Uddrag af Skjoldungasaga stiller Jarlen Sevil i et andet Lys. Her fortælles: Ingjald dræbte sin Broder, den danske Konge Halvdan. Dennes Datter Signy blev derefter opfostret hos Ingjalds Søn Frode, og Ingjald

---

1) Jfr. bl. a. Symons i Paul-Braune Beitr. IV, 177 f.

2) Þessu nærst er Sævill jarl útkominn ok allir hans menn; hann mælti þá: aukum nú eldana, ok veitum lið sveinum þessum; er mèr engi vandi við Fróða konúng (Fas. I, 14). Þeir bræðr þökkuðu góða liðveizlu Sævil jarli, mági sínum (Fas. I, 16).

3) Sveinar þessir komu til Sævils jarls, ok voru þar viku, áðr enn þeir ræddu um þarvist sína við jarl; hann sagði: lítit mannkaup ætla ek í ykkr vera, en ekki spara ek mat við ykkr um stundarsakir (Fas. I, 8).

gav hende siden til en Jarl i Sjælland Sevil, som var af ringe Herkomst [1]). Halvdans Sønner Roe og Helge blev fostrede i Løn, og da de var voksne, hævnede de sin Fader [2]). Det er klart, at Sevil i den Sagafortælling, som her ligger til Grund, har været fremstillet som foragtelig og som fiendligsindet og troløs mod Halvdan-Ætten. Dette ligger baade deri, at Frode giver Halvdans Datter Signy til ham, efter at han har dræbt Halvdan, og deri at Sevil betegnes foragtelig som *vili baroni.*

At Sevil i den Fortælling, af hvilken Rolv Krakes Saga har øst, har været skildret som en ond og mod Halvdan-Ætten troløs Mand, det slutter jeg fremdeles deraf, at hans Søn Rok (*Hrókr*) i Sagaen skildres saaledes.

Navnet er *Sevill* med kort Vokal i første Stavelse [3]). Denne Jarl *Sevill*, der maa have vist sig troløs mod Helge Halvdanssøn efter hans Faders Død, er efter min Mening samme Sagnfigur som Hertug *Sabene*, den troløse Mand, som efter Wolfd. *A* har været i Hugdietrichs Tjeneste og som viser sig ond og troløs mod hans Gemalinde og mod hans Søn Wolfdietrich. Samme Sagnfigur nævnes under Navnet *Seafola* sammen med Theodric hos Eormanric i det angelsaksiske Digt Wîdsîð. Hans historiske Forbillede finder jeg [4]) i den østromerske Hærfører *Sabinianus*, der i den østgotiske Theoderiks Ungdom lagde sig i Baghold for en talrig gotisk Flok, hvori Theoderiks Moder og Broder var, saa at disse kun med Nød og Neppe undkom ved Flugt.

Sevill har *l* ligesom ags. *Seafola*, men er oprindeligere

---

[1]) Frodonem; apud hunc educta est filia Signya, quam Ingialldus vili baroni Selandiæ Sevillo postea elocavit.

[2]) Aarbøger f. nord. Oldk. 1894 S. 112 f.

[3]) Dette fremgaar af Verset *en Sevils rekka* Fas. I, 10. Arngrim S. 113 skriver ogsaa *Sevillo.* I Fas. og hos Olrik skrives med urette *Sævill.*

[4]) Müllenhoff opfatter derimod Seafola, Sabene som i sin Oprindelse mythisk.

end dette ved sit *i*, saa at *Seafola* maa være opstaaet af **Seafela*[1]).

Ogsaa et andet Sagn forbinder Helge Hundingsbane med Helge Halvdanssøn. Helge Hundingsbane kommer engang ukjendt til Fienderne for at speide. Ifølge et Vers, som han kvæder til en Gjætergut, da han gaar bort, har han kaldt sig *Hamall*. Detter (Zeitschr. f. d. Alt. 36 S. 14 ff.) har paavist, at dette Navn her betegner »en gildet Væder« (tysk *Hammel*). Han sammenligner hermed Fortællingen i Rolv Krakes Saga om, at Helge Roars Broder engang ukjendt kommer til sin Fiendes Gaard under Navnet *Hamr*. Baade Eddadigtets Helge og Rolvs-Sagaens Helge er nær ved at røbes, da der kvædes et Vers om ham, hvori det heder, at han har hvasse Øine[2]).

I det foregaaende har jeg forklaret Udtrykket *buðlungr* om Helge deraf, at Wolfdietrich var i Slægt med Botelunc. Naar nu Helge ogsaa i Helg. Hund. II 44 kaldes *buðlungr*, saa vidner dette Udtryk om, at Digtet om Helges Død heller ikke er upaavirket af Sagnet om Ulve-Theodrik.

Baade første Helgekvad og »det andet Digt om Helge Hundingsbane« kjender Helges Feide med Hunding, af hvis Drab han faar Tilnavnet Hundingsbane, og det første Kvad fortæller tillige, at han fælder Hundings Sønner. Men Forfatteren af det første Kvad behandler disse Afsnit af Helgesagnet kun i al Korthed (H. Hund. I 10—14) som Indledning til Fremstillingen af Kampen med Hodbrodd, der er hans Hovedgjenstand.

At Sagnkongen Hunding som Helges Modstander er

---

[1]) Jfr. ags. *heafola* og *heafela*.

[2]) Volven i Hrólfs s. (Fas. I, 12) siger: *ǫtul eru augu* | *Hams ok Hrana* (Allitteration mangler. *ǫtul* er vel ikke Feil for *hvǫss*, men der er vel faldet to Linjer ud). Blind bolvise siger H. Hund. II 2: *hvǫss eru augu í Hagals þýju*; jfr. 4: *ǫtul augu*.

optaget fra det fremmede Sagn om Ulve-Theodrik, tror jeg i det foregaaende at have gjort sandsynligt derved, at det irske Sagn om Cormacs Fødsel, som kun gjennem Sagnet om Ulve-Theodrik synes at staa i Forbindelse med Helge-Sagnet, har et med Hunding ensbetydende Navn, nemlig *Mac Con*. Dette maa netop have været Hovedgrunden til, at den irske Fortælling optog Motiver fra Digtningen om Ulve-Theodrik.

Ogsaa den Omstændighed, at det angelsaksiske Heltesagn kjender *Hundingas*, taler for, at det frankiske Sagn om Ulve-Theodrik, som Nordboerne hos Angelsakserne lærte at kjende, nævnte Hunding som Ulve-Theodriks Fiende.

Navnet Hunding er af de gamle utvivlsomt blevet sat i Forbindelse med »en Hund«, og Hunding er bleven opfattet som en troløs og foragtelig Fiende. Dette godtgjøres, som det synes, for det første ved hans Forhold til den irske *Mac Con*. Men dette maa ogsaa sluttes af en Meddelelse i Digtningen om Helge Hundingsbanes Død. Efter at Helges Drab er fortalt, heder det her: »Da Helge kom til Valhal, tilbød Odin ham at raade for alt med sig. Helge kvad: »Du skal, Hunding! give hver Mand Fodbad og tænde Ild op, binde Hundene, passe Hestene, give Svinene Drikke, før du gaar at sove« (H. Hund. II 39).

Dette forstaar jeg paa følgende Maade. Allerede før Helge kommer til Valhal, er Hunding af Odin sat til der at forrette Trælletjeneste. De Ordres, som tidligere har været udstedte til Hunding af Odin, udstedes nu, efterat Helge er kommen til Valhal, af denne[1]).

---

[1]) Lüning (i sin Udgave), Symons (Paul-Braune Beitr. IV, 171 f.), Schullerus (Paul-Braune Beitr. XII, 238 Anm. 1), Schück (Svensk Literaturhist. I, 22), Gering (Die Edda S. 180) og F. Jónsson (Litt. Hist. I, 257) mene derimod, at Strophen ikke hører hjemme her, men hører til en Ordtvist mellem Helge og Hunding i levende Live. Dette synes mig feilagtigt. En Digter kunde ikke lade Helge, der ei havde betvunget Hunding førend han dræbte ham, sige til Hunding i en Ordtvist »Du skal gjøre Trællearbeide«, uden at fremstille Helge som pralende og uædel, i grel Modsætning til den Fremstilling af Helge, vi

Svend Grundtvig[1]) har med den her udtalte Forestilling sammenlignet Udtrykkene i den russiske Storfyrste Igors Pagt med de byzantinske Keisere: »Hver den fra det russiske Land, som vil forstyrre sligt Venskab, han skal ... hvis han ikke er døbt, hverken have Bistand af Gud eller af Perun, og hans eget Skjold skal ikke beskytte ham, og han skal falde for sit eget Sværd, sine egne Pile og øvrige Vaaben, og han skal være Træl i al Evighed i den tilkommende Verden.« Og siden heder det: »Og hver den fra vort Land, som overtræder dette, være sig en Fyrste eller en anden døbt eller udøbt, han skal ikke have Bistand af Gud og være Træl i al Evighed i det tilkommende Liv og falde for sit eget Vaaben«[2]).

Sammenhængen mellem disse Udtryk og den i Helgedigtet udtalte Forestilling er saa meget sikrere, som Sigruns Forbandelse over sin Broder, fordi denne har brudt de Eder, han har svoret Helge, stemmer overens med Forbandelsen hos Nestor, at den, som overtræder Forbundet, skal falde for sit eget Vaaben.

Svend Grundtvig slutter af Stedet hos Nestor, at Hunding har brudt sine Eder ligeoverfor Helge. Ialfald fremstilles han derved, at han forretter Trælletjeneste i Valhal, som en troløs og foragtelig Fiende. I Lighed dermed bærer han Navnet Hunding, d. e. Hundens Søn eller Hundens Ætling, medens hans Fiende Helge er Ylving, Ulvens Ætling.

I Prosastykket foran »det andet Kvad« om Helge Hundingsbane siges: »Efter Hunding er Hundland opkaldt« (*Hundingr ...; við ham er Hundland kent*). Landet Hundland er ubekjendt[3]). Ogsaa dette Navn maa man have forbundet

---

ellers har. Desuden er der ingensteds Spor til en saadan Ordtvist.

[1]) Om de gotiske Folks Vaabened (Vid. Selsk. Overs. 1870 S. 95). Heinzel (Über die Hervararsaga S. 73 = 487) sammenligner Leo Diaconus's Beretning (l. 9 c. 8), at det var Tro hos Russerne, at den, som blev dræbt i Kamp, maatte tjene sin Beseirer i det andet Liv.

[2]) Nestors russiske Krønike oversat af C. V. Smith S. 45 og S. 49.

[3]) *hundland* i Cod. A. M. 2845, 4to af Hervar. s. (Bugges Udg. S.

med *hundr* »en Hund«, ikke med Talordet *hund* i »hundrede«. Hundland synes snarest at være et fabelagtigt Land, som man har tænkt sig langt borte[1]).

I det angelsaksiske Digt Wîdsîð 23 siges, at *Mearchealf* herskede over Hundingerne. Skulde denne *Mearchealf* være den samme som *Marculf*?[2]) Allerede Notker i St. Gallen (i Begyndelsen af 11te Aarh.) nævner *Marcholfus* som Salomons Modstander i en Ordstrid, og i den samme Rolle optræder Markolf senere i Tyskland. Denne Markolf har tidligere været opfattet som en orientalsk Dæmonfyrste og har sit Navn fra en jødisk Afgud *Marcolis*. I det angelsaksiske Digt »Salomon og Saturn« fra 9de Aarhundred er i hans Sted traadt Saturnus, som er Chaldæernes Fyrste. Blandt de Lande i Østen, som denne Saturnus har gjennemreist, nævnes mellem Medien og Sauls Rige *Marculfes eard* (II, 189), d. e. Marculfs Hjem[3]).

Hvis *Mearchealf* er den samme som *Marculf*, saa har Forfatteren af Wîdsîð tænkt sig Hundingerne som et Folk

---

327) er Skrive- eller Læsefeil for *Húnaland*, som Hauksbók har.

[1]) Min Udvikling om Hunding var nedskreven, førend jeg havde læst Fremstillingen i Werner Hahns »Helgi und Sigrun« S. 62—67, hvor en i flere Henseender beslægtet Opfatning udtales, f. Ex. om Helg. Hund. II 39. Fra den nævnte Bog af den mere begeistrede end kyndige Forfatter har jeg intet optaget.

[2]) Efterat jeg havde nedskrevet dette, saa jeg den samme Formodning udtalt af Binz i Sievers Beitr. XX, 221 f., som dog mener, at den maa forkastes, fordi Navneformen *Marculf* findes i Sal. og Saturn. Men det er lidet paafaldende, at et fremmed Navn er blevet gjengivet paa forskjellige Maader (jfr. tysk *Marolf*, *Morolf* ved Siden af *Marcolf*). I Middelengelsk er der en Samling af Ordsprog, som ende med »sagde Hendyng«, og i en Indledningsstrophe i et af Haandskrifterne kaldes denne *Hendyng Marcolf*'s Søn. Binz formoder, at *Hendyng* muligens er opstaaet af *Hunding*.

[3]) Se The Dialogue of Salomon and Saturnus . . . by J. M. Kemble, London 1848; K. Hofmann i Sitzungsberichte der Münchener Akademie 1871 S. 418—433; Schaumberg i Paul-Braune Beitr. II, 52 ff.; F. Vogt Salman und Morolf: Einleitung.

fjærnt i Østen. Ved Navnet *Hundingas* er de vel af Kristne betegnede som Vantro, thi »en hedensk Hund« har været et hos alle Germaner brugeligt Udtryk.

Heraf tør vi maaske slutte, at et frankisk Digt om Ulve-Theodrik har nævnt som dennes Modstander Hunding og derved forstaaet en hedensk Konge i Østen.

Wolfdietrich har sit historiske Forbillede i den østgotiske Theoderik. Denne beseirede 18 Aar gammel Sarmaternes Konge Babai (Jordanes Get. c. 55). Klinger denne Kamp igjen i den nordiske Digtnings Beretning om, at Helge 15 Aar gammel fældte Hunding?

Men ialfald har den nordiske Digtning ikke bevaret nogen Bevidsthed om denne Hundings formodede Herkomst. Vi finde ham her tværtimod henført til Lande i eller ved Norden. I det irske Sagn er *mac Con* en Usurpator i Irland.

Saxo Gramaticus (l. II p. 80 M.) véd ligeledes, at Helge fælder Hunding og deraf faar Tilnavnet Hundingsbane.

Dette Træk synes derfor at maatte stamme fra Saxos og Eddadigtenes fælles Kilde, der efter min Formodning er en i England tilbleven dansk Digtning om Helge. Forbindelsen med Hunding synes i Helge-Sagnet at være ældre end Forbindelsen med Sigmund, Sinfjotle og Sigrun, af hvilke der intet Spor er hos Saxo. Den specielle Form, hvorunder Kampen med Hunding fremtræder hos Saxo, synes at være meget sen[1]).

---

[1]) Olrik (Sakses Oldhist. II, 299 f.) udvikler, at naar Helge fælder Hunding ved Stade (*apud Stadium oppidum*), d. e. Stade nær syd for Elben, saa er dette et Sagn, som er opstaaet efter 1201, da det danske Riges Grænse var skudt frem til Elben og da Stade første Gang nævnes i Danmarks Historie. Helges Krig med Hunding hos Saxo hører efter Olrik til en sen Type af Sagn om Krige, i hvilke den danske Konge gaar over Elben og vinder Seier over Sakserne i deres eget Land. Til denne Type skal ogsaa Dans og Frode Fridlevssøns Krigstog høre.

Herved er dog at mærke, at Stade nævnes i Fortællingen om et Tog af danske og svenske Vikinger ind i Saksland 994, da Sakserne led Nederlag, Grev Odo dræbtes og flere saksiske

Men naar Saxo opfatter Hunding som Saksernes Konge, saa synes dette at grunde sig paa Sagn, som er meget ældre end Saxos Tid. Herfor taler, som jeg i det foregaaende har udviklet, den Fortælling hos Saxo, at Helge efter at have frarevet Sakserne Jylland indsatte Eska, Æger og Ler som Landeværnsmænd.

I et af de første Afsnit af det andet Kvad om Helge (II 6, 8) synes Helges sidste Kamp med Hunding at henlægges til den jyske Halvø. Men Begyndelsen af andet Kvad til og med Str. 13 skal jeg i nærværende Undersøgelse ikke nærmere behandle, da det vilde nøde mig til at gaa ind paa Sagnene om *Helgi Haddingjaskati* og *Hrómundr Greipsson,* hvilket her vilde blive for vidløftigt[1]).

Ikke længe efter det, at Helge var bleven identificeret med Ulve-Theodrik, var det sandsynlig, at Helge af nordiske Digtere i England bragtes i Forbindelse med Volsunge-Sagnet, thi hos vestgermanske Folk var der, som jeg siden skal søge at vise, flere Forbindelser mellem Wolfdietrich-Sagnet og Siegfried-Sagnet.

Medens den danske Konge Helge i Fremstillinger, der staa den historiske Virkelighed nærmere, er Halvdans Søn, er Helge baade i det første Kvad om Helge Hundingsbane og i de Vers, som henregnes til andet Kvad, gjort til Søn af Sigmund[2]) og til Broder af Sinfjotle[3]).

Helges Mænd kaldes Volsunger[4]), saa at Kvad om

Fyrster blev fangne. Se: *urbem, quae littori vicina stabat,* Stethu *nomine* (Thietmar. lib. IV, cap. 16, Pertz III, 775). Jfr. Steenstrup Normannerne III, 224 f.

[1]) Der er flere andre danske Sagnhelte af Navnet Hunding. Se Saxo p. 59 sq., 68, 79, 350, 362 M.; Olrik Sakses Oldhist. II 10 f., II 250. Jfr. ogsaa Fornald. ss. III 483, 486 ff.

Naar *Norr* efter Flat. I, 22 = Fornald. ss. II, 4 i det Land, som senere kaldtes *Noregr*, fældte to Konger, som hed *Hundingr* og *Hemingr,* saa synes de to sidste Navne hentede fra Begyndelsen af Helg. Hund. II.

[2]) H. Hund. I 6; I 11; II 12; II 15; II 50.

[3]) H. Hund. I 8; jfr. I 33 og 37 samt II 23.

[4]) H. Hund. I 52; Prosastykker i H. Hund. II.

Helge i det gamle Haandskrift er kaldt Kvad om Volsunger. Men Sigmund er en Sagnhelt, som tidligere har hørt hjemme i det vestgermanske Sagn. Han kan ikke have havt noget med en historisk dansk Konge Helge at gjøre. Sinfjotle (ags. *Fitela*) og Navnet Volsung (ags. *Wælsing*) er allerede hos Angelsakserne forbundne med Sigmund, inden Sagnet om ham var sat i Forbindelse med Sagnet om Helge. Navnet Volsunger har, ligesom Sinfjotle, heller ikke fra først af noget med en dansk historisk Konge at gjøre.

Naar nordiske Digtere har gjort Helge til en Volsung og til Søn af Sigmund, saa har de derved opnaaet at kunne fremstille ham som en Konge, der allerede ved sin Æt er karakteriseret som seiersæl. Thi Nordboerne har opfattet Volsungerne som den Æt, der fremfor alle andre elskedes af Kampens og Seierens Gud Odin. Ættens Medlemmer bære Navne, som udtrykke Seier, Overmagt i Kamp: Stamfaderen er Odins Søn *Sigi* eller *Siggi*. Ætten culminerer og afsluttes i *Sigurðr* (tysk *Siegfried*), der stod for Nordboerne som den herligste af alle Helte; hans Fader er *Sigmundr*, hvis Datter heder *Signý*. Den Digter, som har gjort Helge til en Søn af Sigmund, har villet betegne Helge som et Sidestykke til Helteidealet Sigurd, som dog ikke nævnes.

De Sagntræk, som forbinde Helge-Sagnet med Sigurd-Sagnet, kan jeg først ved Behandlingen af dette sidste belyse i dette Forhold. Saaledes Ættenavnet Ylvinger. Fremdeles Hunding. Ligesom Helge har med Hundings Æt Feider, som ende med Hundingssønnernes Fald, saaledes bliver Sigurd Faavnesbanes Fader og Morfader dræbte af Hundings Sønner, hvorpaa Sigurd til Hævn fælder Lyngve, Hundings Søn, og hans Brødre.

De til Sigmund og Sinfjotle knyttede Sagntræk, som meddeles i Helgekvadene og i det prosaiske Stykke om Sinfjotles Død, behandles bedst i Forbindelse med en Undersøgelse af det nordiske Sagn om disse Sagnhelte overhoved. Paa den skal jeg her ikke gaa ind.

Sigrun, som følger Helge, er ligesaa lidet som Sigmund en Person, der har staaet i Forbindelse med en historisk dansk Konge Helge.

Sigrun er af det første Helgekvads Forfatter fremstillet som Helges Seiersgenius. I dette Digt er hun en nordisk Victoria.

I Helges Forbindelse med Sigrun »Seiermøen« ligesom med Sigmund, hvis Navn ligeledes henviser til »Seier«, finder Digteren et Middel til at karakterisere Helge som den seiersæle Konge.

Hun er født i en fremmed Stamme og fæstet til en mod Helge fiendtlig Konge, men hun iler til den danske Konge, hvem hun elsker, før hun har seet ham, og skjærmer ham, indtil han har overvundet alle sine Fiender og sidder tryg paa sin Kongestol.

Vi har i denne Digtning et Exempel paa, at en episk Digtning om en Konge med et historisk Navn lidt efter lidt har opgivet sin historiske Karakter og forvandlet sig derved, at dens Helt er bleven sat i Forbindelse med historiske Personer, som til Slutning opfattes symbolsk, medens han selv er bleven seet i et idealt Lys som poetisk Repræsentant for de danske Konger.

I det første Helgekvad rider Sigrun med Møers Flok gjennem Luft og over Hav: deres Brynjer er stænkede med Blod, og Straaler staa fra deres Spyd. I Stormen nærmer hun sig ovenfra og bjærger Helges Skib. I Slagets Tummel komme Møerne fra Himmelen. Da falder Hodbrodd og Helge er Seierherre. Her er Sigrun halvt guddommelig. Kun Navnet »Hognes Datter« minder om, at hun er menneskebaaren. Her staar der en kjølig, overjordisk Glans af den Mø, som Helge ved sin Seier vinder.

Første Helgekvads Sigrun er opstaaet under flersidig fremmed Indflydelse.

I det foregaaende har jeg paavist, at en Række af Sagntræk, som er henførte til Helge Hundingsbane navnlig i det første Kvad, er overførte paa denne fra den fremmede Sagnhelt Ulve-Theodrik.

Wolfdietrich bliver ifølge tysk *B* gift med Sigminne, som fører ham paa et Skib over Havet. Hun er omskabt fra Troldet den lodne Else og svarer til Havfruen i tysk *A*, der hersker over alt, som Havet bedækker.

Et tilsvarende Sagntræk i den Digtning om Ulve-Theodrik, som Nordboerne i England lærte at kjende, har, som jeg formoder, givet den ydre Anledning til det Motiv, at Helge bliver gift med en overnaturlig Kvinde Sigrun, som frelser hans Skib i Storm paa Havet og fører det i rolig Havn.

Navnet *Sigminne* er sammensat som middelhøitysk *merminne* Havfrue, *waltminne* Skovnymfe. Det betegner altsaa »en overnaturlig Kvinde, som bringer Seier«. Det har første Led tilfælles med *Sigrún* og væsentlig samme Betydning som dette, der betegner »en Kvinde som eier Seiersrunen« »en Kvinde, som har vidunderlig Evne til at bringe Seier i Kamp«.

Men denne Combination, som forbinder Helgesagnets *Sigrún* med Wolfdietrichsagnets *Sigminne*, vil først ved Betragtningen af Sagnet om Helge Hjorvardssøn komme til at staa i et klarere Lys. Derved skal jeg søge at forklare den Afvigelse, at Sigrun ikke, som Sigminne, er forvandlet fra et Trold. Sigrun har desuden Tilknytning til mange andre Sider, og fra Sagnet om Ulve-Theodrik er i denne Henseende paa Helge Hundingsbane ikke overført stort mere end det ubestemte Motiv, at han hjælpes af en overnaturlig Kvinde, som søger og vinder hans Kjærlighed og som har Magt over Havet og Indflydelse paa Seier. Fremstillingen af Sigrun og Angivelsen af de Forhold, hvori hun fremtræder, er forøvrigt bleven bestemt ved ganske andre Forudsætninger.

Det synes ikke nødvendigt at antage, at Sigrun i første Helgekvad er paavirket af den romerske Victoria, uagtet Forestillingen er nær beslægtet. Sikkert er det derimod, at irsk Indflydelse her har gjort sig gjældende.

Sigrun, som kommer under Slaget til Helge og ønsker ham til Lykke med Hodbrodds Fald og med at Helge nu skal vinde hende, hun har paa den ene Side sin Forudsætning i det andet Helgekvads Sigrun, som kommer til sin

elskede Helge paa Valpladsen, da Hodbrodd har faaet sit Banesaar, og som udtaler sin Glæde over, at hun ikke skal blive Hodbrodds Hustru (H. Hund. II 25).

Paa den anden Side har min Udvikling i det foregaaende vist, at Sigrun og hendes Møer, som midt under Slagets Tummel komme fra Himmelen, medens Spydene klinger og Ulvene slider i Ligene, er traadt istedenfor de irske Kampgudinder *(badba)*, som ifølge den irske Fortælling om Trojas Ødelæggelse hæve sig over Krigernes Hoveder i Slaget mellem Grækerne og Trojanerne, medens Spydene hviner og Krigerne falde.

De Væsener, som kaldes *badb*, i Flertal *badba*, varsler i de irske Fortællinger ved sin Optræden Slagteri i Kampen eller en fremragende Persons Fald [1]).

Lottner har allerede (i Revue Celtique I 55—57) sammenstillet de keltiske Kampgudinder med de nordiske Valkyrjer. Han forklarer Overensstemmelserne i Forestillingerne om dem ikke af Nordboernes og Irernes Samfærsel i Irland, men af Forbindelser i langt ældre Tid mellem Kelter og Germaner ved Rin. Vi se dog nu, at der ved det her nævnte Træk i Helgekvadet maa anerkjendes Indflydelse fra irsk Litteratur paa nordisk Digtning.

Men denne Indflydelse blev lettet derved, at Nordboerne selv fra ældre Tider af kjendte beslægtede Forestillinger, og det synes at være disse hjemlige Forestillinger, som i væsentlig Grad har givet Skildringen af Kampmøerne i Helgedigtene sin Eiendommelighed.

Paa den ene Side havde Kvinder og særlig ugifte Kvinder hos Germanerne fra ældgammel Tid af mangen Gang væbnede og tildels i Flok og Følge gaaet i Kamp, og i Vikingetidens historiske Liv optræde Piger ligeledes som Krigere [2]).

Paa den anden Side fortæller allerede Tacitus, at Germanerne betragtede mange Kvinder som hellige og halvt gud-

---

[1]) Revue Celt. I, 38 ff.
[2]) Golther, Der valkyrienmythus, S. 7 ff.

dommelige; de tillagde dem vidunderlig Evne til at kjende Fremtiden.

Det ene af de tyske Merseburger-Kvad omtaler Diser *(itisi)*, som sætte sig ned paa Jorden (sandsynlig, efter at være komne flyvende) og ved Trylleord binder en fiendtlig Hær.

Angelsakserne synes at have kjendt overnaturlige flyvende Kvinder, hvem man tillagde Evnen til at bringe Seier. I England nævnes tillige guddommelige, dæmoniske Valkyrjer *(wælcyrigean)*, d. e. Kvinder som kaare Val, Kvinder som ved Tryllekraft bevirke, at Mænd falder i Slag. Disse sammenstilles med de græsk-romerske Erinnyer og Gorgoner[1]) Det synes dog ikke urimeligt, at disse angelsaksiske Krigsfurier har modtaget Paavirkning fra de irske.

Ogsaa ellers minde Træk i Sigrun-Digtningen om irske Motiver, men uden at jeg her tør paastaa historisk Sammenhæng. I »det gamle Volsungekvad« kommer Sigrun til Helge, kysser ham og siger, at hun har elsket ham, før hun har seet ham (Helg. Hund. II 14—18). Han fører hende bort med sig og angribes derfor med Krig, hvori hendes Fader falder.

I den irske Fortælling »Bricrius Fest« drager Cuchulinn ud paa et Krigstog. Han træffer Findchoem, Eocho Ronds Datter. Hun siger om Cuchulinn til hans Mænd: »Jeg har elsket ham paa Grund af Beretninger om ham« (og dette er Ord, som i irske Sagnfortællinger ofte lægges i Kvinders Mund). Hun gaar hen til Cuchulinn, lægger begge Hænder om hans Hals og giver ham et Kys. Han tager hende med sig til sit Hjem. Hendes Fader, Konge over en Stamme, som heder Ui Mane, forfølger ham med mange Mænd, angriber Cuchulinn, men bliver fangen af denne. De slutte tilsidst Fred og Findchoem bliver hos Cuchulinn.[2])

Da Sigrun og hendes Møer ifølge første Helgekvad komme ridende til Helge, skildres deres Færd saaledes (H.

---

[1]) Kögel i Sievers Beitr. XVI, 407; Golther S. 17 f.

[2]) Se Fled Bricrend udgivet med Oversættelse af Windisch i Irische Texte II, 1 S. 173 ff.

Hund. I 15): »En Lysglans brød frem fra Luefjældene, og fra den Lysglans kom der Lyn; [da red tre Gange ni Møer] høie hjælmdækte paa Himmelvange. Deres Brynjer var overstænkede med Blod, og fra deres Spyd stod Straaler«:

Þá brá ljóma
af Logafjǫllum,
en af þeim ljómum (ljóma?)
leiptrir kvámu; ...
en af geirum
geislar stóðu.

Irske Fortællinger fremhæver oftere den Glans, der staar af væbnede Ryttere. Da Findchoems Fader, Ui Manes Konge, væbnet med Spyd kommer med sin Rytterskare ridende til det Sted, hvor Cuchulinn er, siger Speideren: »Jeg ser et Skin af Ild fra Vadested til Fjæld«. Og Dronningen, til hvem han taler, siger: »Det er Funklen af Ui Manes Vaaben og Øine paa deres Datters Spor.«

Ogsaa med de flyvende Svanemøer i Valund-Kvadet staar Helgedigtningens Sigrun og hendes Møer, som komme fra Himmelen, i Forbindelse, saaledes som jeg foran (S. 18, 33) har paapeget.

Fremdeles har jeg søgt at paavise Berøringspunkter mellem Sigrun og Meleagers Elskede Atalante. Men endnu andre Forestillinger og Sagntræk har faaet Indflydelse paa Digtningen om Sigrun og den med hende analoge Mø Svaava, saaledes som jeg i det følgende skal søge at vise.

I Prosaen kaldes Valund-Digtningens Svanemøer Valkyrjer[1]) Det samme Udtryk bruges om Svaava og hendes Møer i Prosa-Fortællingen om Helge Hjorvardssøn[2]). Ligeledes i Prosa om Sigrun og hendes Møer[3]). Men saaledes

---

[1]) Min Udg. S. 163 a.
[2]) S. 173 a. 173 b. 176 a.
[3]) S. 191 b. 193 a. 194 a.

anvendes Ordet *valkyrja* aldrig i Oldkvadene. Her betegner det altid en af Odins Møer, som høre hjemme i Valhal.

I det første Helgekvad (I 38) er Valkyrjen hos Alfader, for hvis Skyld alle Einherjer vil til at slaas, et helt andet Væsen end Sigrun og hendes Møer[1]).

Da Prosastykkerne i Eddasamlingen saaledes bruger Ordet *valkyrja* paa en anden og mindre oprindelig Maade end det første Helgekvad, godtgjør dette, at Prosastykkerne til Digtene om Valund og Helge ikke er nedskrevne i samme Form af det første Helgekvads Forfatter.

Fra Sagnet om Helge Halvdanssøn synes det Motiv at være overført, at Sigrun, for ikke at blive den forhadte Beiler Hodbrodds Brud, søger Hjælp hos Helge, som for hendes Skyld begynder Krig mod Hodbrodd og overvinder ham. Thi i Rolv Krakes Saga[2]) fortælles, at *Ǫgn* for ikke at blive gift med den forhadte Beiler *Hrókr* søger Hjælp hos Helge, som angriber og overvinder Rok[3]). Denne Rok svarer til Hod-

---

[1]) I Prosastykket i det andet Helgekvad mellem Str. 18 og 19 fortælles om Helges Søfærd: »De fik paa Havet en overhændig Storm. Da kom der Lyn over dem, og Straaler stod i Skibene. De saa ni Valkyrjer ride gjennem Luften og de kjendte Sigrun. Da lagde Stormen sig og de kom uskadte til Lands«. Denne Fortælling synes at være opstaaet ved en Sammensmeltning af Helg. Hund. I 15 om Sigrun, som kommer med sine Møer efter Hundingssønnernes Fald, og H. Hund. I 28–30 om Sigrun, som bjærger Helges Skib i Stormen. Dog synes Ordene *valkyrior níо* at forudsætte en fuldstændigere Text i Helg. Hund. I 15 end den, som findes i vort Haandskrift. Den fuldstændigere Text her har mulig været:

en af þeim ljóma
leiptrir kómu.
Þá [riðu meyjar
þrysvar níu]
hávar und hjálmum
á Himinvanga.

Jfr. *þrennar níundir meyja* H. Hjǫrv. 28, medens det i Prosastykket i H. Hjǫrv. S. 173a heder *valkyrjur níu.*

[2]) Fornald. s. I, 25 f.

[3]) Denne Combination er fremsat af Detter i Sievers Beitr. XVIII, 100.

brodd ikke blot som forhadt Beiler til den Kvinde, som Helge hjælper, men ogsaa derved, at han har dræbt Roar, thi Hodbrodd fælder efter Saxo Roe[1]). Jeg har vist, at *Hrókr* oprindeligere har hedt *Hrœrikr*, og efter Skjoldungasaga hos Arngrim fældes Roar af Ingjaldssønnerne Rørik og Frode. Men Ingeld er efter Beowulf-Digtet Hadhobardernes Konge. Altsaa bekræfter det sig her, at *Hǫðbroddr* er Hadhobardernes Repræsentant[2]).

Forholdet mellem Sigrun og Helge Hundingsbane er forøvrigt ikke bestemt ved Forholdet mellem *Ǫgn* og Helge Halvdanssøn, thi *Ǫgn* har været gift med Roar og bliver ikke gift med Helge. De Forhold, hvori hun er stillet, afviger ogsaa i flere andre Henseender fra det, som fortælles om Sigrun.

I Sagnet om Helge Halvdanssøn var altsaa det Motiv givet, at Helge begynder Krig mod Hodbrodd for en Kvindes Skyld. Dette Motiv bevirkede, at Forestillingen om Sigrun blev paavirket af og omdannet efter Hjadninge-Sagnets Hild[3]).

I dette Sagn bortfører Hedin Hognes Datter Hild, d. e. Kampmøen. Hogne forfølger Hedin, og det kommer til en Kamp, hvori baade Hogne og Hedin falder. Hild vandrer om paa Valpladsen og vækker de Faldne atter til Live, for at de kan kjæmpe paany.

Efter dette Sagn har Helgedigtningens Forfatter gjort Sigrun til Datter af Hogne. Baade i det første og det andet Kvad kaldes hun Hognes Datter. I Lighed med Forholdet i Hild-Sagnet kommer det ifølge det andet Helgekvad til Kamp mellem Hogne og Helge, hvem Sigrun uden Faderens Samtykke har fulgt. I denne Kamp falder Faderen, og Sigrun gaar om paa Valpladsen.

Der hentydes ligefrem til Hjadningesagnet i Helg. Hund. II 29, hvor Helge siger til Sigrun: *Hildr hefir þú oss verit*

---

[1]) Saaledes Detter anf. Sted og Olrik.

[2]) Men i Beowulf-Digtet er *Hrêðrîc* Navnet paa Hrodhgars Søn.

[3]) Jfr. Simrock Handbuch d. deutsch. Mythol.[1] S. 314.

»Du har været os en Hild«, fordi hun nemlig havde fremkaldt Striden mellem sin Elsker og sine Frænder. Og i sit Svar siger Sigrun: »Jeg skulde ville vække til Live dem, som er døde, kunde jeg alligevel gjæmme mig i din Favn«[1]).

Herved tænkes paa Hild, der gaar om paa Valpladsen og vækker ved Galdrer til Live dem, som er faldne i Hjadningekampen[2]).

I det Digt, som Samleren kalder *Vǫlsungakviða in forna,* d. e. det gamle (eller: det af en hedensk Digter forfattede?) Kvad om Volsungerne, skildres det første Møde mellem Sigrun og Helge som et Elskovsmøde. Hun griber hans Haand, kysser ham og siger ham, at hun har elsket ham, før hun har seet ham. Da fatter ogsaa han Kjærlighed til hende (H. Hund. II. 14—15). Her har vi Sammenhæng med det danske Hild-Sagn. Thi Saxo fortæller, hvad der strider mod den norrøne Tradition, at Hedin og Hild elskede hinanden, før de havde seet hinanden. Hos Saxo heder det ogsaa, at da de første Gang mødtes, kunde ingen af dem rive det fasttryllede Blik løs fra den anden[3]).

---

[1]) Simrock (Handb. d. deutsch. Myth. S. 394) og Edzardi (Germania 23 S. 166) tillægge med rette Sigrun Ordene:

Lifna munda ek nú kjósa
er liðnir eru,
ok knætta ek þér þó í faðmi felask

og finder i dem en Hentydning til Hjadningesagnets Hild, som vækker de døde. *kjósa* er ikke blot »ønske«, men *lifna* (Acc. pl.) *kjósa* er »ved tryllekraftige Galdrer gjøre levende«. Jfr. *kjósa mæðr frá mǫgum* Fáfn. 12 og glsv. *kiusa*, gldansk *kyse* »trylle, fortrylle«.

[2]) I det første Kvad kommer der Mænd i Hundredvis til Helge fra Hedinsø. Mulig er dette Navn optaget, snarest blandt Danske i England, fra den danske Form af Hjadninge-Sagnet, thi hos Saxo (l. V p. 242 M.) kjæmpe Hogne og Hedin sin sidste Kamp paa Hedinsø.

[3]) nondum invicem conspectos alterna incenderat fama. At ubi mutuæ conspectionis copia incidit, neuter obtutum ab altero remittere poterat; adeo pertinax amor oculos morabatur (Saxo l. V p. 23 8 M.).

Jeg formoder, at det danske Hild-Sagn, som Saxo her gjengiver, er dannet i Britannien af en dansk Digter og at det her er paavirket af den irske Gjengivelse af Dares Phrygius's Skrift om Trojas Ødelæggelse.

I dette fortælles det, at Helena, før hun havde seet Alexander, elskede ham, paa Grund at det store Ry, der gik af ham [1]). Da de første Gang mødtes, »saa enhver af dem paa den anden. Lang Tid stirrede de paa hinanden, fordi de var saa glade i hinanden« [2]). Om Natten derefter røver Alexander Helena. Hedin røver Hild og Helge Sigrun. Hedin er hos Saxo — ligesom Paris — smuk og velskabt [3]).

Hvis jeg har Ret i disse Combinationer, følger deraf, at Troja-Fortællingen i Britannien var kommen i Berørelse med Helgedigtningen allerede, førend den norske Forfatter af Eddasamlingens første Helgekvad blev paavirket af den irske Fortælling.

Indflydelsen fra Hildsagnet er langt stærkere i det gamle Volsungekvad og i det andet Helgekvads Slutningsafsnit end i

---

[1]) Togail Troi Stokes Udg. 1015. At en Kvinde elsker en Mand eller en Mand en Kvinde, før de har seet hinanden, er et Motiv, som forekommer paa mange Steder i folkelig Digtning, saaledes i flere af Middelalderens Ballader, f. Ex. i Visen om Hagbard og Signe, ligeledes bl. a. i cymriske Fortællinger. I irske Fortællinger findes ofte et lignende Træk; se S. 178.

[2]) Togail Troi 1044.

[3]) Siden kjæmpe Hogne og Hedin ifølge Saxo i Tvekamp med hinanden. I denne Kamp blev Hedin saaret, men skaanet af Hogne. Hedin blev af sine Folk bragt tilbage til Skibene.

Efter Dictys Cretensis (lib. II cap. 39, 40) kjæmpe Menelaus og Alexander i Tvekamp mod hinanden. I denne Kamp blev Alexander saaret, men Menelaus blev hindret i at dræbe ham derved, at han blev saaret af Pandarus's Pil. Alexander blev ført bort af sine Folk.

Om de Ligheder, som disse Sammenstillinger antyde, er tilfældige eller ikke, skal jeg ei afgjøre.

Jfr. mine Studier over de nord. Gude- og Heltesagns Opr. I. 94 ff. om Hjadninge-Sagnets Sammenhæng med det antike Sagn om Paris og Helena.

det første[1]). I det første Kvad er Helges Kamp mod Hodbrodd Hovedæmnet, og Hogne træder her fuldstændig i Baggrunden, ligesom Forholdet mellem Sigrun og Helge her ikke er opfattet erotisk.

En ganske anden Betragtning kommer til Udtryk i Skildringen af Helges og Sigruns Elskovsmøde i det »gamle« Volsungekvad (H. Hund. II 14—18). Her er det Sigruns Fader Hogne og hendes Slægtninger, som Helge har at frygte ved at føre Sigrun bort, medens Hodbrodd kun omtales i Forbigaaende. Ogsaa i den følgende Kamp fremhæves Sigruns Fader og øvrige Slægtninger som Hovedmodstandere.

Paa Grund at disse Forhold og paa Grund af Ligheden med Træk i Saxos Gjengivelse af Hild-Sagnet tror jeg, at Skildringen af Helges og Sigruns første Møde i H. Hund. II 14—18 er en Omarbeidelse af Vers i et dansk Digt om Hild, som var forfattet i England, saa at kun nogle faa Forandringer, der fulgte af Indførelsen af Navnene Sigrun og Hodbrodd, er foretagne.

De Replikker, som Gudmund og Sinfjotle skifte med hinanden i det andet Helgekvad (II 19—24), nævner i Modsætning til de andre Stropher i det andet Kvad ikke Sigrun som Aarsag til Krigen, men synes at forudsætte, at Helges Tog til Granmarssønnernes Land staar i Forbindelse med tidligere Feider med deres Æt. Og her nævnes ikke Hogne, men kun Hodbrodd og hans Æt som Helges Fiender. Her har vi altsaa, som Detter (Arkiv IV 70) rigtig har fremhævet, væsentlig den samme Sagnform som hos Saxo i Fortællingen om Helge, kun med den Forskjel, at Helge i dette Parti af Helgedigtet er knyttet til Sinfjotle. Disse Stropher (Helg. Hund. II 19—24) synes derfor ikke at kunne være digtede af samme Forfatter som de andre Stropher i det andet Kvad.

---

[1]) Jfr. Detter i Arkiv f. n. F. IV 64 f.

XV.

Slutningsbemærkninger til det første Helgekvad.

Ved at sammenligne Helgedigtningen i Eddakvadene og hos Saxo med det angelsaksiske Epos har vi fundet en i Britannien foregaaet mærkelig Omdannelse af Digtningen om de danske Skjoldungers Kampe med sine Fiender. Saaledes som disse Kampe er behandlede hos Angelsakserne, slutter Digtningen sig nær til Historien. Det fremmede Folks Navn »de krigerske Barder« er bevaret.

Ved at omdigtes af nordiske Skalde opgav Digtningen mer og mer det historiske Standpunkt, som det angelsaksiske Epos havde fastholdt. Istedenfor Hadhobarderne med deres Konger Froda og Ingeld som Scyldingernes Fiender indtræder den ene Personlighed Hodbrodd. Dog opfattes han endnu som en anden Stammes Konge, og hans Hjem er i den ældste nordiske Sagnform syd for Østersøen, hvor ogsaa Hadhobarderne synes at have boet. Og hos Saxo optræder i Krigen mod Hodbrodd ikke blot Helge, men ogsaa Roe og Rolv.

Et videre Skridt bort fra den historiske Virkelighed finde vi i alle Vers om Helge i Eddasamlingen, hvor Helge er stillet ligeoverfor Hodbrodd som den eneste Repræsentant for den danske Kongeslægt og hvor han har faaet nye Forældre fra Digtningens Verden.

Men ogsaa indenfor Eddadigtene kan paavises flere forskjellige Trin i Opfatningen af Krigen mod Hodbrodd. Den Opfatning, som i én Henseende er den ældste, kommer til Orde i Trætten mellem Sinfjotle og Gudmund i det andet Helgedigt. Her hentydes der til en langvarig Feide mellem to Ætter. Helges Æt har beseiret Hodbrodds og undertvunget dennes Land. Derpaa er der blevet sluttet et Forlig, som var ufordelagtigt for Hodbrodd. Dette brydes, og Hodbrodds Mænd tørster efter Hævn. Men det kommer til et sidste afgjørende Slag med den danske Konge, hvori vi maa tænke os, at Hodbrodd falder (saaledes som det fortælles i alle

nordiske Kilder, der nævne hans Død). I Ordtvisten i andet Kvad omtales ikke Sigrun, saalidet som hos Saxo, hvis Sagnform her er nærmest beslægtet.

Det næste Udviklingstrin foreligger i det første Helgekvad, hvis Sagnform synes at henvise til flere Kilder, og hvis Opfatning af Krigen mod Hodbrodd i visse Henseender er oprindeligere end den, der kommer til Orde i Versene i det andet Kvad (undtagen i Sinfjotles og Gudmunds Ordstrid), uagtet disse er ældre.

I det første Helgekvad foranlediges rigtignok Helges Krig mod Hodbrodd derved, at Sigrun Hognes Datter, som er fæstet til Hodbrodd, søger Hjælp hos Helge. Men endnu fremstilles det saa, at Hodbrodd, ikke Hogne, er Helges egentlige Modstander, og endnu føres Krigen mod en fremmed Folkestammes Konge til Værn for det danske Rige. Efterat Hodbrodd er overvunden, sidder Helge tryg i det danske Kongesæde.

Dog har dette Kvad i flere andre Henseender fjærnet sig vidt dels fra den ældre poetiske Fremstilling i Helgedigtningen, dels fra historisk Virkelighed (f. Ex. ved en Række fantastiske Stedsnavne).

Endelig staa vi foran det Udviklingstrin, som vi lærer at kjende af det andet Helgekvads varmt pulserende og vidunderlig gribende Slutningsdigtning. Den skal jeg i et følgende Afsnit nærmere betragte.

Da vi af ældre Vers om Helge Hundingsbane, som Forfatteren af det første Kvad har kjendt og benyttet, ikke har mere tilbage end de Brudstykker, som samles under Navnet »det andet Kvad om Helge Hundingsbane«, saa kan vi ikke overalt danne os en klar Forestilling om, hvad Forfatteren af det første Kvad har optaget fra ældre Kvæder om Helge.

Ved Afsnittet om Krigen med Hodbrodd synes ældre Digte om Helge fulgte med Hensyn til Handlingens Gang i flere Hoveddrag. Mangfoldige Motiver, Skildringen i det enkelte og det poetiske Udtryk med sine Kenninger tilhører derimod vistnok Forfatteren af det os foreliggende Kvad.

Tydeligst kan vi ved Ordtvisten mellem Sinfjotle og Gudmund skjelne mellem hvad der tilhører Forfatteren af første Helgekvad og hvad han har kjendt af ældre Vers om Helge. Thi til de 13 Stropher (H. Hund. I 32—44), som Ordtvisten optager i det første Kvad, svarer i det andet Kvad 4 Stropher (H. Hund. II 19—22), som i vor Samling er indskudte udenfor Sammenhængen ved et senere Punkt af Handlingens Udvikling[1].

Denne kortere Form af Ordtvisten er aabenbart den ældre. Her er Krigen med Hodbrodd opfattet paa en oprindeligere Maade og her er Samtalen meget værdigere holdt. Derimod finder Omarbeideren Behag i at lade de to underordnede Bipersoners Replikker brede sig i grove, uhøviske Skjældsord, hvorunder Hentydninger til Guders og Troldes mythiske Verden, navnlig saaledes som den kjendtes fra Volvens Spaadom og Grimnesmaal, føres frem[2].

Det første Helgekvad synes nærmest at være en Omdigtning af det Helgekvad, hvoraf der er bevaret Brudstykker i Ordtvisten mellem Sinfjotle og Gudmund (II 19—22) i det andet Helgekvad. Men det er, tror jeg, en dansk Digter i Britannien, der først har kvædet om Helge som den ideale Repræsentant for Skjoldungerne, som Seierherre over Hunding og Hodbrodd, der blev Repræsentanter for Danernes Fiender.

Denne danske Digters tabte Kvæde danner vistnok middelbart med Hensyn til Sagnets Grundlag og Formning Hovedforudsætningen for det Kvæde af en vestnorsk Digter, som vi har i det første Helgekvad.

I Helg. Hund. II 19—22 kan vi i det væsentlige have Stropher af denne danske Digters Kvad bevarede[3].

To Stropher, ved hvilke Helge afbryder Sinfjotles og Gudmunds Ordtvist, findes i væsentlig samme Form baade i første Helgekvad (H. Hund. I 45—46) og i andet (H. Hund.

---

[1]) Se den fototypiske Udgave S. 50 og min Udg. S. 201.

[2]) Jfr. Symons i Paul-Braune Beitr. IV, 170 f.

[3]) Herved er at mærke, at Fiskenavnet *fjǫrsungr* nu kun er bevaret i Danmark og i det sydlige Norge.

II 23—24). Man har været i Tvivl om, i hvilket af disse to Digte Stropherne oprindelig har hørt hjemme[1]) Jeg finder det sandsynligst, at Forfatteren af første Kvad har optaget Stropherne næsten uforandrede fra det ældre Kvad[2]).

Sinfjotle er en af Helge-Digtningens Bipersoner. Han, paa hvis Fødsel der hvilte en Plet, optræder i det gamle Sagn aldrig selvstændig styrende. Han følger allerede i det engelske Wælsinge-Sagn Sigmund. I Lighed hermed lader Helge-Kvadenes Digter ham her følge sin Broder og som underordnet. Digterne benytte ham for ved Modsætningen til ham som den mere vilde, raa, grumme Kjæmpe bedre at fremhæve Helge som den ædlere, ophøiede Helt, der vil beseire, men ikke forhaane sine Modstandere[3]), hvem han anerkjender som tapre Krigere. Han siger, da han afbryder Ordtvisten (H. Hund. II 26):

---

[1]) Detter i Arkiv IV, 74 f. mener, at de to Stropher er oprindeligere i H. Hund. II end i H. Hund. I. Derimod tror Finnur Jónsson (Litt. Hist. I, 255 f.), at de efter H. Hund. I er indsatte i H. Hund. II.

[2]) Hvis Stropherne oprindelig alene havde hørt hjemme i H. Hund. I, havde der ingen Grund været til at gjentage dem i H. Hund. II. For det andet: Da de Stropher, som vedrører Ordtvisten i H. Hund. I, ellers viser Efterligning af H. Hund. II (ikke omvendt), saa er det usandsynligt, at det modsatte Forhold her skulde finde Sted. For det tredje: Stedsnavnet *á Móinsheimum*, som henviser til Møn, kan neppe først være dannet af første Helgekvads Forfatter. For det fjerde: ***hildingar*** er her et oprindeligere Udtryk end ***hringbrotar***. For det femte: *Þér er, Sinfjǫtli*! i II 23 synes, som Detter bemærker, oprindeligere end *Væri ykkr, Sinfjǫtli!* I 45. Ogsaa i H. Hund. II er der god Grund for Helge til at afbryde Samtalen, da Sinfjotle i II 22 har sagt, at Trællerarbeide passede bedre for Gudmund end Kamp. Dog er Linjerne 9—10 i H. Hund. II 24 vistnok senere. Det kunde tale for Finnur Jónssons Mening, at *deila* i II 23 (hvis *d.* er rigtig udfyldt saaledes) synes mindre passende. Men dette er ikke afgjørende. Heri kunde ligge Grund for Forfatteren af Helg. Hund. I til at forandre Udtrykket.

[3]) Jfr. Sv. Grundtvig, Heroisk Digtning S. 35 f.

»Ikke synes Granmarssønnerne mig gode; dog er det bedst for høibaarne Mænd at tale sandt: de har vist paa Moinsheime, at de har Mod til at svinge Sværd«. Ligger det ikke nær her at tro, at en saadan Tænkemaade har udviklet sig under de mere dannede Forhold i England?[1]).

Der er i det første Helgekvad, som vi har seet, en Række af Navne, der henvise til Steder i Danmark og dets Nabolande. Af disse synes *Ægir*, Repræsentanten for Eider, sikkert at have tilhørt det danske Forbillede og at være indført af den danske Digter efter hans egen geographiske Kundskab. Det synes da rimeligt, at den norske Digter fra sit danske Forbillede har optaget ialfald nogle af Navnene *Hringstaðir* (Ringsted), *Sigarsvellir* (ved Sigersted), *Ísungr* (Repræsentanten for Isefjorden), *Móinsheimar* (paa Møn), *Heðinsey* (Hiddensee), *Ǫrvasund* (Stralsundet), og at han ikke selv først har indført alle disse Navne i Helgedigtet efter danske Mænds Fortællinger fra hine Egne. Med Hensyn til *Sigarsvellir* bestyrkes dette derved, at Navnet ogsaa forekommer i Helg. Hjǫrv. 35. At en dansk Digter paa Knuts eller Sven Tveskjægs Tid fra Danernes Tog til Venden kjendte Stralsundet og Hiddensee, var naturligt[2]).

Naar jeg tænker mig, at en dansk Digter i Britannien i et Digt, som kanske blev forfattet snarest paa Sven Tveskjægs Tid, har fremhævet Ringsted som det danske Kongesæde, saa bør dermed sammenstilles Fagrskinnas Beretning, at Sven Tveskjæg holdt Arveøl efter sin Fader i Ringsted.

Den danske Digter er sandsynlig bleven vakt til Forfattelsen af sit Helgekvad ved de Hærtog, som de Danske

---

[1]) Herfra er der et ikke saa langt Skridt til Kollers Betragtning hos Saxo (l. III p. 136 M.): »selv om Sjælen er fuld af Had; der skal dog være et Venskab, som ogsaa en Gang faar Lov til at indtage Grumhedens Plads«, hvori Olrik (Sakses Oldhist. II, 157) finder Valdemartidens Tanker.

[2]) Om *Svarinshaugr* henviser jeg til S. 133 f. og om *Varinsfjǫrðr* til S. 132 og S. 134.

foretog til Venden i hans Samtid, nærmest, som jeg tænker mig, paa Sven Tveskjægs Tid.

Den norske Forfatter af det første Helgekvad har sandsynlig levet ved den nordiske Kongehird i Dublin, og hans Digt syntes mig efter sit Forhold til en irsk Fortælling og islandske Digte at være forfattet c. 1020—1035. Han priser i sit Digt en dansk Oldtidskonge. Han lader al Naturen udtale sin Glæde ved dennes Fødsel. Skjæbnens Magter forkynde, at han skal blive den navnkundigste og bedste af alle Konger. Han drager i Krig femten Aar gammel. Seierens Genius kaarer ham til sin elskede og ved Seiermøens Hjælp overvinder han den Modstander, til hvem hun var fæstet. Digtet ender med, at hun ønsker ham til Lykke: Nu skal han ubestridt eie Ringsted og i Ro styre sine Lande. Nu har han vundet Seierens Mø for bestandig.

Det synes vanskeligt her at værge sig mod den Tanke, at det er Knut den mægtige, som har begeistret Digteren til hans Kvad. Den Formodning synes at ligge nær, at naar han priser den danske Oldtidskonge Helge, da har hans Hu dvælet ved den unge danske Konge, som i hans egen Tid fra England udstrakte sine Hærtog til Venden og som i Britannien vandt og haandhævede det største Vælde, som nogen nordisk Mand havde eiet.

Knut synes ikke at have været meget over 15 Aar, da han fulgte Faderen paa dennes Englandstog 1013[1]).

Det første Helgekvads Forfatter har sandsynlig færdes blandt de Nordmænd, som snart holdt til i Northumberland snart i Dublin. Vi faa da kanské helst tænke os, at han en Stund efter Clontarfslaget har forladt Dublin og er kommen til England. Der kan han være bleven Knut den stores Mand. Hvis han har tænkt paa Knut i sit Digt, maa dette vistnok være forfattet, efterat Knut i 1017 er bleven hyldet af hele Englands Folk og har ægtet den engelske Konges Enke.

---

[1]) Steenstrup (Normann. III, 298) siger, at Knut i Sommeren 1017 ikke var meget over 20 Aar. Om Knuts Alder jfr. Munch Norske Folks Hist. b 126 f.

Under Knut var der mange Forbindelser mellem England og slaviske Lande ved Østersøen[1]. Jomsborg var Knut underlagt; ogsaa længer mod Øst havde de Danske før hans Tid vundet Besiddelser. Knut gjorde paa et tidligt Punkt af sin Regjering og sikkert før 1027 fra England af i det mindste ét Erobringstog til Østersøens sydlige og østlige Kyster. Han underlagde sig Strækninger i Preussen, nærmest Egnene ved Frische Haff. En Kilde nævner blandt de Folk, han gjorde skatskyldige, *Roani* d. e. Indbyggerne af Rygen.

Ved Rygen samles ifølge det første Helgekvad Helges Flaade i Krigen mod Hodbrodd. Helges Tog gaar ifølge Digterens Fremstilling ikke til de samme Egne som Knuts, men længere mod Vest, til det nuværende Meklenburg. Men i Bestemmelsen af de Steder, til hvilke Oldtidskongens Tog gaar, har Digteren vistnok tildels følt sig bunden af ældre Helgekvads Fremstilling og Navneangivelser. Alligevel kan han ved Helges Tog til Vendland have tænkt paa Knuts Tog derhen og gjennem Helges Seier villet prise Knuts.

Ældre Historikere har henført Knuts Tog i Slavernes Land til 1019, men Steenstrup[2] søger at vise, at det har fundet Sted 1022—1023. Hvor Digteren kvæder om Nornernes Spaadom ved Helges, den danske Sagnkonges, Fødsel, siger han, at Nornen »slyngede et Fæste mod Nord og sagde, at det altid skulde holde« *(brá . . . á norðrvega einni festi, ey bað hon halda)*. Har den norske Digter kvædet dette med Tanke paa, at Knut allerede forberedte eller havde fuldført Norges Erobring, altsaa ikke før 1027 eller 1028?

---

[1] Jfr. Steenstrup, Normannerne III, 306 og 327.

[2] Steenstrup, Normannerne III 322—328.

Om Sommeren samme Aar, som Sven Tveskjæg var død, gjorde Knut og hans yngre Broder Harald et Tog til »Sclavonia« for at hente sin Moder Gunnhild, som havde været forskudt af Sven. Har Helgekvadets Forfatter tænkt paa Knuts Broder, naar han lader en »ung Konge«, som bærer en Skjoldungekonges Navn *Hjǫrleifr* eller rettere *Herleifr*, være med Helge som dennes Underordnede paa Toget til Hodbrodds Land?

Dog lad mig stanse med disse luftige Combinationer her! Jeg erkjender, at Gjætningen om, at Forfatteren af det første Kvad om Helge Hundingsbane ved Helge tænker paa Knut den mægtige, ikke har noget fast ydre Holdepunkt. Derimod tror jeg at have godtgjort, at Digteren, der var norsk af Nationalitet og født i det vestlige Norge, har forfattet sit Digt i Britannien ca. 1020—1035, at han har færdes i længere Tid blandt Englændere og Irlændere og at han sandsynlig har levet sammen med irske Digtere ved den nordiske Kongehird i Dublin.

Denne Digtning er altsaa ikke bleven til i en norsk Fjælddals Stilhed og ikke ved Ishavets ensomme Strande, men i Hjærtet af Nordeuropa; hvor Nordmænd og Daner, Irer og Engelskmænd mødtes under store Begivenheders Drøn paa en Jordbund, som den sydlandske Kulturs Bølger fra gammel Tid af i bred Strøm havde overskyllet og befrugtet.

Norske Digteres Liv blandt Irlænderne og den irske Litteraturs Indflydelse paa den nordiske Heltedigtning tilførte denne nyt Stof, udvidede overhoved Nordmændenes Syn og lod deres Fantasi kredse om rigere, mere bevæget Liv. De nordiske Digtere lærte gjennem de irske Fortællinger nye Billeder fra en straalende fantastisk overmenneskelig Verden at kjende[1]). Men Vikingernes vilde Liv, den Raahed og Sanselighed, som deri udviklede sig hos dem og som sugede til sig ogsaa de usunde Safter i Irlændernes Naturel, satte sit Mærke i den nordiske Digtning. Det er dog mærkeligt, at denne Raahed og Sanselighed i Digtningerne om Helge Hundingsbane og Helge Hjorvardssøn er tillagt de underordnede Personer, Stavnboerne Sinfjotle og Atle samt den fiendtlige Konges Broder Gudmund og Havtroldet Rimgerd, hvilke samtlige stilles i Modsætning til Hovedheltene. I den kyske Skildring af Forholdet mellem Seiermøen og Helten i alle tre Helgekvad ligesom i den Vægt, med hvilken Høv-

---

[1]) »these poems discover an ideal of beauty, an aerial, unearthly fairy world, and love of natur, which we do not find in the Sagas« (Vigfusson Corp. poet. bor. I, lxi).

dingens ædle, høisindede Opfatning af hans Forhold til Modstandere er udtrykt, tør vi erkjende den nordiske Aands Alvor, Maadehold og Sundhed, vel ogsaa tildels en forædlende Indflydelse af det mere dannede Liv i England.

Det første Helgekvads Forfatter har ikke noget sikkert Herredømme over Sprogmidlerne[1]). Der er Ujævnhed i hans Behandling af Stoffet. Paa den ene Side skynder han sig altfor meget med at faa fortalt, at Helge kjæmper med Hunding og fælder ham (hvilket er udførligere behandlet i ældre Helgedigte, som Forfatteren synes at have kjendt); hans Ord herom føre derfor intet levende eller karakteristisk Billede frem. Paa den anden Side drager han Gudmunds og Sinfjotles raa og uhøviske Ordtvist, der ikke fremmer Hovedhandlingen, ud i det brede. Der er liden Eiendommelighed, Dybde eller Inderlighed i Skildringen af Personernes sandt menneskelige Karakterer; ingen gribende indre Conflicter. Men Digteren har rig Fantasi og har vidst at male med levende og kraftige Farver. Han aabner sit Kvad med et storslagent Omskue ved Helges Fødsel og han har skabt et vidunderlig fantasirigt Billede i Sigrun, som kommer med de høie, hjælmdække Møers Flok ridende gjennem Luften til Slagets Tummel.

Den senere Digtnings Historie viser os, at første Helgekvad har gjort en stærk og længe fremtrædende Virkning.

I dette Digt optager Fremstillingen af den ydre Handling større Rum i Forhold til Personernes Ordskifte end i noget andet norrønt mythisk-heroisk Kvad, med Undtagelse af Digtet om Rig. Og Fremstillingen udvider sig deri tildels til bred Skildring i Modsætning til de andre Kvæders Knaphed. Det viser sig nu, at dette ikke er noget Udtryk for en ældre mere episk hjemlig Fremstillingsmaade, men at det er

---

[1]) Udtrykket *þeir sjálfir* 31 om andre Personer end kort i Forveien *þeim sjálfum* 30 er ikke heldigt. 44 gjentager Udtryk fra 34.

en Følge af, at Digteren er paavirket fra ordrige irske Prosafortællinger.

Pragt og fyldig Udmaling har Nordmanden fundet i de irske Skildringer. Men i Modsætning til disses manierede og overlæssede Fremstilling, der oftere (f. Ex. i Fortællingen om Trojas Ødelæggelse) er nær ved at fortabe sig i tom Klingklang, er der Liv, Anskuelighed og Bevægelse i det fyldige og dog klart begrænsede, pragtfulde Billede, som den norske Digters klangfulde Vers ruller op for os, hvor vi se Vikingerne ro fra Land og Kongens Skib trodse Stormen.

Hvilken Indflydelse det tabte angelsaksiske Digt om Ulve-Theodrik har havt paa det norske Kvad i formel Henseende, lader sig vanskeligere bestemme. Mulig har ogsaa dette bidraget til den bredere Skildring.

Helgedigtene gjør sammenlignet med de fleste Gudedigte og det ældste heroiske Kvad, det om Valund, ikke ringe Brug af kenningar og andre poetiske Benævnelser. Om det første Digt om Helge Hundingsbane gjælder dette i høiere Grad end om noget andet Heltedigt[1]. Da nu dette samme Digt er opstaaet under baade engelsk og irsk Indflydelse og da det navnlig viser mere omfattende Paavirkning fra irsk Litteratur end hidtil er paavist ved noget andet Eddadigt, saa er det paa Forhaand sandsynligt, at den stærkere Brug af *kenningar* staar i Forbindelse hermed. Dette bestyrkes ved nærmere Undersøgelse.

Jeg har vist (S. 26—28), at *mistar marr* H. Hund. I 23 kun ved Misforstaaelse er bleven en kenning »Taagens Hest« (?), medens der oprindelig her har været brugt et enkelt uomskrevet Udtryk for »det taagede Fjæld«, som senere blev misforstaaet, fordi det indeholdt engelske Ord. Vi har seet (S. 35 f., S. 54), at Udtrykket *hugins barr* H. Hund. I 54 »Odins Ravns Korn« om Aadsler slutter sig til et irsk poetisk Udtryk og er opstaaet under Indflydelse fra Forholdene i Irland.

---

[1]) Sv. Grundtvig »Er nordens gamle literatur norsk« S. 82 ff.; Jessen Über die Eddalieder S. 43; Symons Zeitschr. f. d. Philol. XVIII, 113.

Om en Række andre *kenningar* har jeg fremhævet, at de er Novationer af Forfatteren af første Helgekvad, som er opstaaede under Efterligning af Udtryk i endnu bevarede, ældre Eddadigte, af hvilke Udtryk Forfatteren endog synes at have misforstaaet ét[1]).

I det første Helgekvad er Enderim, som synes at være tilsigtede, i et Par Stropher (13, 27) anvendte. At denne Eiendommelighed, der sporadisk ogsaa forekommer i nogle andre Eddadigte[2]), er anvendt i et Digt, i hvilket stærk Indflydelse fra Irsk og Engelsk kan paavises, fortjener at fremhæves[3]). Det samme gjælder Anvendelsen af Navnerækker (Str. 8, 51, 52). Om dem haaber jeg at skulle komme til at tale en anden Gang.

I Samlingen er det her omtalte Kvad stillet foran Meddelelserne om Helge Hjorvardssøn, hvorved altsaa Digtene om Helge Hundingsbane er blevne skilte fra hinanden. Denne Rækkefølge kan sammenlignes med, at Gripesspaa er stillet først af Sigurdsdigtene. I begge Tilfælde er det Digt stillet foran, der danner et fuldstændigt og afsluttet Hele og som i metrisk fortløbende Fremstilling giver en Oversigt over en Række af Begivenheder i Heltens Liv, men det er i begge Tilfælde et af de yngste Digte i Samlingen[4]).

---

[1]) Om *ógnar ljómi* se S. 18 f. *geirmímir* S. 15 f. og S. 21. *rakka hirtir* S. 115. *Kólgu systir* og *Ægis dóttir* S. 41 og S. 61. *sárvitr* og *hjálmvitr* S. 18 og S. 33. *Viðris grey* S. 86. *varga vinr* S. 84 f. Om *blóðormr* se under Digtningen om Helge Hjorvardssøn.

[2]) I Vǫluspá, H. Hund. II 25, Sigurðarkv. og fl.; jfr. Edzardi i Paul-Braune B. V, 573 f.

[3]) Jfr. mine Bidrag til den ældste Skaldedigtnings Historie S. 66 f.

[4]) Jfr. R. Meyer Zeitschr. f. d. Alt. XXXII, 405; F. Jónsson Litt. Hist. I, 120.

XVI.

Helgedigtningen og Fortællingen om Erik den maalspake.

Saxo har i femte Bog en Fortælling om Erik den maalspake. Olrik[1]) har fortræffelig oplyst, at dette er en norrøn *fornaldarsaga*, som Arnald Islænding har bragt til Danmark fra Rogalands og Jæderens Kyster.

Denne Fortælling har optaget Motiver fra mange forskjellige Sider. Den viser bl. a. paa flere Punkter Berøring med Helgedigtningen, baade med første og andet Digt.

Granmar har mange Sønner. Da Helge fulgt af sin Broder Sinfjotle, der i aandelig Henseende staar lavere, kommer seilende mod Vest til Landet, rider Gudmund, en af Granmars Sønner, til Stranden og indlader sig i Samtale med Sinfjotle. Ordskiftet mellem dem bestaar — navnlig i det første Helgekvad — af de værste Skjældsord. Efter denne Samtale rider Gudmund skyndsomst til sin Broder Hodbrodd for at melde ham, at Fiender er komne til Landet. Hodbrodd samler Krigere. Siden kommer det til en Kamp, hvori Granmarssønnerne falde for Helge.

I Saxos Fortælling er hos Frode Vestmar (i hvis Navn Efterledet er det samme som i Granmar) og hans 12 Sønner[2]). Erik kommer fulgt af sin Broder Roller, der i aandelig Henseende staar lavere, seilende til Frodes Land. Da Grepp, Vestmars Søn, har hørt dette, rider han til Stranden og indlader sig i en Samtale med Erik. Denne Samtale, som er i Vers, bestaar af de værste Skjældsord[3]). Da Grepp ikke kan

---

[1]) Sakses Oldhist. II, 49 ff.

[2]) Ved Navnet Vestmar kan mærkes, at Helge seiler vestover til Granmarssønnernes Land.

[3]) Ogsaa i det enkelte er her nogle Ligheder med første Helgekvad. *nec nisi crimen oles* Saxo p. 200; jfr. *gerðir þik frægjan af firinverkum* H. Hund. I 41 »Du gjorde dig navnkundig ved

svare længer, rider han skyndsomst hjem for at samle Krigere mod de ankomne Fremmede. Siden fælder Erik Vestmars Sønner.

Hvor der er Forbindelse mellem Fortællingen om Erik den maalspake og Helge-Digtningen, holder jeg den sidstnævnte for Forbilledet.

Fortællingen om Erik viser ogsaa Slægtskab med hvad der fortælles i andet Helgekvad Str. 5—13 og i det forudgaaende Prosastykke.

Erik har ved Danmarks Kyst fældet Frodes Landeværnsmand Odd *(Oddo)*. Han drager saa ud til Havs og lægger ind til Læssø. Siden seilede han med ét Skib til Sjælland, og da han manglede Proviant, gik han og hans Folk i Land, gjorde der Strandhugg og førte Kjødet af det slagtede Kvæg ombord. Da Erik siden kom i Land, mødte han, som før fortalt, Vestmars Søn Grepp, og i en Række af Vers skifte de nu grove Ord med hinanden. Disse Ord begynde med, at Grepp spørger: »Hvem er du? hvad søger du? hvorfra kommer du? af hvad Slægt er du?« Siden fortæller Erik i Samtale med Kong Frode i gaadefulde Ord Odds Drab, og Kongen tilstaar, at Erik har forvildet ham ved sin mørke Tale.

Efter at Helge har fældet Hunding, ligger han med sit Skib i en Bugt. Han og hans Folk gjør der Strandhugg og æde det slagtede Kjød raat. Sigrun kommer til ham og de skifter i Vers Ord med hinanden. Hun spørger først: »Hvem er I? hvor har I hjemme? hvad vente I paa? hvorhen vil I?« I sit Svar siger Helge: »Vi har hjemme paa

---

Ugjærninger«. *Exanimis corvos exangui corpore pasces, | esca feris, avidæ præda futurus avi.* Saxo p. 201; jfr.

Fyrr vildak
at Frekasteini
hrafna seðja
á hræum þinum

H. Hund. I 44. »Før vilde jeg ved Ulvesten mætte Ravne paa dit Aadsel«.

Læssø«. Derpaa beretter han i forblommede Ord Hundings Drab.

Da Erik lyser Odds Drab i forblommede Ord, anvender han et Ordspil med Ordet »Odd«, idet han siger: »Ulvene slikkede Valens Vaaben, thi de var mætte af dens Lig; der sloges Odd af Kongens Kraft«[1]). Nu er det at mærke, at Helge, da han i forblommede Ord lyser Hundings Drab, siger (H. Hund. II, 8): »Ørnens Yngel mættede jeg med Odde«

ætt ara
oddum saddak.

Hvis vi her indsætte:

ætt ara
oddi saddak

»Ørnens Yngel mættede jeg med Odd«, saa kunde ogsaa disse Ord indeholde et Ordspil med »Odd« (uagtet Ordene ikke skal opfattes saaledes i Helgedigtet) og de kunde være et forblommet Udtryk for: »Jeg fældte Odd og gav Ørnens Yngel hans Lig at æde«.

Jeg formoder derfor, at den Digter, som først har skabt Sagaen om Erik Maalspake, har hentet de nævnte Motiver, hvori den berører Digtningen om Helge, fra denne. Jeg formoder, at Eriksagaens Opfinder i Helgedigtningens Ord »jeg mættede Ørnens Yngel med Odd« har lagt et Ordspil med »Odd«, som fra først af ikke var tilsigtet.

Men dette Forhold til Erik-Sagaen afgiver et Bidrag til Helgedigtningens Historie.

Olrik fremhæver, at de Løndomstaler, hvori Eriks Ordsprogstil gaar over, minder om Sagaoptrin og at der dér navnlig findes nære Sidestykker til hans skjulte Drabstillysning.

Hertil føier jeg følgende Bemærkning. Erik-Sagaens og de islandske Sagaers forblommede Taler med sine Ord-

---

[1]) *exsatiati humanis cadaveribus lupi suprema telorum acumina collambebant. Ibi cuspis a robore regis excussa est* (Saxo p. 206 M.). I det følgende forklarer Erik dette: *Cædem enim Oddonis mea gestam manu superiori cuspidis appellatione signavi.*

spil[1]) har sit Forbillede i den irske heroiske Saga. Jeg henviser til en Fortælling af det gamle ulsterske Heltesagn om Cuchulinns Frieri til Emer i Haandskriftet Lebor na-h-Uidre fra c. 1100[2]). Heri veksler Helten og hans Udkaarne forblommede Taler med Ordspil, hvori særligt Slægtskab med de norrøne ikke kan miskjendes.

De mørke Taler skal i den irske Fortælling som i de norrøne bevise Vedkommendes overlegne Kløgt og Ordsnildhed, der sætter ham paa det fremmede Sted, hvor han kommer, istand til at udtrykke sig saa, at Folk flest ikke skjønner hvad han siger, og kun Personer med overlegen Forstand forstaa hans Ord. Ordspillene er saa indviklede, at en af Fortællingens Personer maa forklare Meningen.

Cuchulinns første forblommede Tale kommer som Svar paa Emers Spørgsmaal: »Hvorfra er Du kommen? hvor sov Du?« Ligesaa giver Fridtjov forblommede Svar paa Spørgsmaalene: »Hvad heder Du? hvor var Du i Nat? Hvor er Din Slægt?« Ogsaa Eriks mørke Tale foranlediges ved Spørgsmaalene: »Hvorfra er du kommen og hvorledes kom du her?« Frode spør Erik fremdeles om Veien, han har taget. Det samme Spørgsmaal fremsætter Emer til Cuchulinn, hvorpaa denne svarer med Ordspil. Ogsaa Emers Betegnelse af de Bedrifter, Helten maa udføre for at vinde hende, indeholder en Række af Ordspil.

I Fortællingen om Erik den maalspake er altsaa Motiver fra Helgedigtningen smeltede sammen med Motiver, som har irsk Forbillede. Dette tyder paa, at Erik-Sagaens Opfinder har lært Helgedigtningen ligesom de fra irske Forbilleder udgaaede mørke Taler med mange Ordspil at kjende paa en af de britiske Øer.

---

[1]) Saadanne nævnes af Heinzel Beschreib. d. isl. Saga S. 192 f. = [296 f.] og af Cederschiöld Kalfdråpet S. 22 f. Jeg fremhæver særlig Glúma Kap. 14, 16; Friðþj. Kap. 13 (Fornald. s. II, 95); Króka-Refs s. (Kphfn. 1881) S. 34; Dropl. S. 10; Finnb. S. 79, 87 f.

[2]) Oversat af Kuno Meyer i Archæological Review 1889.

Desuden kan første Samtale mellem Sigrun og Helge i andet Helgekvad, skjønt den ikke indeholder kunstige Ordspil, dog siges at vise Ansats til mørke Taler ved sine forblommede, billedlige Udtryk. Helge antyder Hundings Drab ved Ordene »jeg tog Bjørne i Bragelund og mættede Ørnes Yngel med Odde«, og Sigrun roser Helge for at være kløgtig (*slœgjan*) da han »i Valruner[1]) melder om Drab«.

XVII.

Digtningen om Helge Hundingsbanes og Sigruns Död.

Under Navnet »det andet Digt om Helge Hundingsbane« sammenfatter man nu, som allerede bemærket, Vers og Prosastykker, som ikke alle fra først af har hørt sammen og som ikke alle er forfattede af samme Digter.

Helg. Hund. II 1—13 med de dertil hørende Prosastykker udelukker jeg fra nærværende Undersøgelse, uden hvor Bemærkninger om disse Vers synes mig nødvendige for Belysningen af de øvrige Meddelelser om Helge.

Behandlingen af Sagnet om Helges Kamp med Hodbrodd i H. Hund. II 14—18 og i H. Hund. II 19—24 har jeg i det foregaaende omtalt.

Fremstillingen af Sigruns Møde med Helge i »det gamle Kvad om Volsungerne« (H. Hund. II 14—18) begynder saaledes, umiddelbart efter at der i Prosa har været fortalt om Helges Kamp med Hundings Sønner: »Sigrun søgte den glade Fyrste *(sikling)*, hun greb hans Haand, kyssed og hilste den hjælmdækte Konge. Da vaktes Høvdingens Kjærlighed til Møen. Hun sagde, at hun elskede Sigmunds Søn af hele sit Hjærte, før hun havde seet ham.«

---

[1]) *í valrúnum* jfr. ags. *wælrûn* Elene 28, *vígspjǫll* jfr. ags. *gûðspell*, *weáspell*.

Det synes mig umiskjendeligt, at disse Ord skildre det første Møde mellem Helge og Sigrun, ligesom de ifølge første Kvad (Str. 15 ff.) første Gang mødes efter Hundingssønnernes Fald.

Ifølge Ordningen i Eddasamlingen skulde Helge ikke fatte Kjærlighed til Sigrun, førend da hun anden Gang kommer til ham. Men dette synes uforeneligt med den heroiske Digtnings Eiendommelighed. Ligeledes er det høist besynderligt, at Sigrun (saaledes som Tilfældet er ifølge Eddasamlingens Ordning), efter at have seet Helge to Gange og efter én Gang tidligere at have talt med ham, først, da hun ser ham tredje Gang, skulde sige ham, at hun har elsket ham af hele sit Hjærte, før hun har seet ham.

Altsaa kan H. Hund. II 5—13, der fortæller om et Møde mellem Helge og Sigrun før Hundingssønnernes Fald, ikke have hørt til samme Digt som H. Hund. II 14—18 og ikke være forfattet af samme Digter. Herfor taler ogsaa det, at Sigrun i H. Hund. II 5—13 er fremstillet som Kampmø, medens Forholdet mellem hende og Helge i H. Hund. II 14—18 er opfattet erotisk. Den Omstændighed, at Navnet »det gamle Kvad om Volsungerne« i Haandskriftet ikke anvendes paa de Stropher, som gaa forud for H. Hund. II 14, synes ligeledes at vise, at H. Hund. II 5—13 har hørt til et andet Digt end H. Hund. II 14—18.

Fremdeles indeholder H. Hund. II 19 ff., som jeg i det foregaaende har vist, en anden Sagnform end H. Hund. II 14—18 og har altsaa heller ikke hørt til *Vǫlsungakviða in forna*.

Jeg holder Helg. Hund. II 25—51 (ogsaa 29 og 39) for Brudstykker af et og samme Digt[1]), hvis Slutning synes at være fuldstændig bevaret.

---

[1]) Saaledes ogsaa Symons Zeitschr. f. d. Philol. XVIII, 16, som dog undtager 29 og 39. Om Str. 39 se i det foregaaende. H. Hund. II 29 synes mig at forudsætte II 28 og den Oplysning, som gives umiddelbart derefter. Først siger Helge: »det blev dig saa laget, at du vakte Strid mellem Høvdinger«. Ved at

Digtningens Udgang er her tragisk: Helge fælder i Kampen Sigruns, sin Elskedes, Fader Hogne og dræbes til Hævn derfor af hendes Broder.

I denne Digtning fremstilles Sigrun i stærk Modsætning til den halvt guddommelige Seiermø i det første Kvad, hvor hun dog er Hognes Datter.

Nær beslægtet med Opfatningen af Sigrun i første Kvad er den, vi finde i Strophe 5—13 af det andet Helgekvad. Her er Sigrun, uden at Helge véd det, tilstede i Slaget, da han fælder Hunding, og hun ser Helten i Langskibets blodige Stavn, da Bølgerne gaa høit. Men kun i de til disse Stropher knyttede Prosastykker siges det udtrykkelig, at Sigrun red gjennem Luft og over Hav, og vi kan ikke af de nævnte Vers skjønne, hvorvidt hun færdes alene eller med en Flok af andre Møer.

Derimod i det gamle Volsungekvad (H. Hund. II 14—18) og navnlig i Digtningen om Helges Død fremstilles Sigrun som en rent menneskelig Kvinde, der af Kjærlighed forlader Fader og Brødre for at følge den Mand, hvem hun priser som den herligste af alle. Hun bliver hans Hustru og føder ham Børn. Hun kan ikke andet end følge ham, men volder derved baade sine Frænders og sin Husbonds Drab. Skjæbnen har bestemt, at hun ligesom Hild skal vække Kamp. I Digtningen om Helges Død er Sigrun varm, inderlig og lidenskabelig i sin Kjærlighed; hun klynger sig fast ved den ind i Døden.

Hun optræder her alene, drager ikke væbnet i Kamp foran Møers Flok, men selv paa Valen mellem Ligene søger hun sin Elskede. Det er til Krigeren, ham der øver Odins

---

høre disse Ord »græd Sigrun«. Og fordi hun græder, siger Helge (II 29) »Trøst dig, Sigrun!« Det er ubevisligt, at en Digter ikke i en og samme Digtning skulde kunne skifte Versemaal. Overgangen til det mere lyriske Versemaal ljóðaháttr i II 29 synes mig virkningsfuld.

Jeg holder det ogsaa for ubevisligt, at Digteren har behandlet Sagnet udelukkende i sammenhængende Stropher uden Prosastykker. Mere herom siden.

Leg, hun beundrende ser op. Hans Kamp og Seier, hans Fienders blodige Død er hendes Liv og Glæde. Da hun favner den døde Helge i Gravhaugen, siger hun: »Nu er jeg saa glad ved vort Møde som Odins aadselgriske Høge, naar de paa Valen se varme Brade (Lig)« (H. Hund. II, 43). Forfærdelig er hun, da hun mod Broderen, som har meldt hende, at han har dræbt Helge, udstøder den Forbandelse, at han maa falde for sit eget Sværd.

Digtningen om Helges Død har paa den anden Side en ganske anden Karakter end Skjoldungedigtningen i sin ældste Skikkelse, som vi kjende den fra det angelsaksiske Beowulf-Epos. Denne Skjoldungedigtning er »Minder om Danefolkets Bedrifter i Strid med sine Naboer.« Sammenligne vi hermed Eddadigtningen om Helges Død, saa iagttage vi en Udvikling, som sandt og smukt er bleven karakteriseret af Axel Olrik[1]). Jeg gjengiver i det væsentlige hans Ord. Ættefeiden er bleven Digtningens Æmne. Digtningen er bleven tragisk. Det er Heltens Undergang, hvorom det toner i Skaldens Kvad. Nationalitetstanken træder neppe frem. Helge Hundingsbane er ikke her nogen Folkestammes Forkjæmper. »Det er Personlighedsideer af Heltens Vaagnen til Stordaad, af Frænders Svig og Hustrus Trofasthed«.

Som et væsentligt Moment i Udviklingen føier jeg endnu til: Heltedigtningen er nu bleven gjennemtrængt af Valhaltroens Grundtanke. Helten føres af Odin til Døden for Fiendehaand, at han kan komme til Valhal blandt Einherjerne og styrke Guderne til deres sidste Kamp mod de ødelæggende Magter.

Det er ikke let at følge Digtningen om Helges Død i dens historiske Udvikling, fordi vi mangle dens nærmeste hjemlige Forudsætninger.

Af Skjoldunge-Sagnet synes at have udviklet sig to forskjellige Former af Helge-Sagnet. Den ene med Feiden mod

---

[1]) Aarbøger f. nord. Oldk. 1894 S. 163.

Hodbrodd, Hadhobardernes Repræsentant, i Forgrunden. Den anden, hvori der lægges stærkest Vægt paa, at den Kamp, som Sigrun vækker, volder hendes Fader Hognes og hendes Elsker Helges Død.

Denne Sagnform er opstaaet ved Indflydelse fra Hjadningesagnet. — Sigrun gjøres som Hild til Hognes Datter. Helge bortfører Sigrun mod Faderens Vilje, som Hedin Hild, og dette volder en Krig, hvori baade Hogne og Helge falder. Dog er det muligt, at Hogne, hvem Angelsakserne kjendte som Hagena, Konge over Holmrygerne (ved Weichselmundingen), allerede forinden var bleven bragt i Forbindelse med Hadhobarder og Scyldinger. I Helg. Hund. II 4 nævnes Hogne som Broder til den gamle danske Sagnhelt Sigar.

Men ved Dannelsen af Digtningen om Helges Død har ogsaa Volsunge-Sagnet virket med. Vi har allerede i det foregaaende seet, at Helge-Sagnet er blevet bragt i Forbindelse med Sigurd-Sagnet.

I Helge-Digtningen aabenbarer der sig overhoved en Tendens til at lade den udvikle sig i Parallelisme med Sigurd-Digtningen.

Nu blev Sigurd (Siegfried) allerede ifølge det tyske Sagn dræbt af sin Hustrus Broder. Dette kunde føre til, at en nordisk Digter ligeledes lod Helge blive dræbt af sin Hustrus Broder. Hertil maatte ogsaa et andet Moment virke. Sagnet kjendte allerede forinden det Motiv, at Helge havde dræbt sin Hustrus Fader. Dette krævede ifølge de gamle Nordboers Retsopfatning Hævn, som nærmest paalaa den Dræbtes Søn.

Parallelismen med Sigurd-Sagnet kan følges videre[1]). Efter den tyske Digtning bringes Siegfrieds Lig af hans Mordere til hans Hustru, og hun bryder ud i Klager ligeoverfor dem. Ifølge Eddadigtningen meddeler Hogne sin Søster Gudrun Sigurds Mord[2]), og hun forbander sin Broder[3]). Ligesaa

---

[1]) Jfr. Sv. Grundtvig, Heroisk digtning S. 39.

[2]) Brot af Sig. 7; Guðr. II 7—8.

[3]) Ifølge Brot 11 er det Gunnar, hun forbander; ifølge Guðr. II 9 Hogne.

meddeler Dag i Helgekvadet sin Søster Sigrun Helges Drab (H. Hund. II 30), hvorpaa hun forbander sin Broder (H. Hund. II 31—33). Hun minder sin Broder om de Eder, han har svoret Helge. Ligeledes sværge Gudruns eller Kriemhilds Brødre Sigurd eller Siegfried Eder baade ifølge den nordiske Sagnform og ifølge den tyske[1]). Og Gjukungerne mindes om disse Eder efter Sigurds Drab[2]). Det synes derfor klart, at Volsungedigtningen her er det Forbillede, efter hvilket Helgedigtningen har faaet sin Sagnform.

Gudruns Moder Grimhild tilligemed hendes Brødre tilbyde hende ifølge det andet Kvad om Gudrun (25, 33) Guld og Land som Bod for Sigurd. Dag byder sin Søster Sigrun Guld og Land som Bod for Helges Drab[3]).

Ligesom den døde Helge kommer ridende fra Valhal til Sigrun, som sørger over ham, saaledes tiltaler i Digtet Guðrúnarhvǫt 18, 19 den sørgende Gudrun sin døde Mand Sigurd og beder ham at ride fra de Dødes Verden til hende, hvad han før har sagt hende, at han vilde gjøre.

Men i Sigurd-Sagnet er dette Motiv kun anvendt i dette ene, sene Digt og er der saa lidet heldig knyttet til Fortællingen om Gudrun, at jeg i dette Motiv i Gudrun-Digtningen

---

[1]) Nibelungenlied V. 334 Lachm., jfr. Þiðr. s. Kap. 228.

[2]) Brot Str. 5, 16.

[3]) Dag byder sin Søster i Bod for Mandens Drab (H. Hund. II 35):

ǫll Vandilsvé
ok Vígdali.

Hvorfra Digteren har disse Stedsnavne, véd jeg ikke. Finn Magnusen tænker paa Vendel i Jylland. *Vígdalir* ligner Widdale »a hamlet in Hawes chapelry, N. R. Yorkshire«, $4^1/_2$ engl. Mile SV. for Hawes. [Er det af Worsaae Minder S. 99 nævnte Wydale i England samme Sted?]

Betænkeligere er det ved *Vandilsvé* at tænke paa Wandesley »a hamlet in Annesley parish, Notts; $9^1/_2$ miles NW. of Nottingham« (i Doomsdaybook Wanddeslei). Lignende Navne er: »Wensley a village in Leyburn district, N. R. Yorkshire« (Wandeslage og Wendreslaga D D B.); Wensley i Derby og Wansley i Dorset.

ser en forholdsvis sen Efterligning af Sigrundigtningen og ikke antager det omvendte Forhold.

Parallelismen mellem det sidste Afsnit af Sigurd-Digtningen og det sidste Afsnit af Helge-Digtningen præger sig tydeligst i Sigruns pragtfulde Lovtale over den døde Helge (H. Hund. II 38), som er Sidestykke til Gudruns Lovtale over den døde Sigurd (Guðr. II 2; Guðr. I 18). Paa begge Steder sammenlignes Helten med en Hjort. Jeg formoder[1], at Helge-Digtningen her har efterlignet Sigurd-Digtningen (og ikke omvendt), baade fordi Udtrykkene synes mig at vise Billedet i sin Begyndelse i Gudrun-Kvadet og fordi Didriks Saga efter at have fortalt om Grimild ved Sigurds Lig har en Lovtale over den døde Sigurd, som rigtignok ikke er lagt i hans Hustrus Mund, men indledes med Ordene: »Saa siger hver Mand.«

Medens Sigrun i det, som jeg har anført, svarer til Gudrun (hvis Navn indeholder samme Efterled), har hun paa den anden Side ogsaa Berøringspunkter med Brynhild. Det er af Skjæbnen bestemt, at Sigrun volder Strid mellem Høvdinger (H. Hund. II 28). Det samme gjælder om Hild og Brynhild.

Sigrun bor ligesom Brynhild paa et Fjæld[2]). Baade Sigrun og Brynhild opfattes, ialfald tildels, som Kampmøer. De to staa hinanden nær i sin Kjærligheds Styrke; dens Lidenskab er hos begge forfærdelig. Begge Kvinder følge den elskede Mand i Døden.

Men Digtningen om Helges og Sigruns Død bør ikke forklares som opstaaet alene under Efterligning af Hjadninge-Sagnet og Sigurd-Sagnet. Disse forklarer ikke tilfulde Helge-Sagnets sidste Afsnit.

Dette Afsnit, hvori den døde Helts Møde med sin gjenlevende Hustru fortælles, behandler, som bekjendt, det samme Æmne som en fra Middelalderen og nyere Tid kjendt og i mange Lande udbredt Folkevise »Fæstemanden i Graven«[3]).

---

[1]) I Modsætning til Müllenhoff og Edzardi (Germania XXIII, 185).

[2]) *frá Sevafjǫllum* H. Hund. II.

[3]) Om dennes Forekomst i de forskjellige Lande og om beslæg-

Æmnet er i begge Digtninger det samme, nemlig at den unge Mand fra Dødens Hjem kommer tilbage til sin gjenlevende Elskede paa Grund af hendes Taarer og Sorg. Han er hos hende en eneste Nat og taler med hende, men før Dagen gryr, forlader han hende og kommer ikke igjen. Det bør fremhæves, at der ogsaa er flere specielle Motiver, i hvilke Optegnelser af denne Folkevise mødes med Eddakvadet. Begge Digtninger udtrykke den Forestilling, at Kvindens Taarer plage hendes Elskede i Dødens Verden. Denne Forestilling passer ikke godt sammen med den i Oldkvadet fremtrædende Forestilling, at Helge er i Valhal i Einherjernes Flok, og synes først i Oldkvadet at være bleven forbunden med denne.

Digteren har bibeholdt ældre Forestillinger om den Dødes Liv i Gravhaugen ved Siden af Træk fra den kort før hans egen Tid af Høvdingeskalde skabte Mythe om Einherjernes Liv i Valhal, men uden at kunne sammensmelte til et harmonisk Hele disse grundforskjellige Opfatninger [1].

Saavel Oldkvadet som Folkevisen lader den unge Kvinde græde Blod. Helge siger til Sigrun (H. Hund. II 45): »du græder bitre Taarer, før du gaar at sove; hver falder blodig paa mit Bryst«. I en svensk Optegnelse af Folkevisen (Afzelius 6: $_2$ V. 1) heder det: Jungfrun gråter tårar, hon gråter blod. I den danske Vise (A 17):

For hver en Gang du græder for mig,
din Hu gjøres mod:
da staar min Kiste for inden fuld
med levret Blod.

I begge Digtninger fremhæves det, at den Døde bliver blodig hver Gang, hans Elskede græder [2]. I Eddakvadet

---

tede Sagn kan navnlig henvises til H. Hoffmann i Altdeutsche Blätter I, 174 f.; Uhland Schriften VIII, 200 f.; Grundtvig Danmarks gamle Folkeviser II S. 492 f.; Child Popular Ballads III S. 226—229; P. Loewe: Die Sage von Helgi dem Hundingstödter (Strehlen 1877).

[1]) Jfr. Uhland Schriften VIII, 148 f.; Schullerus i Paul-Braune Beitr. XII, 238 f.

[2]) I Eddakvadet (H. Hund. II 44) siger Sigrun: »Dit Haar, Helge!

reder Sigrun Helge et Leie i Gravhaugen og sover der i hans Favn. I den svenske Vise (Afz. 1 V. 7, 2 V. 7) deler den døde Ungersvend Seng med sin Fæstemø. Baade i Oldkvadet og i Folkevisen siger den Døde, at Hanegalet kalder ham bort fra hans Elskede. Og i begge Digte nævnes Haner i de Dødes Verden. I Oldkvadet er det *Salgofnir* »Salfuglen«, som vækker Einherjerne. I den danske Folkevise siger den døde Fæstemand:

Nu galer Hanen den hvide,
til Jorden stunder alle de Lige.
Nu galer Hanen den røde,
til Jorden maa alle de døde.
Nu galer Hanen den sorte,
nu lukkes op alle de Porte[1].

Dagen efter at den døde Helge har forladt sin Hustru, kommer Sigrun efter Solens Nedgang til Gravhaugen, men venter der forgjæves. »Sigrun levede paa Grund af Sorg og Kummer kun kort Tid«. I den svenske Vise (6: $_2$ Afz.) sætter Jomfruen sig, da den døde Ungersvend har forladt hende, paa hans Grav. Hun sidder der og græder, til det er blevet lys Dag. Da gaar hun fra Graven og bliver snart dødssyg.

Det synes mig efter det foregaaende nødvendigt at antage, at den nordiske Folkevise »Fæstemanden i Graven« ikke blot behandler det samme Æmne som Eddadigtet om Helge og Sigrun, men at der er et nærmere Forhold mellem dem. Jeg antager, at den svenske Vise stammer fra den danske

---

er fuldt af Rim . . . . Hvorledes skal jeg raade Bod paa det for dig?« I den danske Vise kjæmmer Jomfruen sin Fæstemands Haar; for hvert et Haar hun reder, fælder hun en Taare. Hun spørger derpaa: »Hvorledes er der i Graven hos dig?«

[1]) I dansk *B* nævnes ikke den hvide Hane. Jfr. Vspá 43: Hanen med gylden Kam vækker Heltene hos Hærfader, men i Hels Sale galer en anden sodrød Hane.

(naturligvis ikke fra en af de danske Former, vi kjende) og at den danske Vise er kommen fra England, hvor vi finde denne Ballade i mange Former. I Britannien var ogsaa Eddakvadet digtet. Folkevisen kan være opstaaet i England under Indflydelse fra et Oldkvad om Helge. Dog neppe fra det os foreliggende Kvad, men snarere fra et nær beslægtet Kvad, mulig af en dansk Digter, et Kvad, som ikke lod den døde Helge bo i Himmelborgen Valhal blandt Einherjerne, men i sin Gravhaug, hvilket er den oprindeligere Forestilling.

Den døde Ægtemands (eller Fæstemands) Tilbagekomst til sin gjenlevende utrøstelige Hustru (eller Fæstemø) er et Sagn, som kjendtes før Eddakvadets og Folkevisens Tid knyttet til Protesilaus, der faldt for Troja, og hans Hustru Laodamia. Den Form af dette Sagn, som ligger nærmest ved Eddakvadet, er den, som findes i den første vatikanske Mythograph (I, 158). Her fortælles: »Laodamia var Protesilaus's Hustru. Da hun havde faaet høre, at han havde fundet sin Død i den trojanske Krig, udtalte hun det Ønske, at hun maatte faa se hans Skygge. Da hun havde opnaaet dette, kunde hun ikke slippe hans Skygge og døde i hans Favn[1]).

Jeg antager, at denne Fortælling blev kjendt i Irland, og at Forfatteren af Digtningen om Helges Død dèr hørte den. Han forbandt dermed Forestillingen om, at de Gjenlevendes Taarer forstyrre de Dødes Ro. Denne Forestilling var almindelig ogsaa hos Græker og Romere foruden hos mange andre Folkeslag[2]).

Det gjælder nu at udfinde, hvorfor Digteren har knyttet Sagntrækket, som fortæller om den døde elskede Mands Til-

---

[1]) F(abula) laodomię. Laodomia uxor prothesilai fuit. Quę cum maritum in bello Troiano perire (saa Mscr.) cognovisset, optavit, ut umbram eius videret. Qua re concessa, non deserens umbram in amplexibus eius periit. Efter Servius til Verg. Aen. 6, 447. Samme Fortælling i Myth. Vatic. II, 215. Derimod afviger Fortællingen hos Hygin. Fab. 103 og 104 (p. 95 M. Schmidt).

[2]) Schenkl i Germania 11, 451 f.; Child, Popular Ballads, III S. 235 f.

bagekomst, til Sigrun. Allerede deri, at Sigrun i Lighed med Sigurd-Sagnets Gudrun blev fremstillet som en ømt elskende Hustru, der er fortvivlet over sin elskede Mands tidlige Død, kunde ligge nogen Grund til at tilknytte Sagntrækket med den Dødes Gjenkomst. Men denne Grund synes mig ikke tilstrækkelig, og jeg tror at kunne paavise en Factor, som her har været mere virksom[1]).

Digtningen om Helge er i det første Kvad ved Fortællingen om hans Fødsel paavirket fra det sydlandske Meleager-Sagn. Af dette er ogsaa Digtningen om Helges Død efter min Formodning paavirket.

Efter at Digteren i det andet Kvad om Helge har besunget Mødet mellem Sigrun og den døde Helge, heder det i Prosa: »Sigrun levede kun kort Tid paa Grund af Sorg og Kummer« *(Sigrún varð skammlíf af harmi ok trega).* Den i disse Ord indeholdte Meddelelse har sandsynlig fra gammel Tid fulgt Digtet. Det samme fortælles hos Hygin[2]) om Meleagers Hustru: *at coniunx eius Alcyone moerens in luctu decessit.* Det er efter min Formodning ved Paavirkning herfra, at den nordiske Digter har ladet Sigrun dø af Sorg.

Den sædvanlige græsk-romerske Fortælling, at Meleager fandt sin Død derved, at hans Moder kastede den Brand, hvortil hans Liv var bundet, i Ilden, har ikke afsat noget Spor i den nordiske Helge-Digtning. Dette kan forklares deraf, at den nordiske Digter havde om Meleagers Død lært

---

[1]) Simrock (Handb. d. deutsch. Myth. 394) vil forbinde det poetiske Motiv, at Sigrun »ihren Geliebten, der im Kampf gefallen und zu Odhin gegangen ist, durch ihre heissen Thränen erweckt und herabzieht« med det Sagntræk, at Hild vækker de Døde til Live. Men Sigrun vækker ikke som Hild sin døde Mand til Live igjen, for at han skal kjæmpe, men faar ham til som død Mand at gjæste sin Gravhaug og favne sin levende Hustru. Dog støttes Simrocks Opfatning derved, at Hild ifølge Saxo af Længsel efter sin Mand vækker de Døde (Ferunt Hildam tanta mariti cupiditate flagrasse, ut noctu interfectorum manes redintegrandi belli gratia carminibus excitasse credatur, lib. V, p. 342 M.).

[2]) Hygin. fab. 174 p. 29 ed. M. Schmidt.

at kjende en afvigende Fortælling, som var opstaaet ved sen Forvanskning i en latinsk Gjengivelse af Sagnet. I Myth. Vatic. I, 198 fortælles om *sorores Meleagri illum a fratre Tydeo interfectum intolerabiliter flentes*[1]. Efter denne Fremstilling skulde altsaa Meleager være bleven dræbt af sin egen Broder. Hermed kan Sagnet om Helges Drab staa i Forbindelse. At den nordiske Digter lod Helge blive dræbt ikke af sin egen Broder, men af sin Hustrus Broder, det kan skyldes Indflydelse fra Volsunge-Sagnet[2].

Den nordiske Digter, som skabte Helgedigtningen, havde, som jeg formoder, lært at kjende baade den Fortælling, at Meleagers Hustru døde af Sorg over hans Død, og den, at kvindelige Slægtninger græd over hans Drab uden at kunne finde Trøst. Disse Motiver gav, tror jeg, den nordiske Digter Ideen til fra Protesilaus-Sagnet paa Helge og Sigrun at overføre det Sagntræk, at den døde Ægtemand besøger sin gjenlevende utrøstelige Hustru, som har villet se ham igjen, og at hun saa hviler i den døde Mands Favn.

Digtningen om Helges Død viser ogsaa deri sit Slægtskab med Volsungedigtningen i dens nordiske Form, at den samme religiøse Opfatning gaar gjennem dem begge og at Odin har Indflydelse paa Handlingen i Helgedigtningen ligesaavel som i Volsungedigtningen. Dog optræder Odin i Helgesagnet ikke personlig i Menneskeverdenen.

---

[1] Fortællingen i Mythogr. Vatic. I, 198 er hentet fra Schol. til Stat. Theb. 4, 103 p. 123 og til 8, 483 p. 294. Tillægget *a fratre Tydeo interfectum* er en i sen Tid fremkommen Forvanskning, som vel er opstaaet af Fortællingen om, at Tydeus dræbte sin Broder Melanippus (i Schol. til Stat. Theb. I, 402 og 280).

[2] Det er vel en tilfældig Lighed, at Elskeren hos Boccaccio (Decam. giorn. IV nov. 5), som efter Døden viser sig for sin fortvivlede Elskerinde, er bleven dræbt af hendes Brødre; ligeledes er det vel en tilfældig Lighed, at Elskerinden hos Boccaccio heder *Lisabetta*, i den danske Vise *Else*.

I det andet Digt om Helge Hundingsbane fortælles, at Helge dræbes af Sigruns Broder *und Fjǫturlundi* »under Fjætter-Træet«. I Prosastykket kaldes han Dag, og det siges, at han havde anraabt Odin (*blótaði Óðin*) for at faa Faderhævn og at Odin havde laant ham sit Spyd.

Præpositionen *und* »under« i Udtrykket *und Fjǫturlundi* synes at vise, at *lundr* her betyder »Træ«. *Fjǫturlundr* synes at være et af Digteren opfundet Stedsnavn, der betegner et Offertræ, hvortil det Menneske, som skal ofres, bindes ved en *fjǫturr*, en Lænke. Ved dette Stedsnavn har Digteren villet antyde, at Helge dræbes som et Offer til Odin. Han gjennembores med Odins Spyd, ligesom Vikar af Starkad gjennembores med det Spyd, Odin har laant Starkad.

Odins Forhold til Helge er analogt med Odins Forhold til Volsungen Sigmund. Odin selv gaar med sit Spyd imod Sigmund i dennes sidste Kamp, hvori han falder[1]). Og ifølge Eiriksmaal byder Odin i Valhal Sigmund og Sinfjotle at gaa Kong Eirik Blodøkse imøde[2]).

Jeg har i det foregaaende vist, at Forfatteren af Digtningen om Helges Død har, ligesom Forfatteren af det første Helgekvad, levet i Britannien og forstaaet baade Engelsk og Irsk. Han synes, som Udtrykket *at Jordán* (H. Hund. II 28) viser, at have hørt Kristendommens Fortællinger. Men han er langt fra saa stærkt paavirket af den irske Litteratur som det første Helgekvads Forfatter og har ikke Karakteren af en lærd Digter[3]).

Hvor meget ældre det os foreliggende Digt om Helges Død er end første Helgekvad, kan jeg ikke nøie bestemme. Men hvis det er rigtigt, at dets Forfatter i sit Digt har omgjort ags. *on eorðan* »paa Jorden« til »ved Jordan«, er det rimeligt, at det tidligst er fra Midten af 10de Aarhundred.

---

[1]) Vǫls. s. Kap. 11.

[2]) Herved bestyrkes det, at H. Hund. II 39 udtales til Hunding i Valhal, saaledes som Haandskrifterne har det.

[3]) Dette forhindrer ikke, at Digteren i Britannien har hørt Meddelelser, som gaa tilbage til græsk-romerske Traditioner.

Den norske Forfatter af Digtningen om Helges Død kan efter dette have været Skald ved Olav Kvarans Hird. Hvis saa har været Tilfældet, vil vi have en naturlig Forklaring af, at han har forstaaet ligesaavel Irsk som Engelsk, og af, at et dansk Heltesagn har dannet Grundlaget for hans Kvad, som blev paavirket baade fra engelske Vers og fra latinske mythiske Fortællinger.

Jeg holder det for vist, at Forfatteren af Digtningen om Helges Død i den foreliggende Form har været norsk af Nationalitet, ikke dansk. Herfor taler den Sammenhæng, som jeg i det foregaaende har paavist mellem dette Digt og flere norrøne Digte. Fremdeles det poetiske Sprog og flere af de anvendte kenningar samt Forestillingerne om Odin og Valhal, der saaledes udviklede ikke kan paavises som egentlig danske[1]).

Paa den anden Side holder jeg det for sandsynligt, at Digteren har kjendt og benyttet ældre d a n s k e i Britannien digtede Vers om samme Sagnhelt. Herfor taler allerede Sagnhelten Helges Navn og Stilling i Digtningen. Fremdeles *Hǫðbroddr*, som jeg i det foregaaende har belyst, og Starkad som Navn paa en Konge, der er Hodbrodds Forbundne. Ligeledes Stedsnavnet *Hlébjǫrg*. Jeg har søgt at vise, at det har været en dansk Digter i Britannien, der først har besunget Helge som Hodbrodds Bane.

Men det er vanskeligt ved Digtningen om Helges Død at skifte mellem Dansk og Norsk.

At ogsaa Danske i England i senere Tid, ialfald indtil omkring 1200, har kjendt Oldkvad om Helges Elskov og Helges tragiske Død samt om Mødet mellem den døde Mand og hans gjenlevende Elskede, det tør sluttes af Folkeviserne »Ribold« og »Herr Hjelmer« (som jeg skal behandle ved Digtningen om Helge Hjorvardssøn) samt »Fæstemanden i Graven« tilligemed de til disse svarende engelske og skotske Viser. Til Spørgsmaalet, om det er norske Oldkvad, som i England har virket paa Balladen om Ribold og Guldborg,

---

[1]) Jfr. Olrik Sakses Oldhist. I, 30—36.

eller tilsvarende danske, skal jeg ved Digtningen om Helge Hjorvardssøn komme tilbage.

I hvilken norsk Bygd den Nordmand, som har forfattet det os foreliggende Digt om Helges og Sigruns Død, har havt sit Hjem eller sin Æt, kan jeg ikke bestemme. Kanské snarest i det sydvestlige Norge[1]).

Der er i Fremstillingen af Sigruns Smerte ved Tidenden om den Elskedes Død en forfærdende Lidenskab, som man har fundet ægte nordisk eller oprindelig germansk. Det er klart udtrykt, at det er til den vældige Kriger, hun beundrende ser op, og hun søger ham endog paa Valen mellem sine Frænders Lig. Dog er hun blød og mild, ganske anderledes menneskelig end Hild der som Hognes Datter er hendes Forbillede, hun som vækker sin Fader og sin Elsker af Dødens Søvn til evig Kamp. Da Helge efter Sigruns Frænders Død siger til hende: »Det blev dig saa laget, at du voldte Strid mellem Høvdinger«, da græder hun, og da Helge trøstende lægger til, at ingen kan modstaa sin Skjæbne, da bryder hun ud: »Til Live skulde jeg nu ville vække dem som er henledne, om jeg dog kunde gjæmme mig i din Favn«.

Ogsaa Helge staar os her menneskelig langt nærmere end som det første Kvads næsten upersonlige Seierherre. I Digtningen om Helges Død staar han med tungt Sind paa Valen, hvor hans Modstandere ligge fældede, thi det er Ligene af hans Elskedes Frænder. Hans første Ord til hende er halvt bebreidende: »Ikke har du Lykken med dig i alt, dog siger jeg, at Nornerne volde noget«. Herunder dølger sig Forudanelsen af hans Død.

Vi fornemme tillige, at der gjennem denne Digtning, hvor Glæden over Naturen træder stærkt frem i skjønne Billeder, hvor Digteren kvæder om en inderlig, sjælfuld Kvinde-

---

[1]) Ordet *dagsbrún* H. Hund. II 43 bruges nu efter I. Aasen »i Sogn og paa flere Steder«. *héla* II 44 bruges nu i Bergens Stift, Ryfylke, Agder, Telemarken, Hallingdalen, Gudbrandsd. og fl. St. *átfrekr* II 43, jfr. *matfrek*, der nu bl. a. bruges i Telemarken.

elskovs alt betvingende Magt, gaar en solvarmere Luftning end den, som strøg fra Islands og Norges Fjælde. Den nordiske Oldtids Aand er her bleven berørt af et Pust fra den Livsopfatning, som siden fik sit eiendommelige og fulde Udtryk i Middelalderens Ballade, fyldigst i England, Skotland og Danmark.

Naar Sigrun sammenligner Helge med Hjorten, saa vider Billedet sig ud til et Naturmaleri. Vi føler os i Balladens Nærhed. Den kyske Fremstilling af Kjærlighedsforholdet har vistnok hele den nordiske Oldtids Alvor, men Elskoven, stærkt fremhævet baade hos Kvinde og Mand, stærkest hos hende, med Glæden over at være den Elskede nær, fylder Digtningen saa stærkt, at det er som et Forbud for en ny Tids Opfatning af Forholdet mellem Mand og Kvinde. Medens Motivet med den Dødes Hjemkomst staar næsten ene i Olddigtningen, er der en hel Række af Ballåder, i hvilke den Døde drages tilbage til de Efterlevende af disses trøstesløse Længsel, deres Trang til Hjælp, deres Lidelse eller ogsaa for at advare dem.

Alt dette forbyder den Antagelse, at Kvadet om Helges Død skulde være forfattet af en Islænding. Man har sagt, at Islændingernes praktisk-prosaiske og nøgterne Aand gjennemtrænger hele deres aandelige Production[1]). Det er af en vidt forskjellig Aand, at Kvadet om Helges Død er fyldt.

De anførte Betragtninger godtgjør ogsaa, at Kvadet ikke er blevet til i Norge, men i Britannien, hvor den norske Digter mødtes med Engelskmænd, Danske og Kelter; i Britannien, hvor Folkevisens Tone snart skulde klinge, frisk, blød og inderlig, og dog med en Undertone af dyb Melancholi.

At Digtningen om Helges Død staar i Forbindelse med dansk Digtning, det viser sig ogsaa deri, at den alt overvindende Elskov er det poetiske Fællespræg for en Række af danske Oldsagn og at disse tildels knytte sig til Navne, som

---

[1]) Finnur Jónsson Lit. Hist. I, 50.

tillige er blevne bragte i Forbindelse med Helge, f. Ex. til Sigar [1]).

I den poetiske Fremstillingsform staa de Digtninger, vi sammenfatter under Navnet »Det andet Helgedigt«, i stærk Modsætning paa den ene Side til det angelsaksiske Heltedigts Behandling af Skjoldungesagn, paa den anden Side til det første Helgekvad. Denne Forskjel er ikke bleven tilstrækkelig klart fremstillet, fordi man ensidig har betragtet Versene i »andet Helgedigt« som Brudstykker.

Lad os tage for os Digtningen om Helges Død i Helg. Hund. II 25—51, hvilke Stropher sikkerlig er forfattede af en og samme Digter. Det synes mig ubevisligt og urigtigt at antage, at disse Stropher skulde være Brudstykker af en Helgedigtning, der havde behandlet sin Gjenstand i gjennemført versificeret Form og med fortløbende Stropher, ligesom det første Helgekvad. Forfatteren af Digtningen om Helges Død har tværtimod i lyrisk-dramatiske Stropher kun behandlet en Række af forskjellige enkelte Optrin, saa at Situationen bliver gjort anskuelig og den indre Sammenhæng motiveret ved de optrædende Personers Replikker. Fortælling i Prosaform har forbundet de versificerede Partier.

Prosaen danner et nødvendigt og oprindeligt Led i Digtningen. Naturligvis ikke saa at forstaa, at alle Prosastykker i det gamle Haandskrift skulde være ligesaa oprindelige som Versene eller at de enkelte Udtryk i de oprindelige Prosastykker skulde være lige saa godt bevarede som Ordene i Versene. Nogle Prosastykker i det gamle Haandskrift er Opløsninger af Stropher, hvis Versform man har glemt. Andre meddeler ikke andet end det, man har sluttet af de i Haandskriftet bevarede Stropher, og enkelte udtrykker Opfatninger, som er senere end de, der fremtræder i Stropherne. Prosaens Udtryk forandres overhoved lettere end Versenes.

Men ved Digtninger som den om Helges Død er princi-

---

[1]) Se Olrik, Sakses Oldhist. II, 230 ff.

pielt, med Hensyn til den poetiske Fremstillingsform det i Prosa fortællende Element ligesaa oprindeligt som de lyrisk-dramatiske Stropher.

Tydelig træder dette f. Ex. frem ved Optrinet i Valhal (H. Hund. II 39), hvor Hunding faar Befaling til at udføre Trælletjeneste. Her er en Oplysning nødvendig, for at Stropherne skal kunne forstaaes, og intet taler for, at denne Oplysning tidligere har været given i Versform.

Allerede Heinzel har gjort opmærksom paa, at det er karakteristisk for Digtningen om Helges Død i Modsætning til det første Helgekvad, at der om Slaget fortælles i Prosa, men at Digteren efter denne Fortælling fører frem Sigrun og Helge paa Valpladsen og lader dem i Stropher udtale sin ved Slagets Udfald vakte Stemning[1]).

Om denne poetiske Fremstillingsforms Oprindelse skal jeg her ikke tale.

Derimod har »det gamle Volsungekvad« (H. Hund. II 14—18) fortællende Stropher. Dette Kvad har, efter de levnede Brudstykker at dømme, været et meget ringere Digt end det, som behandler Helges Død.

Jeg skal her ikke udtale nogen Formodning om, hvor-

---

[1]) Heinzel »Über die Hervararsaga« S. 43. Han siger: »es ist nicht beweisbar, dass die Prosatheile der Eddalieder durchaus jünger seien als die Verse«. Dette, som F. Jónsson (Litt. Hist. I, 246) finder »aldeles ubegribeligt«, finder jeg aldeles rigtigt.

Müllenhoff (Z. f. d. Alt. 23 S. 151) siger meget rigtigt: »Zwei formen der epischen überlieferung, prosaische erzählung mit bedeutsamen reden — wechsel- oder einzelreden — der handelnden personen in poetischer fassung und erzählende epische lieder in vollständig durchgeführter strophischer form finden wir . . . im norden neben einander im gebrauch und keineswegs ist die prosa der gemischten form bloss eine auflösung oder ein späterer ersatz der gebundenen rede«. Jfr. Kögel Gesch. d. deutsch. litt. I, 98. Derimod synes mig den af Symons (Paul-Br. Beitr. IV, 168) udtalte Opfatning ubevislig og forfeilet. Han siger: »Zunächst ist die prosa des zweiten liedes von Helgi Hund. für uns ganz ohne wert«.

med denne Digtning om Helges Død har begyndt. Men det forekommer mig sikkert, at der har gaaet noget forud for Behandlingen af det Slag, som Helge vinder mod Hodbrodd og Hogne med dennes Frænder. Digtningen er fragmentarisk bevaret.

XVIII.

Digtningen om Kong Hjorvard og hans Søn Helge.

Efterat det første Digt om Helge Hundingsbane er afsluttet, følger i det gamle Haandskrift under Overskriften: »Om Hjorvard og Sigrlinn« Meddelelser om Kong Hjorvard, af hvilke en dels paa Prosa, dels i Stropher (med Versemaalet *fornyrðislag*) meddelt Fortælling om, hvorledes Hjorvard fik Sigrlinn til Hustru, er udførligst.

Derefter fortælles paa Prosa og i Vers om Hjorvards og Sigrlinns Søn Helge. Han vokste op, blev stor og vakker, men han var taus, og intet Navn fæstede sig ved ham. Da han engang sad paa en Haug, kom Svaava, Øylimes Datter, ridende med sine Møer. Hun gav ham Navn og et vidunderligt Sværd i Navnefæste. Hun var Valkyrje, red gjennem Luft og over Hav, og skjærmede ham siden i Kamp.

Helge fik af sin Fader Folk og Skibe til et Tog mod Kong Rodmar, som havde dræbt Helges Morfader. Han fældte ham med det Sværd, han havde faaet af Svaava. Tillige dræbte han Jætten Hate. Herefter følger en Digtning i Versemaalet *ljóðaháttr* om et Møde, som Helges Stavnbo Atle og Helge selv har med Havtroldet Rimgerd, Hates Datter.

Sidste Afsnit af Digtningen om Helge Hjorvardssøn indeholder ligesom det første dels Prosa, dels Vers i *fornyrðislag*. Helge og Svaava svor hinanden Troskab. Helge drog alene paa Hærtog. Han blev stævnet af Rodmars Søn Alv til Kamp. Helges Fylgje, som vidste, han skulde falde i denne Kamp, mødte Juleaften i en Jættekvindes Skikkelse Helges Broder

Hedin, som var hjemme hos sin Fader i Norge, og hun tilbød denne at blive hans Fylgje. Da Hedin afviste hende, hævnede hun sig ved at forvilde ham, saa han om Kvælden ved Bragebægeret aflagde et helligt Løfte om at skulle vinde sin Broders Elskede, Svaava. Siden angrede Hedin sit Løfte og vandrede bort ad vildsomme Veie. I fremmed Land mødte han Helge og fortalte ham angerfuld om sit Løfte. Helge, som anede sin nær forestaaende Død, sagde, at Hedins Løfte efter Helges Fald skulde blive opfyldt. Helge blev i Kampen mod Alv dødelig saaret. Han sendte da Bud efter Svaava, og hun kom til hans Dødsleie. Helge bad hende nu om at blive Hedins Brud, men Svaava svarede, at hun havde lovet, ikke efter Helges Død at elske nogen Høvding, som ei var navnkundig. I sidste Strophe beder Hedin Svaava om at give ham et Kys, men siger, at han ikke vil komme tilbage til sit Hjem, før han har hævnet Helge, som var den bedste Høvding i Verden.

I Prosa tilføies: »Det fortælles, at Helge og Svaava blev gjenfødte«. Derpaa begynder et nyt Afsnit, som har Overskriften »Om Volsungerne«, med følgende Ord: »Kong Sigmund Volsungs Søn var gift med Borghild fra Braalund. De kaldte sin Søn Helge efter Helge Hjorvardssøn«.

Det maa fremhæves, at det kun er i Prosastykker, at Svaava kaldes en Valkyrje. Kun i Kvadet om Rimgerd, som er i *ljóðaháttr*, og i Prosastykker fremstilles hun som en overnaturlig Kvinde, der foran Møers Flok rider gjennem Luft og over Hav og som skjærmer Helge i Storm eller i Kamp. Versene i *fornyrðislag* fremstille Svaava som en rent menneskelig Kvinde, men lade hende dog give Helge Navn og Sværd.

XIX.

Havfruen Rimgerds Møde med Atle og Helge Hjorvardssøn.

I.

I Digtningen om Helge Hjorvardssøn og Svaava er lagt ind et i *ljóðaháttr* forfattet dialogisk Kvæde, om hvis Versemaal jeg ikke i denne Forbindelse skal tale. Vi kan kalde Digtet *Hrímgerðarmál* efter den ene af de Personer, i hvis Mund Replikkerne er lagt, Troldkvinden eller Havfruen Rimgerd. Denne kommer efter en Storm, da Natten falder paa, til Helges Skib, som ligger i Havn. Hans Stavnbo Atle holder Vagt, medens de andre sove. Hun samtaler først med ham og vækker derpaa Helge selv. Hun kræver Helges Elskov som Bod, fordi han har dræbt hendes Fader. Men hun holdes op med Samtale, til Dagen gryr. Da Solens Straaler falde paa Rimgerd, forvandles hun til et Stenmærke ved Havnen.

Rimgerd er et fælt Trold[1]). Hun har Hale som en Hoppe. Hendes Fader Hate (d. e. den fiendtlige Forfølger) var en Bjærgrise, som røvede mange menneskelige Kvinder. Hendes Moder var et Havtrold. Baade Rimgerd og Moderen overfalde paa Havet Skibe, saa Mandskabet drukner. Rimgerd kjæmper selv med Mænd og dræber dem. Hun æder de døde Menneskers Lig.

Digterens Skildring af Havfruen stemmer i mange Stykker overens med Sagn om Havfruer og beslægtede Væsener i nordiske Optegnelser fra Middelalderen og i Sagn meddelte af den nordiske Almue i nyere Tid, da Troen paa Havfruer har været udbredt rundt omkring ved Nordens Havstrande.

Ligesom Rimgerd, saaledes fremstilles i andre gamle

---

[1]) *leið ertu mannkyni* H. Hj. 21. Hun kaldes *skass*, *gífr*, *fála*, *hála*.

islandske og norske Optegnelser Havfruen som et fælt Trold, om end tildels af et menneskelignende Udseende. Allerede i Havfruens gamle Navn *margýgr* er det udtrykt, at hun er en Jættekvinde. I Kongespeilet[1]) kaldes hun et *skrimsl* (d. e. forfærdeligt Trold, Uhyre) og siges at have et fælt, skrækindjagende Ansigt. I nyere Folkesagn, der fremhæve det lokkende og daarende ved Havfruen, optræder hun mere som en vakker Kvinde, men paa Gotland heder det, at hun er styg bag. Rimgerd er ikke i Besiddelse af den lokkende Sang, som den nordiske Folketro baade i Middelalderen og i Nutiden har tillagt Havfruerne, men som disse har taget i Arv efter Sirenerne.

Den sædvanlige Fremstilling baade i Middelalderen og i Nutiden er den, at Havfruen nedentil er som en Fisk. Rimgerd har derimod Hale som en Hoppe og søger den vrinskende Hingst. Hertil slutter sig tildels Skildringen af *margýgr* i Olav den helliges Saga i Flatøbogen[2]). Hun har et Hoved som en Hest med opstaaende Øren og aabne Næsebor, grønne store Øine, forfærdelige Kjæver. Hun har Bover som en Hest, Hænder fremme, men er bag som en Orm.

Ved Rimgerds Hoppehale maa jeg ogsaa fremhæve, at Havfruen efter Folketroen paa Gotland er samme Væsen som *skogs-nua* d. e. Huldren[3]). Thi Huldren har i Norge Dyrehale, oftest Kohale, eller som Guro Rysserova i Aaskereien Hesterumpe.

Rimgerd er ligesom den gotlandske Havfrue og som Huldren mandlysten og søger som de at vinde den unge Mands Elskov. Paa Island fortæller man nu ligesom paa Gotland, at Havfruen *(hafgýgr, meyfiskr)* gjærne kaster sine Øine paa Unggutter og kommer til dem, naar de ligger i Baaden og sover[4]). Saaledes kommer Rimgerd til Helges Skib, da Mændene ombord sover.

---

[1]) Christiania Udg. Cap. 16, S. 39.
[2]) II, 25 f.; Fornm. s. V, 162—164.
[3]) P. A. Säve, Hafvets och fiskarens sagor, Visby 1880. S. 15 f.
[4]) Árnason I, 131; Maurer S. 30.

Paa Gotland tror man, at Havfruen helst søger de Gutter, som har en Kjæreste. Saaledes véd Rimgerd, da hun søger Helge, at Svaava er hans Elskede.

I mange Fortællinger om Havfruer siges det, at de, ligesom Rimgerd og hendes Moder, komme frem paa Havet ved Storm og at de volde Skibes Undergang, saa at Mandskabet drukner. Havtroldet Grendels Moder i det angelsaksiske Digt om Beowulf æder, ligesom Rimgerd, graadig Menneskelig.

Rimgerd forvandles, da Solen staar op, til Sten. Dette fortælles i nyere nordiske Folketraditioner almindelig om Bjærgtrolde, ofte saaledes, at Troldet, ligesom Rimgerd, opfordres til at se mod Øst. Denne Folketro, at Trolde eller Jætter som Mørkets Væsener af Solen eller Dagslyset forvandles til Sten, er vidt udbredt, lige til fjærne Verdensdele [1]). I Alvíssmál blandt Eddadigtene antydes det, at Dværgen Alvis, der ligesom Rimgerd holdes op ved Snak, forvandles af Dagslyset til Sten.

Men jeg har ellers ikke i noget nordisk Folkesagn fundet fortalt, at en Havfrue bliver til Sten. Paa Færøerne staar et beslægtet Væsen, Sjødraugen *(sjódreygur)* ofte paa Udskjærene efter Solnedgang. Naar Morgenrøden bliver stærkere, tigger han de Mænd, som har fundet ham, om at slippe ham løs, og naar Solen staar op af Havet, henveires han til intet [2]). Men han bliver ikke til Sten.

Rimgerd er fremstillet ligesaa meget med et Bjærgtrolds som med en Havfrues Eiendommelighed. Atle siger til hende:

---

[1]) Foruden til E. H. Meyer German. Mythol. § 181 kan exempelvis henvises til Landstad Norske Folkeviser S. 42. Ein Sogebundel S. 62. Friis Lapp. Eventyr 145. Maurer Isl. Volkss. S. 52 f. Simrock Mythol. [3] 392. Kuhn Herabkunft des Feuers S. 93. Liebrecht i Germania 16, 218: paa Fidschi-Øerne. Liebrecht til Gervasius 83: hos Urindvaanerne paa Hispaniola.

[2]) Hammershaimb Ant. Tskr. 1849—51 S. 199 og derefter Niels Winther Færøernes Oldtidshistorie S. 365; Færøsk Anthologi I, 336.

»Tursen Lodden, som bor i Tollø, det værste af Bjærgtrolde *(hraunbúa)*, han er en passende Mand for dig«. Hendes Fader Hate kaldes en Jætte og blev dræbt, da han sad paa en Klippe ved Fjorden, hvor Helge og Atle laa med sine Skibe. Det er da i god Overensstemmelse hermed, at Rimgerd bliver forvandlet til Sten.

Man kunde tro, at Digtningen om Rimgerd, som møder Helge, og om hendes Slægt vokste i Digtningens Verden naturlig frem af Nordboernes Liv, som det rørte sig i den Kreds, hvori Digtet er blevet til. Digteren har jo levet i Vikingetiden blandt Høvdinger, som jævnlig omtumledes paa Havet. Under disse Forhold, hvor Krigerne stadig maatte kjæmpe med Havets Farer, kunde der hos Digterne, skulde man tro, naturlig udvikle sig en Forestilling om, at Kamp med Havtrolde hørte væsentlig med til en Heltetypes eiendommelige Udstyr.

Ogsaa flere yngre nordiske Sagnhelte beseire Havfruer. En Fortælling, som synes at være bleven nedskreven af Styrmer[1]) i første Halvdel af det 13de Aarh., lader Olav den hellige i Frankrig skyde sit Spyd gjennem en Havfrue, som kommer mod hans Skib i en Elvemunding[2]), ligesom Rimgerds Moder, der havde lagt sig i Fjordmundingen foran Helges Skibe, blev gjennemboret med en Stage *(þvari)*.

Ketil Høng træffer mellem Skjærene høit oppe i Nord en Troldkvinde sort som Beg. Hun er netop stegen op af Havet og vil ham tillivs, men han skyder hende med en af sine Tryllepile, saa hun med stort Gny synker i Havet og farer bort i Hvalham[3]). Dette Sagn klinger igjen i den svenske Fortælling om, at Kettil Runske med sit Runekjævle binder en Havfrue[4]), og maaské i den danske Ballade om

---

1) G. Storm Snorre Sturlesøns Hist. S. 159.

2) Ól. s. helga Chria 1849 Kap. 14. Fornm. s. IV, 56 f. Flat. II, 25 f. = Fms. V, 162—164.

3) Ketils s. hœngs Kap. 5 Fornald. s. II, 127—131.

4) G. O. Hylten-Cavallius »Sägner om Kettil Runske« i »Läsning för folket«, 8de Aarg., Stockh. 1842, S. 171.

Herr Luno, som i Grønlandshavet runebinder en Havfrue[1]). I den sene nordiske Folkevise »Magnus og Havfruen«[2]) er hun en skjøn Kvinde. Hun lokker Ridderen blødt og indsmigrende med rige Gaver, og det er kun Hanegalet, som frelser ham.

2.

Det kan dog godtgjøres, at Digteren ved Sagnmotiver, som forekommer i Kvadet om Rimgerd, maa have kjendt ældre Traditioner og have støttet sig til litterære Forbilleder.

Digtningen om Helge Hjorvardssøn afsluttes i det gamle Haandskrift med Ordene: »Det fortælles, at Helge og Svaava blev gjenfødte«. Umiddelbart derefter følger det Udsagn, at Kong Sigmund Volsungs Søn og hans Hustru Borghild kaldte sin Søn Helge efter Helge Hjorvardssøn. Og senere, da Valkyrjen Sigrun, som blev Helge Sigmundssøns Elskede, første Gang er nævnt, tilføies det: »hun var den gjenfødte Svaava«.

Vi finder altsaa her udtalt den Forestilling, at Helge Hjorvardssøn og hans Elskede, Valkyrjen Svaava, blev gjenfødte i Helge Hundingsbane og dennes Elskede, Valkyrjen Sigrun. Naar vi nu med Hensyn til denne Forestilling, som ikke udtales i Digtene selv, sammenligne det første Kvad om Helge Hundingsbane med Digtningen om Helge Hjorvardssøn, saa finde vi, at den poetiske Fremstillingsform i de to Digtninger har Præg af et gjennemgaaende nært Slægtskab. I Sagnform vise de to Digtninger ligeledes paa mange Punkter en aabenbart tilsigtet Parallelisme. Men særlig maa denne Parallelisme erkjendes ved den Samtale, hvori Rimgerd optræder; thi den viser tydelig tilsigtet Lighed med den Samtale, hvori Gudmund i første Digt om Helge Hundingsbane optræder[3]).

---

[1]) S. Grundtvig Danm. gl. Folkeviser Nr. 43 (II, 92 f.).

[2]) I Gamle norske Folkeviser udg. af S. Bugge, Nr. 11, hvor tilsvarende Viser hos andre nordiske Folk anføres.

[3]) Dette er allerede fremhævet af Simrock i Bemærkningerne

Forud for Samtalen med Rimgerd gaa følgende Begivenheder: Helge Hjorvardssøn kommer seilende med sin Flaade; Skibene er nær ved at gaa under. Da kommer tre Flokke af Møer ridende gjennem Luften, hver Flok paa ni Møer. Svaava, Helges Elskede, som rider foran, bjærger Skibene, saa at disse om Aftenen ligge frelste i Havn. Forud for Samtalen med Gudmund gaa Begivenheder, som er ensartede med hine. Helge Hundingsbane kommer seilende med sin Flaade i en heftig Storm, hvori Skibene er nær ved at gaa under. Da kommer ni (efter den oprindelige Text kanské 3 Gange ni) Valkyrjer ridende gjennem Luften. Sigrun, Helges Elskede, den fornemste af Valkyrjerne, bjærger Skibene, saa de om Aftenen ligge frelste i Havn.

Den Situation, hvorunder Samtalen med Rimgerd indledes, er nær overensstemmende med Situationen i Digtet om Helge Hundingsbane, da Samtalen med Gudmund begynder. Hist holder Helge Hjorvardssøns ypperste Mand Vagt paa Skibet, som ligger ved Stranden; her Helge Hundingsbanes ypperste Mand. Da kommer i begge Digtninger henimod Skibet en Fiende, hist Rimgerd, her Gudmund, hist ved Begyndelsen af Natten, her om Kvælden. Den kommende spørger i begge Kvad om Navnet paa den fremmede Konge, hvis Flaade ligger i Havnen. Kongens Stavnbo, som holder Vagt, nævner i begge Digtninger Navnet Helge og svarer paa begge Steder kjækt, at hans Konge intet har at frygte af den spørgende. I begge Digtninger har Samtalen et raat Præg og bestaar for en stor Del af de mest ærerørige Skjældsord. Kongen, Helge, som i begge Digtninger først, efterat Samtalen en Stund har varet, deltager i denne, karakteriseres i begge Digtninger som en ædel høisindet Natur, som en Høvding med Humanitet og Hjærtets Dannelse. Dette fremhæves ved Sinfjotles Samtale med Gudmund og Atles med Rimgerd gjennem Modsætningen til Kongens Stavnbo, som er en grov-

---

til hans Oversættelse og af Symons (Paul-Braune Beitr. IV, 171).

slagen Natur. Han har oftere havt Sammenstød med Trolde og kan være raa og vild.

Ved de nævnte Samtaler i de to Digte er der endog i Detaljer flere Overensstemmelser.

Gudmund udskjældes ligesom Rimgerd for et *skass*, en Troldkvinde. Sinfjotle beskylder Gudmund for at have været en Hoppe, ligesom Rimgerd er et Uhyre med Hoppehale, hvem Hingsten vrinskende kan følge. Gudmund faar høre, at han (som en Ulvinde) har født Ulvunger, og Rimgerds Fader heder Hate, hvilket Navn i Grimnesmaal tillægges en Ulv. Gudmund svarer paa denne Beskyldning med at sige, at Sinfjotle har været gildet; den samme Beskyldning fremsætter Rimgerd mod Atle. I Samtalen med Rimgerd forekommer Stedsnavnet *Varinsvík*, i Samtalen med Gudmund *Varinsey*, ligesom det i det første Kvad om Helge Hundingsbane (26) siges, at Helge med sin Flaade seiler fra *Varins*-Fjord til Gudmunds Land.

Der er nær sproglig Overensstemmelse mellem begge Digte. I begge siges, at de, som drukne, komme til Ran[1]). Først efter den her omtalte Samtale bliver Helge i den ene som i den anden Digtning gift med Valkyrjen.

Samtalen mellem Sinfjotle og Gudmund er vistnok et ældre poetisk Motiv end Samtalen med Rimgerd. Dette slutter jeg af de afvigende og sikkerlig ældre Replikker[2]), der ifølge en Optegnelse i det andet Digt om Helge Hundingsbane skiftes mellem Sinfjotle og Gudmund.

I denne Form har Samtalen mellem dem næsten ingen særlig Lighed med Samtalen mellem Atle og Rimgerd. Den gjennemgaaende Parallelisme er først fremkommen ved den forandrede og udvidede Behandling af Samtalen mellem Sinfjotle og Gudmund, som foreligger i det første Digt om

---

[1]) H. Hjǫrv. 18; H. Hund. I 30. I Helg. Hj. 29 maa læses *lofðungs flota* i Lighed med *lofðungs floti* H. Hund. I 27.

[2]) Disse begynde med Gudmunds Ord *Hverr er skjǫldungr* og ende med Sinfjotles *þat er þér blíðara en brimis dómar* (Helg. Hund. II 19—22); jfr. min Udgave S. 201.

Helge Hundingsbane. Jeg skal i det følgende søge at vise, at det er en og samme Digter, som har forfattet *Hrímgerðarmál*, Atles og Helges Samtale med Rimgerd, og som har forfattet de Replikker, der skiftes mellem Gudmund og Sinfjotle i det første Kvad om Helge Hundingsbane.

For en Del (men efter min Mening kun for en ringe Del) er Samtalen med Rimgerd en Efterligning af Sinfjotles Samtale med Gudmund. Thi ogsaa i den ældre Behandling af Digtningen om Helge Hundingsbane (blandt de Vers, som nu sammenfattes under Navn af det andet Kvad) udslynger Sinfjotle ærerørige Beskyldninger mod Gudmund, og her kommer Helge Hundingsbane ligeledes til efter Sinfjotles Samtale med Gudmund.

Men i Digtet om Helge Hundingsbane fører Kongens vagthavende Stavnbo Samtalen med en menneskelig mandlig Fiende, ikke med en Troldkvinde. Digtet om Helge Hundingsbane forklarer ikke Troldkvinden Rimgerds Tilblivelse. Det giver os ingen Oplysning om, hvorledes den Fortælling er bleven skabt, at Helge fulgt af Atle fælder Hate og forvandler hans Datter Rimgerd til Sten.

3.

I det foregaaende har jeg paavist, at Sagnmotiver er overførte paa Helge Hundingsbane fra en Sagnhelt, som har svaret til Sydtyskernes W o l f d i e t r i c h. Ligeledes har jeg antydet det inderlige Slægtskab, som finder Sted mellem Digtningen om Helge Hundingsbane og Digtningen om Helge Hjorvardssøn.

Da nu Wolfdietrich ligesaa vel som Helge Hjorvardssøn har et Sammenstød med et S ø t r o l d, har vi efter det foregaaende allerede paa Forhaand Grund til at formode, at dette Sagnmotiv, som er knyttet til den tyske Sagnhelt, staar i historisk Forbindelse med Helge Hjorvardsøns Møde med et Havtrold.

I Wolfdietrich *A* fortælles: Helten er træt sovnet ind paa

en Eng ved Søens Strand[1]), hvor Bølgerne slog mod Stenvæggen. Da kom frem af Søens Dyb et fælt Trold. Det var en Kvinde, hvis Hud var bedækket med Skjæl og som var overgroet med langt Søgræs. Hun vækker ham, og da han vaagner, komme de i Samtale. Hun siger, at hun gjærne vil hjælpe ham og beder ham om at gifte sig med hende. Men han svarer: »Djævelens Moder kommer ikke i min Arm«. Da forvandler hun sig til den skjønneste Kvinde, straalende som Solen. Men Wolfdietrich siger, at han har svoret aldrig at ægte nogen Kvinde, før han har frelst sine Mænd fra Fangenskab. Da beder hun ham om at give hende en af sine Brødre. Ham vil hun føre til Søens Bund, thi hun hersker over alt, som Søen bedækker. Hun viser Wolfdietrich Vei, hvorpaa han forlader hende (*A* 465—505).

Wolfdietrich *B* fortæller om et tilsvarende Eventyr Wolfdietrich og hans Mænd er blevne forfulgte af Fiender og har maattet flygte til en Skov. De kom ned paa en grøn Eng. Der lagde Wolfdietrichs Mænd sig til at sove, medens han selv holdt Vagt. Da kom den lodne (*rûhe*) Else til ham. Hun gik paa alle fire som en Bjørn. Hun beder ham om hans Elskov, og til Løn lover hun ham et Kongerige. Men han svarer: »Jeg vil ikke elske dig, du djævelske Kvinde (*du vâlantinne rîch*). Gaa til Helvede«. Hun kaster da Trolddom paa Wolfdietrich, saa han i lang Tid er vanvittig. Men til Slutning springer hun i en foryngende Brønd og bliver saa til den skjønneste Kvinde. Hun faar i Daaben Navnet Sigminne, og Wolfdietrich, som ogsaa forynges, ægter hende.

Med dette Eventyr, som fortælles om Wolfdietrich, staar efter min Mening Mødet mellem Helge Hjorvardssøn og Havfruen Rimgerd i Forbindelse. Rimgerd er et fælt Trold som den Kvinde, der møder Wolfdietrich. Denne Kvinde

---

[1]) Digteren har i denne Bearbeidelse sandsynlig tænkt paa en Indsø i Egnen ved Berchtesgaden i Øvre Baiern, se Zeitschr. f. d. Alt. XII, 508 f. Men i det oprindelige Sagn har der vistnok været Tale om Havets Strand.

hører ifølge *A* hjemme i Vandet og har oprindelig været opfattet som en Havfrue ligesom Rimgerd. Troldet er i Wolfd. *B* loddent, og Helge siger, at Bjærgtroldet Lodden vilde være en passende Mand for Rimgerd. Hun betegnes som *fála* H. Hj. 16, jfr. 13, og dette Ord synes at være beslægtet med *vâlantinne*, hvilket Udtryk bruges om Troldet i Wolfd. *B* 310.

Troldet kommer i Wolfd. *A* til Helten, da han sover, og vækker ham; i Wolfd. *B* kommer hun, da hans Mænd sover og han alene vaager. Rimgerd kommer, da Helge og alle hans Mænd undtagen Atle sover. Hun tiltaler Helge: »Vaagn op! faar jeg sove én Nat hos dig, da har jeg Bod for min Sorg« (H. Hj. 24). I Wolfd. *B* 309 tiltaler Troldet Helten: *nu minne mich Wolfdietrîch.* Helge svarer: »Lodden heder han som skal gifte sig med dig, du som er Menneskene forhadt; det værste Bjærgtrold er en passende Mand for dig« [1]). Et lignende Svar faar Troldet i det tyske Digt *B* 316: »Djævelen skal sove hos dig«. Forbandelsen *du hebe dich zuo der helle B* 310 har sit tilsvarende i Atles Ord til Rimgerd (H. Hj. 16): »Ni Raster skulde du være under Jorden«.

Det er dog egentlig kun ved Samtalen med Helge, at Digtningen om Rimgerd viser Overensstemmelse med Digtningen om Havfruen i Wolfdietrich-Sagnet. I dette finder Rimgerds Samtale med Helges Stavnbo Atle ingen Tilknytning. Udgangen er i de to Sagn forskjellig.

Og endelig, medens Havfruen i Wolfdietrich-Sagnet forvandles til den skjønneste Kvinde, med hvem Helten bliver gift, stilles Troldet Rimgerd i Sagnet om Helge Hjorvardssøn i Modsætning til den straalende Svaava, hvem Helge ægter. For at forklare disse Afvigelser maa vi se os videre om.

---

[1]) *Loðinn heitir er þik skal eiga, . . . sá býr í þolleyju þurs* H. Hj. 25 synes at forudsætte: *Hrímgrímnir heitir þurs, er þik hafa skal* Skírn. 35.

4.

Sagnet om den omflakkende Wolfdietrichs Møde med Havfruen, som i tysk *A* tillige kaldes Dronning, eller »die rauhe Else« som forvandles til den skjønne Sigminne, har efter min Mening optaget Motiver fra Sagnet om den omflakkende Odysseus's Forhold til forskjellige overnaturlige kvindelige Væsener.

Ifølge Wolfd. *B* kommer den lodne Else til Wolfdietrich og opfordrer ham gjentagne Gange til at skjænke hende sin Elskov. Da han ikke vil gjøre hendes Vilje, kaster hun Trolddom paa ham, saa han et halvt Aar lever som vanvittig i Skoven. Men da taler en Engel til hende og siger, at hvis hun ikke løser ham fra Trolddommen, skal Tordenen om tre Dage dræbe hende. Da hun nu paa ny tilbyder Wolfdietrich sin Kjærlighed, siger han, at han vilde ægte hende, hvis hun var døbt. Hun fører ham saa paa et Skib over Havet til et Kongerige, som hun har. Hun forynges i en Brønd, som er halvt varm halvt kold, og bliver til den skjønneste Kvinde, som i Daaben faar Navnet Sigminne. Wolfdietrich, som ogsaa forynges i Brønden, holder Bryllup med hende og lever en Stund sammen med hende uden at tænke paa sine fangne Mænd. Da han saa vil drage bort for at kjæmpe med Ortnit, gjør hun et prægtigt Skib færdigt til ham og bringer der ombord en Skjorte, som har Lægedom i sig. Disse Sagntræk er paa den ene Side paavirkede af Fortællingen om Kalypso.

Efter at have seilet mellem Skylla og Charybdis kommer Odysseus til den skjønne Havnymfe Kalypso paa den skovrige Ø Ogygia. Hun begjærer Odysseus til Ægtemage; lover ham evig Ungdom, hvis han vil blive hos hende, og holder ham med Magt tilbage. Odysseus bliver hos Kalypso flere Aar, men om Dagene sidder han længselsfuld og jamrende ved Havets Strand. Da bringer Hermes Kalypso Zeus's Befaling, at hun skal slippe Odysseus og lade ham seile hjem. Ellers skal Zeus's Vrede ramme hende. De hjælper Kalypso Odysseus til at bygge

en Flaade, paa hvilken han seiler bort. Hun giver ham duftende Klæder med, saadanne som de Udødelige eie.

Wolfdietrich-Digtet *B* synes selv at antyde, at det her er paavirket af Fortællingen om Odysseus. Thi den lodne Else bor *z'alten Troyen.* Dette er vel saaledes at forklare, at hun er det samme kvindelige Væsen som Kalypso, hos hvem Odysseus, der kom fra det gamle Troja, var[1]).

Paa den anden Side er Fortællingen om Wolfdietrichs Møde med Havfruen sandsynlig paavirket af Fortællingen om Kirke, Solens skjønne Datter paa Øen Aiaia, der er et med Kalypso nær beslægtet og oprindelig vel væsentlig identisk Væsen.

Ifølge Wolfd. *B* kaster Else Trolddom paa Wolfdietrich, saa han vanvittig flakker om i Skoven og nærer sig af Jorden. Kirke forvandler ved Trolddom Odysseus's Staldbrødre til Svin, som har sit Leie paa Jorden, og giver ham selv en Trylledrik for at forvandle ham til et Svin[2]). Ifølge Hermes's Anvisning truer Odysseus Kirke og bliver bevaret for hendes Trolddom. Derpaa bestiger han hendes Leie. Han styrkes ved hos hende at bades i varmt Vand[3]). Men han vil ikke

---

[1]) Derimod vil jeg ikke paastaa, at Navnet *rûch Else* gjennem *rûch *Celse*, **Calise* (jfr. *Calixa* hos Beneoit de St. More) er opstaaet af en romansk eller middelalder-latinsk Form af *Calypso*. Men Navnet er, saavidt jeg véd, hidtil uforklaret.

[2]) Men det Træk, at Else skjærer to Haarlokker af Wolfdietrich, medens han sover, og gjør ham til en Vanvittig, er vistnok paavirket af Fortællingen om Dalila, som lader rage syv Hovedlokker af Samson, medens han sover.

[3]) I Middelalderen synes man at have tillagt Circe en foryngende Kilde. Dernedde (Über die den altfranzös. Dichtern bekannten epischen Stoffe aus dem Altertum, Erlangen 1887) bemærker S. 132: »Dechamps [som levede i anden Halvdel af 14de og første Halvdel af 15de Aarh.] sagt S. 31 beim Tode von G. de Machault:

La fons Circé et la fonteine Hélie
Dont vous estiez le ruissel et le dois,
Où poètes mistrent leur étudie
Convient taire. etc.

smage Mad eller Drikke, før Kirke har befriet hans Mænd. Hun omskaber dem saa igjen til Mennesker og gjør dem yngre og skjønnere, end de før var. Odysseus bliver hos Kirke et Aar.

Ifølge Wolfd. *A* hører Wolfdietrich, førend han kommer til Havfruen, en Stemme, som klinger saa, at Bjærg og Dal svarer. Han tror, at det er Djævlenes Stemme, han hører fra Helvede. Men da han kommer ned ad Fjældsiden, ser han en Sø: hvad han havde taget for Djævlenes Røst fra Helvede, var Lyden af Bølgerne, som slog mod Stenvæggen. Udmattet sovner han ind paa en Eng, hvor Havfruen finder ham.

Her kan paa den ene Side mindes om Odysseus's Komme til Øen Scheria. Han hører paa Havet Brændingen slaa tordnende mod Øens Strand. Han svømmer siden i Land paa Øen. Der lægger han sig udmattet til at sove under to Buske, hvor Kongedatteren Nausikaa finder ham. Paa den anden Side kan mindes om, at Odysseus anden Gang kommer til Kirke, efterat han har været i Underverdenen. Da han skal forlade hende, viser Kirke ham Veien og forkynder Odysseus de Farer, som siden vil møde ham og hans Folk. I Wolfd. *A* viser Havfruen Wolfdietrich Vei, da han forlader hende.

Da de skal skilles, giver Havfruen Wolfdietrich en Urt, om hvilken hun siger: »Den er nyttig og den gjør baade Legeme og Hjærte godt. Den skal du føre med i din Taske. Naar du spiser af den, faar du en Løves Kraft«. Hun viser Wolfdietrich Urten under et Træ og lærer ham, hvorledes han skal kjende den, hvor han siden ser den vokse. »Der staar meget af den i Verden; man skulde omhyggelig give Agt paa den«. Da Wolfdietrich har taget lidt af denne Urt i sin Mund, faar den udmattede Mand sin Kraft igjen. Han giver ogsaa sin Hest, som ikke havde kunnet bære ham længer, noget af den, og Hesten bliver igjen vælig og stærk.

Ich vermag mir über den Sinn der Worte *la Jons Circe* keine Rechenschaft zu geben«.

Denne Urt staar efter min Formodning i Forbindelse med Urten Moly i Odysseen. Hermes graver den ud af Jorden til Odysseus og viser ham dens eiendommelige Natur. Denne kraftige Lægeurt skal han tage med sig til Kirkes Bolig. Den bevarer ham mod Trolddom.

I Wolfdietrich-Sagnet er Havfruen, som forvandles til den skjønneste Kvinde, først et fælt Uhyre. Hvis jeg har Ret i de her fremførte Sammenstillinger mellem Wolfdietrich-Sagnet og Odysseus-Sygnet, saa maa Opfatningen af Havfruen som et fælt Trold vistnok være kommen frem under Indflydelse fra Fortællingen om Skylla. Dette vil vi finde bestyrket ved den nordiske Digtning.

5.

I Samtalen med Atle siger Rimgerd: »Jeg druknede Lodvards Sønner (*Hlavþvarz sonom*) i Havet«. Om disse Mænd faa vi hverken her eller i nogen anden norrøn Digtning mere at vide. Men det synes klart, at dette Motiv med Lodvards Sønner ikke kan være en fri Fiction af Forfatteren til *Hrímgerðarmál*, thi isaafald vilde han have begrundet det tydeligere og ikke stillet det saa ubestemt hen uden at meddele os nogensomhelst Oplysning om, hvem disse Lodvards Sønner var. Det synes klart, at Forfatteren af *Hrímgerðarmál* ikke selv har skabt disse Lodvards Sønner, men at han har forefundet dem i en anden Fortælling. Det tør erklæres for sikkert, at det andensteds har været fortalt, hvem disse Lodvards Sønner var, og hvorledes det gik til, at et Havtrold voldte deres Død paa Havet.

Men naar det er godtgjort, at Forfatteren af *Hrímgerðarmál* for ét Led af Digtningen om Rimgerd har benyttet en i den norrøne Litteratur ikke paavist Fortælling, saa er det sandsynligt, at denne samme Fortælling ogsaa i andre Henseender har været Digterens Kilde med Hensyn til Rimgerd og hendes Slægt og deres Forhold til Helge Hjorvardssøn og hans Kampfælle Atle.

Oplysning herom finder jeg i en kort latinsk mythisk Fortælling fra den tidlige Middelalder. Æmnet for denne er det græske Skippersagn om Odysseus, som i sit Skib drager forbi Uhyret Skylla, i hvem den mythedannende Fantasi personificerede den af farlige Klipper omgivne Malstrøm. Den Fortælling, som middelbart er det nordiske Digts Kilde, er en Bearbeidelse af et Stykke i Servius's Commentar til Vergils Æneide, som er optagen i en under Navn af den anden vatikanske Mythograph bekjendt, paa barbarisk Latin skreven Samling fra den tidlige Middelalder af græsk-romerske mythiske Fortællinger[1]).

Begge disse Skrifter har været vel kjendte i Britannien, særlig blandt Irlænderne, og begge har, som jeg i første Række af mine Studier over de nordiske Gude- og Heltesagns Oprindelse har vist, sat mange Spor i den nordiske Mytheverden.

I Mythogr. Vatic. II, 169 heder det: *Scilla*[2]) . . . . *pube tenus in varias mutata est formas. Horrens itaque*[3]) *deformitate sua, se praecipitavit in mare. Hanc postea Glaucus fecit marinam deam. Haec classem Ulixis cum sociis eius evertisse narratur. Homerus hanc immortale monstrum fuisse, Salustius saxum esse dicit, simile formae celebratae procul visentibus. Canes vero et lupi ob hoc ex ea nati esse finguntur, quia ipsa loca plena sunt monstris marinis, et saxorum asperitas illic bestiarum imitatur latratus.*

Jeg antager ikke, at Forfatteren af Digtet om Rimgerd har læst den paa Latin skrevne anden vatikanske Mythograph, men jeg forudsætter, at han har lært at kjende en Fortælling, som indeholdt en tildels forandret Gjengivelse af det anførte Stykke.

Rimgerd er ligesom Skylla et Havtrold. Begge omtales

---

[1]) Se om denne mine Studier over de nordiske Gude- og Heltesagns Oprindelse I S. 246—248.

[2]) Saa Haandskriftet.

[3]) Hskr. har i Overensstemmelse med Serv. in Aen. III, 420 *itaque*, ikke *igitur*.

som fæle Uhyrer[1]). Rimgerd har Hoppehale, og hendes Fader bærer samme Navn som en Ulv. Skylla er nedentil ikke som et Menneske; hun føder Ulve og Hunde. Baade Rimgerd og Skylla bringer Skibe til at kantre, saa Besætningen drukner.

Ordene om Skylla: *saxum simile formae celebratae procul visentibus* gjenkjendes i Slutningsordene om Rimgerd: »Du staar forvandlet til Sten som et løierligt Havnemærke« (*hafnar mark þykkir hlægligt vera þars þú í steins líki stendr*). Digteren har her for Tanken en Klippe af eiendommelig Form, som hæver sig ved Indløbet til Havnen og som kan sees langt ude paa Havet (*procul visentibus*), saa at den tjener til Sømærke. Klippens eiendommelinge Form og den Betydning, som Fantasien lagde deri, er antydet ved »latterligt« (*hlægligt*), der minder om *formae celebratae.*

Men den fremmede Digtning er her smeltet sammen med hjemlige Sagnforestillinger om Trolde, som blive til Sten. Thi Rimgerd-Kvadets Udtryk staar paa den anden Side i Forbindelse med nyere nordiske Folkevisers Udtryk. Da hellig Olav maner Jætten i Sten, udtaler han (i Færøiske Kvæder II Nr. 15, V. 52):

Her skalt tú til áburð standa
allar ævir til enda,
takið nú vík og havnarlag
hvör sum her vil lenda!

»Her skal du staa til Mærke[2]) alle Tider til Ende; læg nu ind i Vig og Havn, hver som her vil lande!«

Og i en svensk Vise (Arwidsson Nr. 13 V. 24) siger Heming unge til Troldkjærringen:

---

[1]) *horrens deformitate sua* Myth. Vat.; *leið ertu mannkyni* H. Hj. *monstrum* Myth. Vat ; *skass* H. Hj.

[2]) *áburð* enten for *afburð*, eg. til Udmærkelse, eller »Stenhob til Landfæste«, se Aasens Ordbog og Hertzbergs Glossarium. Neppe med Fær. Anthol. »Beskyldning«.

Du äst intet bettre verd
än liggia till vägamärke.

Den i det foregaaende omhandlede latinske Fortællings Ord maa have virket med til, at det norrøne Digt tværtimod alle andre nordiske Havfrusagn lader Rimgerd blive forvandlet til Sten.

I Ordene om Skylla: *Haec classem Ulixis cum sociis eius evertisse narratur* finder jeg Kilden til Rimgerds Ord: »jeg druknede Lodvards Sønner i Havet« (*ec drecþa Hlavþvarz sonom i hafi*). Ulixes var en Søn af Laertes. Dette fortælles i flere latinske Mythesamlinger, som var kjendt i Britannien i den tidlige Middelalder; f. Ex. i den første vatikanske Mythograph[1]), der er bevaret i samme Haandskrift som den anden, og i Hyginus's Fabulae paa tre forskjellige Steder.

Det var i islandske Oversættelser af latinske Skrifter fra Middelalderen sædvanligt, at de fremmede Navne ved Omtydning omgjordes til hjemlige, f. Ex. *Hengistus* til *Heimgestr, Sichelinus* til *Sighjálmr*[2]). Ved Gjengivelse af latinske Skrifters Navne i mundtlig Fortælling hos Nordboerne i Hedendommens sidste Tid var Omtydning eller en af Lydlighed ledet Forvandling til hjemlige Navne vistnok fast Regel.

Det var ikke let at finde et nordisk klingende Navn, som laa nærmere til Gjengivelse af *Laertes* end *Hlǫðvarðr*. Dette Navn forekommer ellers ikke, men Heltesagnet har et Navn med samme første Led i *Hlǫðvér*. Andet Led, som er sædvanligt i Navne, foreligger i Helge-Digtningens *Hjǫrvarðr*[3]).

---

1) I, 204 L. 44 ed. Bode.

2) Se mine Studier over de nord. Gude- og Heltes. Opr. I, f. Ex. S. 173.

3) Jeg har paavist flere Exempler paa, at et fremmed *l* i Fremlyden gjengives ved oldisl. *hl*, bl. a. i *hlébarðr* = mht. *lêbart, Hlymrek* = *Limerik*, glirsk *Luimnech*. Ligesom ð efter *r* i *Hlǫðvarðr* svarer til *ṫ* i *Laertes*, saa finde vi det samme Forhold i oldisl. *Arðabaðite* Nokkur blöð-úr Hauksbók S. 25 af

Det tør antages, at den norske Digter havde hørt Navnet *Laertes* af Irlændere gjengivet i en Form, som laa nærmere end den græske Form ved *Hlǫðvarðr*. I et Digt i Leinsterbogen, et irsk Haandskrift fra c. 1150, kaldes Ulixes *mac Luaithlirta* »Laertes's Søn«[1]). Det irske Navns første Stavelse *Luaith-* ligger meget nær ved det norske Navns Forled *Hlǫð-*, thi irsk *th* gjengives ellers ved oldn. ð (oldn. *Kormlǫð* = irsk *Gormlaith*, oldn. *Kaðall* = irsk *Cathal* o. s. v.). Hvordan det end forholder sig med Lydforholdene i det enkelte, saa er ialfald denne af mig antagne Omtydning af det fremmede Navn *Laertes*, irsk i Genetiv *Luaithlirta* til det norske Navn *Hlǫðvarðr* naturlig og i god Overensstemmelse med de Indflydelser, som overhoved gjør sig gjældende ved Optagelse af fremmede Navne hos Nordboerne i den tidlige Middelalder.

Den norske Digter har givet Havfruen Navnet *Hrímgerðr*, hvorved hun betegnes som en Kvinde, der er i Slægt med

---

Artabatitae hos Isidor og Plinius; i ags. *sæðerie*, *suðerige* af lat. *satureia*; jfr. oldisl. *Kaðlín* af irsk *Katilín*. Norsk *a* i *Hlǫðvarðr* er traadt istedenfor *e* i *Laertes*. Med Hensyn hertil kan mærkes, at lat. *e* foran *r* + en anden Consonant i Middelalderen ofte udtaltes som *a*. Det er derfor muligt, at man i Middelalderen kunde udtale *Laertes* med *a* foran *rt*.

I *Hlǫðvarðr* er der kommet et *v* til ved Omtydningen, da man omgjorde *Laertes* til et norsk med *-varðr* sammensat Navn. Jfr. *garðsveinn* i Haandskrifter af Didriks Saga af *garzun*, fransk *garçon*; *gangveri*, *gangvari* = *gangari*. Men da der i Middelalderens Latin undertiden skreves *Nicolavus* for *Nicolaus*, *Danavis* for *Danais* og lign. (Schuchardt Vocal. II, 521—524), saa kan man mulig have udtalt *Laertes* som **Lavartes*. Endelig er det sandsynligt, at første ð i *Hlǫðvarðr* i Udtalen kunde høres svagt, da *Þjórekr* forekommer ved Siden af *Þjóðrekr* og da *Hrólfr* er opstaaet af **Hrówulfr*, **Hróðwulfr*. Ogsaa ellers har Nordmændene ved Omtydning af fremmede Navne tilføiet ð, hvor ingen tilsvarende Consonant fandtes i det fremmede Navn. Saaledes Ønavnet *Skíð* blandt Hebriderne = *Skye*, hos Adamnan (c. 700) *insula Scia*, irsk *Sci* (Cogadh Gaedhel ed. Todd, S. 153); *Guðjón* i Bevers saga for *Guion* (Arkiv f. n. Filol. I, 78).

[1]) Merugud Uilix ed. Kuno Meyer p. XII.

de fæle Rimturser (*hrímþursar*). Analoge mandlige Jættenavne er *Hrímnir*, *Hrimgrímnir*. Kvindenavne paa *-gerðr* er sædvanlige. Navnet *Hrímgerðr* har et bestemt Præg af at være skabt af en Digter, snarest vel som Modstykke til *Gerðr* som Navn paa en fager Jættedatter, og ikke at være optaget fra et Folkesagn.

Rimgerd siges graadig at fortære Menneskers døde Legemer (*nágráðug*). Saaledes fortærede Skylla Ulixes's Staldbrødre. Dette nævnes, ligesom Navnet *Laertes*, ikke i den anden vatikanske Mythograph. Men f. Ex. hos Hygin [1]) berettes om Skylla: *ea sex socios Ulyssis nave abreptos consumpsit.*

I den Fortælling om Skylla, som det norske Digt forudsætter, havde altsaa Meddelelserne fra den anden vatikanske Mythograph forenet sig med Notiser, som var hentede fra andre Optegnelser.

6.

Jeg har søgt at paavise en historisk Sammenhæng mellem Digtningen om Helge Hjorvardssøns Møde med Rimgerd og Wolfdietrichs Møde med Havfruen. Hvis jeg har Ret heri, følger deraf, at allerede et vestfrankisk Heltesagn om Ulve-Theodrik har fortalt om dennes Møde med en Havfrue.

Jeg har fremdeles søgt at vise, at denne Sagnfortælling om Ulve-Theodriks Møde med en Havfrue forudsætter Paavirkning fra det i Odysseen fortalte Sagn om Odysseus.

Vi behøver ikke derfor at antage nogen umiddelbar Indflydelse fra Odysseen paa det frankiske Sagn om Ulve-Theodrik. Jeg tænker kun paa en fjærn Gjenklang fra det græske Digt, og deri ligger intet usandsynligt. Det historiske Æmne for det oprindelige Wolfdietrich-Sagn er efter min Mening den østgotiske Theoderiks Ungdomsskjæbne paa Balkan-Halvøen, inden han blev Konge i Italien. Digtningen om Wolfdietrich forudsætter allerede i sin oprindelige Sagnform noget Kjend-

---

[1]) Hygin. fab. CXXV, p. 108 L. 17 ed. M. Schmidt.

skab til Forhold i det østromerske Rige. Der synes da ikke at være nogen Betænkelighed ved den Antagelse, at den ogsaa forudsætter noget Kjendskab til det i Odysseen meddelte Sagnstof[1]).

Hvad der gav Anledning til, at Sagnet om Ulve-Theodrik blev paavirket af Odysseus-Sagnet, skal jeg ikke afgjøre. Mulig var Grunden den, at Ulve-Theodrik ifølge det endnu ikke af Odysseus paavirkede Sagn først efter mange Aars Omflakken i fremmede Lande kom tilbage til sine tro Mænd, som under hans langvarige Fravær havde været mishandlede.

Det norrøne Digt har ikke det Træk, som vi møder i to Bearbeidelser af Wolfdietrich-Sagnet, at Havfruen forvandles til den skjønneste Kvinde. Digtet om Rimgerd er her oprindeligere; thi denne Forvandling er fremkommen ved en Sammenblanding af Kalypso-Kirke med Skylla. Denne Sammenblanding var derimod ikke indtraadt i det frankiske Digt, hvoraf Rimgerd-Digtet middelbart er paavirket. Rimgerd er helt et Trold som Skylla.

Hermed staar det ogsaa i Forbindelse, at Udgangen af Mødet i den nordiske Digtning er aldeles forskjellig fra Handlingens Gang i de tyske Wolfdietrich-Digte. Helge forlader Rimgerd, der er bleven til Sten, ligesom Odysseus kommer frelst fra Skylla, som er bunden til en Klippe.

Men naar Rimgerd ligesom Havfruen i Wolfdietrich-Sagnet kræver Heltens Elskov, synes dette at antyde, at Kalypso-Sagnet middelbart har havt nogen Indflydelse ogsaa paa det nordiske Digt.

Allerede i Digtningen om Ulve-Theodrik var Skildringen af Havfruen paavirket fra Forestillingen om Havtroldet Skylla. Men Indflydelsen fra Skylla-Sagnet er i det norske Sagn

---

[1]) Jeg behøver derfor her ikke at undersøge, hvor meget man i Vesteuropa i Middelalderen kjendte af Sagnet om Odysseus eller Ulixes. Se herom bl. a. Joly i hans Værk om Le Roman de Troie af Beneoit de Sainte-More; Dernedde, Über die den altfranzös. Dichtern bekannten epischen Stroffe aus dem Altertum, Erlangen 1887; Merugud Uilix maicc Leirtis, the Irish Odyssey, ed. by Kuno Meyer, London 1886.

bleven fornyet og gjort stærkere derved, at Digteren, snarest i Irland, har optaget Motiver om Skylla efter en Fortælling, som middelbart var øst af Meddelelser om Skylla hos Servius og i andre latinske Kilder.

Det norske Digt godtgjør Identiteten mellem Rimgerd og Skylla ved at lade Rimgerd sige, at hun har druknet Lodvards (d. e. Laertes's) Sønner. Heraf følger da tillige Sammenhængen mellem Skylla og det Havtrold, som Wolfdietrich møder.

Rimgerd kom til Helge efter en Storm, hvori hans Flaade holdt paa at gaa under. Svaava kommer med sine Møer ridende gjennem Luften. Hun frelser Helges Skib, saa Rimgerd ikke kan volde det Undergang.

Fremstillingen af Svaava, Helges Elskede, er i væsentlige uafhængig af Fortællingen om Odysseus. Men at der ogsaa her er en tynd Traad, som forbinder Helge-Sagnet med Odysseus-Sagnet, synes muligt. Jeg minder paa den ene Side om Athene, som altid hjælper Odysseus og som stiller Bølgerne, saa at Helten kommer til Phaiakernes Land[1]).

Paa den anden Side minder jeg om, at Kirke og Skylla i det antike Sagn staar i et fiendtligt Forhold til hinanden, og om at Kirke, hvis Leie Odysseus bestiger, siden siger ham, hvorledes han skal undgaa Skylla og Charybdis.

7.

Atles Optræden ligeoverfor Rimgerd finder ingen Tilknytning enten i Digtene om Wolfdietrich eller i de Sagn, som fortælles i Odysseen. Jeg finder Forklaringen heraf i følgende Omstændighed. I Mythograph. Vatic. II, 167 straks forud for den tidligere omtalte Beretning om Skylla *Phorcus's* Datter fortælles det, at *Phorcus* med en stor Hær i et Søslag blev dræbt af Kong *Atlas* og at hans Mænd derpaa fortalte den Fabel, at han var bleven til en Havgud *(Qui cum ab Atlante rege navali certamine cum magna exercitus*

---

[1]) Se Odyss. V, 382 ff.

parte obrutus fuisset, finxerunt socii, eum in deum marinum esse conversum).

Jeg mener, at den Nordmand, som har digtet Hrímgerðarmál, fra en anden nordisk Digtning kjendte, som den mest betroede Mand hos Helges Fader, Atle. Med den sidstnævnte identificerede han den latinske Fortællings Atlas, som i et Søslag dræbte Havtroldet Skyllas Fader, *Phorcus*, der blev udgivet for en Havgud. I Navneligheden mellem *Atlas* og *Atle* har vi altsaa Anledningen til, at Atle som handlende Person optræder i Kvadet om Rimgerd. Da Mødet med Havfruen fra Ulve-Theodrik blev overført paa Helge Hjorvardssøn og da det nordiske Sagn kjendte Helge som Konge og Atle som hans Faders tro Mand, lod Digteren Kong Helge og ikke Atle dræbe Rimgerds Fader, medens Skyllas Fader efter den latinske Fortælling bliver fældet af Kong Atlas. Men Digtningen om Rimgerd stiller dog Atle i Forgrunden som hendes Fiende og dvæler mest ved ham. Jeg formoder, at man har gjengivet den latinske Fortælling saa, at Atlas havde en stor Flaade, da Skyllas Fader blev dræbt, idet man henførte *cum magna exercitus parte* til *Atlante rege* alene. Saaledes dannes Overgangen til den norske Fortælling om, at Helge og Atle ligger i en Fjord med en Flaade, efter at Rimgerds Fader er dræbt.

Der er ingen Grund til at tro, at der i Oldtiden paa norsk Sprog har existeret et episk Digt eller en udførlig Fortælling i ubunden Form, som nærmere har berettet om, hvorledes Helge dræbte Jætten Hate. Der er endogsaa Mulighed for, at Beretningen om Hates Drab i Prosastykket foran Rimgerdemaal udelukkende er øst af det følgende Digt. Thi det eneste Træk i Prosastykket, som ikke er hentet fra Digtet, nemlig at Hate sad paa en Klippe, da han blev dræbt, kan meget let være en Tilføielse paa fri Haand.

8.

Det forekommer mig sikkert, at Digtet om Rimgerd forudsætter det første Kvad om Helge Hundingsbane, thi flere Motiver er bevislig førte over fra dette Digt til hint. I Kvadet om Helge Hundingsbane skildres en Storm, hvori Flaaden er nær ved at gaa under, men fra hvilken den kommer frelst i Havn. Jeg har godtgjort, at denne Skildring tildels skyldes Indflydelse fra en irsk Fortælling. Nu omtales i Digtet om Rimgerd ligeledes en Storm, i hvilken Helges Flaade er nær ved at gaa under, men i hvilken den frelses af en Valkyrje. Det er da sikkert, at dette Motiv forudsætter det tilsvarende Motiv i det første Kvad om Helge Hundingsbane. Fremdeles maa Stedsnavnet Varinsvik i Digtet om Rimgerd være dannet efter Varinsfjord i Digtningen om Kampen mod Hodbrodd, hvor flere Stedsnavne findes, der høre hjemme i de samme Farvande som Varinsfjord.

Jeg har paavist, at Samtalen mellem Atle og Rimgerd staar i særlig Forbindelse med Samtalen mellem Sinfjotle og Gudmund i det første Kvad om Helge Hundingsbane. Men da denne sidste er en udvidet Omarbeidelse af Samtalen mellem Sinfjotle og Gudmund i det andet Kvad, saa maa Digtet om Rimgerd her tildels være paavirket af det første Kvad om Helge Hundingsbane.

Nu maa det mærkes, at Samtalen mellem Sinfjotle og Gudmund i det første Kvad om Sigrun omvendt ogsaa synes at være paavirket af de Forestillinger, som høre hjemme i Digtningen om Rimgerd.

Denne Rimgerd er og kaldes en Troldkvinde (*skass*). Hun betegnes som et Uhyre med Hale, der følger Hingsten. Hendes Fader bærer Ulvenavnet Hate, og om hendes fremmede Forbillede Skylla heder det: »Man fortæller den Fabel, at hun har født Ulve og Hunde«. Men nu kaldes Gudmund af Sinfjotle ligeledes for en Troldkvinde (*skass*). Han siges at have været en Hoppe og at have født Ulve.

Dette eiendommelige Krydsforhold mellem Kvadet om Rimgerd og det første Kvad om Sigrun kan efter mit Skjøn

kun forklares paa én Maade. Det første Kvad om Sigrun og Digtet om Rimgerd maa være forfattede af en og samme Digter. Han maa have udkastet Planen til de to Digte omtrent samtidig, men han har, som det synes, først udarbeidet det første Kvad om Sigrun, ialfald det meste deraf.

Nu har jeg i det foregaaende søgt at vise, at det første Kvad om Sigrun er forfattet c. 1020—1035 af en vestnorsk Digter, som har forstaaet Irsk og Engelsk. Han har kjendt irsk Digtning, og han har opholdt sig en Stund ved den nordiske Kongehird i Dublin og sandsynlig en Stund i England. Det samme gjælder altsaa ogsaa Digtet om Rimgerd.

Dette Digts Forfatter var altsaa født i det vestlige Norge. Herfor taler ogsaa et Navn i Atles Ord til Rimgerd (H. Hj. 25): »Lodden heder han, som skal blive din Mand; den Turs bor i Tollø, *í Þolleyio.*« Prof. Rygh meddeler mig, at der i Søndhordland er to smaa Øer, som heder Tolløen, nu udtalt Tådløyo, den ene mellem Tysnæsøen og Skorpen i Tysnæs Præstegjæld, den anden i Ølen Sogn, Tysnæs Præstegjæld.

Ogsaa Formen *reini* (H. Hj. 20, 21) »Hingst«, ikke *vreini,* passer godt til den Mening, at Digteren er født i det vestlige Norge.

Naar Forfatteren af Digtet om Rimgerd har forstaaet Irsk, havt noget Kjendskab til irsk Digtning og opholdt sig hos en nordisk Konge i Dublin, da er hans Kjendskab til Fortællingen om Skylla, særlig saaledes som denne kjendtes fra den anden vatikanske Mythograph, ganske naturlig og ikke i mindste Maade paafaldende. Thi for det første er de vatikanske Mythographer forfattede i det nordvestlige Europa, snarest af Irlændere. Dernæst synes det Haandskrift, hvori de foreligge, at være skrevet af en Irlænder[1]).

Fremdeles lader det sig ogsaa af andre Optegnelser godt-

---

[1]) Deraf forklares Skrivemaader som *scotię* for *Scythiae*, *festa* for *Vesta*, *Sarpalice* for *Harpalyce*. Se mine Studier over de nord. Gude- og Heltes. Opr. I, S. 246—248.

gjøre, at man i Irland i den tidlige Middelalder kjendte Fortællingen om Skylla og Charybdis.

9.

I den hellige Columbas Hymne »Altus Prosator«, som er forfattet lidt før 600, er *carubdibus* og *scillis* brugt i overført Betydning om de Vandhvirvler, under hvilke Giganterne i Helvede stønne[1]). Og i en Randbemærkning til dette Sted er i et gammelt irsk Haandskrift[2]) paa Latin fortalt Sagnet om Skylla og Charybdis efter samme Kilde som Mythogr. Vatic. II, 169 og II, 170, nemlig efter Servius's Commentar til Vergils Æneide III, 420, men med flere nye Forvanskninger[3]). Denne irske Gjengivelse af Fortællingen om Skylla har udeladt nogle af de Motiver, som har faaet Indflydelse paa Kvadet om Rimgerd, men staar paa den anden Side i flere Stykker nærmere end Redactionen i den vatikanske Mythograph ved det norske Digt og danner tildels et Overgangsled til dette.

Scilla kaldes her ligefrem et Havuhyre (*belua marina*) og siges at have svømmet ud i Havet (*in mare nantem*), hvilket stemmer overens med det norske Kvads Fremstilling. Fremdeles gjøres her, imod det gamle græsk-romerske Sagn,

---

[1]) V. 60 f., se Liber Hymnorum ed. Todd II, 214.

[2]) Liber Hymnorum (Trin. Coll. Dubl. E. 4. 2), der efter Stokes er fra Slutningen af 11te eller Begyndelsen af 12te Aarhundred.

[3]) Det heder her: *Scilla .... conuersa est.. in beluam marinam et noluit ad homines uenire propter formam suam, proiecit se in mare. Uidens mater Carubdis filiam suam Scillam in mare nantem, exiit in mare ut teneret eam, sed non potuit, et frequenter* [*ven*]*tis affligebaut, ut ferunt fabulæ. uidens Neptunus quod in mare .... mittit tridentem in mare et statuit eas in scopolos et fixit Scillam in Sicilia et Carubdim in Italia cominus et uix nautae nauigare possunt inter eas sine periculo.*

For [*ven*]*tis affligebant* formoder jeg *nautas affligebant*; efter *quod in mare* bør vel tilføies: *exierant*. Ogsaa i et irsk Haandskrift fra 10de Aarh. findes en Notis om *Scilla*; se Stokes i Zeitschr. f. vgl. Sprachf. 33, 64.

Carubdis til Scillas Moder, og om Moderen heder det, at hun svømmede ud i Havet ligesom sin Datter, men uden at kunne naa denne, og om dem begge, som det synes, at de forulæmpede Sømændene (*frequenter nautas(?) affligebant*). Saaledes faa vi i det norske Kvad høre, at baade Moder og Datter laa i Havet, men adskilte fra hinanden, og at de begge forulæmpede Sømændene.

Endelig heder det i den irske Gjengivelse, i Modsætning til det gamle græsk-romerske Sagn, at Neptun stak sin Trefork i Havet, og fæstede Scilla og Carubdis til to Klipper[1]). Hermed kan det sammenholdes, at et af de to Havtrolde ifølge det norske Kvad er blevet gjennemboret af en Stage (*ef þér kœmit í þverst þvari*) Atle siger, at det var Rimgerd, men hun siger, at det var hendes Moder. Det Udtryk for »Stage«, som her bruges, *þvari*, kunde nok bruges om en Trefork (*tridens*) eller et lignende Vaaben.

Vi se saaledes, at den norske Digter ikke har lært at kjende Fortællingen om Skylla ganske i samme Form, som vi læse den i den anden vatikanske Mythograph, men i en deraf tildels opstaaet mere forvansket Form, som var gjængs i Irland.

10.

Kvadet om Rimgerd er knyttet til de øvrige Dele af Digtningen om Helge Hjorvardssøn ikke blot ved Helges og Atles Personer, men ogsaa derved, at den straalende Valkyrje, som frelser Kongens Skibe, føres ind i Modsætning til den fæle Rimgerd, som vil ødelægge dem[2]).

[1]) I de af Hagen udgivne Scholia Bernensia til Vergils Eclog. VII, 74 (p. 804) fortælles ogsaa, at Neptun rammede Scylla med sin Trefork og forvandlede hende til en Klippe. Ved Fortællingen i disse Scholier staar ogsaa i andre Henseender Fremstillingen i Liber Hymnorum nær.

[2]) I Fortællingen om Skylla nævnes som hendes Medbeilerske Solens Datter Circe. Men en Paavirkning fra Circe-Sagnet kan, som før nævnt, i Helge-Digtningen kun svagt spores.

Valkyrjernes Ridt gjennem Luften skildres i Digtet om Rimgerd væsentlig saaledes som i det første Kvad om Sigrun.

Jeg fremhæver en Særegenhed i Kvadet om Rimgerd. I Prosastykket i Helg. Hund. II mellem 18 og 19 siges: »De saa ni Valkyrjer ride i Luften«. Tallet »ni« er jo betydningsfuldt og meget sædvanligt i Sagn og Overtro[1]). Men mere særegent er Udsagnet i Helg. Hj. 28: »Tre Gange ni Møer (egentlig: Tre Niere af Møer), dog red en hvid hjælmdækt Mø ene foran«.

Þrennar niundir meyja,
þó reið ein fyrir
hvít und hjálmi mær.

Samme Talangivelse er saa sædvanlig i Irsk[2]), særlig i det gamle irske Heltesagn, at den der kan betragtes som en fast Formel[3]). Og medens oldn. *níund* »Antal af ni« kun forekommer i Verset af Helgekvadet, er det ensbetydende irske *nónbor, noinbor* et sædvanligt Ord.

Særlig er at mærke det irske Udtryk i følgende Sagn. I Fortællingen om Bran, som vides at have været til c. 1100, drager Bran med 3 Gange 9 Mand ud for at finde et Feland. De kom til »Konernes Land« og saa disse Koners

---

[1]) Se B. Grøndal i Annaler f. nord. Oldk. 1862 S. 370 ff.

[2]) Dog ogsaa hos Romerne: Decrevere pontifices, ut virgines ter novenae per urbem euntes carmen canerent Liv. 27, 37 (for at afvende et ondt Varsel). Hos Grækerne: Patroklos dræbte τρὶς ἐννέα φῶτας Il. 16, 785 (Stederne anførte af Grøndal S. 375).

[3]) Jeg anfører enkelte Exempler. I Fortællingen om den mythiske Kamp mellem Tuatha Dé Danann, og Fomorierne siger en Mand, at han har Evne til i Kampen at »jage bort Kongen og jage bort tre Niere af hans Venner« (Revue Celt. 12, 91). Det heder om Fomorierne, da Balors Blik faldt paa dem, at »tre Niere af dem døde« (12,101). I et andet Sagn fortælles: »Coirpre delte ud (den kogte Fisk) blandt sine tre Gange ni Personer« (Cormacs Glossar under *Orc tréith*). Andre Exempler i Fortællingen om Frieriet til Emer, Kuno Meyers Oversættelse S. 8. Fled Bricrend udg. af Windisch § 84 og § 89. Disse Exemplers Antal kunde let forøges.

Fyrstinde ved Havnen. De føres ved Trolddom i Land og kommer ind i et stort Hus, hvor der er 3 Gange 9 Senge, en Seng for hvert Ægtepar[1]). Her ser altsaa, ligesom i Helgekvadet, Mænd, som komme seilende, 3 Gange 9 overnaturlige Kvinder nær ved Havnen.

I den irske Fortælling om Conchobars Fødsel, som er bevaret i et Haandskrift fra 15de Aarh. og som synes at være af forholdsvis sen Oprindelse, berettes om hans Moder Ness, før hun blev gift: »Derpaa drog hun ud paa et Hærtog med tre Niere af Mænd for at hævne sine Formyndere«[2]). Da Ness engang paa dette Tog bader sig i en Kilde i den vilde Skov og har lagt sine Klæder og sit Vaaben fra sig, overrasker Druiden Cathbad hende og tvinger hende til at blive hans Hustru. Han havde tidligere, da han var paa et Tog med tre Gange ni Mand, dræbt Ness's tolv Formyndere.

I denne irske Fortælling er det altsaa en Mø, der drager ud som væbnet Skjoldmø med tre Niere af Mænd. Hun bindes til en Mand paa væsentlig samme Maade som Valkyrjerne i Kvadet om Valund. Disse Forhold, under hvilke Talangivelsen »tre Niere« forekommer, gjør det overveiende sandsynligt, at Talangivelsen i Digtet om Rimgerd, at Valkyrjerne var »tre Niere af Møer«, skyldes Paavirkning fra irsk Digtning.

Ved Udførelsen af Samtalen mellem Atle og Rimgerd i det enkelte kan den norske Digter tildels ogsaa være paavirket af en irsk Fortælling om en Samtale mellem en Helt og en overnaturlig Kvinde.

Atle skifter med en overnaturlig Kvinde, som søger hans og Helges Elskov, Replikker, i hvilke de true hinanden. Atle

[1]) Zeitschr. f. deutsch. Alt. 33 S. 259 f.

[2]) Revue Celtique 6, 174 og 179. Jfr. Zimmer Zeitschr. f. deutsch. Alt. 32 S. 265.

siger (21): »Du skal helt knuses«, hvortil hun svarer: »Du skal faa rettet dine Ribben, om du kommer i mine Kløer«.

Hermed kan sammenholdes en i Haandskriftet Lebor na hUidre fra c. 1100 optegnet irsk Fortælling, som hører til den gamle Ulster-Sagnkreds[1]). Krigsfurien Morrigan kom i Skikkelse af en ung Kvinde, som var iført Klæder af alleslags Farver, Helten Cuchulinn imøde og sagde, at hun elskede ham. Da han afviser hende, siger hun, at hun vil forvandle sig til en Aal under hans Fødder, saa at han skal falde. Han svarer, at han vil gribe hende mellem sine Fingre, saa at hendes Ribben skal brækkes. Efter flere Replikker, hvori de true hinanden, skilles de.

I andre Optegnelser af denne Samtale[2]) siger Furien Morrigan, at hun vil forvandle sig til en Ulvinde. Det, som i Samtalen forudsiges, indtræder senere.

Rimgerds Fader bærer Ulvenavnet Hate og hendes Forbillede Skylla føder Ulve[3]).

Det er i Hatefjorden (*í Hatafirði*), at Rimgerd kommer til Helges Skibe og at hun forvandles til et Havnemærke af Sten[4]).

---

[1]) Revue Celtique I, 45 f.

[2]) Stokes und Windisch, Irische Texte II, 2, S. 239—254.

[3]) Sinfjotle beskylder i Samtalen med Gudmund i første Kvad om Helge Hund. Gudmund for at have været en Troldkvinde. Han tiltaler ham (Str. 42) som *simul*, der sandsynlig betyder »en Ko«. Ordet hører sammen med nynorsk *simla* »Renko«, i Østerdalen *sømøl og sumul*, og med oldn. *simull* Okse. At Ordet har været brugt af Nordmændene i Britannien, godtgjøres af gael. *siomlach* »A cow that gives milk without the calf« (Macleod-Dewar), som er laant fra Oldnorsk. I Samtalen med Cuchulinn siger Krigsfurien Morrigan, at hun vil forvandle sig til en (hornløs) Ko (Irische Texte II, 2, S. 247—253). At *simul* H. Hund. I 42 dog i gammel Tid har været forstaaet som »Ulvinde«, tør sluttes af *sim* . . (d. e. *simul*) Sn. E. II, 568, *svimul* Sn. E. I, 592; II, 484; II, 627, blandt Ord for »Ulv«, hvilket vistnok er hentet fra H. Hund. I 42.

[4]) H. Hj. 12 med det forudgaaende Prosastykke; H. Hj. 30.

Man har ikke kunnet paavise nogen Fjord i den virkelige Verden af dette Navn[1]). Det er vistnok skabt af den norske Digter selv. Da Rimgerd var et Trold, maatte Digteren nødvendig gjøre hendes Fader til en Jætte, et Trold, og derfor kaldte han ham *Hati.* Dette Navn betyder »den fiendtlige Forfølger«, hvilket passer meget godt for en Jætte, et Trold. Saaledes heder det om Troldet Grendel i det angelsaksiske Digt Beowulf 2319, at han *Geáta leóde hatode* »forfulgte Geaternes Folk«. I Grimnesmaal 39 er *Hati* Navn paa en af Solulvene. Ogsaa som Ulvenavn kunde *Hati* være brugeligt til Navn paa Rimgerds Fader, fordi det om Rimgerds Forbillede Skylla sagdes, at Ulve fødtes af hende[2]). Nu vidste den norske Digter fra den latinske Fortælling, at *Scilla* blev til Sten ved et Stræde eller et Sund[3]). Et Stræde mellem to Lande kaldtes af de gamle Nordmænd ikke blot *sund,* men ogsaa »en Fjord (*fjǫrðr*)«. Saaledes f. Ex. *Pétlandsfjǫrðr*, Pentlandfrith, mellem Skotland og Orknøerne[4]). Derfor lod Digteren Rimgerd blive til Sten ved en Fjord. Han kaldte denne Fjord efter hendes Fader Hatefjorden (*Hatafjǫrðr*), thi han vidste af den latinske Fortælling, at ogsaa Scillas Fader færdedes paa Søen.

---

[1]) Keyser (Efterladte Skrifter I, 161) og Vigfusson (Grimm Centenary S. 30) har fremsat Formodninger, som synes mig at mangle fast Grundlag, om hvor Hatefjorden er at søge. En Tanke, som jeg selv har havt, at *Hatafjǫrðr* kunde være en Omtydning af *fretum Gaditanum*, synes mig for usikker til, at jeg vil dvæle ved den.

[2]) *Skalli* er ligeledes Navn baade paa en Jætte og paa en Solulv.

[3]) Mythogr. Vat. II, 169 begynder efter Haandskriftet: *Scilla phorci et cretidos nymphæ filia fuit.* Umiddelbart foran disse Ord har Servius til Verg. Aen. III, 420: *Scylla enim in Italia est, Charybdis in Sicilia.* Det omvendte siges i det S. 244 fra den irske Liber Hymnorum anførte Sted. Jfr. Myth. Vat. II, 170.

[4]) Andre Exempler hos Vigfusson, Grimm Centenary S. 30.

Idet den norske Digter har skildret Havtroldene med Træk, som den nordiske Folketro vel kjendte, og idet han fuldstændig har omskabt, hvad han optog fra fremmed Digtning, i nordisk Aand, har han med rig Fantasi vidst at gjøre Helges Sammenstød med Rimgerd og hendes Slægt til et anskueligt og virkningsfuldt om end grovt tegnet hjemligt Billede fra Vikingehøvdingens Liv paa den bølgende Sø i Kamp med Havets og Stormens Farer.

Dernede se vi Troldkvinden foran Kongens Flaade, den hun vil drage i Dybet. Men heller hæver sig vort Blik mod den Kvinde, som er hende for stærk. Over det fraadende Hav rider i gylden Glans en straalende hjælmdækt Mø foran Valkyrjers Flok. Deres Heste ryste sine Manker; da falder frugtbar Dugg i dybe Dale, Hagl paa høie Træer. Mod Stranden stævner den ranke Kvinde for der med kraftig Haand at fæste den elskede Høvdings Skibe.

XX.

Hjorvard og Sigrlinn.

Ulve-Theodrik, fra hvem vi har fundet et Sagntræk overført paa Helge Hjorvardssøn, er bleven bragt i Forbindelse med Merovingerne derved, at hans Fader kaldes med Navnet Huge Dietrich, d. e. Heltesagnets Benævnelse paa Chlodovechs Søn Theuderik.

Flere andre vestfrankiske, særlig merovingiske Sagn om Chlodovech og hans nærmeste Efterfølgere har efter min Mening efterladt sig Spor i Heltesagnet om Hjorvard og hans Søn Helge.

Digtningen om Helge Hjorvardssøn indledes i Eddasamlingen ved Meddelelser paa Prosa om hans Fader. Her fortælles: »Kong Hjorvard havde 4 Hustruer. Den første hed Alv-

hild; deres Søn hed Hedin. Den anden hed *Sęreiþr*, deres Søn *Hvmlvngr*. Den tredje *Sinrióþ*, deres Søn *Hymlingr*.« Finnur Jónsson bemærker (Litt. Hist. I, 244): »her er sikkert én og samme person delt i to (Særeiðr = Sinrjóð, Humlungr = Hymlingr)«. Længe før jeg læste dette, var jeg kommen til samme Opfatning. Men denne Opfatning synes mig kun holdbar, naar man forudsætter, at Navnene ikke oprindelig er norske.

Jeg formoder, at der ligger til Grund angelsaksiske Navne, som igjen kan stamme fra frankiske. *Hymlingr* har vistnok svaret til en angelsaks. Form paa *—ling*; men istedenfor denne er af en anden Nordmand bleven indsat *Humlungr* i Lighed med Forholdet mellem ags. *cyning* og oldn. *konungr*, ags. *Scylding* (tillige *Scyldung*) og oldn. *Skjǫldungr* og lign.

Hustruen har vel paa Ags. hedt **Sinred*, der kan have gjengivet det frankiske *Sendrada*, **Sindrada*, uagtet dertil i Ags. regelret skulde have svaret et **Sîðred*. Ags. *e* i **Sinred*, der vel blev udtalt halvlangt, blev i *Særeiðr* gjengivet ved oldn. *ei*; jfr. oldn. *Heiðrekr strjóna* i Knytl. s. af ags. *Eádrîc* (*Èdrîc*) *streón*. Af en anden Nordmand blev *e* i **Sinred* gjengivet ved *jó* i *Sinrjóð*. Jfr. oldn. *Langaspjót* af *Longospeda*, oldn. *fljóð* af ags. *-fled* i Kvindenavne. Gjengivelsen i Oldnorsk er tillige en Omtydning. Ved *Sinrjóð* har *rjóðr* »rødmosset« virket ind. Ved *Særeiðr* Kvindenavne paa *-eiðr* f. Ex. *Jóreiðr*. Sidstnævnte Kvindenavn kan ogsaa i sit første Led have paavirket *Særeiðr*. Man kan feilagtig have opfattet *Jóreiðr* som sammensat med Nomin. *jór* »en Hest«, og i Lighed dermed kan man have opfattet *Særeiðr* som indeholdende Nominativen *sær*[1]).

Dette Navn staar ikke usandsynlig i sagnhistorisk Sammenhæng med *Sîdrât*, der i Wolfd. *D* er Navnet paa Ortnits Enke, som bliver gift med Wolfdietrich[2]).

---

[1]) Er *Særeiðr* traadt istedenfor **Síreiðr* efter Analogi af Forholdet mellem Stedsnavnet *Sæheimr* og det nordnorske *Síeimr*?

[2]) Wolfdietrich havde med Sîdrât Sønnen Hugdietrich, d. e. *Hugo Theodoricus*, den frankiske Theodorik. I Parise la duchesse

Den prosaiske Fortælling om Hjorvard har her, som Prosastykkerne andensteds, bevaret gamle Sagnelementer, som vi ikke finder i de meddelte Vers.

At Kongen samtidig har flere Hustruer, minder om merovingiske Kongers Forhold. Helge Hjorvardssøns Moder hed *Sigrlinn*. Dette er samme Navn som det Navn, *Sigemunt's* Hustru og Siegfrieds Moder bærer i flere middelhøityske Digte, nemlig *Sigelint*. I den nordiske Digtning heder derimod Sigmunds Hustru og Sigurd Faavnesbanes Moder *Hjǫrdís Eylima dóttir*.

Flere tyske Sagnforskere[1]) har erkjendt, at *Sigrlinn* ikke fra først af har været Navnet paa den nordiske Sagnkonge Hjorvards Hustru. *Sigrlinn* (*Sigelint*) har derimod hørt hjemme i det oprindelig ikke nordiske, hos Frankerne kjendte Sagn som Navn paa Sigmunds Hustru. Omvendt antages *Hjǫrdís* for efter sin Oprindelse at være en nordisk, ikke tysk Sagnfigur. Man mener, at der har fundet en Ombytning Sted ved

Hjǫrvarðr: *Sigrlinn*,
Sigmundr: *Hjǫrdís*.

Oprindelig hørte, tror man,

Hjǫrvarðr og *Hjǫrdís*,
Sigmundr og *Sigrlinn*

sammen. Det første Par tilhørte det nordiske Sagn; det andet det vestgermanske, frankiske.

I Eddasamlingen fortælles det, hvorledes Sigrlinn blev Hjorvards Hustru. Da Sigrlinn, som vi har seet, ifølge det oprindelige Sagn om hende ikke var gift med den nordiske Sagnkonge Hjorvard, men med Sagnkongen Sigmund, som

svarer *Huguez* (d. e. *Hugo* med Deminutivsuffixet *-et*) til Wolfdietrich. Tør man derfor tænke paa, at *Humlungr* og *Hymlingr* er Fornorskning af et frankisk Navn *Hugiling* eller *Huginling*, d. e. den lille Franker?

[1]) Uhland Schriften VIII, 130 f.; Symons Paul-Braune Beitr. IV, 197 f.; Müllenhoff Zeitschr. f. d. Alt. N. F. XI, 139 f. 170 ff.

Nordboerne lærte at kjende af et engelsk Sagn, saa opstaar det Spørgsmaal, hvorvidt Fortællingen om, hvorledes Sigrlinn blev Hjorvards Hustru, grunder sig paa et nordisk eller paa et vestgermansk Sagn; hvorvidt den grunder sig paa et Sagn om Hjorvard eller om Sigmund eller paa et Sagn, som gjaldt en fra disse to forskjellig Sagnkonge.

Efter min Mening er Fortællingen om, hvorledes Hjorvard fik Sigrlinn til Hustru, en nordisk Omdigtning og Sammensmeltning af flere vestgermanske Fortællinger, som berettede om, hvorledes forskjellige Sagnkonger vandt sine Hustruer. Den ene af disse Fortællinger berettede, hvorledes Sigmund fik Sigelind (Sigrlinn) til Hustru.

I Eddasamlingen fortælles følgende:

Kong Hjorvard havde aflagt Løfte om at faa den fagreste Kvinde, han vidste om, til Hustru. Allerede havde han tre Koner. Da hørte Atle, en Søn af hans Jarl Idmund, en Dag Røsten af en Fugl, som sad oppe i et Træ. Den sagde til Atle, at Sigrlinn, Datter af *Sváfnir,* var den fagreste Mø. Fuglen tilbød sig at udvirke, at Sigrlinn frivillig blev Hjorvards Hustru, men som Løn krævede den Templer, Altere og Offer af guldhornede Kjøer.

Da Hjorvard fik høre herom, sendte han Atle afsted at beile for ham til Sigrlinn. Atle kom til Kong Svaavner og opholdt sig hos ham en hel Vinter. Men efter Raad af Svaavners Jarl Fraanmar fik Atle Afslag, og derpaa drog han hjem.

Kong Hjorvard drog derpaa selv afsted til Svaavners Land Svaavaland og bød Atle at følge sig. Da de kom op paa Grænsefjældet, saa de, at det brændte i Svaavaland og at der derfra steg Støvskyer af mange Ryttere op.

De red ned af Fjældet og ind i Landet. De gjorde Holdt for Natten ved en Elv. Atle, som skulde holde Vagt, satte over Elven og fandt et Hus. En stor Fugl sad paa Huset for at vogte det, men var sovnet. Atle dræbte Fuglen med sit Spyd. Han fandt i Huset Kongens Datter Sigrlinn og Jarlen Fraanmars Datter Aalov og tog dem bort med sig.

Fuglen, som Atle dræbte, var Fraanmar, der havde skabt sig i Ørneham og havde villet værne om Kvinderne ved Trolddom.

En Konge ved Navn Rodmar, som havde beilet til Sigrlinn, havde dræbt Kong Svaavner og brændt og plyndret i Landet. Kong Hjorvard blev gift med Sigrlinn og Atle med Aalov [1]).

Fortællingen om, hvorledes Hjorvard vinder sin Brud Sigrlinn, hører til en i den germanske Sagndigtning talrig repræsenteret Gruppe af Fortællinger, hvis Æmne er følgende: En Fyrste hører tale om en fremmed fager Fyrstedatter, sender Mænd ud for at beile til hende og faar hende trods alle Hindringer ført hjem som sin Brud [2]).

En Underafdeling af denne Gruppe omfatter de Fortællinger, hvori Fyrstens Sendebud samtidig som sin egen Brud hjemfører en Kvinde, der staar Fyrstens Brud nær.

Jeg skal i det følgende af disse beslægtede Sagnfortællinger kun nævne enkelte, som navnlig synes mig at kaste Lys over Eddafortællingens Oprindelse.

I Didriks Saga Kap. 152—154 fortælles følgende. Kong Sigmund i Karlungaland [3]) (d. e. Karolingernes Land, Frankrige) sender Mænd til Kong Nidung og dennes Søn Ortvangis i Spanien [4]) at beile for ham til Nidungs Datter Sisibe, som efter hvad han har hørt er den fagreste og mest høviske

---

[1]) Edzardi og Finnur Jónsson har fremsat den Mening, at Samtalen mellem Atle og Fuglen finder Sted, efter at Atle første Gang har været i Kong Svaavners Land. Dette synes dog ikke sikkert. Kong Hjorvard maa have hørt, at Sigrlinn er den fagreste af alle Kvinder, inden han sender Atle ud for at beile til hende. Men i Str. 1 siger Fuglen netop, at Sigrlinn er fagrest af Kvinder, ikke Hjorvards Koner, som dennes Mænd mene. Derfor synes det at være disse Fuglens Ord, som bevirker, at Hjorvard sender Atle ud at beile for ham.

[2]) Mange saadanne Fortællinger nævnes af P. Rajna, Le origini dell epopea francese, S. 80 ff., hvor dog ikke Eddafortællingen anføres.

[3]) Haandskrifterne har *tarlungaland* (B *iarlunga-*), som er Feil for *carlungaland*.

[4]) *Hispana*, Membr., *Spania* A, *Hispaniam* B.

af alle Kvinder. Nidung modtager Sendebudene meget godt, men svarer, at han ikke vil sende sin Datter til et Land, som han ikke kjender. Da han har hørt, at Kong Sigmund er en udmærket Mand, vil han dog ikke negte ham sin Datter, hvis han kommer selv. Sigmund drager, da han faar dette Bud, afsted med et prægtigt Følge. Han bliver modtagen med stor Hæder af Kong Nidung, holder Bryllup med Sisibe og drager saa hjem med hende[1]).

Denne Fortælling kan i den Form, hvori vi læse den i Didriks Saga, ikke ligge til Grund for den i Eddasamlingen meddelte Fortælling om Hjorvard og Sigrlinn og heller ikke i synderlig Grad have paavirket denne. Men jeg antager, at den nordiske Digter, som har skabt Fortællingen om Hjorvard og Sigrlinn, har hørt en Fortælling, der var en anden Form af den i Didriks Saga meddelte Fortælling om Sigmund, og at han fra denne har faaet *Sigrlinn* som Navn paa Hjorvards Brud.

Sisibe, der i Didriks Saga er Navnet paa Sigmunds Dronning og Sigfrids Moder, er nemlig traadt istedenfor *Sigelind*, som er det oprindeligere Navn. Derfor tror jeg, at den norske Fortælling om Hjorvard og Sigrlinn tildels, om end ikke i stort Omfang, er bleven paavirket af en fremmed, vestgermansk Fortælling om Sigemund, som sendte Mænd ud for at beile for ham til Kongedatteren Sigelind, om hvis Skjønhed han havde hørt tale, men hvem han dog først vandt, da han selv drog afsted. Det lader sig dog med Hensyn til mange Enkeltheder ikke bestemme, hvor nær denne nu tabte vestgermanske Fortælling om Sigemund, som den nordiske Digter har hørt, stod ved den os foreliggende Fortælling i Didriks Saga.

Der er i Fortællingen om Hjorvard og Sigrlinn mange poetiske Motiver, til hvilke vi intet tilsvarende finder i Did-

---

[1]) Denne Sagnfortælling om Sigmund kan sammenlignes med den Begivenhed i den virkelige Historie, at den frankiske Konge Sigebert sendte en Gesandt til den spanske Konge for at beile til hans Datter Brunihild, som derpaa blev sendt til Frankrige.

riks-Sagas Fortælling om Sigmund. Langt flere af disse finde Tilknytning i en Fortælling om, hvorledes Attila vandt sin Hustru, hvilken Fortælling meddeles i Didriks Saga Kap. 42—56[1]. Den findes i to forskjellige Redactioner i det norske Pergamenthaandskrift af Sagaen og er tillige bevaret i begge de islanske Papirhaandskrifter. Flere Navneformer synes at vise, at begge Fortællinger, baade den om Sigmund og den om Attila, er komne til Didriks Saga gjennem et latinsk Mellemled. Der fortælles her: Attila sender sin Frænde Osid og Hertug Rodolf (den ene Redaction nævner kun Osid) med mange Mænd til Vilcinaland at beile for ham til Kong Osangtrix's Datter Erka. Osangtrix modtager Sendemændene vel, men svarer vredt paa Frieriet, thi Attila har, siger han, vist sig som hans Fiende. Sendebudene ride da hjem. Paa Veien tale de sig imellem om, at de aldrig har seet saa vakker en Kvinde som Erka og hendes Søster Berta (ifølge den islandske Redaction: Herat). Da de komme hjem, fortælle de Attila om Udfaldet af sin Reise. Den Redaction, som ikke har nævnt Rodolf, meddeler, at Osid ved Hjemkomsten siger, at der ikke er noget Haab for Attila om at faa Kong Osangtrix's Datter, men at han, Osid, aldrig har seet saa vakker en Mø som Kongedatteren Erka og dernæst hendes Søster Berta.

Attila sender nu Markgreve Rodingeir af Bakalar ud i samme Ærinde, men ogsaa han faar Afslag. Den Redaction, som i det foregaaende ikke har nævnt Rodolf, har Markgreve Rodolf af Bakalar istedenfor Rodingeir.

Nu drager Attila selv afsted med en Hær. Han brænder og hærjer i Vilcinaland, men trækker sig tilbage, da Osangtrix har samlet en stor Hær imod ham. Attila gjør Holdt om Natten ved en Skov. Den gode Ridder Rodolf (eller, som den Redaction, der ikke har havt Navnet Rodingeir, kalder ham: Markgreve Rodolf) holder Vagt. Han rider med

---

[1]) Müllenhoff har allerede bemærket (Zeitschr. f. deutsch. Alt. N. F. XI, 142), at Fortællingen om Attila i Didriks Saga hører til samme Sagntypus som Fortællingen om Hjorvard.

væbnede Mænd over Skoven til Osangtrix's Leir og fælder der mange Mænd. Rodolf kommer med sine Krigere uskadt tilbage til Attila. Denne drager saa hjem igjen.

Da Attila har været hjemme en Stund, kommer Rodolf til ham og beder om, at Kongen vil give ham til et Tog saa mange Folk, som han behøver, og tillige Guld og Sølv. Kongens Brodersøn Osid skal følge ham. Han vil være borte i 3 Aar, men siger ikke, hvor han vil hen. Da Rodolf har faaet det, han vilde have, drager han til Vilcinaland og lader sine Folk vel provianterede igjen i en stor Skov. Selv kommer han forklædt til Osangtrix. Han kalder sig Sigifrid (hvilket Navn paa Norsk, som Sagaskriveren bemærker, heder Sigurd) og siger, at han er flygtet did for Kong Attila, som er hans Fiende. Han vinder Osangtrix's Fortrolighed og bliver hos ham i to Aar, men uden at tale med hans Datter Erka.

Nu kommer Nordung, Konge af Svaavaland, for at beile til Erka. Jarlen Hertnit og dennes Broder Hirdir understøtte dette Frieri.

Osangtrix vil gjærne faa dette Parti istand og sender den formentlige Sigurd, for at tale Nordungs Sag, til Erka, som med mange Møer er i en Borg, hvortil ingen Mand ellers har Adgang.

Da Sigurd faar tale med Erka i Haven udenfor hendes Borg, aabenbarer han hende, at han er Attilas Sendebud Rodolf, og taler sin Herres Sag. Enden paa deres Samtale bliver den, at Erka lover at blive Attilas Hustru, medens hendes Søster Berta (i de islandske Haandskifter Herat) lover at ægte Rodolf.

Baade Osangtrix og Nordung lade sig narre af Rodolf. Nordung lader sig indbilde, at Erka vil gifte sig med ham, naar et Aar er gaaet, og han drager derfor hjem. Osangtrix bliver saa glad i den foregivne Sigurd, at han vil gjøre ham til sin Hirdstyrer. Men Sigurd siger, at hans Broder Alibrand er mere skikket dertil, og med Kongens Samtykke rider han bort for at hente ham.

Rodolf kommer nu til sine Mænd og faar Osid til at

følge sig til Osangtrix. Hos ham udgiver Rodolf Osid for sin Broder Alibrand.

En Uge efter bortfører Sigurd og Alibrand paa sine Heste Erka og Berta (eller Herat) om Natten, medens Kongen sover. Osangtrix forfølger dem. Men Enden bliver den, at de Flygtende komme til Kong Attila. Denne holder Bryllup med Erka og bortgifter Berta (eller: Herat) til Rodolf.

Der er utvivlsomt, skjønt ikke umiddelbart, en historisk Sammenhæng mellem den nordiske Digtning om, hvorledes Hjorvard vandt Sigrlinn, og Fortællingen i Didriks Saga om, hvorledes Attila vandt Erka. Jeg skal i det følgende fremhæve de forskjellige Punkter, ved hvilke Fortællingen om Attila og Erka staar nærmere end Fortællingen om Sigmund og Sisibe ved Fortællingen om Hjorvard og Sigrlinn. Sidstnævnte Fortælling betegner jeg ved *H*, og Fortællingen om Attila og Erka betegner jeg ved *A*. 1) Kongens Sendebud, der skal beile for ham, nævnes baade i *H* og i *A* ved Navn. Det er i *H* en Jarls Søn, i *A* en Hertug eller en Markgreve. 2) Sendebudet faar baade i *H* og i *A* bestemt Afslag af den Konge, til hvis Datter der beiles. 3) I *A* omtaler Sendebudet til sin Konge den fremmede Kongedatter som den fagreste Kvinde. Dette siges ikke udtrykkelig i *H*, men synes efter Helg. Hj. 1 at maatte forudsættes. 4) I *H* opholder Sendebudet sig Vinteren over hos den fremmede Konge. I *A* opholder Sendebudet sig to Vintre hos den fremmede Konge, rigtignok under ganske andre Forhold end i *H* og ikke, da han er der første Gang. 5) Baade i *A* og i *H* er der ogsaa en anden Konge, som beiler til den fremmede Kongedatter. 6) I *H* gives Afslaget til Fortællingens Hovedhelt efter Raad af den fremmede Konges Jarl. I *A* er det den fremmede Konges Jarl, som, efterat Attilas Frieri er afvist, understøtter en anden Konges Frieri. 7) Da den Konge, som har beilet og faaet Afslag, er kommen til den Konges Land, om hvis Datter han har anholdt, brændes og plyndres der baade ifølge *A* og *H* i den Sidstnævntes Land. Men medens det i *A* er

Fortællingens Hovedhelt, der brænder og plyndrer, er det i *H* den anden Beiler. 8) Hverken i *A* eller i *H* støder Fortællingens Hovedhelt personlig sammen med sin Medbeiler, thi denne er, forinden Hovedhelten vinder sin Hustru, draget bort. 9) Efterat Fortællingens Hovedhelt, som har beilet, er kommen ind i den Konges Land, til hvis Datter han har beilet, gjør han, som det fortælles baade i *H* og i *A*, Holdt for Natten. I *H* ved en Elv, i *A* ved en Skov. 10) Den Mand, som har været Hovedheltens Sendebud paa Beilerfærden, i *H* en Jarls Søn, i *A* en Hertug eller Markgreve, holder baade ifølge *H* og *A* Vagt for Natten. Han fjærner sig nu baade ifølge *H* og *A* fra sin Konge. I *H* drager han over Elven, i *A* over Skoven. 11) Baade ifølge *H* og *A* kommer den Mand, der tidligere har været paa Beilerfærd, om Natten til et Sted, hvor den fremmede Kongedatters Landsmænd er. Han dræber ifølge *A* mange Folk for den fremmede Konge, ifølge *H* den Jarl hos den fremmede Konge, som havde raadet til, at Frieriet blev afvist. 12) Den Mand, som har været Sendebud paa Beilerfærden, fører til Slutning baade den fremmede Kongedatter og en anden Kvinde (efter *A* hendes Søster, efter *H* en Datter af den fremmede Konges Jarl) bort med sig. Kongedatteren bliver baade ifølge *A* og *H* af egen fri Vilje hans Konges Hustru, medens den Mand, som har været Sendebud paa Beilerfærden, ægter den anden Kvinde. 13) *Svávaland* »Schwabernes eller Svebernes Land« nævnes baade i *A* og i *H*. I *A* er det Navnet paa det Land, hvor Hovedheltens Medbeiler har hjemme. I *H* er det Navnet paa det Land, hvor Kongedatterens Fader har hjemme og hvor Hovedheltens Medbeiler hærjer. 14) Mandsnavnet Atle forekommer baade i *A* (her i den fremmede Form *Attila* eller *Atila*) og i *H*. Men i Didriks Saga er Kong Attila Fortællingens Hovedhelt, som vinder den fremmede Kongedatter, medens Atle i den nordiske Fortælling er Kong Hjorvards Sendebud paa Beilerfærden. Grunden til denne Afvigelse synes at kunne bestemmes.

Den nordiske Digter synes at have støbt en fremmed Fortælling om Attilas Frieri sammen med andre fremmede

Fortællinger, der behandlede et beslægtet Æmne, og at have overført den ved denne Sammensmeltning dannede Fortælling om en Konges Brudefærd paa den nordiske Sagnkonge Hjorvard. Han havde da ingen Brug for Attila eller Atle som Navn paa den Konge, for hvem der beiles; men da han som Navn paa Sendebudet havde hørt et Navn, der klang fremmed for Nordboerne (se herom mere i det følgende), saa overførte han Navnet Atle, der var kjendt hos Nordboerne, til Sendebudet.

Paa lignende Maade er i det tredje Digt om Gudrun *Herkja*, som oprindelig, i en fremmed Fortælling var Navn paa Atles (Attilas) Dronning, blevet degraderet til Navn paa Atles Frille, som bagvasker hans Dronning Gudrun.

Nær beslægtet med Digtningen om Hjorvard og Sigrlinn er ogsaa den frankiske Fortælling om, hvorledes Merovingerkongen Chlodovech vandt sin Brud[1]).

Denne fortjener her i særlig Grad Opmærksomhed, baade fordi den er ældre end de andre Fortællinger, som jeg her omtaler, og fordi den slutter sig nærmere til den virkelige Historie.

Gregor af Tours i anden Halvdel af 6te Aarhundred beretter (II, 28): Burgundernes Konge Gundobad havde dræbt sin Broder Chilperik og dømte til Landflygtighed (*exilio condemnavit*) dennes to Døtre, af hvilke den ældre som Nonne fik Navnet Chrona og den yngre hed Chrodechildis. Chlodovech sendte gjentagne Gange Gesanter til Burgundernes Konge. Disse traf Chrodechild, fandt at hun var fager og vis, og hørte, at hun var Kongedatter. De fortalte sin Konge om hende. Chlodovech sendte da straks et Gesantskab til Gundobad og forlangte Chrodechild til Ægte. Hendes Farbroder vovede ikke at sige nei og overgav hende til den frankiske Konges Sendemænd, som i Hui og Hast førte hende

---

[1]) Fortællingens Forhold til den episke Digtning er behandlet af P. Rajna, Le origini dell'epopea francese, Kap. 3.

til Chlodovech. Han blev meget glad, da han fik hende at se, og giftede sig med hende. Chlodovech havde i Forveien med en Frille Sønnen Theuderik.

Gregors korte Fortælling om Chlodovechs Bryllup, som har fundet Sted c. 492, synes at antyde, at han har kjendt et udførligere Folkesagn om Begivenheden.

Langt mere detaljeret og aabenbart under Indflydelse af en folkelig episk Behandling af Æmnet fortælles herom i den Krønike, som gaar under Fredegars Navn og som synes at være forfattet i Aventicum i det vestlige Schweiz ved Midten af 7de Aarhundred (Fredegar. III, 17—19, ed. Krusch p. 99—101).

Her kaldes den ældre Søster *Saedeleuba.* Det fortælles her, at det Gesantskab, som Chlodovech først sendte til Burgundernes Konge, ikke fik Lov til at se Chrodechildis. Han sendte da en Romer Aurelianus derhen. Denne forklædte sig som Tigger. Derved fik han Anledning til i Enerum at tale med Kongedatteren, som var i Genf. Han sagde hende, at Frankernes Konge Chlodovech havde sendt ham og at denne vilde have hende til sin Dronning. Hun blev derover meget glad, gav Aurelianus en Belønning for Udførelsen af hans Hværv og tillige sin Ring. Hun bad ham om i Hast at drage hjem til sin Herre og sige, at hvis denne vilde have hende til Ægte, maatte han straks sende Mænd til Gundobad for at forlange hendes Haand; thi hvis den kloge Aridius forinden kom hjem fra Constantinopel, vilde der ikke blive noget af det hele.

Aurelianus kom efter et Reiseeventyr hjem og berettede hendes Ord til Chlodovech, som straks sendte Gesanter til Gundobad. Denne vovede ikke at sige nei. Chrodechildis blev fæstet til Chlodovech og med mange Skatte overgivet til hans Mænd. De løftede hende op i en Bærestol. Men da Kongedatteren havde faaet høre, at Aridius var kommen til Landet, sagde hun, at de maatte sætte hende paa en Hest og ride afsted i al Hast.

Aridius kom skyndsomst fra Massilia og da han fik høre, hvad der var skeet, gik han til Gundobad og fik ham ved

sine Forestillinger til at sende en Hær ud for at holde Chrodechildis tilbage. Men Forfølgerne fandt kun Bærestolen og de Skatte, som var i den. Da Kongedatteren nærmede sig det Sted, hvor Chlodovech var, bød hun, førend hun kom over Grænsen, sine Følgesvende at hærje og brænde Burgundernes Land i tolv Miles Omkreds for derved at tage Hævn over Gundobad.

Sagnet om, hvorledes Chlodovech vandt Chrodechildis, er ogsaa gjengivet i *Liber historiae Francorum* (ed. Krusch p. 254—257), som sædvanlig har været kaldt *Gesta Francorum*. Dette i Middelalderen meget udbredte, men temmelig daarlige Product er forfattet i Neustrien 727. Sagnet, som det her gjengives, er navnlig forandret ved et stærkt kristelig-religiøst Element, som har været det oprindelige Sagn fremmed. Men ogsaa ved de verdslige Sagntræk viser denne Gjengivelse nogle Afvigelser fra Fredegars. Blandt disse fremhæver jeg følgende.

Da Aurelianus forklæder sig som Tigger, lader han sine gode Klæder igjen hos sine Staldbrødre i en Skov.

Chlodovech truer Gundobad med Krig, hvis han ikke vil bortgifte Chrothechildis til ham. Gundobad giver først Afslag.

I Munken Aimoins Gjengivelse, som slutter sig til *Lib. hist. Franc.*, heder det, at Aurelianus, da han forklæder sig som Tigger, befaler sine Staldbrødre at skjule sig i Skovene. Her fortælles det ogsaa, at Chlodovech siden, efter at være bleven gift med Crotildis, drog paa et Hærjetog ind i Burgundernes Land efter Anmodning af sin Gemalinde, der vilde have Hævn for sine Frænders Drab.

Naar vi nu sammenligne de tre Sagn, det om Hjorvard, det om Attila og det om Chlodovech, saa se vi, at paa den ene Side de to første har flere Træk tilfælles i Modsætning til den frankiske Fortælling (den sidstnævnte kalder jeg *C*).

I *H* og *A* udsendes Mænd til Brudens Fader, ikke, som i *C*, til hendes Farbroder. Baade i *H* og i *A* faar Beileren bestemt Afslag hos den fremmede Konge; herved ligger Fremstillingen i *Lib. hist. Franc.* nærmest. Baade i *H* og i *A* er der en anden Konge, som beiler til Kongedatteren. Baade i *H* og i *A* drager Brudgommen før Brylluppet selv ud med en Hær. *C* har intet herom og heller ikke om de Begivenheder, der nærmest slutte sig hertil. *H* og *A* har Navnene *Svávaland*[1]) og Atle (Attila) tilfælles. Dog fortælle de frankiske Krøniker om, at Chlodovech førte Krig med Svaver eller Alamanner. Baade i *H* og i *A* ender Fortællingen med et Dobbeltbryllup, da Sendebudet ægter den Kvinde, som har staaet den fremmede Kongedatter nær[2]).

Paa den anden Side stemmer dog Sagnet om, hvorledes Attila vinder sin Brud, ved ikke faa Punkter overens med Sagnet om Chlodovech, hvor Digtningen om Hjorvard afviger. Dette skal jeg her paavise.

I *A* og *C* bevogtes Kongedatteren sammen med en Søster. Dog nærmer *A*, som lader den Kongedatter, der bliver

---

[1]) Jeg kan derfor ikke være enig med Symons (Paul-Braune IV, 185), som mener, at *Sváváland* i Prosaen er dannet efter Kongens Navn *Sváfnir* i Versene og at dette er et ægte nordisk Navn, der er af samme Oprindelse som Odinsnavnet og Slangenavnet *Sváfnir*. Jeg er enig med Uhland (Schriften VII, 129) og F. Jónsson (Lit. Hist. I, 250) i, at *Sváfnir* omvendt er dannet af det i *Sváváland* indeholdte Folkenavn, saaledes at det hjemlige Slangenavn og Odinsnavn har været bestemmende for Formen.

Jessen (Eddalieder S. 5 Anm. 1) siger: »Dass die prosastückchen kriege in den »südlanden«, speciel »Schwabenlande« erwähnen, . . . beweist, dass wir eine späte gestaltung der sage vor uns haben, aus der zeit, wo man es liebte den schauplatz ins enorme zu erweitern, wie das in der Hervararsaga und andern *Fornaldarsögur* geschieht«. Jeg tror derimod ovenfor at have vist, at Navnet »Svaavaland« tilhører Sagnet i dettes ældste nordiske Form og at det er at forklare deraf, at Sagnet fra først af er opstaaet under fremmed Indflydelse.

[2]) Om dobbelt og tredobbelt Bryllup i senere nordiske Fortællinger se A. Olrik Sakses Oldhistorie I, 46 f.

den fremmede Konges Brud, opvartes af sin Søster, sig til *H*, som har en Kongedatter og en Jarledatter [1]). Baade i *A* og i *C* truer Beileren med Krig, hvis han ikke faar Kongedatteren. Baade *A* og *C* har det Træk, at Brudgommens tro Mand lader sine Staldbrødre igjen i en Skov og at han forklædt, uden Ledsagere søger at faa Adgang til Kongedatteren. Baade i *A* og i *C* siges det, at det er Mænd forbudt at komme til Kongedatteren. Baade i *A* og *C* tiltales Kongedatteren i Enerum af den fremmede Konges tro Mand. Han siger hende, at hans Herre vil have hende til sin Dronning. Hun giver sit Samtykke og lader Sendebudet faa sin Ring.

Baade i *A* og *C* rider Kongedatteren bort med den fremmede Konges Mænd. De forfølges, men hun naar dog sin Brudgom.

Det synes klart, at Fortællingen om Attilas Brudefærd er en Efterligning af Fortællingen om Chlodovech.

Langt færre er de Berøringspunkter, som den nordiske Digtning alene, i Modsætning til Fortællingen om Attila, har med det frankiske Sagn.

Dog kan fremhæves følgende. Fraanmar, der betegnes som tryllekyndig, faar ved sine Raad hos den fremmede Konge udvirket, at der svares nei paa Frieriet. I den frankiske Fortælling faar Aridius, der betegnes som vis (*sapiens*), ved sine Forestillinger hos Burgundernes Konge udvirket, at denne sender Krigere ud for at forhindre Brylluppet.

I den nordiske Digtning, der aabenbart staar i historisk Forbindelse med Fortællingen om Chlodovech, henviser ikke Navnet Sigrlinn alene til et frankisk Sagn [2]).

---

[1]) En ensartet Variation har vi i Gjengivelser fra Middelalderen af Sagnet om Jason og Medea. Ifølge Trójumanna saga sender Medea sin Søster til Jason, men efter Beneoit de St. More og den irske Togail Troi en Tærne. At en Søster her er det oprindelige, viser Ovid Heroid. XII, 65 ff.

[2]) At *Álof* som Navn paa Kongebrudens Ledsagerske har sin Oprindelse fra *Saedeleuba*, det frankiske Navn paa Kongebrudens Søster, er meget muligt og forekommer mig sandsynligt, men det lader sig ikke bevise.

Hjorvard, om hvem det nordiske Sagn fortæller, var Helges Fader. Chlodovech, om hvem det frankiske Sagn fortæller, var Theuderiks Fader. Theuderiks Navn i Heltesagnet var *Hugo Theodoricus*, Huge Dietrich, Navnet paa den Konge, som er bleven gjort til Wolfdietrichs Fader. Nu har jeg i det foregaaende paavist, at et Sagn om et Møde med en Havfrue er blevet overført fra den frankiske til Wolfdietrich svarende Sagnhelt paa Helge Hjorvardssøn.

Jeg formoder derfor, at en nordisk Digter, enten i Britannien eller, mindre sandsynlig, i Normandi, har hørt en Form af det frankiske Sagn om, hvorledes Chlodovech vandt sin Brud, og at han har overført dette Sagn (som han forandrede under Paavirkning fra flere beslægtede Sagn) paa Hjorvard Helges Fader, fordi han vidste, at Chlodovech var Theuderiks Fader.

Den nævnte Formodning støttes derved, at jeg i Digtningen om Hjorvard og hans Søn Helge ogsaa finder Spor af andre merovingiske Sagn om Begivenheder og Personer fra omtrent samme Tidsalder.

Chlodovechs Søn Theuderik blev gift med en Datter af Burgundernes Konge Sigimund, Gundobads Søn. Theuderiks Broder Chlodomer drog paa et Hærtog mod Burgunderne, fik taget Sigimund til Fange og lod denne sin Broders Svigerfader dræbe (Aar 524). Chlodomer drog ind i Burgundernes Land, idet han kaldte Theuderik til Hjælp. Theuderik lovede ham Hjælp, men han tænkte, ifølge mindre gode Haandskrifter af Gregor af Tours, paa at hævne sin Svigerfader. Paa Toget mod Burgunderne faldt Chlodomer. Fredegar fortæller, at han blev svegen af de Hjælpetropper, som Theuderik, Sigimunds Svigersøn, havde sendt ham.

Jeg gjenfinder Chlodomer i Eddadigtningens *Hróðmarr*. Denne har beilet til Sigrlinn, som blev Hjorvards Hustru. Han drager ind i hendes Faders Land, dræber hendes Fader, røver og brænder i hans Land. Han bliver siden dræbt af

Helge, som paa Toget mod Rodmar havde faaet Folk til Hjælp af sin Fader Hjorvard.

Navnene *Chlothildis* og *Chrothildis* forveksledes ofte af Frankerne. Det er meget naturligt, at Nordmændene paa lignende Maade kunde forandre det frankiske Navn *Chlodomer* til *Hróðmarr*, fordi Navneledet *Hlod- Chlodo-* var ubrugeligt hos Nordmændene, bortseet fra det at de gjengav Navnet Chlodovech eller Ludwig ved *Hlǫðvér*.

At den nordiske Digtning her fuldstændig har fordreiet den historiske Sammenhæng, kan ikke undre os.

Helge Hjorvardssøns Elskede heder *Sváva*. Theuderiks Hustru hed *Suavegotta* efter Flodoardus Histor. Remensis II c. 1[1]). Gregor af Tours fortæller (III c. 5), at Theuderik (Aar 522) ægtede den burgundiske Konge Sigimunds Datter, men nævner ikke hendes Navn. Denne Datter maa have været *Suavegotta*. Eddadigtets *Sváva* kan være Kortform af *Suavegotta*[2]), som *Berta* af *Bertrada*, *Lioba* af *Liobgytha*, *Hruada* af *Hruadlauga* og flere lignende tyske Navneformer ifølge Stark Kosenamen S. 15. Ogsaa kan sammenlignes angelsaks. Gen. pl. *Hrǣda Hrêða* ved Siden af **Hrǣdgotan Hrêðgotan*, Gen. pl. *Wedera* ved Siden af *Wedergeátas*, hos romerske Forfattere *Visi*, i Ental *Vesus*, i samme Betydning som *Visigothae*.

Da Suavegotta var en burgundisk Kongedatter, kan *Sváva* mulig, inden hun blev gjort til Øylimes Datter[3]), ved sit Navn have bidraget til, at *Svávaland* i den nordiske Digt-

---

[1]) Bibl. max. patr. XVII p. 530.

[2]) Detter i Sievers Beitr. XVIII, 96—98 paaviser Ligheder mellem *Svanhvita* hos Saxo (l. II p. 96 M.) paa den ene Side og *Sváva* tilligemed *Sigrún* paa den anden. Han slutter deraf, at *Sváva* for **Svanva* er Kortform af *Svanhvít*. Efter min Mening med urette. Digtningen om *Svanhvita* og ***Regnerus*** er en forholdsvis yngre Digtning. Den har optaget Motiver fra Helgedigtene, men ogsaa fra Digtet om Valund. Fra det sidstnævnte har *Svanhvita* laant sit Navn.

[3]) Om Navnet *Eylimi*, der ogsaa bæres af Sigurd Faavnesbanes Morfader, agter jeg at tale ved Behandlingen af Sigurd-Sagnet.

ning blev nævnt, hvor det tilsvarende burgundiske Sagn nævnte Burgundernes Land[1]).

Men i Skildringen af *Sváva* har den nordiske Digtning fuldstændig fjærnet sig fra Historien. Hun er i Digtet om Rimgerd efter Sigrun som Forbillede bleven fremstillet som en Kvinde med overnaturlige Evner.

Ved endnu ét Sagntræk i Digtningen om Helge Hjorvardssøn er der mulig Forbindelse med den merovingiske Historie; men Ligheden er her saa svag, at jeg udtrykkelig erklærer denne Forbindelse for meget usikker.

Helge Hjorvardssøn er dødelig saaret og sender en af sine Mænd til sin Elskede Svaava med det Bud, at hun maa skynde sig til ham, hvis hun vil faa se ham levende. Han dør straks efter, at Svaava er kommen til ham.

Theudebert faar det Bud, at hans Fader Theuderik er meget syg og at han maa skynde sig til ham, hvis han vil finde ham i Live og ikke blive udelukket fra Arven. Theudebert ilede ufortøvet til sin Fader. Denne døde ikke mange Dage efter[2]).

Helge faar sit Banesaar i en Kamp mod Rodmars Søn Alv. Den døende Helt vil, at hans Hustru Svaava skal ægte hans yngre Broder Hedin. Men Svaava er uvillig dertil, fordi Hedin endnu ikke har vundet Navnkundighed. Hedin siger da, at han ikke vil komme tilbage til sit Hjem, før han har hævnet Helges Død.

Jeg vover ikke at afgjøre, om dette har noget at gjøre med følgende Begivenheder i Merovingernes Historie.

Chlodomer faldt paa et Tog mod Burgunderne. Frankerne hævnede hans Død, slog Burgunderne og erobrede deres Land. Chlodomers yngre Broder Chlothachar ægtede ufor-

---

[1]) *Sváva* i Hyndl. 17 er en forskjellig Person.

[2]) Gregor. Turon. III, 23.

tøvet hans Enke Guntheuca. Siden drog Chlothachar og hans Broder Childebert paa et Hærtog mod Burgunderne.

XXI.

Atles to Sammenstød med en overnaturlig Fugl.

Der er to Motiver i Digtningen om Hjorvard, til hvilke der intet Spor synes at være hverken i Didrik-Sagaens Fortælling om Attila eller i den frankiske Fortælling om Chlodovech. Det er Jarlesønnen Atles Samtale med en Fugl, som taler til ham om Sigrlinn, og det at Atle med sit Spyd gjennemborer Jarlen Fraanmar, som er omskabt til en Ørn. Disse Motiver vise Lighed[1]) med den nordiske Ballade »Raadengaard og Ørnen«, som kjendes i dansk og norsk Form[2]). Dens Indhold er følgende.

Rigen Raadengaard rider alene ud i Lunden en Morgenstund. Der hører han Ørnen af Bejerlund (d. e. Lunden ved Gaarden) gale. Den siger, at den vil gjæste ham, og spørger om, hvad han vil give den til Føde. Raadengaard tilbyder Okser, Kjøer og fede Heste. Men Ørnen siger, at den vil have hans to fagre Fosterdøtre[3]).

---

[1]) Dette er allerede paapeget af Svend Grundtvig Danm. gl. Folkeviser I, 174.

[2]) Grundtvig Danm. gl. Folkev. Nr. 12; Bugge Gamle norske Folkeviser Nr. 3.

[3]) Dansk *A* har *søster*, *C Søstre*, *B førster* 6[3] men *søstre* 8[1], den norske Vise *fostredøttar*. Det oprindelige er mulig *fostrer* (= oldn. *fóstrur*) eller *foster* (af *et foster*, et Fosterbarn). Herfor taler:

Jeg haver dem saa hederlig holden,
alt siden deres Fader bortdøde.

Thi hvis »Søstre« var det rette, skulde man vente »vor Fader«, skjønt »deres Fader« rigtignok kunde passe til Halvsøstre.

»Det forbyde Gud!« siger Raadengaard. Men Ørnen skriger: »Jeg skal gjøre dig endnu større Sorg; jeg skal æde op din Fæstemø«. Da skriver Raadengaard Runer under Ørnens Vinge, saa den bindes fast. Han rider til sin Fæstemø og holder Brullup med hende.

Denne Ballade er kommen til Norge og Færøerne fra Danmark. I Vendsyssel er den stedfæstet.

Balladen har Lighed med Eddadigtningen ikke blot i det generelle Motiv, at en Fugl begynder en Samtale med en ung Høvding, men ogsaa i flere Enkeltheder.

Atle tiltales ligesom Raadengaard af Fuglen, da han er alene i Lunden.

Fuglen kræver af Atle guldhornede Kjøer, hvilke vi efter Sammenhængen maa tro Atle forpligter sig til at give den. I Balladen lover Raadengaard Ørnen Okser, Kjøer og fede Heste.

Atle siger til Fuglen, at den ikke maa kræve Hjorvard eller hans Sønner eller hans fagre Hustruer. I Balladen siger Ørnen, at den vil have Raadengaards Fosterdøtre (eller Søstre) — hvilket Raadengaard beder Gud forbyde — og tilsidst, at den vil have hans Fæstemø.

Balladen slutter med, at Raadengaard binder Ørnen med Runer og derpaa holder Bryllup med sin Fæstemø, som Ørnen har truet med at æde op.

Efter Eddadigtningen havde den troldkyndige Fraanmar omskabt sig til en Ørn. Han sidder paa det Hus, hvori hans Fosterdatter Sigrlinn og hans Datter Aalov er, og søger at værne om dem ved Trolddom. Men en Nat, da Fuglen er sovnet, kommer Atle og gjennemborer den med sit Spyd. Han tager begge Kvinder bort med sig. Sigrlinn gifter sig frivillig med Kong Hjorvard, medens Atle ægter Aalov. Dette har nogen Lighed med Balladens Slutning.

I den senere kristne Middelalders Digtning er det at binde et farligt Væsen med Runer et yndet Motiv. Naar i Modsætning dertil Eddadigtningen lader Ørnen blive gjennemboret med Spyd, saa kan man sammenligne, at medens Ketil Høng i den gammelislandske Fortælling skyder en Hav-

frue med en Pil, saa binder Kettil Runske i det nysvenske Sagn en Havfrue med sit Runekjævle[1]).

Raadengaard, som runebinder Ørnen, er samme Person som den i Balladen om »Kong Didrik og hans Kjæmper« (Grundtv. Danm. gl. Folkev. Nr. 7) optrædende Helt af samme Navn[2]). Thi om ham heder det i sidstnævnte Ballade: »Han kan saa vel de Rune«, og han fører i sit Skjold »Ørnen hin brune«.

Men denne Raadengaard, som i den danske Ballade (Nr. 7 hos Grundtvig) er en af Didriks Kjæmper, er igjen, som Svend Grundtvig (Danm. gl. Folkev. I, 73) har fremhævet, tydelig bleven opfattet som identisk med det tyske Heltesagns Rüdegêr von Bechelaren, der har mange Forbindelser med Dietrich. I Didriks Saga heder han *Róðingeir af Bakalar.*

Ifølge en Redaction af Didriks Saga Kap. 43, 44 beiler denne *Róðingeir* hos Osangtrix for Attila. Jeg har i det foregaaende vist, at *Róðingeir* som Attilas Sendebud svarer til *Atle* i den nordiske Fortælling om Hjorvard. Da nu Digtningen om Atle og Fuglen, som jeg har vist, er beslægtet med Digtningen om Raadengaard og Ørnen, saa tør vi formode, at Atle ikke blot som den, der sendes for at beile, men ogsaa som den, der samtaler med Fuglen, er traadt istedenfor Rodingeir eller Raadengaard.

En i Britannien kjendt Form af den vestgermanske Fortælling om, hvorledes Attila vandt sin Hustru, tør antages at have havt et i Didriks Saga manglende Motiv om Attilas Sendebud Rodingeir og en overnaturlig Fugl, hvilket Motiv har svaret til den danske Ballade om Raadengaard og Ørnen og gjenfindes i Hjorvard-Digtningens Motiv med Atle og Fuglen.

Heltens Navn i Balladen om »Rodengaar (Raadengaard) og Ørnen« maa (enten umiddelbart eller middelbart)

---

[1]) S. Grundtvig Danm. gl. Folkev. II, 92.

[2]) I Balladen »Raadengaard og Ørnen« har dansk *A*: *Raffuenngard*, *Rauffuenngaard*, *B*: *Raanegaardt*, *Ronegaard*, *C*: *Raadengaard*, den norske Vise *Rodenigår*. I Balladen »Didrik og hans Kjæmper« Dansk *A H*: *Raadengaard*, *G*: *Radenngaard*, *D*: *Rauffengaard*.

være øst af en e n g e l s k og ikke af en tysk Kilde. Dette ser man af Vokalen *å* i Navnets sidste Stavelse. Navnet er tydelig en Gjengivelse af en engelsk Navneform paa *-går*, medens den til *-går* svarende nedertyske Navneform er *-gêr*.

At Balladens Helt Rodengaar har faaet sit Navn fra en engelsk Kilde, bestyrkes ved en anden Omstændighed. I den Ballade, som er udgiven hos Grundtvig Nr. 13 under Navnet »Ravengaard og Memering« og som tillige har været kjendt i England og Skotland, optræder nemlig en Person af samme Navn som Ørnens Runebinder. Og han heder paa Engelsk hos Percy *Sir Aldingar* (af Udtalens *Sir Rådingår*), paa Skotsk hos Scott *Rodingham*, i en noget forud for 1272 forfattet fransk Levnedsbeskrivelse af Edvard Confessor (hvilken udgiver sig for at være oversat fra Latin) *Rodegan*, hvilken Navneform er opstaaet af *Rodingar* ved Indflydelse fra *Mimecan*, der er Navnet paa hans Modstander i Balladen [1]). Endelig kaldes samme Person i John Bromptons engelske Krønike fra anden Halvdel af 14de Aarh. *Roddyngar* og i en gammel Marginalnote i et engelsk Haandskrift *Rodingarus* [2]).

At denne Bagvasker er bleven anseet for samme Person som Didriks-Kjæmpen af samme Navn i Grundtvigs Nr. 7, som er den der har runebundet Ørnen, det støttes ved flere Omstændigheder [3]).

Vi tør altsaa formode, at Nordboerne i England har havt et til Digtningen om Hjorvard og Sigrlinn svarende og sandsynlig i Digtform behandlet Heltesagn, i hvilket Kongens

---

[1]) C h i l d, The English and Scottish Popular Ballads, III S. 37.

[2]) Child S. 38.

[3]) For det første er nemlig den bagvaskede Dronnings Husbond i de færøske Optegnelser og i den islandske (Grundtvigs *D*, *E*, *F*) Didrik. For det andet nævnes Raadengaards Modstander Mimmering ogsaa som Didriks Kjæmpe. Fremdeles kan fremhæves, at *Iselgrim* og *Herculus Graa*, der nævnes i den norske Optegnelse af denne Vise (Grundtvig II, 644), ogsaa høre til Didriks Sagnkreds. Ligesaa Sværdet *Adelring* i dansk *A*. Jfr. Grundtvig I, 203.

Mand, som drog paa Beilerfærd for ham, bar det fra Engelsk laante Navn *Rodingâr* og mødte en overnaturlig Ørn.

At den Rodengaar, som i Balladen runebinder Ørnen, ifølge den oprindeligere Sagnform mødte Ørnen, da han drog paa Beilerfærd for sin Konge og tillige for sig selv, stemmer godt overens med, at han ifølge Balladen efter Mødet med Ørnen holder sit Bryllup. Det, at han ifølge Balladen Nr. 7 hos Grundtvig har Ørnen som Skjoldmærke, viser ligeledes, at Mødet med Ørnen fandt Sted i hans Ungdom.

Motivet med Ørnen synes i Digtningen om Hjorvard, som vi kjende denne fra Eddasamlingen, at være uklart og besynderligt. I Samtalen mellem Atle og Fuglen synes Fuglen at være opfattet som en Gud i Fugleham, der vil hjælpe Hjorvard, ligesom Odin hjælper Volsungerne[1]).

Men herved bliver Fuglen staaende i Uklarhed, thi vi faa da intet vide om dens senere Virksomhed. Det vilde desuden være høist paafaldende, at Digtningen fra først af skulde have havt to fra hinanden aldeles forskjellige overnaturlige store Fugle. Herved bliver ogsaa Forholdet til den danske Ballade uopklaret, thi dennes Ørn svarer paa den ene Side til den Fugl, med hvilken Atle samtaler, paa den anden til den Ørn, som han dræber.

Derfor mener jeg, at den Fugl, med hvilken Atle samtaler, ifølge den oprindeligere Sagnform har været identisk med den, som Atle dræber, nemlig den til en Ørn omskabte tryllekyndige Jarl[2]).

Vi tør altsaa formode, at et til Digtningen om Hjorvard svarende og i England kjendt Heltesagn har havt det Motiv, at en Jarl hos den Konge, til hvis Datter der beiles, mod-

---

[1]) Denne Opfatning holder Müllenhoff (Zeitschr. f. deutsch. Alt. XXIII, 142) for ægte i Sagnet. Ogsaa Simrock (i sin Oversættelse) mener, at den Fugl, som samtaler med Atle, er en Gud og at den ingen Forbindelse har med den Fugl, som Atle dræber.

[2]) Dette antager ogsaa Sv. Grundtvig, Danm. gl. Folkev. I, 174 og F. Jónsson, Den oldn. og oldisl. litt. hist. I, 246.

arbeidede Giftermaalet med Digtets Hovedhelt. Han søgte ved Trolddom at forhindre det, idet han forvandlede sig selv til en Ørn, men Ørnen blev dræbt af den beilende Konges Udsending *Rodingâr*, som vandt baade for sin Konge og for sig selv en Brud.

Til den overnaturlige Ørn er der intet Spor i Didriks Saga, hvor Rodingeir eller Rodolf bringer Attila hans Brud og hvor Osangtrixes Jarl Hertnit og dennes Broder *Hirðir* ivrig understøtter Attilas Rivals Beilen. Til den overnaturlige Ørn er der heller intet Spor i den frankiske Fortælling, hvor Aurelianus spiller en Rolle, som svarer til Atles i den nordiske Digtning og til Rodolfs eller Rodingeirs i Didriks Saga, og hvor Aridius hos Burgunderkongen, ligesom Fraanmar hos Svaavalands Konge, modarbeider Kongedatterens Giftermaal med Fortællingens Hovedhelt.

Hvorledes er da Sagnmotivet med den overnaturlige Ørn opstaaet? Derom skal jeg fremsætte en Formodning.

I den nordiske Fortælling heder det, at Jarlen Fraanmar havde omskabt sig til en Ørn og værnet om de to Kvinder med Trolddom. Denne Fraanmar, som raader sin Konge til at afvise Kong Hjorvards Frieri, svarer til Aridius i den frankiske Fortælling, som ved sine Forestillinger faar den burgundiske Konge til at sende en Hær ud for at holde Chrodechildis tilbage og forhindre hendes Giftermaal med Chlodovech. Denne Aridius betegnes hos Fredegar som *sapiens* og *prudentissimus*. Et tilsvarende Udtryk kan af Nordboerne let være blevet opfattet som »tryllekyndig«, ligesom vi kan paavise en lignende Betydningsudvikling ved oldn. *fjǫlkunnigr, frœði, fróðleikr, kunnátta.*

Hvorvidt Navnet *Aridius* eller, som det ved Siden deraf skrives hos Gregor af Tours (og i Liber Histor. Francor.), *Aredius* er afledet af latinsk *aridus*, skal jeg lade være usagt. Men af Germaner maatte ialfald dette Navn naturlig kunne opfattes som et sammensat Navn *Ari-dius, Are-dius*. Hos Frankerne brugtes nemlig ganske almindelig Mandsnavne, hvis sidste Led paa Latin blev skrevet *-deus*, saaledes f. Ex. i Irminos Polyptychon *Acledeus, Aldedeus, Agedeus, Anse*

deus og mange flere. Tillige maa det fremhæves, at Frankerne paa Latin istedenfor *-ius* kunde skrive *-eus*. Det ser man af Skrivemaader som *Galleae*, *osteum*, *palleis* o. s. v. i de ældste Haandskrifter af Gregor af Tours. Saadanne sammensatte Navne paa *-deus* som f. Ex. *Ansedeus* havde i forskjellige vestgermanske Sprogarter Former paa *-deo*, *-dio*, *-diu*.

Fremdeles var *Are-*, *Ari-* et i frankiske Personnavne brugeligt Forled; f. Ex. *Arigis* pol. Rem., *Aregis* pol. Irm., *Arehildis* eller *Arechildis* pol. Rem. Dette Forled maa forklares af et til got. *ara*, oldn. *ari* »Ørn« svarende Ord, men kunde let forveksles med *Hari-*, *Chari-* af et til got. *harjis* »Hær« svarende Ord. Hos andre germanske Stammer forekommer Mandsnavnet *Arintheo*, paa Latin skrevet *Arintheus*, paa Græsk *Ἀϱινϑαῖος*. Frankiske Navne paa *-deus* svare til oldnorske paa *-þér*, *-ðir*, f. Ex. *Hamðir*. I Oldnorsk tillagde man ikke dette Navneled *-þér*, *-ðir* nogen egen Betydning; det ser man deraf, at *Egðir Eggþér* af Digterne brugtes som Ørnenavn, *Sigðir Sigþér* som Odins Navn. Det er derfor naturligt, at Germaner i Navnet *Aridius Aredius* lagde Betydningen »Ørnemanden«. Fortællingen om den vise *Aridius* »Ørnemanden«, som modarbeidede Giftermaalet mellem Chlodovech og Chrodechildis, blev efter min Formodning af Englænderne fortalt til hedenske eller halvhedenske Nordboer, og en nordisk Digter skabte deraf Fortællingen om den tryllekyndige Jarl, som forvandlede sig til en Ørn for at hindre Giftermaalet mellem Hjorvard og Sigrlinn. Denne Fortælling fik i den nordiske Digters Fantasi sin Form under Indflydelse fra mythiske og eventyrlige Forestillinger om overnaturlige Fugle, særlig Ørne, som Digteren kunde kjende fra hjemlige og vesterlandske Fortællinger. Saaledes kan mindes om Jætten Thjasse i Ørneham, som kræver saameget, at den bliver mæt, af den Okse, som Guderne vil koge. *Hræsvelgr* (Ligslugeren) er en Jætte i Ørneham, fra hvis Vingeslag Vinden kommer. Odin selv skaber sig i Ørneham.

Paa den anden Side kan nævnes, at et nyere norsk

Eventyr[1]) har en til en Ørn omskabt Kongesøn, der æder op en hel Okse og som derpaa flyver med Eventyrets Helt paa sin Ryg, for at frelse ham ud af Fjældet.

I en irsk Fortælling i Leinster-Bogen (fol. 168 b) finder *Mossad mac Móin* en Grib (*séig*) og føder den op. Den fortærer Heste og Kvæg og Mennesker. Tilsidst æder den sin Herre.

Jarlen, som skaber sig i Ørneham, heder i den nordiske Digtning *Fránmarr*, af Adjectivet *fránn* »blank« (af Betydning som lat. *coruscus*), der bruges om Orme. Hvis jeg har Ret i, at denne Sagnfigur har sin Oprindelse fra Aridius i den frankiske Fortælling, saa maa man spørge: Hvorledes har han faaet sit nordiske Navn og hvorledes lader dette sig forlige med den nævnte Formodning? Jeg meddeler her et Forsøg paa Forklaring.

Gregor af Tours II, 32 og Liber historiae Francorum nævner *virum inlustrem Aridium*. Naar Fortællingen fra Frankerne var overført til Englænderne, kunde han paa Angelsaksisk som Epitheton faa det enstydige Adjectiv *freámǽre* eller *frǽmǽre*. Dette kunde en nordisk Digter ved Omtydning have forvandlet til Navnet *Fránmarr*[2]).

Hos Gregor af Tours fortælles[3]) et Sagn om, at Aridius siden (Aar 500), da Chodovech efter sit Giftermaal fører Krig mod Gundobad, anvender en List for at frelse Gundobads Liv. Han kommer til Chlodovech og udgiver sig hos ham

---

[1]) »Ørnen min Stallbror« i Folke-Eventyr ved Kristofer Janson S. 37.

[2]) Man kan sammenligne, at Magnus den gode fik sit Navn efter Karl den stores Tilnavn og at Karl den store i et svensk Haandskrift fra 15de Aarh. kaldes »Konung Magnus« (Munch Norske Folks Hist. b S. 666), i Rolands-Visen *Magnus kongjen.* Jeg skal i det følgende søge at vise, at Heltens Navn *Ribold* (*Rikeball*) i en Ballade er opstaaet af Epithetet *ríkr baldr* i et Olddigt. Det isl. *svanni* »Kvinde« er i flere danske og norske Ballader blevet til Navnet *Svanelille,* se Grundtvig og S. Bugge i Danm. gl. Folkev. II S. 81 f. og III S. 823 a.

[3]) Gregor. Turon. Hist. Franc. lib. II, cap. 32; Fredegar. l. III, c. 23.

forstilt for Gundobads Fiende. Chlodovech tager imod ham og beholder ham hos sig. Thi Aridius vidste at tale godt for sig og at give nyttige Raad (*Erat enim iocundus in fabulis, strenuus in consiliis*). Han beder Chlodovech ydmygt om, at han vil høre paa hans Ord, og raader til at spare Gundobads Liv, men paalægge denne en Skat, for at Chlodovech derved saa meget snarere kan faa ham til at overgive sig og komme til at herske baade over ham og hans Land. Gundobad lover at betale den forlangte Skat.

Jeg tror at spore, at vi har en fantastisk og utydelig Gjenklang heraf i den nordiske Digtnings Motiv, at den til en klog Fugl (*fugl fróðhugaðr*) omskabte Fraanmar kommer til Atles Gaard og anstiller sig, som om han vil hjælpe Hjorvard til at vinde Sigrlinn, uagtet han siden søger at hindre dette. Han beder Atle om at høre paa, hvad han har at sige. Han kræver da Offer, som Atle er villig til at skaffe ham, for at faa Sigrlinn til frivillig at følge Hjorvard, men Fuglen gaar i Aftalen med Atle ind paa at skaane Hjorvards Liv.

Efter den her fremsatte Formodning skulde altsaa et Sagntræk, som i det frankiske Sagn hører til en Begivenhed, der falder efter Chlodovechs Bryllup, i den nordiske Digtning i forandret Form være overført til Sagnfortællingen om, hvorledes Hjorvard vandt sin Brud.

En saadan Formodning kunde synes altfor dristig, men den støttes derved, at det nævnte Sagntræk i forandret Form gjenfindes i Fortællingen om, hvorledes Attila vinder sin Brud, i Didriks Saga. Naar nemlig Rodolf her kommer til Osangtrix, forstilt udgiver sig for Attilas Fiende og modtages af Osangtrix, saa er dette aabenbart en Efterligning af det Sagntræk, at Aridius kommer til Chlodovech, forstilt udgiver sig for Gundobads Fiende og modtages af Frankerkongen[1]).

[1]) Osangtrix siger til Rodolf, som har udgivet sig for Attilas Fiende: *Þú ert maðr vitr ok góðr drengr, trúlyndr ok réttorðr* (Kap. 49) Om Aridius heder det, da han er hos Chlodovech: *Erat . . . strenuus in consiliis, iustus in iudiciis et in commisso fidelis.*

Jeg har søgt at gjøre det sandsynligt, at Atle i en af de Fortællinger, af hvilke Digtningen om Hjorvard og Sigrlinn er dannet, har været ligesom i Didriks Saga Navn paa Fortællingens Hovedhelt, nemlig paa den Konge, for hvem der beiles til den fremmede Kongedatter. Hvis dette er saa, da tør vi formode, at den Atle, med hvem den til Fugl omskabte Jarl i den til Grund liggende Digtning har samtalt, har været Hovedhelten, den Konge, for hvem der beiles til den fremmede Kongedatter, ligesom Aridius i det frankiske Sagn samtaler med Chlodovech.

I folkelig Heltedigtning er et af de oftest forekommende Fænomener det, at Digtningens Sagnform forudsætter en Sammenblanding af flere forskjellige historiske Personer, som har havt samme Navn. Dette finder jeg ogsaa her.

Digtningen om Fraanmar, der har omskabt sig til en Fugl og samtaler med Atle, forudsætter nemlig efter min Formodning, at man har sammenblandet den Aridius, som var Chlodovechs Samtidige, med en senere Aridius, Abbed i Limoges i Slutningen af 6te Aarhundred, som blev erklære for Helgen.

Om ham fortæller Gregor af Tours[1]), at en Due flagrede om ham, satte sig paa hans Hoved eller paa hans Skulder og fulgte ham stadig, hvilket udtydes saa, at han var fyldt af den hellige Aand. Dette Træk har efter min Formodning virket med til, at den nordiske Digtning lader Fraanmar, som svarer til Chlodovechs Samtidige Aridius, omskabe sig til en Fugl. At det er en Ørn, og ikke en Due, har sin Grund dels i hans Forbilledes Navn *Aridius*, der opfattedes som *Ari-deus*, dels deri, at Ørnen i nordiske Myther var en velkjendt Fugl, Duen derimod ikke.

Den hellige Aridius gjorde mange Undere ved at helbrede Syge o. s. v. Dette har da virket med til, at det om Fraanmar siges, at han var tryllekyndig. I Samtalen med Atle kræver Fuglen guddommelig Dyrkelse (*blóta* H. Hj. 2), Templer og Altere (*hof mun ek kjósa, hǫrga marga* H. Hj. 4). Dette

---

[1]) Hist. Franc. X, 29.

er vistnok den hedenske nordiske Digters fantastiske Omdannelse af Beretningen om den hellige Aridius: Han krævede som sit eneste Privilegium at faa bygge Kirker. Han opførte Templer til Guds Helgeners Ære og grundede et Kloster (*unum sibi tantum privilegium vindicans, ut ad ecclesias aedificandas ipse praeesset . . . Construxit templa in Dei honore sanctorum . . . cenobiumque fundavit*).

Fortællingen i Didriks Saga har ved Omdigtningen af Motivet med den falske Overløber forsaavidt mere end den nordiske Digtning fjærnet sig fra den frankiske Fortælling, som Sagntrækket med den falske Overløber i Sagaen er overført fra Hovedheltens (den beilende Konges) Fiende paa hans tro Mand.

Jeg har allerede antydet, at den nordiske Digter ved den forandrede Stilling, han har givet dette Sagntræk, har gjort Fortællingens Gang og Motivering uklar.

Aridius søger at hindre Chlodovechs Giftermaal med Chrothechildis. I Didriks Saga Kap. 49 fortælles det, at Jarlen Hertnit og hans Broder *Hirðir* ivrig understøtter Nordungs, Attilas Rivals Beilen til Kongedatteren Erca. Hertnit og *Hirðir* maa tænkes at være imod Attilas Beilen. Man tør formode, at de i det fuldstændige Sagn ligefrem har givet Osangtrix det Raad at negte Attila sin Datters Haand. Jarlen Hertnit og hans Broder *Hirðir* svarer altsaa i denne Forbindelse til Aridius i den frankiske Fortælling.

Forandringen af Navn forklarer jeg her paa følgende Maade. *Aridius* er af tyske Mænd blevet opfattet som *Hari-deo*, *Heri-deo* (hvilket Navn oftere forekommer), *Herdeo*, og af dette *Herdeo* har vi, mulig gjennem et (etymologisk forskjelligt) nedertysk *Herder*, en Gjengivelse i Sagaens *Hirðir*[1]).

Didriks Saga nævner efter nedertyske Meddelelser 3

---

[1]) *Hirðir* er efter Müllenhoff (Zeitschr. f. d. Alt. XII, 348) = nedertysk *Herder*. oldsaks. *Hardheri*. Dette støttes derved, at den svenske Oversættelse Kap. 17 kalder en anden Person af dette Navn snart *Hirder*, snart *Herder*.

Hertnider i slavisk Land [1]). Den ene, Hertnid af Holmgard (Novgorod) har Broderen *Hirðir* (Kap. 22). En af denne Hertnids Sønner er Osangtrix af Vilcinaland.

En anden Hertnid, han der er Jarl hos Osangtrix, er Søn af Jarlen Ilias af Rusland. Ogsaa denne Hertnids Broder kaldes i den ene Redaction i det stockholmske Haandskrift af Didriks Saga *Hirðir*. Denne Hertnid spiller en fremtrædende Rolle i Fortællingen om Osangtrix i Didriks Saga.

Naar Jarlen Hertnid og hans Broder *Hirðir* i Fortællingen om, hvorledes Attila vinder sin Hustru, svarer til *Aridius* i Fortællingen om Chlodovech (af hvilken Fortællingen om Attila er en Efterligning), saa forklarer jeg dette paa følgende Maade. Allerede førend Fortællingen om, hvorledes Attila vinder sin Brud, var opstaaet, kjendtes Herder som Broder til Hertnid, der var Jarl hos Osangtrix. Da nu Navnet *Aridius* paa Grund af Lydlighed gjennem *Harideo, Herideo, Herdeo* blev forandret til Herder, blev denne Herder, som modarbeidede, at en Sagnkonge fik sin Brud, af nordtyske Mænd slaaet sammen med Herder, Hertnids Broder. Dette gav Anledning ikke blot til, at Jarlen Hertnid sammen med sin Broder Herder nævntes som den, der modarbeidede Frieriet, men ogsaa til, at Fortællingen om, hvorledes Kongen vandt sin Brud, overførtes fra Gundobad, Chrodechildis og Chlodovech til Osangtrix, Erca og Attila, saa at Handlingen ikke længer kom til at foregaa i Frankernes og Burgundernes Land, men i nordøstligere Egne.

Efter det foregaaende mener jeg, at Digtningen om Hjorvard, Helges Fader, er dannet af en nordisk Digter i England efter Forbillede af forskjellige indbyrdes beslægtede vestgermanske, især frankiske Heltesagn. Den os i Eddasamlingen foreliggende norske Sagnform har ikke været den eneste nordiske Behandling af dette Sagn. Balladen om Rodengaar og Ørnen forudsætter en anden i England kjendt nordisk, snarest

[1]) Jfr. Müllenhoff Zeitschr. f. deutsch. XII, 348.

dansk Bearbeidelse af dette Heltesagn, hvori Kongens Udsending, som bringer ham hans Brud, ikke kaldtes Atle, men Rodengaar, ligesom *Roðingeir* nævnes som Sendebud i en Redaction af Didriks Saga.

Af Navnet Atle i Fortællingen om Hjorvard og Sigrlinn har jeg sluttet, at den Nordbo, som har dannet den os foreliggende Sagnform, har kjendt en Form af den fremmede Fortælling, hvori Atle (Attila), ligesom i Didriks Saga, var Navnet paa den Konge, for hvem Sendebudet vinder den fremmede Kongedatter. Denne Fortælling maa formodes at have kaldt Sendebudet *Rodingâr*. Men selv om jeg har Ret heri, er det sandsynligt, at denne fremmede Sagnform, som Forfatteren af Digtningen om Hjorvard og Sigrlinn paa en af de britiske Øer har kjendt, baade i Navneformer og Sagntræk har afveget fra den os i Didriks Saga foreliggende Fortælling, uden at dette nu i det enkelte lader sig bestemme.

Det forekommer mig sandsynligt, at ialfald nogle af de frankiske Sagntræk, som har faaet Indflydelse paa den nordiske Digtning, middelbart har havt litteraær Kilde. Særlig finder jeg det sandsynligt, at vi i den nordiske Digtning finder en Gjenklang af Gregor af Tours's skriftlige Fremstilling i Historia Francorum om den hellige Aridius. De øvrige frankiske Sagntræk kan derimod middelbart have Kilde tilfælles med Gregors og Fredegars skriftlige Fremstilling, nemlig det mundtlige frankiske Sagn.

Ved flere af Navnene i Fortællingen om Hjorvard og Sigrlinn viser sig en Tendens til for de handlende Personer at undgaa Navne, som havde en fremmed Klang, og istedenfor disse at indsætte nordiske Navne. Saaledes ved *Álof* ligeoverfor *Saedeleuba* i den frankiske Fortælling og ved Atle ligeoverfor Rodengaar i Balladen, *Hróðmarr* ligeoverfor det frankiske Chlodomer. Selve Fortællingens Hovedhelt er ombyttet med en nordisk Sagnhelt.

Atle kaldes i Helg. Hj. 2 »Idmunds (i Haandskriftet *iþmundar*) Søn«. I Overensstemmelse dermed heder det i

Prosafortællingen om Hjorvard: »Idmund hed hans Jarl; Atle var dennes Søn«. Om Navnet paa Atles Fader, der i Formen *Iðmundr* ikke finder Tilknytning i noget Sagn, skal jeg her fremsætte en vovelig Formodning.

Jeg har begrundet den Mening, at Jarlesønnens Navn Atle er laant fra en Fortælling, i hvilken dette Navn blev baaret af Hunnernes navnkundige Konge. Dennes Fader[1]) kaldes af Jordanes *Mundzucus*, af Priscus *Μουνδίουχος*, hvilket Müllenhoff[2]) har forklaret som et germansk **Mundiwih*. Efter denne Attilas Fader var vel en af Attilas Ætlinger *Mundo* opkaldt[3]).

Man tør derfor maaské tænke paa, at det i Helg. Hj. 2 tidligere har hedt:

Mundu við Atla
ið Mundar (eller *Munda*) *son,*
fugl fróðhugaðr!
fleira mæla?

»Vil du, kloge Fugl, med Atle Mundes Søn endnu tale mere«.

ið vilde da være det angelsaks. *git* (udtalt *jit*) »endnu«, der ofte forekommer foran Comparativ. Vi vilde da have Kryds-Alliteration (*Mundu* ~ *Mundar*, *Atla* ~ *ið*). Dette *ið* (af ags. *git*) vilde støtte den Mening, at den nordiske Digter her har efterlignet et angelsaksisk Digt.

Vi har seet, at Hjorvards Sendebud Atle svarer til Chlodovechs Sendebud Aurelianus i den frankiske Fortælling. Aurelianus har hjemme i Orléans, *Aurilianensim territorium*[4]). Det Sted, hvor Atle bor, kaldes *at Glasislundi* (H. Hj. 1).

---

[1]) I Didriks Saga kaldes Attilas Fader *Osið* og gjøres til Konge i Frisland.

[2]) Zeitschr. f. d. Alt. X, 160 f.; i Mommsens Udg. af Jordanes S. 152 b.

[3]) *Mundo de Attilanis quondam origine descendens* (Jordanes Kap. 58, ed. Momms. S. 135).

[4]) Fredegar. III, 18, ed. Krusch p. 100.

Dette Navn er paavirket af Gudesagnet: *Glasir* var Navnet paa et Træ (*lundr*), som stod med gyldent Løv foran Valhal. Jeg forbinder det nordiske Navn med det franske. Den nordiske Digter har, tænker jeg mig, hørt Navnet paa Orléans *Auriliani* forklaret af *aurum* Guld, og derfor har han gjengivet det ved *at Glasis lundi*, af *Glasir*, Træet med gyldent Løv [1]).

I Samtalen med Atle kræver Fuglen som Offerdyr guldhornede Kjøer, *gullhyrndar kýr* (Helg. Hj. 4). Dette Udtryk forekommer ogsaa i Þrym. 23, hvor Jætten Thrym siger, at guldhornede Kjøer gaar i hans Gaard [2]). Her fortjener Overensstemmelse med irsk Digtning at fremhæves. I den gamle irske Fortælling »Slaget ved Ross na Ríg« omtales en Okse med to Horn af Guld [3]). I et nyirsk Folkesagn [4]) har en Jætte 500 Okser med gyldne Horn og Sølvklover. Dog findes guldhornede Kjøer ogsaa andensteds [5]).

Den norske Digter, som har skabt Digtningen om Hjor-

---

[1]) Hjorvards Mænd maa paa Færden til Svaavaland vade over *Sæmorn* (H. Hj. 5). Dette Elvenavn maa have været opfattet som sammensat af *sær* Sø og et Elvenavn *Morn* (Snorra Edda II, 576 ved Siden af *Mǫrn*), men det er sandsynlig en Omtydning af et fremmed Elvenavn. Skulde det være af *Saugonna*, *Saogonna* (d. e. Saône, se Fredegar ed. Krusch p. 141, 167)?

[2]) H. Hj. 5: *Hǫfum erfiði ok ekki ørindi* viser ligeledes Lighed med Þrym. 11: *Hefi ek erfiði ok ørindi.*

[3]) Hogans Udgave S. 7.

[4]) Curtin, Myths and Folk-Lore of Ireland, S. 33.

[5]) Gesta Romanorum ed. Oesterley Kap. 111 har en forvansket Fremstilling af Mythen om Io, Argos og Hermes, hvori det heder, at »quidam nobilis« har en Ko, som giver fuldt op af Melk. »Nobilis ille pre nimio amore ordinavit, quod vacca duo cornua aurea habuit«. Hos Hellenerne beklædtes Offerdyrenes Horn med Guld: Homer Odyss. III, 384; 426; 432—436. Analogier fra senere islandske Skrifter anfører Egilsson under *gullhyrndr*. »In Westphalen ist es heute noch hie und da sitte, bei festlichkeiten auf den bauernhöfen . . . die hörner der kühe mit goldschaum zu überziehen« (Lüning Die Edda S. 214).

vard og Sigrlinn, var selv Hedning, men han havde af kristne Mænd hørt Fortællinger om frankiske kristne Konger og Helgener.

Digtningen viser os, hvor stærk den mythedannende Fantasi var hos de hedenske Nordboer, som i Vikingetiden færdedes i Britannien. Det er en temmelig udbredt skjæv Forestilling, at den ældste af flere Sagnformer nødvendig maa være den, som tydelig er mythisk, og at denne maa gaa tilbage til den dunkle Urtid. Digtningen om Hjorvard og Sigrlinn giver os et godt Exempel paa Udvikling af det mythiske Element fra det historiske.

XXII.

Helgedigtene og Balladerne om Ribold og om Hjelmer.

Svend Grundtvig har allerede udtalt[1]), at der er en historisk Forbindelse mellem Digtningen om Helge Hundingsbane, som vi kjende den fra det andet Kvad, og den nordiske Ballade om Ribold og Guldborg (Grundtv. Danm. gl. Folkev. Nr. 82). Balladens Digter maa have kjendt Eddadigtningen eller kanské en tilsvarende dansk Olddigtning og har derfra optaget en Række af Motiver. I Eddadigtningen følger Sigrun sin elskede Helge, uagtet hendes Fader har fæstet hende til en anden Kongesøn.

I et Slag fælder Helge hendes Fæstemand, hendes Fader og hendes Brødre undtagen Broderen Dag, hvem han skaaner. Dag dræber siden svigefuldt Helge.

I Balladen følger Guldborg sin elskede Ribold, uagtet hun er fæstet til en anden Mand. Hendes Fader forfølger dem med en stor Flok. I Kampen fælder Ribold Guldborgs Fader og hendes Fæstemand samt mange af hendes nærmeste

---

[1]) Danm. gl. Folkev. II, 340. Jfr. Child Popular Ballads I, 94.

Frænder (ifølge nogle Optegnelser hendes seks Brødre). Hun beder ham lade hendes yngste Broder leve, idet hun nævner Ribolds Navn. Da faar han sit Banesaar af hendes Broder. I den engelske Ballade (Child Nr. 7 *A*) kommer den eneste af Faderens Mænd, som Earl Brand ikke har fældet, bag hans Ryg og giver ham Banesaar. Der er ogsaa flere andre Berøringspunkter mellem Eddadigtningen og Balladen.

I Visen siger Guldborg, før hun rider bort med Ribold, at hele hendes Æt vogter hende.

»Mig vogter og min Fæstemand;
det meste jeg frygter, det er for ham«.

Ribold svarer:

»Det dig vogter al din Æt,
du skalt mig holde det, du haver mig jætt«.

Hermed kan sammenlignes Str. 16, 18 i Helgedigtet, hvor Sigrun udtaler sin Frygt for sin Faders og sine Slægtningers Vrede, og hvor Helge svarer, at hun dog skal følge ham. Udtrykket »din Æt« forekommer i begge Digtninger[1]). I en Form af Olddigtningen rider Sigrun som Valkyrje gjennem Luft og over Hav væbnet med Hjælm, Brynje og Spyd. Dette Motiv kunde den middelalderske Balladedigter ikke bibeholde uforandret. Han lader (ifølge dansk *B*) Guldborg væbnet som en Mand ride sammen med Ribold, med Hjælm paa Hovedet og med Sværd ved Siden; men dette fremstilles som en Forklædning.

Baade Helges og Ribolds Brud dør af Sorg.

Men den Digter, som har forfattet Balladen om Ribold og Guldborg, maa tillige have kjendt og hentet Motiver fra Eddadigtet om Helge Hjorvardssøn eller kanské fra et dansk Olddigt, hvoraf dette er en Omarbeidelse.

I Eddadigtet meddeler den døende Helge sin Elskede, Svaava, at han er dødelig saaret (Str. 40):

tjá buðlungi
blœða undir,

---

[1]) H. Hund. II 18; Ribold-Visen Dansk *B* 11.

mér hefir hjǫrr komit
hjarta it næsta.

»Høvdingen har Saar, som bløde; Sværdet er kommet mit Hjærte nærmest«. Hermed maa sammenlignes den døende Ribolds Ord til Guldborg i Balladen (Dansk *A* 33, 34):

Det første er det, jeg er træt og mod,
et andet er det, mig rinder Blod.
Endog gjør det mig allerværst,
din Broders Sværd har mit Hjærte gjæst.

Herfor har *B* 46 »fæst«. *C* 41: din yngste Broder var mit Hjærte næst. *D* 47: eders Broders Sværd i mit Hjærte haver frist. *E* 42: din yngste Broders Sværd mit Hjærte haver kryst.

Her er der endog i det poetiske Udtryk bestemt Forbindelse med Eddadigtet. Det oprindelige Udtryk i Visen er vistnok: din Broders Sværd (som i *A* og *B*) var mit Hjærte næst (som i *C*). Dette staar i bestemt Forbindelse med Eddadigtets Udtryk:

mér hefir hjǫrr komit
hjarta it næsta.

Umiddelbart efter disse Ord beder den døende Helge Svaava om at blive hans Broders Brud (Helg. Hj. 41). Men hun svarer (42), at hun dengang, da hun blev Helges Fæstemø, har lovet ikke efter hans Død at blive en ukjendt (d. e. ikke navnkundig) Konges Brud.

I Balladen siger Ribold, at han giver sin Mø til sin Broder[1]), men hun svarer:

Det sker aldrig, mens jeg er i Live,
jeg skal to Brødre min Tro give[2]).

---

[1]) Saaledes ogsaa i Balladens engelske Form »Earl Brand«.

[2]) Sammenlign ogsaa dansk *B* 25, hvor Ribold siger til Guldborg:

»Græder ikke saa, Allerkjæreste min!«

med Helg. Hj. 41, hvor Helge siger til Svaava:

brúðr, grátattu!

Der synes at være Forbindelse mellem Heltens Navne i Balladen og Eddadigtet. I den tilsvarende engelske Vise i Percys Haandskrift (Child Nr. 7 *F*) heder Helten »the Child of Ell (*Elle*)«. Udvidelser af et til Ell svarende Navn synes vi at have i *Hillebrand*, som Helten tildels kaldes i Danmark, *Hillemo* i Sverige[1]). Navnet *Earl Brand* i Northumberland er aabenbart en Variation af *Hillebrand*, se Grundtvig III, 854 fg. Formen *Ell* eller **Helle* synes saaledes at ligge til Grund for disse Variationer, og Grundtvig har derfor havt Ret til at sige: »Hvem der har Mod til det, kan jo derved [ved *Child of Elle*] tænke paa Helge (Hundingsbane)«.

I det følgende skal jeg søge at vise, at Heltens Navn Ribold er dannet efter en Betegnelse af Helge Hjorvardssøn i et dansk Olddigt om ham som (*Roga*) *ríkr baldr* »(Rygernes) mægtige Herre«.

Efter alt dette synes det mig sikkert, at Balladen om Ribold og Guldborg er digtet i et Landskab, hvor Eddadigtningen om Helge Hjorvardssøn og det saakaldte andet Kvad om Helge Hundingsbane eller danske Kvad, som var Sidestykker til disse Eddadigte, kjendtes.

Hvor er nu Balladen digtet?

Ved en Sammenligning af de danske Former af Balladen med de svenske, norske og islandske vil det efter min Mening vise sig, at Balladen fra Danmark har udbredt sig til Sverige, Norge og Island og at de danske Former i det hele er de oprindeligste. Men Balladen har ogsaa været kjendt

---

I dansk *B* 27 siger Guldborg:

»thi er jeg ikke meget i Hjærte glad«,

jfr. H. Hj. 38, hvor Svaava siger:

mér er harðliga
harma leitat.

At Ribold faar sin Død, da hans Elskede nævner ham ved Navn, danner ligesom Modsætningen til, at Svaava vækker Helge til virksomt Liv, da hun nævner ham ved Navn.

[1]) Se Grundtvig I, 340. Ved Navnenes Forandringer i Balladerne er Lydligheden, ikke det etymologiske Forhold, oftest det bestemmende.

i England og Skotland. En *northumbrisk* Optegnelse fra Nutiden er »Earl Brand«[1]). Brudstykker af den samme Ballade er den engelske Ballade »The Child of Ell«, som findes i Biskop Percys Haandskrift[2]), og den skotske »The Douglas Tragedy«[3]).

Vi staar altsaa foran det Spørgsmaal: Er Balladen digtet i Danmark eller i Britannien, England eller Skotland? paa Dansk eller paa Engelsk? For at kunne bestemme dette vender jeg mig til et Motiv i Balladen om Earl Brand. Da han rider afsted med Kongen af Englands Datter, møde de »an auld carl that wears grey hair« »auld carl *Hood*, he's aye for ill, and never for good«. Denne Gamling melder til Kongen af England, at Earl Brand er reden bort med hans Datter. Til denne »auld carl Hood« svarer »the carlish knight, Sir John of the North Country« i Child of Ell, og i de nordiske Optegnelser »rigen Greve«, »Paal greive«, »en gammel Mand«, »en træsker Mand«. Ogsaa andre Digtninger kjende denne typiske Personlighed, en ond gammel Mand, som røber de Elskende og volder deres Ulykke. Saaledes optræder i den finmarkske Optegnelse af Benedikt-Visen *Blinde Molvigsen*, d. e. *Blindr enn bǫlvísi* »Blind den onde«, som den Mand, der forraader Benedikt til hans Elskedes Fader[4]). Han maa være overført fra en Vise om Hagbard og Signe. Saxo kjender *Bolvisus luminibus captus*, d. e. *Bǫlvíss blindr*, som Kong Sigars onde Raadgiver og Hagbards Fiende.

I det andet Digt om Helge Hundingsbane fortælles, at Helge forklæder sig som en Trælkvinde for at undgaa sine Fiender, der leder efter ham. En af dem er *Blindr enn bǫlvísi*, som kjender ham og vil røbe ham. Ganske samme Motiv er henført til Hrómundr Greipsson i Sagaen om ham.

---

[1]) Grundtvig Danm. gl. Folkev. III, 854 f.; Child Nr. 7 A.

[2]) Percy MS. Hales and Furnivall I, 133. Child Nr. 7 F.

[3]) Child Nr. 7 B C D E. Fjærnere beslægtet er »Erlinton« Child Nr. 8.

[4]) Se Danm. gl. Folkev. III, 795 f.

Her er *Blindr enn illi* Kong Haddings Raadgiver og røber til denne, at Romund er i Live.

Der kan ikke være nogen Tvivl om, at denne onde gamle Mand er bleven opfattet som en menneskelig Gjenganger af Odin, tænkt som Djævel. Odin optræder som en gammel Mand (*karl*) og som graaskjægget og heder derfor *Hárbarðr*. I Balladen om Earl Brand heder den Gamle *Hood*. Dette Navn betyder »Hat«. Saaledes optræder Odin i første Kapitel af Hálfs saga blandt Menneskene under Navnet *Hǫttr*. Han heder andensteds *Síðhǫttr* »Sidhat«, og hans Særkjende er en sid Hat[1]). I det andet Digt om Helge siger Dag, efterat Helge er dræbt: »Odin alene volder al Ulykken, thi han vakte Strid mellem besvogrede Mænd« (H. Hund. II 34).

Men naar »auld carl Hood« i Balladen om Earl Brand er en menneskelig Gjenganger af Odin, saa viser den engelske Ballade sig her som oprindeligere end den danske, der ikke har bevaret dette Navn. Den engelske Ballade maa, naar den lader en menneskelig Gjenganger af Odin optræde, være opstaaet tidlig i Middelalderen, da man endnu havde bevaret Mindet om den hedenske Gud. Men et saadant Minde kan ikke tænkes at have holdt sig hos Englænderne, der saa tidlig blev kristnede og hos hvem der ikke kjendes nogen hedensk Digtning, i hvilken Woden spiller en Rolle. Mindet maa have holdt sig hos Nordboerne.

Derfor maa den her behandlede Ballade om Earl Brand eller Ribold i den tidlige kristelige Middelalder være digtet paa nordisk Sprog i Britannien, snarest i Nordengland. Siden er den paa den ene Side oversat paa Engelsk, paa den anden Side overført i dansk Form fra England til Danmark[2]).

Den Optræden af Odin, som vi finder i Balladen, synes at stemme overens med norrøne, ikke med danske Forestillinger[3]). Dette taler for, at det er en af en norsk Digter

---

[1]) Jfr. Child Popular Ballads I, 94 f.; York Powell Corp. poet. bor. I, 506.

[2]) Jfr. York Powell i Corp. poet. bor. I, 504 ff.

[3]) A. Olrik, Sakses Oldhistorie I, 31.

skabt Olddigtning, som har paavirket den af en dansk Visedigter i England skabte Ballade.

For at Balladen er forfattet i England, taler ogsaa Navnet *Ribold, Rigebold*, der, som jeg formoder, forudsætter *Roga ríkr baldr* i Oldkvadet.

I England, men ikke i Danmark, var nemlig Navne paa *-bald* sædvanlige.

For at Balladen, som den synges i Danmark, er overført fra England, taler fremdeles følgende Motiv. Ribold siger til Guldborg ved deres første Samtale:

Jeg skal føre dig til den Ø,
som du skalt leve og aldrig dø.
Jeg skal føre dig til det Land,
som dig skal aldrig komme Sorrig paa Haand.
Der vokser ikke andet Græs end Løg,
der synger ikke andre Fugle end Gjøg.
Der rinder ikke andet Vand end Vin.

Denne Begyndelse, hvori Manden lover at føre Møen til et jordisk Paradis[1]), er fælles for flere Viser. Den findes saaledes i Visen om »Kvindemorderen» (Grundtv. Nr. 183). Det synes rigtigt, hvad Svend Grundtvig (Danm. gl. Folkev. IV, 28) bemærker, at disse Vers oprindelig har hjemme i en Vise, hvor et overnaturligt Væsen beiler til en Menneskedatter.

---

[1]) Den findes ikke i de nu kjendte Former af den engelske Ballade »Earl Brand«. Men der er, som Child (Popular Ballads I, 90 Anm.) bemærker, Spor af den i følgende Begyndelsesvers i en anden Ballade »Leesome Brand« (Child Nr. 15):

My boy was scarcely ten years auld,
Whan he went to an unco land,
Where wind never blew, nor cocks ever crew,
Ohon for my son, Leesome Brand!

Denne Ballade har ogsaa ellers Berøringspunkter med »Earl Brand«.

Men Skildringen af dette Vidunderland har visselig sin Oprindelse fra det keltiske (særlig irske) Sagn om »Ungdomslandet« »de Levendes Land«, en Ø langt ude i Havet mod Vest. Det er det herligste Land under Solen. Der er Overflod af Sølv og Guld og Ædelstene, af Honning og Vin. Træerne bære Frugter og Blomster og grønt Løv hele Aaret igjennem. Den, som lever der, er evig ung. I irske Digte lokke Mænd, som høre hjemme i dette Land, menneskelige Kvinder ved at skildre dets Herlighed[1].

At dette Motiv er anvendt i Balladen om Ribold, kan mulig staa i Forbindelse med, at Digtningen om Helge Hjorvardssøn og hans Fader lader Faderen eller hans trofaste Mand bo *at Glasislundi* »ved Træet med gyldent Løv«, altsaa i det jordiske Paradis, og lader Helge herske over *Roðulsvellir* »Straalevoldene«.

I det foregaaende har jeg søgt at godtgjøre: 1) at den Mand, som har digtet den Ballade, af hvilken »Earl Brand« og »Ribold og Guldborg« er forskjellige Former, har kjendt Eddadigtet om Helge Hjorvardssøn (om end for et enkelt Udtryks Vedkommende i en ældre Form end det os foreliggende Digt) og det andet Digt om Helge Hundingsbane. 2) At Balladen er forfattet af en dansk Mand i Nordengland i den tidlige Middelalder (i 13de Aarhundred?).

Hvis jeg har Ret i det foregaaende, saa følger deraf, at Digtet om Helge Hjorvardssøn og det andet Digt om Helge Hundingsbane var kjendt i Middelalderen (omkring 1200 eller i 13de Aarhundred?) blandt Nordboerne i Nordengland.

Balladen finder i England endnu en anden Tilknytning end den, jeg i det foregaaende har paavist.

Allerede Svend Grundtvig (Danm. gl. Folkev. II, 340) og Child (Popular Ballads I, 94 og I, 106 f.) har bemærket, at den i Balladen om Ribold og Guldborg besungne Begivenhed har nogen Lighed med Sagnet om Walter og Hildegund.

---

[1]) Jfr. Zimmer Kelt. Beitr. II, 279.

Dette synes mig uimodsigelig rigtigt. Men jeg gaar videre. Jeg mener, at Balladen om Ribold og Guldborg, i hvilken det mystiske Motiv med Heltens Nævnelse ved Navn er blevet gjort til det for den tragiske Udgang afgjørende Moment, med Hensyn til sit Sagnstof er en Sammensmeltning af to forskjellige Viser: 1) En Vise, som indeholder en Omdigtning af nordiske Oldkvad, som har svaret til den i »det andet Kvad om Helge Hundingsbane« indeholdte Digtning og til Kvadet om Helge Hjorvardssøn. 2) En Vise, som har været en Omdigtning af et Oldkvæde om Walter og Hildegund. Jeg tror fremdeles at kunne paavise, at enkelte af de forskjellige Former af Balladen om Ribold og Guldborg har bevaret mere af Walter-Sagnet end andre.

Om Kilderne til vor Kundskab om Walter-Sagnet henviser jeg til Heinzels fortræffelige Afhandling »Über die Walthersage« (Wien 1888). De ældste af disse Kilder er Brudstykker af et angelsaksisk Digt i et Haandskrift fra 9de Aarh., og et latinsk i Sydtyskland forfattet Digt fra 10de Aarh., som foreligger os i en Omarbeidelse fra 11te. Af de andre Fremstillinger nævner jeg den paa nedertyske Meddelelser grundede Fortælling i Didriks Saga.

I det følgende sammenstiller jeg Balladen med Walter-Digtningen.

Ribold er en Kongesøn[1]). Han tjener i Kongens Gaard i mange Aar[2]). Der taler han Løndoms-Ord til Guldborg. Dette passer til Situationen i Digtningen om Walter, hvor han er Kriger i Etzels Tjeneste og hvor han efter et Krigstog taler i Enerum med Hildegund.

Walter er efter Forældrenes Bestemmelse fra Barndommen af forlovet med Hildegund. Til et lignende Forhold mellem Ridder og Jomfru i Balladen henviser Omkvædet i Sverige:

För den, han had' trolofvat i sin ungdom,

eller:

---

[1]) Dansk *A* 1, *B* 1.

[2]) Dansk *Ø*; Landstad Nr. 33.

För den, han har sig tingat i sin ungdom,

norsk hos Landstad 33:

Du er den, du er den, eg hev tinga i min ungdom.

I Balladen spørger Ridderen Jomfruen, om hun vil følge ham:

»Til mit fædrene Land saa fører jeg dig«[1]).

Ligesaa siger Walter til Hildegund, at han gjærne vil flygte til sit Fædreland, men at han ikke vil lade hende alene tilbage.

Ribold opfordrer Guldborg til at samle sit Guld i Skrin. Walter opfordrer Hildegund til at fylde to Skrin med Guld og Kostbarheder og tage dem med (eller efter Didriks Saga til at tage med sig saa meget Guld, som hun kan bære med sin ene Arm).

I Balladen og i Walter-Sagnet rider Helten og Jomfruen bort paa en og samme Hest. I Balladen løfter han Jomfruen paa Hesten, i det latinske Digt Waltharius giver han hende Tømmen.

I Balladen fare de lønlig af Gaarde, medens Folkene sover og Hunden ligger i Dvale[2]). Walter og Hildegund ride bort, medens alle Hunnerne sover efter et Drikkelag, ved hvilket Walter eller Hildegund har gjort dem drukne.

Da Walter og Hildegund rider ind i Landet fra Rin, komme de til et vanskelig tilgjængeligt Sted, som ligger mellem to Klipper og som er skjult af Grene, Buske og høit Græs. »Lad os hvile her«, sagde Walter. Altfor længe maatte han være den søde Søvn foruden. Han lagde Vaabnene fra sig og hvilte sit trætte Hoved i Jomfruens Skjød.

Væsentlig samme Situation har vi i Balladen.

Da de kom i grønne Lund,
der lyste Ribold at hvile en Stund[3]).

---

[1]) Dansk *B* 2, *E* 2. Dog kanske oprindeligere »til et feire (d. e. fagrere) Land; jfr. *D* 2.

[2]) Landstad 33.

[3]) Dansk *D* 31; *Ø* 6; *Æ* 10.

De brød Kviste og de brød Blad,
der gjorde de sig en Seng udaf[1]).
Saa lagde han sit Hoved i Guldborgs Skjød,
saa sov han en Søvn, og den var ham sød[2]).

Baade i Walter-Sagnet og i Balladen vækker Jomfruen Helten og siger, at Fienderne komme.

I Digtet Waltharius er det en Færjemand, som har mødt de Flygtende, der fortæller Guntheri, som sidder ved Maaltidet, om dem. Kongen byder da sine Mænd at klæde sig i Jærnrustning og forfølge de Flygtende. I Balladen er det en Mand, som har mødt de Flygtende, der røber deres Flugt for Kongen, som sidder med sine Mænd i Hallen og drikker. Kongen byder sine Mænd at staa op og klæde sig i Staal[3]).

Da Fienderne nærme sig, siger i Balladen Ridderen til Jomfruen:

Sørger ikke saa saare, Allerkjæreste min![4]).

Walter beder Hildegund ikke at være bange. Før den sidste Kamp beder han hende at tage Tøilerne og drive Hesten med Guldskatten bort i Skoven. Ribold siger til Jomfruen:

Du holder min Hest i Tømme.
Du holder min Hest op under den Eg,
mens jeg gaar i saa skarp en Leg[5]).

I Waltharius siger Helten før den sidste Kamp: »Jeg vil vælge mig et Stade ved Bjærgets bratte Side«. I »Erlinton« heder det:

He set his back unto an aik,
he set his feet against a stane.

---

[1]) Landstad Nr. 34 V. 20.
[2]) Dansk *Æ* 11; *Ø* 7.
[3]) Landstad Nr. 34 V. 17; Nr. 33; Dansk *D*, o. s. v.
[4]) Dansk *B* 29.
[5]) Dansk *B* 34.

Da Fienderne komme, griber Walter efter sine Vaaben og ruster sig. Balladens Ridder drager Harnisk paa [1]).

I begge Digtninger kjæmper Helten mod Overmagt.

I begge Digtninger komme Fienderne mod Helten ikke paa én Gang. I »Earl Brand« kommer der en Mand ad Gangen, indtil Helten har fældet 14 Mand. Derpaa kommer den femtende bagfra. Ifølge danske Optegnelser dræber han Jomfruens Fader og 11 Svogere. Walter fælder i Tvekamp 12 Mænd.

I den norske Vise prøver Guldborg paa at forbinde Ridderen. I »The Douglas-Tragedy« forbinder Margaret sin Faders Saar. Ifølge Digtet Waltharius forbinder Hildegund efter sidste Kamp de saarede.

Jeg har i det foregaaende søgt at gjøre det sandsynligt, at flere Former af Heltens Navn i Balladen henvise til Helge. Andre Former for hans Navn synes at henvise til **Valdarr*, den nordiske Navneform, som svarer til Navnet paa Hildegunds Elsker, angelsaks. *Waldere*, oht. *Waltari*. Han heder nemlig i svensk *C Kung Vallemo*, i dansk *Ø* (fra Vendsyssel) *Kong Valdemor* [2]), hvor *Kung* mulig er opstaaet af *ung*. Ved Indflydelse fra *Rikeball*, Ribold er *v* blevet til *b* i *Boldrik* (Dansk *Æ*), *herr Ballder* eller *Ballerman* (svensk *G*) [3]).

Det første Led af Navnet Hildegund synes at være bevaret i *Hilebjør* i en norsk Form af Visen fra Fyresdal i Telemarken [4]) og i *Ølleber* hos Landstad Nr. 34.

Sammenhængen mellem Balladen om Ribold og Sagnet om Walter støtter den Mening, at Balladen er digtet i England, thi at det nævnte Oldsagn var kjendt i England, véd

---

[1]) Dansk *C* 29.

[2]) Sammenlign det, at *Valdarr* i Guðr. II, 19 i Vols. s. er blevet til *Valdamarr*.

[3]) Noget anderledes Sv. Grundtvig Danm. gl. Folkev. II, 340.

[4]) Danm. gl. Folkev. III, 854.

vi af Brudstykkerne af det angelsaksiske episke Digt om Waldere[1]. Hermed vil jeg ikke have sagt, at netop dette Digt danner Forudsætningen for Balladen. Vi kjender altfor lidet af det episke Digt til at kunne paastaa dette. Men Balladen om Ribold giver os ialfald vigtig Kundskab om den Sagnform, i hvilken Waldere-Digtningen var kjendt i England.

Ogsaa den nordiske Ballade om Herr Hjelmer staar, saaledes som Professor Moltke Moe paapeger, i Forbindelse med »det andet Digt om Helge Hundingsbane«.

Den i det hele fuldstændigste Optegnelse af denne Ballade er den svenske, som findes hos Arwidsson Nr. 21 efter Verelius's Samling.

Hielmer (Hielmen, Hielm) tjener flere Aar i Kongens Gaard og lokker Kongens Datter. Hendes Fader faar det at vide, henter Hielmer til sig og siger, det skal koste hans Hjærteblod, at han i Løndom taler med hans Datter. Da hugger Hielmer Kongens høire Haand og Hoved af. Han følger ikke sine Svendes Raad at rømme af Land, men rider imod Kongens syv Sønner, som er i Rosenlund. De vil ikke tage Bod af ham. Da kjæmper han med dem og dræber de seks. Den syvende skaaner han, men bliver af denne svigefuldt dræbt. Derpaa rider Drabsmanden til sin Søsters Bur med Hielmers Hoved paa sit Spyd og lader hende vide, at han har dræbt hendes Fæstemand. Hun byder ham ind i sit Bur og giver ham Drikke, men den første Drik han drikker, stikker hun en Kniv i hans Hjærte. Glad siger hun da: »Vel skal jeg begrave min Fæstemand«.

Mindre gode svenske Optegnelser findes hos Geijer og Afzelius (2den Udg.) Nr. 47, 1 og 2. I 47, 2 faar Hjalmar Børn med liden Kirstin. Den yngste Broder sværger Hjalmar Troskabsed.

Visen kjendes ogsaa i Danmark. En Optegnelse fra Sydsjælland findes i Svend Grundtvigs Gamle danske Minder

---

[1]) Jfr. Binz i Sievers Beitr. XX. 217 ff.

III S. 81 ff. Her lader Jomfruen Herr Hjælm hæderlig begrave og bygger en Kirke over hans Grav. Selv sørger hun sig til Døde. En Optegnelse fra Jylland hos E. T. Kristensen, 100 gamle jyske Folkeviser (1889), Nr. 66. De danske Former af denne Vise, som har opgivet den tragiske Udgang (hos Syv IV Nr. 82 og paa flere Steder), vedkommer os ikke her.

I Norge har denne Vise været optegnet i Fyresdal i øvre Telemarken. Her lover den yngste Broder »Graasvennen«, som skaanes, Helten at være ham en tro Stalbroder, men sviger ham.

Denne Ballade har tilfælles med Digtningen om Helge Hundingsbanes Død følgende Motiver. Helten vinder sin Elskede uden hendes Faders Samtykke og faar Børn med hende. Da Møens Fader nu vil angribe Helten, dræber denne ham og tillige sin Elskedes Brødre, men skaaner en af Brødrene. Denne sværger Herr Hjelmer Troskabsed, men dræber ham derpaa svigefuldt. Han kommer til sin Søsters Bolig og melder hende Drabet. Hun dræber da sin Broder, medens hun i Oldkvadet forbander ham. Hun sørger sig til Døde.

Jeg formoder, at denne Vise, ligesom Ribold-Visen, fra Danmark af har udbredt sig til de to andre nordiske Lande og at den er kommen til Danmark fra England, hvor den efter Olddigtningen er bleven forfattet af en dansk Digter.

Hjelmer-Visen er i det væsentlige uafhængig af Ribold-Visen, men synes at være opstaaet under omtrent samme Forhold som denne og at have enkelte gamle Berøringspunkter med den. En Overensstemmelse mellem Hjelmer-Visen og Ribold-Visen i Modsætning til Olddigtningen har vi deri, at ogsaa Hjelmer efter flere Optegnelser dræber 6 Brødre af sin Elskede.

Enkelte svage særlige Ligheder mellem Hjelmer-Visen og Former af den engelske Ballade, som svarer til Ribold-Visen, er mulig ikke tilfældige [1]).

---

[1]) I Hjelmer-Visen (Arwidss. V. 7) siger Kongen:
»Det skal kosta dit hierteblod«. Jfr. engelsk F 2: »Min

Disse Ligheder turde støtte Formodningen om, at ogsaa Hjelmer-Visen stammer fra Danske i England.

Hjelmer-Visen synes ikke at være paavirket af Walter-Sagnet. Naar Hjelmer ifølge Visens Begyndelse tjener i den fremmede Konges Gaard, er dette et altfor almindeligt Motiv til, at man her tør forklare det af Walter-Sagnet.

Helten er mulig kaldt Hjelmer, fordi Helge i H. Hund. II 7 og 14 betegnes som *hilmir* d. e. Kongen (der beskjærmer sine Mænd).

XXIII.

Slutningsbemærkninger til Digtningen om Helge Hjorvardssøn.

I Digtningen om Helge Hjorvardsssøn har jeg i det foregaaende udskilt Kvadet om Rimgerd som et Digt for sig, der umiskjendelig synes at være senere forfattet af en anden Skald end Digtningens øvrige Afsnit. Versene i Rimgerd-Kvadet er de eneste, der fremstille Svaava som en overnaturlig Kvinde, der foran Møers Flok rider gjennem Luft og over Hav og som frelser Helges Skibe paa det stormende Hav. Rimgerd-Kvadet er, som vi har seet, forfattet af samme Digter, som det første Kvad om Helge Hundingsbane og synes snarest at

---

Fader siger, at han ikke vil æde eller drikke, før han har fældet the Child of Ell

And haue seene his harts blood«.

I denne engelske Viseform tiltaler Faderen Helten vredt, ligesom i Hjelmer-Visen. I den sidstnævnte dræbes Helten (Arw. 20) derved, at Drabsmanden kommer bag ham, ligesom i engelsk *A* 25. At Grundtvigs Optegnelse af Hjelmer-Visen ligesom The Douglas Tragedy har Blomsterne, som vokse op paa de Elskendes Grave og omslynge hinanden, kan let være en uoprindelig Overensstemmelse.

være blevet fuldendt efter dette, som er fra c. 1025. Digteren var født i det vestlige Norge, men levede i England og Irland, navnlig, som det synes, ved Kongehirden i Dublin, hvor han fik Meddelelser fra irske Lærde og Fortællere.

Denne norske Digter har føiet det af ham forfattede Rimgerd-Kvad ind i den tidligere af en anden Skald forfattede Digtning om Helge og dennes Fader Hjorvard. De Afsnit af Digtningen om Helge Hjorvardssøn, som indeholde Stropher i Versemaalet *fornyrðislag*, var altsaa kjendte af den norske Digter i Britannien i Begyndelsen af 11te Aarhundred, og fra hine Vers synes vi at kunne spore Indflydelse ogsaa i det første Kvad om Helge Hundingsbane[1]).

Naar vi se bort fra Rimgerd-Kvadet, er alle Afsnit af Digtningen om Hjorvard og hans Søn behandlede i ensartet Fremstillingsform, nemlig den samme, som vi allerede har lært at kjende ved Digtningen om Helge Hundingsbanes Død. De rent fortællende Partier er meddelte i prosaisk Form, medens de optrædende Personers Udtalelser, gjennem hvilke Handlingen motiveres og belyses i sin Forbindelse med Personernes Stemning, gives i Stropher, der er forfattede i *fornyrðislag*.

Kun en eneste Halvstrophe (36) er fortællende.

Ogsaa her er altsaa Prosaen et oprindeligt og nødvendigt Led af Fremstillingen. Men vel at mærke, ikke Prosastykkerne netop i den Form og Ordning, hvori vi læse dem i det bevarede Haandskrift. Tværtimod har Udgiverne oplyst, at der baade ved Fortællingen om Hjorvard og Sigrlinn og ved den om Hedin og Helge er kommet en Forvirring ind i den prosaiske Fremstilling, som ikke kan tiltroes den Mand, der først har givet Digtningen sin Form.

---

[1]) Udtrykket om det Sværd, Helge Sigmunds Søn faar i Navnefæste, *blóðorm búinn* H. Hund. I 8 synes paavirket af Skildringen af det Ormesværd, som Helge Hjorvardssøn faar i Navnefæste, H. Hj. 8—9. *ítrborinn* H. Hund. I 9 jfr. H. Hj. 37. Med *fátt hygg ek yðr sjásk* H. Hj. 12 jfr. *sá sésk fylkir fátt at lífi* H. Hj. 11; med *vinna grand* H. Hj. 13 jfr. *grand um vinna* H. Hj. 38.

Der synes at være al Grund til at tro, at Digtningen om Helges første Møde med Svaava og om hans Hævntog mod Rodmar samt om Helges Forhold til Hedin og om Helges Død skyldes den samme Digter som den, af hvem Digtningen om Hjorvard og Sigrlinn er skabt[1]. I det følgende sammenfatter jeg med Udskillen af Kvadet om Rimgerd alle de øvrige Meddelelser om Hjorvard og hans Søn Helge som en eneste Digtning.

At denne Digtning er bleven til i Britannien, er allerede godtgjort i det foregaaende.

Jeg omtaler her nogle Enkeltheder, som peger i samme Retning, om de end intet bevise, da vedkommende Udtryk siden ogsaa kjendes paa Island.

Om det Sværd, som Svaava giver Helge, siger hun (Str. 9): »en blodig Orm ligger langs Eggen og paa Valbasten (en Del af Sværdet, usikkert hvilken) kaster den sin Hale«:

liggr með eggju
ormr dreyrfáiðr,
en á valbǫstu
verpr naðr hala.

Hos de islandske Kunstskalde er det ganske almindeligt, at de kalde Sværdet Kamporm eller Kampslange, Saarslange, Skjoldslange o. s. v. *Naðr* »Slangen« siges at have været Navnet paa Egil Skallagrimssøns Sværd. Det var jo naturligt at tænke sig Sværdet, der hurtig droges ud af Skeden, som en Huggorm, der for frem fra sit Leie og stak. Denne Forestilling frembringer endog fabelagtige Fortællinger, som naar der i Kormaks Saga Kap. 9 berettes om et Sværd, fra hvis Hjalte der krøb en Ormunge frem.

Denne Forestilling knytter sig til Tegningen af en Slange paa Sværdet og maa sammenstilles med Udsagn i den angelsaksiske, cymriske og irske Litterarur.

I Beowulf 1698 kaldes et Sværd *wyrmfâh* »prydet med Fremstillingen af en Orm«. I den cymriske Fortælling

[1] Dette mener ogsaa F. Jónsson Lit. Hist. I, 248.

»Rhonabwys Drøm« (The Mabinogion transl. by Lady Charlotte Guest, London 1877, S. 306) heder det om Arthurs Sværd: »Fremstillingen af to Slanger var paa Sværdet i Guld. Og naar Sværdet blev draget ud af sin Skede, saa det ud, som om to Ildsluer brød ud fra Slangernes Gab«. I den irske Fortælling om Trojas Ødelæggelse i Leinster-Bogen (1040) siges om Paris »et nyt Slangesværd (*Claideb nua natharda*) var i hans Haand«.

I den irske Fortælling »De Chophur in dá muccida«, som staar i Forbindelse med det gamle nordirske Heltesagn, nævnes ifølge et Haandskrift, som er skrevet 1419 »et Sværd, som har gyldent Haandtag og Slange-Skikkelser af Guld og Karfunkel« [1]). Ogsaa i andre irske Fortællinger omtales lignende.

I H. Hj. 35 forekommer *fljóð* n. »Kvinde«. Kvadet om Helge Hjorvardssøn er ikke det ældste Digt, hvori dette Ord er anvendt. Det findes i mange Eddadigte, af hvilke nogle, f. Ex. Kvadet om Rig, med Tryghed tør erklæres for ældre. Jeg har i mine Bidrag til den ældste Skaldedigtnings Historie S. 30 søgt at vise, at Ordet er dannet efter engelske Kvindenavne paa *-fled* [2]) eller *-flǣd* og at Forfatteren af Rígsþula har opført *Fljóð* som Repræsentant for engelskfødte Kvinder, der jævnlig bar Navne paa *-fled*.

Dette bestyrkes paa den ene Side ved Kvindenavnet *Sinrjóð* i Prosastykket foran Kvadet om Helge Hjorvardssøn. Thi *Sinrjóð* synes at være en Omdannelse af en angelsaks. Navneform **Sinred* (med halvlangt *e*). Endnu mere bestyrkes det ved det islandske Kvindenavn *Sigrfljóð* Gen. *Sigrfljóðar*. Dette har jeg tidligst fundet i Fóstbr. s. S. 13 som Navn paa en Kvinde i det nordvestligste Island i Begyndelsen af 11te Aarhundred. I den samme Bygd er Navnet ikke sjældent i Nutiden; men jeg kan ikke afgjøre, om det i Nutiden er kommet i Brug ved Indflydelse fra Fóstbrœðra saga eller

---

[1]) Stokes und Windisch, Irische Texte III S. 238 S. 109 og S. 252.

[2]) Sandsynlig med halvlangt *e*.

om det er bevaret fra gammel Tid. Ordet *fljóð* tilhører alene i Navnet *Sigrfljóð* Prosasproget, og dette Navn er aabenbart en Omdannelse af det angelsaks. Navn *Sigefled* (*Sifled, Syfflæd, Sygfled*).

Det synes rimeligt, at Nordmændene havde omdannet engelske Navne paa *-fled* til Navne paa *-fljóð* allerede, førend Forfatteren af Rígsþula opførte i sit Digt *Fljóð* som en Betegnelse for »Kvinde«.

Digtningen om Helge Hjorvardssøn viser en Række Overensstemmelser med Digtningen om Helge Hundingsbane, og flere af disse antyder efter mit Skjøn, at den sidstnævnte er Forbilledet. Jeg tror ogsaa at kunne spore, at den i Eddasamlingen foreliggende særlige Form af Digtningen om Helge Hjorvardssøn er yngre end den bevarede Digtning om Helge Hundingsbanes Død og at den sidstnævnte har været kjendt af hin Digtnings Forfatter.

Af Overensstemmelser i poetiske Udtryk fremhæver jeg følgende [1]).

Baade Hjorvard og hans Søn Helge kaldes, ligesom Helge Sigmundssøn, *buðlungr* (H. Hj. 2, 3, 25, 39, 40, 43). At dette er en Efterligning af Udtrykket om Helge Sigmundssøn, synes at fremgaa deraf, at Udtrykket i sidstnævnte Digtning finder sin Forklaring deri, at Wolfdietrich, Helge Hundingsbanes fremmede Forbillede, havde en Moder, som (ifølge tysk *A*) var Botelungs Søster. Og at Forfatteren af Digtningen om Helge Hjorvardssøn har kjendt Digtningen om Helge Hundingsbanes Død, godtgjøres her ved den næsten ordrette

---

[1]) Jfr. *fólks oddviti* H. Hj. 10 og H. Hund. II 12. Af mindre specielle Ligheder i poetisk Udtryk mellem Helg. Hj. og andre Eddadigte kan exempelvis nævnes følgende: *harðan hug . . . gjaldir* H. Hj. 6; *galzt* (*gatzt* Hskr.) *harðan hug* Fáfn. 19. *if er mér á þvi, at ek aptr koma* H. Hj. 33; *ifi er mér á, at ek væra enn kominn* Háv. 108.

Overensstemmelse i Udtrykkene om Helten, hvor hans Fald meldes[1]).

Helge Hjorvardssøn falder »ved Ulvesten« (*at Frekasteini* H. Hj. 39). Det samme Udtryk bruges som Navn paa en Kampplads, hvor Helge Hundingsbane seirer (H. Hund. II 21, II 26; H. Hund. I 44, I 53). Udtrykket blev vistnok tidligere brugt i den sidstnævnte Forbindelse; thi Helge Hundingsbane stod fra Fødselen af i særlig Forbindelse med Ulvene, han var Ulvenes Ven.

Digtningen om Hjorvard og hans Søn Helge stemmer overhoved overens med de forskjellige Digte om Helge Hundingsbane deri, at den har flere Stedsnavne, som kun høre hjemme i Fantasiens og Poesiens Land, men ikke i Virkelighedens Verden.

Ligesom Sigrun er fra *Sefafjǫllum* »Lidenskabens Fjælde«, saaledes er Sigrlinn, før hun bliver Hjorvards Brud, *í munar heimi* (eller *Munarheimi*) H. Hj. 1 »i Attraaens (Kjærlighedens) Bosted«. Og det er ligeledes *í munar heimi*, at Svaava er, da Helge skjænker hende Ringe, H. Hj. 42. Atle, Hjorvards tro Mand, bor *at Glasislundi* H. Hj. 1 »ved Træet med gyldent Løv«, der, som jeg har søgt at vise, er Omtydning af et fremmed Stedsnavn. Helges Arveland kaldes *á Rǫðulsvǫllum* H. Hj. 6 »Straalevoldene«; jfr. *Rǫðulsfjalla* H. Hj. 43. Ogsaa heri kan stikke en Omtydning.

Begge Sagnhelte af Navnet Helge sættes i Forbindelse med en Mand, som hedder *Sigarr* (Helg. Hj. 36; H. Hund. II 4). Ogsaa her synes Digtningen om Helge Hundingshane oprindeligere, thi her nævnes *Sigarr* som Kongesøn, ligesom han andensteds betegnes som Konge, og der antydes et fiendtligt Forhold mellem ham og Helge. I Digtet om Helge Hjorvardssøn er derimod *Sigarr* Helges Sendebud.

Forholdet mellem Svaava og Helge Hjorvardssøn er

---

[1]) *Féll hér í morgun . . . . buðlungr sá er var baztr und sólu* H. Hj. 39. *þess er buðlungr var beztr und sólu* H. Hj. 43. *féll í morgun . . . . buðlungr sá er var beztr í heimi* H. Hund. II 30.

analogt med Forholdet mellem Sigrun og Helge Hundingsbane. I begge Digtninger en Kjærlighedspagt mellem en Helt, som falder i sin Ungdom, og en Kvinde, som fra første Færd vaager over og følger hans Krigerdaad. Sigrun staar den Helt, hvis Elskede hun bliver, nær i hans første Kamp, og i deres Samtale nævner hun ham ved Navn, da han vil dølge, hvem han er (H. Hund. II 5—13). Svaava giver sin Yndling Navn og et underfuldt Sværd til Krigerdaad (H. Hj. 6—11)[1]). En senere Omdigtning har ført Svaava og Sigrun endnu nærmere til hinanden ved at opfatte begge paa ensartet Maade som Valkyrjer eller Kvinder begavede med overnaturlig Evne.

Helge Hjorvardssøn falder for den Mands Haand, hvis Fader han har dræbt. Hans Elskede Svaava kommer til ham i hans Dødsstund, og Digtet giver Udtryk for Svaavas Smerte ved Helges Død. Dette er vistnok ikke upaavirket af Digtningen om Helge Hundingsbanes Død. Han fældes af Dag, hvis Fader han har dræbt, og som død Mand gjæster han sin Gravhaug, hvor den levende Sigrun hviler i hans Favn en eneste Nat, hvorefter de skilles og hun dør af Sorg. Baade den ene og den anden Helt skildres som ædel og

---

[1]) Rosenberg (Nordboernes Aandsliv I, 258 f. og I, 284) mener med urette, at det er samme Digter, der har forfattet Rimgerd-Kvadet og de øvrige Afsnit af Digtningen om Helge Hjorvardssøn. Han tror, at denne Digter har skjelnet mellem en guddommelig Valkyrje, som giver Helge Navn og et Sværd, og Helges Elskede Svaava. I Modsætning hertil fremhæver jeg, at Betegnelsen *valkyrja* kun forekommer i Prosastykkerne. For det andet, at kun Rimgerd-Kvadets, det yngre Kvads Stropher skildrer en overnaturlig, halvt guddommelig Kvinde, derimod ikke de ældre Vers om den Kvinde, som giver Helge Navn og Sværd. Identiteten af den Kvinde, som giver Helge Navn, og Svaava finder jeg antydet ved Heltens Ord til den Kvinde, som har givet ham Navn: »jeg modtager det ikke, medmindre jeg har (d. e. faar, vinder) dig« (H. Hj. 7). At Svaava ikke opfattes ukrigersk, ser man af hendes Ord, da hun faar høre, at Helge er Døden nær: »Hvis Sværd har rammet ham, skal jeg volde den Mand Fordærv« (H. Hj. 38).

mild. Begge Digtninger slutte sig sammen i Modsætning til Kvadet om Rimgerd og det første Kvad om Helge Hundingsbane i sin poetiske Form og deri, at de begge fremstille den Kvinde, der følger Helten, som en sandt menneskelig, elskende og over sin Husbonds Død sørgende Kvinde. De har begge stærke Forbindelser med dansk Digtning. Men Svaava-Kvadet er kun som en afdæmpet Gjenklang af Digtningen om Sigruns og Helges Død, der svulmer i Lidenskab og gjennembæves af dyb Smerte.

Kvadet om Helge Hjorvardssøns Død løfter os heller ikke mod de fantasirige høit svævende Billeder, som Kvadet om Rimgerd har tilfælles med Kvadet om Helge Hundingsbanes Fødsel. Derimod er Svaava som Rimgerds Modsætning skildret overensstemmende med Sigrun i det første Kvad som en overnaturlig Kvinde, hvis Billede har Drag baade fra de irske Kampgudinder og fra overnaturlige Kvinder i sydlandske Sagn.

Men mere gjennemgaaende end det første Kvad om Helge Hundingsbane glæder Digtningen om Helge Hjorvardssøns Død os ved rene og jævne Linjer, ved naturlig Følelse og anskuelig Karakteristik. Navnlig giver Skildringen af Helges ædle Høimodighed ligeoverfor sin angrende Broder Hedin Digtningen dens Eiendommelighed.

Sagnet om baade den første og den anden Helge er paavirket af frankiske Sagn. Ylvingen Helge Hundingsbane kan siges at have sit fremmede Forbillede i Ulve-Theodrik, den Sagnhelt, der svarer til Historiens østgotiske Theoderik (født c. 455, død 526) i dennes Ungdom. Derimod svarer Helge, hvem Svaava elsker og hvis Fader Hjorvard ved et trofast Sendebud vinder sin Brud, til den frankiske Theuderik (født før 492, død 533 eller 534), Suavegottas Husbond og Søn af Chlodovech, som ved sin kloge Ærindsvend vinder sin Brud. Men nu er den frankiske Theuderiks poetiske Repræsentant Huge Dietrich i sydtyske Digte gjort til Wolfdietrichs Fader.

Dette, at de to Theodriker saaledes allerede i det vestgermanske Sagn var bragt i Forbindelse med hinanden, den frankiske opfattet som den ældre, den østgotiske som den

yngre, har efter min Formodning været en af Spirerne til den nordiske Forestilling, at Helge Hjorvardssøn gjenfødes i Helge Hundingsbane.

Denne Forestilling er ikke udtalt i Stropherne, men kun i Prosastykkerne. Efter Afslutningen af Digtningen om Helge Hjorvardssøn heder det: »Det fortælles, at Helge og Svaava blev gjenfødte«. I Begyndelsen af Prosastykket om Volsungerne: »Kong Sigmund Volsungssøn var gift med Borghild af Braalund. De kaldte sin Søn Helge og gav ham dette Navn efter Helge Hjorvardssøn«. Foran Helg. Hund. II Str. 5: »Hognes Datter var Sigrun. Hun var Valkyrje og red gjennem Luft og over Hav. Hun var den gjenfødte Svaava«. Endelig efter Digtningen om Helges Død: »Det var Tro i gamle Dage (*í forneskju*), at Folk blev gjenfødte, men det kaldes nu for Kjærringovertro. Det siges, at Helge og Sigrun blev gjenfødte. Han hed da Helge *Haddingjaskati* og hun Kaara Halvdansdatter«.

Gustav Storm har sammenstillet de Steder i islandske Skrifter, hvor Troen paa Gjenfødelse nævnes[1]). Han har vist, at Opkaldelse af afdøde Slægtninger staar i Forbindelse med Troen paa, at den Slægtning, som opkaldtes, gjenfødtes i den, som man opkaldte efter den Afdøde[2]).

Jeg vil her fremhæve, at intet andet germansk Heltesagn end det norrøne kjender den Forestilling, at enkelte af Heltesagnets Personer gjenfødes, som om dette var en Begunstigelse for dem, saaledes at den, som gjenfødes, ikke behøver at være i Slægt med den, i hvem han gjenfødes (thi der antydes ikke nogen Ætteforbindelse mellem de tre Helger), og saaledes, at den, som gjenfødes, vistnok i Regelen har, men ikke behøver at have samme Navn som den, i hvem han gjenfødes (thi Svaava, Sigrun og Kaara har forskjellige Navne).

Og jeg vil fremhæve, at denne samme Tro ogsaa fore-

---

[1]) Jfr. Uhland Schriften VIII, 136 f.

[2]) Arkiv f. nord. Filol. IX, 199—222. Hertil kan føies, at jeg i det vestlige Telemarken har hørt *reise upp atte* (reise op igjen brugt om at opkalde en Afdød.

kommer i det irske Heltesagn. Finn fødtes paany som Mongán og mindedes som Mongán sit første Liv. Tuan Søn af Carell havde levet tidligere som Tuan Søn af Starn[1]).

Der synes derfor at være Grund til at tro, at irske Forestillinger her i Vesten har faaet Indflydelse paa de norske.

En Række Sagntræk viser os det Forhold, at Helge Hundingsbane har sit fremmede Forbillede i Ulve-Theodrik, Digtningens Omdannelse af den østgotiske Theoderik, før denne blev Konge af Italien, medens Helge Hjorvardssøn tildels svarer til den frankiske Theoderik. Fra dette Forhold finde vi en Afvigelse deri, at Sagnet om Ulve-Theodriks Møde med Havfruen ikke er overført paa Helge Hundingsbane, men paa Helge Hjorvardssøn i et Digt, der synes at være et af de yngste Led af Digtningen om ham. Denne Afvigelse har vistnok sin Grund deri, at *Atlas*, der i den latinske Fortælling er nævnt som Skyllas Faders Banemand, ved sit Navn mindede om Atle, der allerede i Forveien var sat i Forbindelse med Hjorvard, Fader til Helge.

Samtidig med de fra Frankerne overførte Sagn om de to Theodriker fik nordiske Digtere i England høre Sagnene om Sigemund og hans Søn Sigfrid (Sefert), der, som jeg i en anden Afhandling skal søge at vise, allerede i vestgermansk Digtning var komne i Forbindelse med Sagnene om Ulve-Theodrik. Dette gav Anledning til, at Volsungesagnet ligeledes fik Indflydelse først paa Digtningen om Helge Hundingsbane og saa paa Digtningen om Helge Hjorvardssøn. Ogsaa her viser det sig, at Digtningen om Helge Hundingsbane i sin første Udvikling er ældre end Digtningen om Helge Hjorvardssøn, om de to Digtninger end maa ansees for at være opstaaede i væsentlig samme Kredse og samme Omgivelser.

---

[1]) Se D'Arbois de Jubainville, Le cycle mythol. S. 344 ff.; Stokes und Windisch Irische Texte III, 231.

Vi finder en Række af Berøringsled mellem Volsunge-Sagnet og Sagnet om Helge Hjorvardssøn. Ligesom Helge Hundingsbane fik Sigurds (Sigfrids, Seferts) Fader Sigmund til Fader, saaledes blev Navnet *Sigrlinn*, der er identisk med *Sigelint*, det tyske Navn paa Siegfrieds Moder, overført til Helge Hjorvardssøns Moder.

Baade til Helge Hjorvardssøns Moder og til Sigurd Faavnesbanes Moder beiles der af to Konger samtidig. Baade Helges Morfader og Sigurds fældes af den afviste Beiler, og Helges som Sigurds første Krigerdaad er at hævne Morfaderen.

At dog ikke alle Overensstemmelser er at forklare som fremkomne ved Indflydelse fra Volsungesagnet paa Sagnet om Helge Hjorvardssøn, men at nogle, som var ældre end denne Indflydelse, har bidraget til at nærme de to Sagn til hinanden, ser man af det før belyste Forhold til Sagnene om Attila og Chlodovech.

Navnet *Eylimi* er fælles for Sigurd-Sagnet og Helge-Sagnet. Saa heder Svaavas Fader og Fader til *Hjǫrdís*, Sigurds Moder. Jeg kan først i Forbindelse med Sigurd undersøge, hvor dette Navn hører hjemme. Den unge Helge Hjorvardssøn faar til Krigerdaad et Sværd af Svaava. Den unge Sigmund faar et Sværd af Odin, og af dettes Brudstykker smedes Sværdet Gram til Sigurd. Helge gaar til sin Fader Kong Hjorvard, Sigurd til Kong Hjalprek, hos hvem han opfostres, for at faa Skibe og Folk til sit Hævntog. Svaava kommer til den døende Helge paa Valpladsen, ligesom Hjordis til den døende Sigmund. Begge Digtninger har meddelt den døende Helts Samtale med hans trofaste Elskede [1]).

At Digtningen om Helge Hjorvardssøn har udviklet sig efter Digtningen om Helge Hundingsbane som Forbillede, viser sig i endnu et Forhold.

Jeg har i det foregaaende paavist, at Digtningen om Sigrun er paavirket af Hjadninge-Sagnet. I Lighed hermed

[1]) Jfr. Müllenhoff Zeitschr. f. deutsch. Alt. XXIII S. 142, Symons i Paul-Braune Beitr. IV, 187 f.

er Digtningen om Helge Hjorvardssøns Forhold til hans Broder Hedin dannet under væsentlig Indflydelse fra Hjadninge-Sagnet, navnlig saaledes som vi finde dette fortalt i *Sǫrla þáttr*[1]).

I begge Digtninger optræder en Kongesøn *Heðinn*. *Hithinus*, der røver *Hilda*, har efter Saxo sit Hjem i Norge; Bvaavalla-Kvadets norske Kjæmpe *Heðinn* den smækre er sandsynlig samme Sagnhelt[2]). I Norge bor ligeledes Helge-Sagnets Hedin. Begge sidde paa den Tid, Fortællingen begynder, hjemme i Ro om Vinteren. Begge finde, da de er alene ude i Skoven, en overmenneskelig dæmonisk Kvinde, som tiltaler Kongesønnen. I begge Sagn forvilder denne Kvinde Kongesønnens Forstand, efterat han har drukket af et Bæger, saa at han forgaar sig mod en anden Konge, til hvem han staar i Pietetsforhold. Han berøver eller vil berøve denne en ung Kvinde, der skildres som Kampmø (dog gjælder dette sidste kun tildels om Svaava). Hilds Hjem er efter Saxo i Jylland og ligeledes efter *Sǫrla þáttr* i Danmark. Meget tyder paa, at ogsaa Svaava af den Digter, der har dannet Digtningen om Helge Hjorvardssøn, er bleven opfattet som en jysk Kongedatter. I Helge-Sagnet er den Konge, mod hvem Hedin forbryder sig, hans virkelige Broder, hvis Elskede han kaarer; i Hjadninge-Sagnet er det hans Fosterbroder, hvis Datter han bortfører. I begge Sagn drager Hedin paa Grund af Anger bort i fremmede Lande. I begge Sagn træffer Hedin — men under forskjellige Omstændigheder — i fremmed Land den Konge, mod hvem han har forbrudt sig, og tiltaler ham angerfuld i Ord, som i de to Digtninger viser indbyrdes Slægtskab[3]). Helge er, da denne Samtale med hans

---

[1]) Flat. I, 275—283; Fornald. s. I, 391—407.
Dette har jeg allerede paavist i Studier over de nord. Gude- og Heltesagns Oprindelse I S. 174 f.

[2]) A. Olrik, Sakses Oldhist. I 192—195.

[3]) I Sǫrla þ. (Flat. I, 281) siger Heden: *þat er þer at segia, fostbrodir, at mig hefir hent sua mikit slys at þat ma einge bæta nema þu.*

Broder Hedin finder Sted, af en anden Konge stævnet til en Kamp, hvori han siden falder. I Hjadninge-Sagnet ender Samtalen med, at Hedin og hans Fosterbroder Hogne stævne hinanden til en Kamp, hvori begge falde.

I Helge-Sagnet kommer Svaava paa Valpladsen, hvor Helge ligger saaret til Døden og hvor Hedin staar ved hans Side. I Hjadninge-Sagnet kommer Hild paa Valpladsen, hvor Hogne og Hedin ligge faldne.

Efter dette tror jeg, at Digtningen om Helge Hjorvardssøn fra Hjadninge-Sagnet har faaet det Motiv, at Hedins Sind forvildes af en dæmonisk Kvinde, saa han begjærer sin Broders Elskede.

Men i Digtningen om Helge Hjorvardssøn er i Lighed med Digtningen om Helge Hundingsbane det, som er laant fra Hjadninge-Sagnet, opfattet og gjengivet i en mildere og forsonligere Aand.

Medens Digtningen om Hjorvard hovedsagelig kan betragtes som en Omdigtning af frankiske Sagn, overførte paa en nordisk Sagnhelt, saa har derimod Digtningen om hans Søn Helge optaget færre frankiske Sagnelementer. Slutningen af Sagnet om ham og hans Broder Hedin er i alt væsentligt en nordisk Digtning[1]).

Herefter kan den mangelfulde Text i Helg. Hjǫrv. 32: *Mic hefir myclo glǫpr meiri sóttan* rettes til:

Mik hefir myklu
meiri sóttan
glœpr [*en, bróðir!*
bœta megak].

De anførte Ord af Hedin i Hjadninge-Sagnet har engang vistnok været meddelte i Versform.

[1]) Viktor Rydberg (Undersökn. II, 252—264) har begrundet den Mening, at Helge Hjorvardssøn er den til en Heros forvandlede Balder, ligesom Helges Broder *Heðinn* (Dat. *Heðni*) er *Hǫðr* (Dat. *Heði*) som Heros, samt at Olav Geirstadaalv ligeledes er den forvandlede Balder. Jeg gaar her ikke nærmere ind paa denne Opfatning, som jeg ikke kan tiltræde, uden at jeg dog negter, at Sagnet om Helge og Hedin har Forbindelser med Sagnet om Balder og *Hǫðr*. I denne Hen-

Baade Helges Broder *Heðinn* og dennes Moder *Álfhildr* synes at være nordiske, ikke vestgermanske Sagnfigurer.

Af de Motiver i Fortællingen om Helge og Hedin, som ikke gjenfindes i Hjadninge-Sagnet, er Motivet med Fylgjen væsentlig det samme som det, der forekommer i den kortere Hallfreds Saga fra Begyndelsen af 13de Aarh. [1]).

Da Hallfred Vandrædaskald var dødssyg ombord paa et Skib, saa han en stor brynjeklædt Kvinde gaa over Bølgerne. Han skjønte, at det var hans Fylgjekvinde, og erklærede sig skilt fra hende. Hun spurgte da hans Broder Thorvald, om han vilde tage mod hende. Han sagde nei. Da sagde Hallfred den yngre, Skaldens Søn: »Jeg skal tage mod dig«. Saa forsvandt hun.

Digtningen om Helge er vel Forbilledet for denne Fortælling om Hallfred [2]).

Det, som i den nordiske Digtning fortælles om Kong Hjorvard, Helges Fader, er for en stor Del egentlig frankiske Sagn, hvilket for en ringere Del gjælder om Sønnen Helge, og flere af de Personer, med hvem de sættes i Forbindelse, er egentlig Franker eller Personer, som er komne i Forbindelse med Frankerne. Og dog er Hjorvard og hans Søn Helge i Digtningen opfattede og betegnede som nordiske Konger.

I Prosastykket foran Str. 31 siges det, at Hedin var hjemme i Norge hos sin Fader Kong Hjorvard, men at han

---

seende kan det nævnes, at Hotherus hos Saxo (p. 122 M.) efter at være overvunden af Balder, vandrer, ligesom Hedin, kjed af Livet ene ad vildsomme Stier.

Odins Ord til Bo hos Saxo (p. 131) »potius a Balderi interfectoribus ultionem exacturum, quam armis innoxios oppressurum« minder om Helges Ord til hans Fader i H. Hj. 10, 11 (*léztu eld eta jǫfra bygðir, en þeir angr við þik ekki gørðu*).

[1]) Fornsögur herausgeg. von Vigfusson und Möbius S. 114.

[2]) Om den Ceremoni, under hvilken Hedin aflægger sit Løfte, vilde det blive for vidløftigt her at tale.

siden drog sydpaa (*suðr á lond*), hvor han traf sin Broder Helge, som var ude paa Hærtog. Denne spurgte (Str. 31): »Hvad nyt kan du fortælle fra Norge«:

hvat kantu segja
nýra spjalla
ór Nóregi?

Man ser, at ialfald Prosastykkets Forfatter maa have forstaaet *ór Nóregi* i Verset som »fra Norge«, og der er al Grund til at tro, at den Digter, hvem Digtningen i sin foreliggende Form skyldes, har havt den samme Opfatning af Versets Ord. Helge er altsaa her opfattet som norsk Helt. Helges og Hedins Hjem kaldes i sidste Strophe *Rogheimr*. Dette er da af den norske Digter snarest blevet opfattet som »de norske Rygers Bosted«.

I hvilket Land Digteren tænker sig Svaavas Hjem, siges ikke udtrykkelig, men alt synes at tyde paa, at han har tænkt sig det i Danmark[1]). Det Sværd, som Svaava skjænker Helge til hans Krigerliv, ligger i Sigarsholm (Str. 8). Den Mand, som den døende Helge sender efter Svaava, heder Sigar (Str. 36). Helge er bleven stævnet til Kamp paa Sigarsvold (*á Sigarsvollum* H. Hj. 35, *á Sigarsvelli* i Prosaen derefter). Digteren synes at maatte tænke sig, at Svaava har sit Hjem ikke altfor langt borte fra dette Sted, da Helge efter at være dødelig saaret sender Bud efter hende, hvorpaa hun kommer til hans Dødsleie. Naar vi sammenstille de anførte Navne med Sigarsvold, som Helge Hundingsbane faar i Navnefæste, og med det Udsagn i et angelsaksisk Digt, at *Sigehere* (d. e. Sigar) længst herskede over Sødanerne, samt med de Forhold, i hvilke Navnet Sigar ellers forekommer i nordiske Sagn, saa se vi, at Navnet Sigar og de dermed sammensatte Navne henviser til Danmark. Navnet paa Svaavas Fader er *Eylimi*. Jeg formoder, at den norske Digter har opfattet ham som en jysk Konge og sat hans Navn i Forbindelse med *Limafjorðr*, Limfjorden. Men

---

[1]) Dette mener ogsaa F. Jónsson Lit. Hist. I, 249 f.

jeg mener ikke derfor, at denne Opfatning skulde være den oprindelige. Jeg agter at tale nærmere herom under Sigurd-Sagnet.

Digteren har tænkt sig Alv Rodmars Søn, der fælder Helge, som en Konge i et sydligere Land, snarest syd for Østersøen, da Alvs Fader Rodmar har hærjet i Svaavaland, hvilket vi vel maa forstaa om Nordschwabernes Land ved Elben [1]).

At Digtningen om Helge Hjorvardssøn er dannet af en norsktalende Digter, støttes ogsaa ved den Omstændighed, at Digtningen er paavirket af en Form af Hjadningesagnet, som efter Olrik [2]) har været norrøn og som har afveget fra den danske Form af dette Sagn.

Jeg kan ikke godtgjøre, i hvilken norsk Bygd den Digter, som i Britannien har givet Digtningen om Hjorvard og hans Søn den os foreliggende Form, har havt sit Hjem. Snarest tænker jeg paa det sydvestlige Norge. Dels fordi Heltens Hjem er *Rogheimr*, dels paa Grund af Forbindelsen med dansk Digtning [3]).

Paa den anden Side taler intet for, at Meddelelserne om Kong Hjorvard og hans Søn Helge skulde gjengive Sagn, som fra gammel Tid af skulde have været kjendte i Norge og som skulde være dannede ved Folkedigtningens uvilkaarlige Forvandling af norske historiske Begivenheder. Jeg tror tværtimod i det foregaaende at have godtgjort, at vi har for os Digtninger skabte af nordiske Høvdingeskalde i Britannien under stærk Paavirkning fra frankiske Heltesagn, som tildels kom til Nordboernes Kundskab i angelsaksisk Form.

At det efter det oprindelige Sagn ikke har været en

---

[1]) Har Digteren opfattet *Álfr* i denne Forbindelse som »Elbkongen«? Jfr. *dóttur Álfs konungs, er land átti milli elfa tveggja* (Sǫgubrot i Fornald. ss. I, 376). En af Hundings Sønner, som Helge Sigmundssøn fælder (H. Hund. I 14), heder *Álfr*.

[2]) Sakses Oldhistorie II, 191—196.

[3]) Har Digteren dannet Elvenavnet *Sæmorn* i Lighed med *Mǫrn*, Mandals-Elven?

norsk Konge, som har beilet til Datter af Kongen i *Sváva*-land, ser man deraf, at hans Mænd komme til Svávaland ved først at ride over et høit Fjæld og derpaa at vade over en Elv (Str. 5). Efter Prosastykket drager Kongen derhen til Lands.

Der er ikke noget Spor til, at der i Norge virkelig har været nogen Konge Hjorvard eller nogen Kongesøn Helge eller Hedin, i hvem vi kunde søge de historiske Forbilleder for Digtningens Helte.

I Prosastykkerne i Eddasamlingen erklæres, som allerede nævnt, Helge Hundingsbane for at være den gjenfødte Helge Hjorvardssøn, og hermed stemmer de to Digtningers i mange Sagntræk fremtrædende Parallelisme overens. Allerede dette tyder paa, at Helge Hjorvardssøn fra først af er bleven opfattet som en Helt, der tilhørte samme Nationalitet som Helge Hundingsbane.

Nu har jeg søgt at vise, at den sidstnævnte i Digtningen opfattes som Konge i Danmark, som poetisk Repræsentant for de danske Konger og at han har laant sit Navn fra Skjoldungekongen Helge Halvdanssøn. I Overensstemmelse hermed synes Helge Hjorvardssøn, der kun er en poetisk, ikke historisk Personlighed, fra først af at have havt nærmere Tilknytning til historiske danske Konger end til norske.

Faderens Navn *Hjǫrvarðr* er ligesom Navnet Helge sandsynlig laant fra Skjoldungeætten. Af det angelsaksiske Digt Beowulf 2160 f. faa vi vide, at *Heorogâr*, Søn af Skjoldungen *Healfdene* (Halvdan) og ældre Broder af *Hrôðgâr* (Roar) og *Hâlga* (Helge), havde Sønnen den kjække (*hwæt*) *Heoroweard* (= *Hjǫrvarðr*). Fra ham kan Helges Fader i Digtningen have laant sit Navn[1]).

---

[1]) *Hjǫrvarðr Ylfingr* er en Sagnkonge, som nævnes i Ynglinga saga (Kap. 37—39 F. J.), i Sǫgubrot (Fas. I, 388) og Fortællingen om Nornegest Kap. 2 (S. 50 B.). Han har været opfattet enten som Skjoldungekonge eller som besvogret med Skjoldungerne, thi Granmars Datter drikker ham til med Ordene: *allir heilir Ylfingar at Hrólfs minni kraka.* I Sǫgubrot siges, at han dræbte Kong Ella (i England). Dette tyder

Jeg skal ikke afgjøre, om Helge Hjorvardssøn har faaet sit Navn Helge fra den historiske Helge Halvdanssøn ligesom Helge Hundingsbane, eller om han har faaet det fra en anden dansk Konge, som kunde antages for det historiske Forbillede, der af Digtningen i Sǫgubrot er omdannet til Hærkongen Helge hvasse i Selund, som dræbes af sin Broder Rørik. Men ialfald antager jeg Navnet Helge for laant fra Skjoldungesagnet. Det kan dog ikke paavises, at der i den virkelige Historie har levet nogen Konge, som har hedt Helge Hjorvardssøn.

Digtningen afsluttes med følgende Ord af Helges Broder Hedin Hjorvardssøn ved Helges Dødsleie: »Kys mig, Svaava! Jeg kommer ikke til Rogheim eller Straalevoldene, før jeg har hævnet Hjorvards Søn, som var den bedste Budlung i Verden«.

Kystu mik, Sváfa!
kem ek eigi áðr (vel rettere: *aptr*)
Rogheims á vit
né Rǫðulsfjalla,
áðr ek hefnt hefik
Hjǫrvarðs sonar,

---

paa, at han tilhører det danske i England uddannede Skjoldungesagn og er bleven opfattet som poetisk Repræsentant for danske Vikingekonger. Som saadan er han tænkt, naar det fortælles i Nornagests þ., at Halv — den norske Vikingekonge — har tiltvunget sig Gods af ham. Ifølge Yngl. s. bliver *Hjǫrvarðr Ylfingr* gift med Datter af Granmar, hvilket tyder paa, at Sagnet om ham tidligere har staaet i Forbindelse med Sagnet om Helge Hundingsbane. Det er en uoprindelig Combination, naar denne Granmar er gjort til Konge i Sødermanland. *Hjǫrvarðr Ylfingr* kan i sin Oprindelse være identisk med Beowulf-Digtets *Heoroweard.* (Paa en forskjellig Maade forbinder Detter i Sievers Beitr. XVIII, 104 Hjǫrvarðr Ylfingr med Helges Fader Hjorvard.)

Ogsaa det i Danmark og efter danske Sagn paa Island udviklede Skjoldungesagn kjender en *Hjǫrvarðr* (Hiaruarth, Hiarthuar), men han er Rolv Krakes Banemand og siges ikke at være Skjoldung.

þess er buðlungr var
beztr und sólu.

Ialfald oprindelig har man her vistnok ikke tænkt paa *Rógheimr* »Stridshjemmet», men paa *Rogheimr* »Rygernes Hjem« af *Rygir* Gen. *Roga*. Dette Navn kan have givet Anledning til, at en senere norsk Bearbeider af Digtningen lagde Helges og Hedins Hjem i Norge, idet han tænkte paa de norske Ryger. Men i det angelsaksiske Digt Wîdsîð 21 f. heder det

Hagena (sc. *weóld*) *Holmrygum*[1]) *and Heoden*[2]) *Glommum*,
Witta wéold Swǽfum.

Her nævnes ved Siden af hinanden *Hagena* og *Heoden*, d. e. Hjadningesagnets *Hǫgni* og *Heðinn*. Og her siges det, at Hagena herskede over *Rygum*, d. e. Rygerne ved Weichselens Munding, Jordanes's Ulmerugii. Men nu er der aabenbart Sagnforbindelse mellem Hjadningesagnets *Heðinn* og Helges Broder af dette Navn. Derfor finder jeg det med Sv. Grundtvig sandsynligt, at man ved *Rogheimr*, hvor Hedin har hjemme, oprindelig har tænkt ikke paa de norske Ryger, men paa Rygerne ved Østersøens sydlige Kyst. Hermed kan man have sat *Heðinsey* som Navn paa Hiddensee ved Rügen i Forbindelse, uagtet det slaviske Navn, hvoraf Rügen er dannet, oprindelig intet har havt med de germanske Rygers Navn at gjøre. Naar Hedins Hjem betegnes som *Rogheimr* »Rygernes Bosted«, henviser dette maaske til en Tid, da de Danske havde sat sig fast ved Østersøens sydlige Kyst. Med *Rogheimr* staar et andet Udtryk i Digtningen i Forbindelse. I Helg. Hj. 6 tiltaler Valkyrjen Svaava Hjorvards Søn, som endnu ikke har faaet noget fast Navn, saaledes: »Sent vil du, Helge! komme til at raade for Ringe eller for Straalevoldene«:

Síð mundu, Helgi!
hringum ráða,

---

[1]) Haandskriftet har *rycum*.
[2]) Hskr. *Henden*.

ríkr rógapaldr!
né Roðulsvǫllum.

Her er *rógapaldr* »Stridsabild« en kunstig Betegnelse for en Helt. Men naar man sammenligner dette Sted med Str. 43:

Rogheims á vit
né Roðulsfjalla,

saa er det klart, at *rog-*, som danner Allitteration med *rǫðuls* baade i Str. 6 og i Str. 43, paa begge Steder oprindelig maa have havt samme Betydning. Derfor tror jeg nu, i Tilslutning til en Formodning af Svend Grundtvig[1]), at *ríkr rógapaldr* »du mægtige Stridsabild« er en Forkunstling, hvorved man har forandret det oprindeligere Udtryk (i en tilsvarende dansk Digtning?) *ríkr Roga baldr* »du Rygernes mægtige Herre« [2]).

Dette *rógapaldr* fremkaldte saa igjen ved Efterligning *brynþings apaldr* »Brynjetingets Abild« som Betegnelse for en Helt i Sigrdr. 10. Udtrykket om Høvdingen *Roga baldr* »Rogernes Herre« stemmer fuldt overens med Udtryk som *gumena baldor, rinca baldor* »Mændenes Herre« i angelsaksiske Digte; jfr. *herbaldr* Sig. 18.

Den her nævnte Opfatning af *rógapaldr* bliver paa mærkelig Maade bestyrket af Balladen om Ribold og Guldborg. Denne er, som jeg har vist, digtet paa Dansk i England (sandsynlig omkring Aar 1200) og er paavirket af Olddigtningen om Helge Hjorvardssøn. Dette godtgjør altsaa, at Olddigtningen var kjendt blandt Danske i England. I de gamle Optegnelser af Balladen heder Helten *Ribold* (*Ribolt*), hvortil *Rigbolt Rigebold* i nydanske, *Ríkeball* i nynorske, *Ríbald Ribbald* i nyislandske Former slutter sig. Dette Balladens

---

[1]) Han har formodet *Roga valdr* eller *Roga baldr.*

[2]) Det er ikke urimeligt, at danske Mænd i England dengang, da det os foreliggende norske Digt opstod, udtalte *p* mellem to Vokaler vistnok ikke som *b*, men dog anderledes end Nordmænd og saa at *Roga-baldr* kunde for Nordmænd høres omtrent som *róg-apaldr*, naar dette blev udtalt af Danske.

Navn forklarer jeg deraf, at et (dansk?) Olddigt har betegnet Helge Hjorvardssøn som *Roga ríkr baldr*, hvor det tilsvarende nu bevarede norske Digt har *ríkr rógapaldr*. Af Olddigtets Epitheton har Balladens danske Forfatter i England skabt Navnet *Ríkbald* (Ribold) under Indflydelse af engelske Mandsnavne paa *-bald*.

Da *Rǫðulsfjalla* i Helg. Hj. 43 tydelig svarer til *Rǫðulsvǫllum* i H. Hj. 9, synes den ældre (danske?) Digtning i 43 at have havt *Rǫðulsvalla*, hvilket den norske Digter har forandret ved at indsætte de norske Fjælde for de danske Sletter [1]).

Hvis et dansk Digt ligger til Grund for vort norske, kunde Helge, der var paa Hærtog i Syden, ifølge Svend Grundtvigs Formodning have mødt sin Broder Hedin med Ordene: »Hvad nyt kan du fortælle nordfra?« *ór norðrvegi* (istedenfor *Nóregi* H. Hj. 31). Jfr. H. Hund. I 4, hvor Nornen for Helge Sigmundssøn slynger ét Skjæbnebaand, som altid skal holde, mod Norden (*á norðrvega*). Dette synes mig dog lidet rimeligt.

Som jeg før har udviklet, taler Forholdet til Balladen om Rodengaar og Ørnen ligeledes for, at Digtningen om Hjorvard i en ældre Form har været kjendt blandt Danske i England.

Ogsaa Hjadninge-Sagnet, af hvilket Digtningen om Helge Hjorvardssøn er paavirket, vides med Sikkerhed at have faaet sin hos Nordmænd og Islændinger kjendte Form i Vesten [2]).

---

[1]) Dog ogsaa ellers skifte de to Ord. I Vǫluspá cod. reg. 36 er først skrevet (*anipa*) *fiollom*, men dette er rettet til *vollom*; jfr. *nipa fiollom* 62.

[2]) Jfr. mine Bidrag til den ældste Skaldedigtnings Historie S. 101.

XXIV.

Digtningen om Regner og Svanhvit hos Saxo.

Saxo Grammaticus har, foruden Fortællingen om den danske Konge Helge, flere andre Fortællinger, om hvilke det er almindelig anerkjendt, at de staa i Forbindelse med Digtene om Helge Hundingsbane og Helge Hjorvardssøn.

Fortællingen om Regners og Svanhvits Elskov[1]) indeholder tre Digte og grunder sig derfor vistnok paa nordiske Vers, som har været forbundne ved prosaisk Fortælling. Flere Forskere[2]) betegne med rette denne Digtning som et Sidestykke til Eddakvadene om Helge Hjorvardssøn.

Regner og Thorald, den svenske Konge Hundings Sønner, sættes af sin onde Stemoder Thorild til at vogte Kvæget. For at frelse dem rider den danske Konge Haddings Datter Svanhvit med »Søstre«, som tjene hende[3]), til Sverige. Hun finder Kongesønnerne i usle Klæder om Natten omgivne af forskjellige Slags Uhyrer, Alver og Trolddyr, som hindre Møerne i at ride længere frem. Svanhvit beder sine Søstre ikke stige af Hestene. Regner svarer paa Svanhvits Ord, at han og hans Broder er Kongens Gjætergutter. Kvæget er kommet bort for dem, og af Frygt for Straf har de ikke turdet gaa hjem. Svanhvit betragter Ynglingen nøiere og siger: »Kongebaaren er du, ikke trællebaaren; det ser jeg paa dine hvasse Øjne«. Da hun opfordrer Brødrene til at flygte bort fra Troldene, udtaler Regner sit Mod: han frygter ingen Trolde, kun Guden Thor alene. Da spreder Svanhvit Troldetaagen, saa Ynglingen ser hende i hendes fulde Straale-

---

¹) Saxo l. II p. 68—72.

²) Uhland Schriften VIII, 131 f. Sv. Grundtvig, heroiske Digtn. S. 83 f. Olrik Sakses Oldhist. II, 12; jfr. I, 140. Müllenhoff Zeitschr. f. d. Alt. 23 S. 128. Detter i Sievers Beitr. XVIII, 96—105.

³) sororibus in famulitium sumptis.

glans. Hun lover at blive hans Brud og giver ham et Sværd som første Gave. Hun fælder Troldenes Flok, som efter Dagens Frembrud bliver brændt paa Baal. Regners Stemoder Thorild er en af dem. Regner bliver Konge i Sverige og Svanhvit hans Hustru.

Da Regner var død, fulgte Svanhvit ham kort efter: hun døde af Sorg, thi hendes Kjærlighed var saa stærk, at hun ikke vilde skilles fra ham ved Døden[1]).

Saxo gjør Hodbrodd, som kjæmper med Helge, til Søn af Regner og Svanhvit.

Svanhvit er ogsaa Navnet paa den Kongedatter, som elsker Romund Greipssøn, der kjæmper med Kaaras Elsker Helge Haddingernes Helt. Navnet Svanhvit er derfor maaské overført til Digtningen om Regner nærmest fra den tabte Digtning om *Helgi Haddingjaskati*[2]). Men oprindelig er ialfald vistnok dette Navn kommet fra Svanemøen i Digtet om Valund. Ligeledes har dette Kvad givet Anledning til, at de Møer, som følge Svanhvit i Regner-Sagnet, kaldes hendes Søstre[3]).

At Svanhvit og hendes Søstre ride paa Heste, er Efterligning af første Kvad om Helge Hundingsbane og af Digtet om Rimgerd. Svanhvit opsøger den unge Regner, ligesom Svaava opsøger Helge. Det Motiv, at Svanhvit skjænker Ynglingen et Sværd som Fæstemøens første Gave, er hentet fra Digtningen om Helge Hjorvardssøn[4]).

---

[1]) Interea Regnero apud Svetiam defuncto, conjunx ejus Svanhvita parvo post et ipsa morbo ex moestitia contracto decedit, fato virum insecuta, a quo vita distrahi passa non fuerat. Fieri namque solet, ut quidam ob eximiam caritatem, quam vivis impenderant, etiam vita excedentes comitari contendant (Saxo p. 82).

[2]) Det kan mærkes, at Navnet Hadding forekommer i begge disse Digtninger.

[3]) Vǫlund. 2 *þeira systir*, hvor dog det ældre Udtryk mulig har været *þeirar systir*.

[4]) Verslinjerne om Sværdet hos Saxo p. 72:
Ferrea vis tenerum mentis confortet acumen,
Atque animus dextræ noverit esse comes

Svanhvit hjælper Regner, ligesom Svaava Helge, mod en Troldkvinde, som vil volde Ynglingens Undergang i Nattens Stund, men hvis Magt brydes, da Dagslyset kommer. Det Træk, at Regner, da han er klædt som Gjætergut, kjendes paa sine hvasse Øjne, kan sammenlignes med Helg. Hund. II 2, hvor det om Helge Sigmundssøn, der er forklædt som en Trælkvinde, heder: »Hvasse Øine har Hagals Trælkvinde«. Navnet Hunding er sandsynlig ogsaa overført fra Digtningen om Helge Hundingsbane[1]).

Paa den anden Side maa Kongesønnerne Regner og hans Broder, hvis straalende Øine røbe deres ædle Æt trods den usle Dragt, minde om Brødrene Helge og Roar i Rolv Krakes Saga.

Vi finder altsaa ogsaa her et Forbindelsesled mellem Helge Hundingsbane og Helge Halvdanssøn.

Det Træk, at Svanhvit dør af Sorg, har sit Forbillede ved Sigrun.

I Digtningen om Regner og Svanhvit er der Tale om en ved Trolddom frembragt Sky eller Taage[2]). Dette er en Forestilling, som vistnok er hentet fra Irlænderne.

I irske Fortællinger baade ældre og yngre nævnes ofte en Troldetaage (*a druidical mist*). I Fortællingen om det første Slag ved Mag Tuired siges det saaledes, at Kampfurierne Badb og Macha og Morrigu udsendte Troldbyger og Stormskyer, som indeholdt tyk Skodde[3]). I et Sagn af Ossin-Sagnkredsen »Jagten ved Slieve Fuad«, som er udgivet efter

---

kan sammenholdes med Verslinjerne om Sværdet i Helg. Hj. 9:

hugr er í hjalti,
ógn er í oddi
þeim er eiga getr.

»Mod er i Hjaltet, Rædselsfuldhed er i Odden for dets Eiermand«.

[1]) Med Verset »Framea quid prodest ubi languet debile pectus« hos Saxo p. 72 kan sammenlignes Fáfn. 30: Hugr er betri en sé hjors megin.

[2]) ablegato nubilæ inumbrationis vapore, prætentas ori tenebras suda perspicuitate discussit (Saxo p. 71 M.).

[4]) Revue Celt. I, 40.

Haandskrifter fra 18de Aarh., fortælles, at der breder sig en Troldetaage, saa at Mennesker ikke kan finde Vei og saa at Finn kommer i overnaturlige Væseners Vold[1]).

Det har vist sig, at Digtningen om Regner og Svanhvit er yngre end Kvadet om Rimgerd, som efter min Udvikling i første Halvdel af 11te Aarh. er forfattet af en Nordmand, der har levet i Dublin, og at det fra dette Kvad samt fra andre Helgedigtninger har optaget mange Motiver. Naar nu Digtningen om Regner og Svanhvit tillige har optaget den irske Forestilling om Troldetaagen, støtter dette min Opfatning af de Forhold, under hvilke Helge-Digtene er blevne til.

Digtningen om Regner og Svanhvit er fra tidlig kristelig Tid, da Hedendommen endnu kjendtes. Guden Thor sammenstilles her med Trolde, ligesom han i flere Digtninger fra senere Tid er ligefrem bleven til et Trold.

XXV.

Svaava og Thorgerd Holgebrud.

Thorgerd Holgebrud er kjendt navnlig fra Fortællinger om Haakon Jarl. Gustav Storm har i en klar og grundig Afhandling i Arkiv f. nord. Filol. II, 125 ff. vist, at *Holga brúðr* er den ældste Form af hendes Tilnavn. Ligeledes har Storm godtgjort, at hun under Navn af Thora omtales hos Saxo (lib. III p. 116 sq. M.), hvis Fortælling forklarer den oprindelige Betydning af hendes Tilnavn, som ikke kan sees af de islandske Meddelelser om hende.

Saxo fortæller: Helge (*Helgo*), Haalogalands Konge sendte flere Gange Mænd ud for at beile i hans Navn til

---

[1]) »The Chase of Slieve Fuad« hos Joyce Old Celtic Romances[1] p. 363.

Thora, en Datter af Finnernes og Bjarmernes Konge Guse (*Cuso*). Det var dengang Skik, at unge Mænd beilede selv, men Helge havde en saa slem Feil ved Munden, at han skammede sig for at tale ikke blot til Fremmede, men endog til sine Nærmeste. Guse afviste Sendebudene med det Svar, at den Mand, som ei turde tale sin egen Sag, ikke fortjente at faa hans Datter til Brud. Helge fik da ved sine Bønner Hoder (*Hotherus*) til at drage til Norge med en Flaade og beile for ham. Hoder talte saa godt for sig, at Guse endelig svarede, at han skulde raadføre sig med sin Datter og gjøre, som hun vilde. Da Thora gav Helge sit Ja, fæstede Guse hende til ham. Siden fortæller Saxo, at Hoder udøser sin Sorg for Helge og at han giver ham og Thora rige Gaver.

Denne Fortælling er ifølge Olriks Undersøgelser bleven bragt af Islændingen Arnald Thorvaldssøn fra Norges Vestkyst til Danmark.

Støttet til Storms og Detters[1]) Behandlinger af Sagnet skal jeg søge at trænge frem nærmere til Sagnets Kilde.

Thorgerd Holgebrud og den hos Saxo omtalte Thora, Haalogalands Konge Helges Brud, er efter min Mening opstaaet ved Omdigtning af Svaava, som denne optræder navnlig i Digtet om Rimgerd[2]).

Svaava er Helges Brud, ligesom Thora er Helges Brud og ligesom Thorgerd heder *Hǫlgabrúðr*. I Tiltale til Helge kalder Hedin Svaava for »din Brud« (H. Hj. 32), og Helge tiltaler Svaava som *brúðr* (H. Hj. 7, 41).

Naar den af Svaava ved Omdigtning opstaaede Kvinde har faaet Navnet *Þórgerðr*, saa er *-gerðr* som andet Led i Navnet valgt, fordi Svaava stilles i Modsætning til *Hrímgerðr*. Navnet *Þórgerðr* betegner hende som den med Guden Thor

---

[1]) »Der mythus von Hölgi, Þórgerðr und Irpa« i Zeitschr. f. d. Alt. XXXII, 394—402. En afvigende Opfatning har samme Forfatter tidligere antydet i Arkiv f. nord. Filol. IV, 66 Anm. 2.

[2]) Hverken Storm, Detter eller Olrik (Sakses Oldhist. II, 24) har antydet nogen Forbindelse mellem Helge eller Holge, Thoras eller Thorgerds Brudgom, og Helge Hjorvardssøn. Men Detter forbinder hin Helge med Rolvs Fader Helge.

nær forbundne *Gerðr* eller overnaturlige Kvinde. At hun er sat i Forbindelse med Thor, forklarer jeg paa følgende Maade.

Den Mand, som har omdigtet Svaava-Digtningen til Digtningen om Thorgerd Holgebrud, har opfattet Atle, der samtaler med Rimgerd, som den i Menneskeskikkelse optrædende Gud Thor.

Han er bleven ledet dertil af følgende Grunde. Atle siger (H. Hj. 15): »Jeg er Troldkvinders værste Fiende, ofte har jeg dræbt Kvældryttersker« (*mjǫk em ek gífrum gramastr, . . . ek hefi opt . . . kvalðar kveldriður*). Thor var jo netop Troldkvinders værste Fiende og havde dræbt mange af dem. Atle havde ogsaa været med at dræbe Jætten Hate, der har samme Navn som den ene Solulv. Atle holder Rimgerd op med Snak, saa hun af Solens Straaler bliver forvandlet til Sten[1]). Dette kunde ligeledes passe paa Guden Thor, thi han holder ifølge Digtet Alvismaal Dværgen Alvis op med Snak, indtil denne af Solens Straaler forvandles til Sten.

Et Vidnesbyrd om, at Helges Stavnbo Atle senere virkelig er bleven opfattet som Guden Thor i Menneskeskikkelse, har vi deri, at *Atli* i et Vers (i Snorra Edda I, 553, 2) opføres som et af Thors Navne[2]). Denne Forestilling om Thor er analog med, at Odin ofte optræder i Menneskeskikkelse, tildels som en Mand, der er i en Konges Tjeneste, f. Ex. som Brune hos Harald Hildetann.

At Thorgerd opfattedes, ialfald i senere Tid, som et med Thor nær forbundet Væsen, viser sig ogsaa af den i Njaals Saga Kap. 88 meddelte Fortælling, at Haakon Jarl og

---

[1]) H. Hj. 30: *Dagr er nú, Hrímgerðr! en þik dvalða hefir Atli til aldrlaga.*

[2]) I den hos Saxo meddelte Digtning om Regner og Svanhvit (lib. II p. 71), som er paavirket af Rimgerd-Kvadet, siger Regner, der om Natten omgiven af Trolde taler med Svanhvit, at han ikke frygter noget Trold, men kun Guden Thor. Dette antyder mulig, at ogsaa Regner-Sagnets Digter har opfattet Atle i Rimgerd-Kvadet som Guden Thor i Menneskeskikkelse.

Dale-Gudbrand sammen havde et Gudehus, hvori der var Billeder af Thor og Søstrene Thorgerd *Hǫldabrúðr* og Irpa.

Saxo kalder Haalogalands Konge Helges Brud ikke Thorgerd, men Thora. Dette Navn opfatter Storm her som Kjæleform af *Þórgerðr*. Detter gjør opmærksom paa, at Saxo ogsaa fortæller om en anden Thora, som var Helges Brud, nemlig om den Thora, som med den danske Konge Helge fik Datteren Yrsa (*Ursa*), der igjen med sin egen Fader fik Sønnen Rolv, senere Konge i Danmark. Jeg antager derfor, at Thorgerd, Navnet paa Haalogalands Konge Helges Brud, er hos Saxo blevet forandret til Thora ved Indflydelse fra Thora som Navn paa den danske Konge Helges Elskerinde.

Ligesom der falder Hagl paa høie Træer fra Manen paa Svaavas og hendes Møers Heste, naar de ride gjennem Luften, saaledes fremkalder Thorgerd Holgebrud Haglskurer.

Ligesom Svaava frelser Helges Skibe i en Storm og derefter kommer blandt Mændene og fæster hans Flaade og ligesom hun efter Prosafortællingen ofte beskytter ham i Slag, saaledes er Thorgerd Holgebrud paa Skibet hos Haakon Jarl, som er af Holges Æt, for at hjælpe ham i Søslaget i Hjorungavaag. Ifølge den Redaction af Jomsvikingasaga, som er bevaret i Arngrim Jonssøns Oversættelse, har Haakon Jarl tilbedende tiltalt Thorgerd saaledes: »Du som vækker Vindene og bringer dem til Ro, du som fremkalder Storme, Haglbyger og umaadelige Regnskyl« [1]).

Thorgerd er som Svaava Kongedatter. Svaava kaldes »gylden« eller »straalende af meget Guld« [2]) og faar Ringe af Helge. Thorgerd bærer i Templet Guldring paa Armen, og man ofrer til hende Guld og Sølv.

Saxo fortæller, at Thoras Beiler Helge havde en saa slem Feil ved Munden (d. e. i Taleorganerne), at han skammede sig for at tale baade til Fremmede og til sine Egne. Dette Træk er at forklare af Udsagnet i Prosastykket om

---

1) Kap. 15 S. 44 i Gjessings Udgave.

2) H. Hj. 25: *margullin* (d. e. *marg-gullin*) *mær*.

den unge Helge Hjorvardssøn, at han var taus. Svaava lader ham første Gang, da hun taler med ham, bebreidende høre, at han altid tier (H. Hj. 6).

Saxo fortæller, at Helge flere Gange sendte Mænd til Thoras Fader for at beile for ham til hende, men at Frieriet blev afvist, fordi han ikke kom selv. Endelig opnaaede Hoder for ham, at Thora blev hans Brud.

Dette er en Digtning, som er grundet paa de Motiver, der i Eddadigtningen er henførte til Helges Fader Hjorvard. Denne beilede ved Sendebud til Sigrlinn, men blev afvist; dog vandt han siden sin Brud ved sit Sendebud Atles Hjælp[1]).

I Digtningen om Hjorvard var Atle det Sendebud, som bragte Kongen hans Brud. Dette Navn kunde Forfatteren af Fortællingen om Helge (Holge) og Thora (Thorgerd) ikke bruge som Navn paa Beilerens Sendebud, da han opfattede Atle som Guden Thor i Menneskeskikkelse. Han valgte kanské Hoder som Sendebud, fordi han af en anden Fortælling kjendte ham som veltalende[2]).

Fra Svaava overførtes paa Thorgerd Holgebrud Evnen til at fremkalde Haglveir, men ogsaa Evnen til at faa Stormen til at lægge sig. Disse vidunderlige Evner tillagdes ellers i nordiske Sagn Finner og Bjarmer[3]). Deraf er det at forklare, at Thora (d. e. Thorgerd Holgebrud) i Fortællingen

---

[1]) Olrik (Sakses Oldhist. II, 24 f.) mener, at Fortællingen om Helge og Thora, som er opdigtet af en norsk Sagamand, har sine Forudsætninger i Virkelighedsfortællinger. Heri tror jeg, han har Ret. Men naar Olrik, som det synes, antager, at Fortællingen ingen Forbindelse har med noget Heltekvad, tror jeg, han har Uret. Jeg tror at have paavist, at den er en Sagamands Omdigtning af et Heltekvad.

[2]) Har Forholdet mellem Helge Hjorvardssøn og *Heðinn* (Dat. *Heðni*) havt nogen Indflydelse paa Forholdet mellem Helge, Thoras Brudgom, og Hoder (oldn. *Hǫðr*, Dat. *Heði*)? Der er ellers Berøringspunkter mellem *Heðinn* og *Hǫðr*. Se mine Studier over de nord. Gude- og Heltesagns Opr. I S. 92—97 og S. 174 f.

[3]) Jfr. Fritzner i (Norsk) Hist. Tidsskr. IV, 200 ff.; Uhland Schriften VI, 403.

hos Saxo er bleven Datter af Finnernes og Bjarmernes Konge *Cuso* eller Guse. Navnet *Gusi* eller *Gusir* synes ikke at være lappisk[1]), men norsk og at betyde »Vindmageren« »han som frembringer Vindpust«.

Helge, Thoras eller Thorgerds Brudgom, har sin Oprindelse fra Helge, Svaavas Brudgom. Den sidstnævnte er i Eddadigtningen en norsk Helt. Naar Thorgerd eller Thora blev gjort til en finsk Kongedatter, var det naturligt, at hendes Brudgom, den norske Helge, for at komme nærmere til sin Brud, blev identificeret med Haaløygernes Eponym Helge eller Holge og gjort til Konge i Haalogaland. Denne Identification forekommer ogsaa hos Saxo, som kalder ham *Helgo Halogiæ rex.*

Da Helge, hvis Brud Thora er, har sin Oprindelse fra Helge, hvis Brud Svaava er, saa er Navneformen med *e* (*Helgi*, som Saxo forudsætter) for ham oprindeligere end *Hǫlgi* eller *Hølgi*. Dette er Sideformer til *Helgi*, som navnlig har været brugte af Nordmænd[2]).

---

[1]) Dette mener A. Olrik (Sakses Oldhist. I, 65 Anm. 1). *Gusi* er vistnok beslægtet med oldn. *gustr* (Vindpust), norsk Dial. *gusa* (lufte) hos Ross, *gòsa* (Luftstrøm) hos Aasen. Jeg formoder, at Formen *Gusir*, med første Stavelse kort, er opstaaet af *Gusi* ved Analogi. Detter (Zeitschr. f. d. Alt. XXXII. 456) har allerede sat Navnet i Forbindelse med *gustr*, men han skriver med urette *Gúsi* og henfører det til *gjóta*.

[2]) Jeg afviger her fra Storm Arkiv II, 128. I Hauksbok skrives baade *Hælgi Hælga* for Mandsnavnet *Helgi*, *-a* og *Hælga*, *-u* for Kvindenavnet *Helga*,*-u*. Disse Former med *æ* holder jeg for Norvagismer. Der skrives *Hæylghi* Dipl. Norv. I Nr. 363 (Aar 1359, Indre Sogn); *Hælghi* DN. II Nr. 318 (1353, Oslo); *Heylghi* DN. III Nr. 496 (1391, Vestfold) (efter Meddelelse af Prof. O. Rygh).

Ivar Aasen Norsk Navnebog S. 22 har masc. *Hølge* (*Hølje*) og *Holge* (*Holje*) fra Telemarken, Nummedalen og Hallingd. *Høye* fra Tel. Dette er visselig Former af samme Navn som *Helgi*. Wiel har fra Ringerike *Holge* masc., men *Helge* fem. Hvad her er anført, viser, at man baade har sagt *Hǫlgi* og *Hølgi*. Jfr. *hǫlzti* (i Tel. og fl. St. *hòste*) og *hølzti* (*heyllzti* Mansǫngskv. 8 og 28) ved Siden af *helzti* af *helzt til*, *hǫlðar*

I Oldislandsk bruges Navneformen *Ǫlgi* kun om Haalogalands Eponym og er om ham den sædvanlige Navneform, vistnok fordi Folkeetymologien søgte en sproglig Forbindelse, som ikke oprindelig var tilstede, mellem dette Navn og *Hálogaland*. Naar islandske Skrifter sædvanlig kalde den Sagnkonge, med hvem Thorgerd forbindes, *Hǫlgi* og ikke *Helgi*, saa er det altsaa, fordi han identificeres med Haaløygernes Stammeheros[1]).

Forfatteren af det første Kvad om Helge Hundingsbane var født i det vestlige Norge, levede blandt irske Digtere og forfattede det nævnte Digt i Britannien. Han har deri fremstillet Sigrun med Træk, som tildels er laante fra de irske Kampgudinder.

Samme Digter har forfattet Kvadet om Rimgerd og deri har han fremstillet Svaava ensartet med hint Kvads Sigrun, ligeledes med Træk tildels hentede fra de irske Kampgudinder. Den Paavirkning fra irske Forestillinger, der saaledes allerede er tilstede ved Svaava i Rimgerd-Kvadet, er bleven forstærket ved Thorgerd Holgebrud gjennem fornyet Tilstrømning af irske Forestillinger.

Uagtet Svaava fremstilles som en overnaturlig Kvinde med vidunderlige Evner, saa opfattes hun dog hverken som Gudinde eller som Troldkvinde. Anderledes forholder det sig derimod med Thorgerd Holgebrud.

Allerede deri, at Thora er bleven Finnekongen Guses Datter, ligger, at hun opfattes, ialfald halvt, som Troldkvinde. Og denne Side træder i senere Tid ved Thorgerd stærkere frem. I Navneramsen, som optages i Snorres Edda, opføres

---

af Stamme *halip-*, og fl. Ved *l* fremkaldes en *u*-Lyd mellem *l* og en følgende Consonant.

[1]) Naar Njaals Saga Kap. 113 har: *Þórgerðr dóttir Háleygs* (i ét Haandskrift *Helga*) *konungs af Hálogalandi*, saa er dette, som Storm i Arkiv II, 128 har paavist, en Forvanskning af *Hervǫr dóttir Þórgerðar Eylaugs dóttur konungs* (i andre Haandskrr. *hersis ór Sogni*) i Landn. I, 10.

Holgabrúðr blandt Troldkvindernes Navne. Hendes Tilnavn forandres paa Island til *Holgatroll* (saaledes alt i den grammatiske Afhandling fra c. 1140), *holda troll*, *hörga tröll*, *Hörðatröll*, *Huldartröll*, paa Færøerne til *illgerðsfrú*. Hun optræder i flere fabelagtige Fortællinger som det værste Trold.

Denne Forestilling om Thorgerd Holgebrud i Modsætning til Svaava synes mig at have udviklet sig under Indflydelse fra de irske Forestillinger om *Badb* og de andre overnaturlige kvindelige Væsener, som sættes i Forbindelse med Kamp og Krig. Disse opfattes nemlig som tryllekyndige[1]) og som onde[2]).

Medens Svaava ikke opfattes som Gudinde, regnes Thorgerd Holgebrud med blandt Guderne og siges at have faaet guddommelig Dyrkelse i Templer og ved Ofre[3]). Den irske *badb* kaldes ligeledes Gudinde[4]). Naar først Opfatningen af Thorgerd som en hedensk Gudinde var given, saa kunde deraf let i senere Tid under Indflydelse fra de i den kristne Middelalder almindelige Forestillinger udvikle sig fabelagtige Fortællinger om hendes Tempel og Billedstøtte, om Ofre til hende og Tilbedelse af hende. Alt dette var fremmed for Nordmændenes historiske Hedendom[5]).

Der tillægges Thorgerd en Søster *Irpa*, der i Jomsvikingeslaget skulde have været seet paa Haakons Skib sammen med Thorgerd og have optraadt ganske som hun.

Irpa nævnes ikke hos Saxo i Fortællingen om Helge og

---

[1]) Revue Celt. I, 33. De betegnes som *lamiæ* d. e. Hekser (Revue Celt. XII, 128).

[2]) *Fê* (*Fea*) var Navnet paa en af Kampgudinderne, og *fé* brugtes om alt ondt (Revue Celt. I, 35; Cormacs Gl. Transl. 75). Om Kampguden *Neit* og hans Kone *Nemon* siges: »giftigt var Parret«; »begge var onde« (Revue Celt. I, 36).

[3]) Thorgerd bliver *blótuð* (Sn. Edda I, 400). I Njáls s. Kap. 89 nævnes Thorgerd som en af *goð*. Ligesaa i Harðar s. Kap. 19.

[4]) Revue Celt. I, 34.

[5]) Jfr. Vigfussen Corp. poet. bor. I, 402; Golther Handbuch d. germ. Myth. S. 484.

Thora, og hun synes jo ørkesløs i en Fortælling om, hvorledes Helge vinder sin Brud. Snorre i Skáldskaparmál siger, at Holge og Thorgerd begge nød guddommelig Dyrkelse, men nævner ikke Irpa. Hun kan neppe forklares af Digtningen om Svaava og synes ikke at have traadt saa stærkt frem i den ældste Form af Sagnet om Thorgerd Holgebrud.

At Thorgerd har faaet en Søster, der ogsaa hjælper Haakon i Slaget, forklarer jeg af irsk Indflydelse. Hos Irlænderne nævnes nemlig flere Gange to Krigsgudinder sammen. Saaledes i et Digt i Leinster-Bogen *Badb* og *Nemain* og paa et andet Sted i samme Haandskrift *Fea* og *Nemain*. I irske genealogiske Skrifter siges disse at være Søstre[1]). Ogsaa *Badb*, *Macha* og *Morrigan* (eller *Ana*), der alle er Kampgudinder eller Kampfurier, siges at have været Søstre[2]).

Irpa betyder »den brune«, af Adjectivet *jarpr* brun. Navnet kan være givet hende, fordi hun opfattedes som Troldkvinde[3]). Bjørn Haldorsen angiver, at *irpa* kan betegne en Ulvinde. I en irsk Fortælling om Cuchulinn forvandler Krigsfurien Morrigan sig til en Ulvinde[4]).

Tilnavnet *Hǫlgabrúðr* og Forholdet til Digtningen om Helge Hjorvardssøn viser, at Saxos Fremstilling, hvorefter Thora (d. e. Thorgerd) er Helges Brud, er oprindeligere end den hos Snorre i Skáldskaparmál[5]) forekommende, hvorefter *Þórgerðr Hǫlgabrúðr* er Datter af Kong *Hǫlgi* i Haalogaland.

Da Thorgerd under irsk Indflydelse, som jeg tror, har faaet Søsteren Irpa, saa synes det rimeligt, at det ligeledes er irsk Indflydelse, som samtidig har ladet hende faa Helge eller Holge til Fader istedenfor, som tidligere, til Brudgom.

Efter irske genealogiske Skrifter[6]) var Krigsgudinderne

---

1) Revue Celt. I, 35.
2) Revue Celt. I, 36 f.
3) *Íma* er Betegnelse for en Troldkvinde og for en Ulvinde, jfr. *ímleitr* mørk, om Ulven.
4) Stokes und Windisch, Irische Texte II, 2, S. 252 f.
5) Sn. Edda I, 400.
6) Revue Celt. I. 35.

Fé og *Nemon* Døtre af *Elcmar* af *Brug* (Newgrange, nær Boyne). Jeg formoder, at en Nordmand, der opfattede Thorgerd som svarende til Irlændernes Krigsgudinde, har identificeret Thorgerds (eller Thoras) Brudgom Helge (eller Holge) med *Elcmar* og at han derfor har gjort Helge eller Holge til Thorgerds og Irpas Fader[1]).

At Thorgerd Holgebrud særlig sattes i Forbindelse med Haakon Jarl, fulgte næsten af sig selv, naar den Holge eller Helge, efter hvem hun havde sit Tilnavn, var bleven opfattet som Haalogalands Eponym eller Haaløygernes Stammeheros. Thi den Jarleæt, til hvilken Haakon hørte, havde hjemme i Haalogaland og kaldtes derfor *Háleygja ætt* »Haaløygernes Æt« eller i et Vers, som tillægges Hornklove, *Hǫlga ætt* »Holges Æt«[2]).

Desuden har vi al Grund til at tro, at Haakon Jarl i den historiske Virkelighed var en ivrig Thorsdyrker[3]), og naar nu Digtningen gjorde Thorgerd Holgebrud til en med Thor nær forbunden Gudinde, saa var det naturligt, at den gjorde Haakon Jarl ogsaa til hendes ivrige Dyrker.

Ligesom Thorgerd Holgebrud knyttes til en enkelt Høvding, saaledes troede Irlænderne, at Kampgudinden *Badb* var knyttet til visse Familier[4]).

I Fortællingen om Jomsvikingeslaget i Odd Munks Olav

---

[1]) I *Elcmar* kunde andet Led opfattes som *már* »stor« og derfor skilles fra. Dertil kunde den Omstændighed, at der var et gammelirsk Adj. *elc* »ond«, virke med. Sammenlign ogsaa, at den Mand, som i Hyndl. 18 kaldes *Jǫsurmarr* (*iosurmar*), i Flat. I, 25 (= Fornald. II, 9) kaldes *Jǫfurr*.

[2]) Jfr. G. Storm Arkiv II, 129 f.

[3]) Skalden Kormak digtede et Æresdigt om Haakons Fader Sigurd, hvori han taler om de af Sigurd opretholdte Offergilder. Omkvædene i dette Digt er tagne fra de dengang kjendte mythiske Fortællinger; her heder det: *sitr Þórr í reiðu* »Thor sidder i sin Vogn«. Lodderne i de Skaaler, som Haakon gav Skalden Einar, bar ifølge den ældste Form af Jomsvikingesaga Billeder af Thor og Odin. Jfr. Storm Arkiv II, 133—135.

[4]) Revue Celt. I, 34 f.

Trygvessøns Saga[1]) heder det: »Thorgerd Holgebrud kom med Haakon Jarl til Slaget og da faldt mange af Vikingerne, medens andre flygtede«. Og i Jomsvikingasaga fortælles det, at en synsk Mand saa Thorgerd Holgebrud og Irpa staa paa Haakons Skib i Slaget.

Saaledes gaa de irske Kampgudinder til Slaget med sine Yndlinger. I Fortællingen om det første Slag ved Mag Tuired heder det: »Vi vil gaa med eder«, sagde Døtrene, nemlig Badb og Macha og Morrigan og Danann (eller Anann) til de Høvdinger, som hjalp Tuatha-de-Danann[2]). Ifølge Leinsterbogen minder Cuchulinn før sin sidste Kamp sin Hest om den Tid, da *Badb* ledsagede dem paa deres Krigstog[3]).

Naar de irske Kampgudinder vise sig i Slaget, da bliver der et stort Mandefald for deres Yndlingers Fiender[4]). Ogsaa fortælles det, at de bringe Hæren i Forvirring[5]). Saaledes fortæller Islændingerne: »Thorgerd Holgebrud kom med Haakon til Slaget. Da faldt mange af Vikingerne, medens nogle flygtede«.

Ligesom Thorgerd Holgebrud og Irpa, saaledes har ogsaa de irske Kampfurier Magt over Elementerne. Om Slaget i Hjorungavaag fortælles i Jomsvikinga Saga: Et forfærdeligt Veir begyndte at trække op i Nord og der kom en mørk og tyk Sky op. Den bredte sig snart over hele Himmelen, og fra den kom der en Stormbyge baade med Lyn og Torden. Folk saa Thorgerd Holgebrud staa paa Haakons Skib. De syntes, at der fra hver Finger paa Troldkvinden fløi en Pil, og hver Pil rammede en Mand, saa han fik sin Død deraf. I denne Iling faldt der saa store Hagl, at hvert Korn veiede en Øre.

Hermed kan sammenstilles den irske Skildring af det første Slag ved Mag Tuired. Badb og Macha og Morrigu

---

1) Munchs Udg. S. 15.
2) Revue Celt. I, 40.
3) Revue Celt. I, 50.
4) Revue Celt. I, 40.
5) Revue Celt. I, 42 f.

udsendte Troldbyger[1]) og Stormskyer, som indeholdt Taage, og de lod uhyre Skurer med Ild og Strømme af rødt Blod styrte ned fra Luften omkring Krigernes Hoveder[2]).

Haglveiret i Jomsvikingeslaget omtales i flere Sagaer og hos Saxo. Fremdeles i Thorkell Gislessøns Búadrápa, som er fra uvis Tid (sandsynlig 12te Aarh.), og i Jómsvíkingadrápa af Bjarne Kolbeinssøn, som blev Biskop paa Orknøerne 1188. I det sidstnævnte Digt Str. 32 (Wisén) er det første Gang, vi finde Thorgerd nævnt som den, der fremkaldte Haglveiret: »Jeg har hørt, at Holgebrud da lod den slemme Iling rase«. Ved Siden deraf er de ældste Vidnesbyrd om hende Sætningen »en høi Kvind døde, da *Hǫlgatroll* døde« i den islandske grammatiske Afhandling fra c. 1140[3]), Navnet *Hǫlgabrúðr* i den versificerede Navneramse, som knyttes til Snorres Edda, og Saxos Fortælling fra c. 1200 om Thora og Helge. Jomsvikingasaga, hvori hun optræder, er efter Gustav Storm i sin ældste Form sikkerlig ældre end c. 1220. Det er saaledes vist, at Fortællingen om Thorgerd Holgebrud og om hendes Forhold til Haakon Jarl var i Omløb allerede tidlig i 12te Aarhundred.

Derimod nævnes Thorgerd ikke i Tord Kolbeinssøns Eiriksdraapa, som er digtet tidligst 1014 og omtaler Jomsvikingeslaget. Ligesaa lidet nævnes hun i de Vers, som er bevarede af Haakon Jarls Samtidige Tind Hallkellssøn, Einar Skaalaglam og Eivind Skaldaspiller. Hendes Navn forekommer heller ikke blandt de mythiske Navne i den Draapa, som Kormak digtede om Haakon Jarls Fader Sigurd. Tind Hallkellssøn deltog i Jomsvikingeslaget (som sættes til 986). Om dette forfattede han et Digt, af hvilket 7 hele og 6 halve Stropher er bevarede[4]). I disse Vers skildrer Digteren Kam-

---

1) *cetha dolfe draigechta* »druidically formed showers«.

2) Revue Celt. I, 40.

3) *hǫ' dó, þá es hǫlgatroʟ dó, en heyrþe til hǫᴅo, þá es þóʀ bar huereɴ* (Den første og den anden gramm. afh. i Snorres Edda udg. af Dahlerup og F. Jónsson S. 15, S. 48 og S. 80 f.). Sætningen er dannet for at illustrere Forskjellen mellem *d* og dobbelt *d* (*ᴅ*).

4) Udgivne og tolkede af Finnur Jónsson i Aarbøger 1886.

pen udførlig, rigtignok uden at meddele mange karakteristiske Træk, og han nævner, at Haakon sendte en vældig Hær til Odin. Man skulde derfor vente hos Skalden at finde nævnt Jarlens Ofring til Thorgerd Holgebrud og Irpa samt disses formodede Indflydelse paa Kampen, hvis han havde vidst noget derom. Men han kan ikke have vidst noget derom.

Min Undersøgelse i det foregaaende har, tror jeg, godtgjort, at Thorgerd Holgebrud ikke fra først af har været en finsk Gudinde[1]). Men da der tillagdes hende den samme Magt over Elementerne som Finnernes Troldmænd og mythiske Væsener, gjordes hun af Nordmænd og Islændinger til en finsk Guddom. Og Holge, med hvem hun var forenet, opfattedes som identisk med Holge, Haalogalands Stammeheros, til hvem man havde overført et Sagn, som tidligere havde været fortalt af Nordmændene om Dyrkelsen af en Guddom hos et med Finnerne beslægtet Folk. Snorre fortæller i Skaldskaparmaal[2]): Kong Holge, efter hvem Haalogaland har sit Navn, var Fader til Thorgerd Holgebrud. Man ofrede til dem begge. Holges Haug blev dannet saa, at man skiftevis lagde i den et Lag af Guld og Sølv, som man havde ofret til ham, og et Lag af Muld og Sten. Derhos anføres et Vers af Skule Thorsteinssøn (fra første Halvdel af 11te Aarh.), som viser, at denne kjendte dette Sagn om Helges Haug. Men det samme berettes andensteds om Bjarmerne og deres Gud *Jómali* (Jumala)[3]).

I Olav den helliges Saga i Heimskringla fortælles det, at der i Bjarmernes Land ved Dvina var et indgjærdet Sted. I dette var en Haug, hvori Guld og Sølv og Muld var kastet sammen, og der stod et kostbart smykket Billede af Bjarmernes Gud Jomale. I Lighed hermed siges det i Orvarodds Saga[4]), at der i Bjarmernes Land ved Dvina stod en Haug,

---

[1]) Dette mente Sv. Grundtvig heroiske Digtn. S. 93 og Henry Petersen Nordboernes Gudedyrkelse og Gudetro S. 95.

[2]) Kap. 45, Sn. Edda I, 400.

[3]) Detter i Zeitschr. f. d. Alt. XXXII, 401 f.

[4]) Fas. II 176, 513; Boers Udg. (1888) S. 29—31.

hvori Muld og Sølv var kastet sammen. Til den Haug skulde man bære en Haandfuld Sølv og en Haandfuld Muld til Minde om hvert Menneske, som døde, og det samme skulde man gjøre for hver, som fødtes.

Det er altsaa tillige under Indflydelse af Opfatningen af Holge som Haalogalands guddommelige Stammeheros, der dyrkedes med finsk Cultus, at den med ham forbundne Thorgerd er bleven opfattet som en Gudinde, der havde de finske Guddommes magiske Evne.

Thorgerd Holgebrud har dog heller ikke været en Familieguddom[1]) eller en (virkelig eller opdigtet) Æ̈ttemoder af Haakon Jarl, som denne i levende Live dyrkede[2]). Thorgerd Holgebrud er tværtimod længe efter Haakon Jarls Dage opdigtet, med Svaava i Digtningen om Helge Hjorvardssøn som Forbillede, af en Mand, som kjendte Kvadet om Rimgerd. Dette Kvad er forfattet c. 1025—1035 i Britannien af en i det vestlige Norge født Digter, som havde opholdt sig sammen med irske Digtere ved Kongehirden i Dublin og som der havde lært at kjende irsk Digtning.

Altsaa er Thorgerd Holgebrud og Fortællingen om hende ikke skabt før c. 1050. Da irske Forestillinger her har virket ind ved Siden af Digtningen om Helge Hjorvardssøn, maa Thorgerd-Mythen være skabt af en norsk (snarest nordnorsk) Mand i Irland.

Mythen om hende synes fra først af ikke at have været behandlet i et mythisk-heroisk Oldkvad, men i en Sagnfortælling (*fornaldarsaga*).

Vi kan paavise to væsentlig forskjellige Udviklingsformer af denne Mythe. Den ældre, hvori Thorgerd (hos Saxo kaldt Thora) er Helges eller Holges Brud og Guses Datter, som hos Saxo. Den yngre, hvori hun er bleven Holges Datter, optræder sammen med en Søster Irpa og opfattes dels som Gudinde, dels som Trold. Denne yngre Form er under irsk

---

[1]) Saaledes Munch, Norske Folks Hist. I, 332.

[2]) Saaledes Vigfusson Corp. poet. bor. I, 402 og Storm i Arkiv II, 133.

Indflydelse udviklet af den ældre og synes derfor ligesom denne at være opstaaet i Irland eller ialfald at være dannet af Mænd, som har været i Irland eller Skotland.

Detter har i Zeitschr. f. deutsch. Alt. XXXII, 394 ff. fremsat en Opfatning af Mythens Oprindelse og Udvikling, som er væsentlig forskjellig fra den her af mig udviklede. Han mener, at Mythen om Helge eller Holge og Thorgerd har sin Oprindelse fra det danske Sagn om den danske Konge Helge, Rolvs Fader (som ved Folkeetymologi skal være bleven sat i Forbindelse med Haalogaland) og dennes Elskovsforhold til Thora, Yrsas Moder, som svarer til de islandske Kilders Olov.

Mod denne Detters Formodning taler efter min Mening den Omstændighed, at Thora som Navn paa Yrsas Moder kun forekommer i danske Kilder, ikke i de norsk-islandske, som derimod kalde hende Olov. Og dog viser den islandske Sagnform sig i andre Henseender som mere oprindelig end den danske[1]). Detters Formodning forklarer ikke Forandringen af Navnet Thora til Thorgerd i de islandske Kilder. Den forklarer heller ikke Haalogalands Konges gjentagne Beilen til Thora eller det Træk, at han paa Grund af en Feil ved Munden ikke vilde tale med Andre, hos Saxo. Endelig oplyser denne Formodning os ikke om, hvorfor Thorgerd er bleven opfattet som en Troldkvinde eller Gudinde, der har Magt over Elementerne.

Dog antager ogsaa jeg, at det danske Sagn om Rolvs Fader har paavirket Saxos Fortælling om Haalogalands Konge deri, at han kalder dennes Brud Thora, ikke Thorgerd. Og jeg er enig med Detter i, at Forbindelsen mellem Thoras eller Thorgerds Brudgom Helge eller Holge og Haalogaland skyldes Folkeetymologi.

Detter fremsætter fremdeles en sindrig, i det foregaaende ikke nævnt Formodning om Oprindelsen til Irpa, ved hvilken han tillige vil forklare den Forskydning i det islandske Sagn, at Holge er bleven Thorgerds Fader istedenfor, som han var

---

[1]) Jfr. Olrik Sakses Oldhist. II, 144 ff.

fra først af, hendes Brudgom. Detter mener, at Navnet *Irpa* »den brune« betegner hende som en Trælkvinde eller som en Pige af lav Herkomst (jfr. *Erpr* i Jormunrek-Sagnet, *Hǫsvir*, *Kráka* og fl.) og at hun efter sin Oprindelse er identisk med *Yrsa*, der ligesom Kraaka sattes til at vogte Kvæg og hvis Navn var et Hundenavn. Naar Holge er gjort til Thorgerds Fader, saa beror dette ifølge Detter paa en Forveksling af Moderen Thora eller Olov og Datteren Yrsa, der begge kunde kaldes Helges Brud; Helge var Yrsas Fader og Elsker. Denne Forveksling af Moder og Datter foreligger i Chron. Erici (Scr. r. Dan. I, 151) eller rettere Ryaarbøgerne (Pertz Script. XVI, 393), hvor den danske Konge Helges Datter, som siden føder ham Rolv Krake, kaldes Thora.

For denne Detters Combination kunde tale den Omstændighed, at den paaviser en Kvinde ved Navn Thora, som kunde siges samtidig at være Helges Brud og Helges Datter. Jeg kan dog ikke finde den sandsynlig. Thi naar Rolv Krakes Moder overalt kaldes Yrsa (*Ursa*) baade i danske og i norsk-islandske Kilder (med Undtagelse af Chron. Erici, hvor hun ved Forveksling med Moderen kaldes Thora), saa har vi ingen Ret til at forudsætte, at hun tillige skulde have været kaldt Irpa og at Thorgerds Søster Irpa efter sin Oprindelse skulde være samme Person.

Selv om Detter, hvad jeg ikke tror, skulde have Ret i Forbindelsen mellem Irpa og Yrsa, turde vi antage, at irske Forestillinger havde virket med til at gjøre Irpa til en Gudinde eller Troldkvinde, der som sin Søster havde Magt over Elementerne og hjalp sin Yndling i Søslag.

Kun i Sagnets yngre Form kan vi paavise Irpa samt Thorgerds og hendes Søsters Forbindelse med Haakon Jarl.

Det er, efter min Udvikling i det foregaaende, Digt og Fabel, naar det fortælles, at Haakon Jarl ofrede sin Søn til Thorgerd Holgebrud i Slaget ved Hjorungavaag, og naar det siges, at han havde et Tempel, hvori Thorgerds og Irpas Billeder var opstillede. Forfatteren af Fagrskinna viser sin sunde Rationalisme ved ikke at nævne et Ord om Thorgerd. Snorre nævner hende heller ikke i Heimskringla, men bemærker

der, efter at have fortalt om Jomsvikingeslaget: »Der gaar det Sagn blandt Folk, at Haakon Jarl i dette Slag har ofret sin Søn Erling for at faa Seier, og at der derpaa kom en Stormbyge og at Jomsvikingerne da begyndte at falde«. Han tror aabenbart ikke paa dette Sagn om Ofringen.

Derimod omtaler baade Snorre og Fagrskinna det forfærdelige Haglveir under Slaget som en utvivlsom Kjendsgjærning. Alle nyere Historikere har ligeledes opfattet det saaledes[1]).

Tidligere har man ment, at Haglveiret ogsaa skulde være omtalt i Tind Hallkellssøns Digt. Men Finnur Jónsson har godtgjort[2]), at der her er Tale om Pilenes Hagl. Skalden synes at sige: »I Odins Uveir haglede det med Buens Hagl«[3]).

Det ligger derfor nær at formode, at hele Fortællingen om Haglveiret i Slaget er opstaaet ved en Misforstaaelse af Tinds Vers. Paa samme Maade kunde man have misforstaaet »Kampskyernes (d. e. Skjoldenes) Byge« *morðskýja hríð* hos Tind Str. 9 om virkelige Skyer, som bragte Død og Nederlag. »Odins-Flammernes (d. e. Sværdenes) Knitren tiltog«, *gnýr óx Fjǫlnis fúra* i Str. 5 kunde have været forstaaet

---

1) F. Ex. P. A. Munch Norske Folks Hist. I, 2, S. 118; Storm i (Norsk) Hist. Tskr. IV, 426 f.

2) Aarbøger f. nord. Oldk. 1886 S. 327—329, 357, 360.

3) F. Jónsson læser:

Dreif at viðres veðre
. . . *grimmo* . . . . . .
. . . .
. . . *fjǫrnes hagle.*

Han har indsat *fjǫrnes* (der i Træk ligger temmelig fjærnt) for Haandskriftets meningsløse *tímís*. Jeg formodede først *tvíviđ-hagli* af *tvíviðr* Bue; jfr. *hagl tvíviðar* Merl. II, 65. Dog synes Sammensætningsform istedenfor Genetiv (hvorpaa *tímís* tyder) mig betænkelig. Skulde derfor det rette være *tvívis hagli*? og skulde man have omtydet irsk *túag* »Bue« til oldn. **tývir*, **tvívir*, hvilken Omtydning da senere blev forandret til *tvíviðr* (Gen. *tvíviðar*), d. e. et af to Stykker bestaaende Træ? Eller skulde *tvívir* af *tvíívir* betegne Buen som den, der bestaar af to Stykker Barlind?

om Lynild. Og Skaldens Ord i samme Strophe, at den brynjeklædte Kriger kastede Brynjen af sig, kunde have givet Anledning til den Fortælling i Jomsvikinga Saga, at det tidligere paa Dagen havde været saa hedt, at Folk havde taget Klæderne af sig.

Denne Formodning om, at Fortællingen om Haglveiret i Jomsvikingeslaget skulde have sin Grund i Misforstaaelse af Tind Hallkellssøns Vers, er usikker. Derimod tror jeg ved Mythen om Thorgerd Holgebrud sikkert at have paavist, at den islandske Tradition om Haakon Jarls Historie allerede, før Sagaer blev nedskrevne, var bleven overgroet i større Omfang, end man hidtil har tænkt sig, af Digtningens og Fabelens farverige Ukrud.

Jeg har, tror jeg, paavist, at Fortællingen om Thorgerd Holgebrud er dannet af en Nordmand efter Digtningen om Hjorvard og hans Søn Helge samt af Kvadet om Rimgerd under Paavirkning af irske Forestillinger og at den altsaa sandsynlig er dannet i Irland. Dette godtgjør, at norske Skalde og Sagamænd i Irland kjendte Digtningerne om Hjorvard og Helge, Svaava og Rimgerd paa den Tid, da Fortællingen om Thorgerd Holgebrud blev dannet, hvilket maa have fundet Sted mellem c. 1050 og c. 1130, snarest omkring 1050.

XXVI.

Slutningsord.

Der er flere vigtige Spørgsmaal, som jeg i mine Undersøgelser om Helge-Digtene kun har berørt, uden her at kunne behandle dem i deres fulde Omfang, og ved hvilke jeg ikke har kunnet nærmere begrunde min særegne Opfatning, fordi disse Spørgsmaal staar i Forbindelse ogsaa med mange andre gamle Digtninger, som er optegnede paa Island i Eddasamlingen eller tildels i andre Skrifter.

Jeg skal dog her til Slutning med faa Ord tydeligere fremhæve nogle af disse Spørgsmaal og lidt nøiere bestemme min Opfatning af dem.

Vi har seet, at Digtningerne om Helge, som blev gift med Sigrun, og om Helge Hjorvards Søn er stærkt paavirkede af og paa mange Maader forbundne med Digtningen om Volsunger og Nivlunger. Tyske Granskere, fremfor alle Müllenhoff, har forlængst gjendrevet en i Norden tidligere ikke usædvanlig Opfatning, at Sagnet om Sigurd Faavnesbane og Nivlungerne skulde fra først af ligesaa vel tilhøre Nordboerne som Tyskerne. Det er sikkert, at Sagnet om Sigurd Sigmunds Søn og om Nivlungerne i sin Oprindelse er et vestgermansk, for Nordboerne fremmed Sagn.

De fleste tyske Sagnforskere mener, at den Form af Sagnet om Volsunger og Nivlunger, som vi kjender i Norden navnlig fra Eddadigtene og Volsungasaga, er kommen fra Tyskland til Norden, men de udtale sig for det meste meget ubestemt og uden nærmere Begrundelse om den Vei, ad hvilken Sagnet skal have vandret[1].

Jeg tror derimod i det foregaaende at have godtgjort, at Nordmændene optog de Sagn om Volsunger, som har indvirket paa Helgesagnene, i Vesten, navnlig paa de britiske Øer og særlig under Samfærsel med Engelskmænd. De lærte Sagnene tildels at kjende gjennem Digte, som var forfattede paa angelsaksisk Sprog. Sammen med disse Sagn hørte de

---

[1]) Den sædvanlige Opfatning er udtrykt saaledes af den hollandske Lærde Symons (i Pauls Grundriss II S. 23): »Die nordische [Form] der älteren Eddalieder, die aus ihrer fränkischen Heimat vermutlich durch sächsische Vermittlung nach Skandinavien kam«. Mogk har nylig i »Forschungen zur deutschen Philologie, Festgabe für Rudolf Hildebrand«, 1894, S. 1 udtalt sig saa: »Unerschütterlich fest steht vor allem das eine: die Heimat der nordisch-deutschen Heldensage ist Deutschland; von hier ist sie nach dem Norden gekommen«. Mogk mener, som jeg tror med urette, at Sagnet om Volsunger og Nivlunger blev kort efter Aaret 512 bragt til Gautland af Heruler, som havde hørt Sagnet af Østgoterne, der igjen kjendte det fra Frankerne.

Digtninger og Sagn, som i sin Oprindelse var frankiske, om andre Sagnhelte, bl. a. merovingiske Konger.

Jeg haaber i Fremtiden at skulle kunne paavise, at flere andre Volsungesagn i Eddakvad og i Volsungasaga ligeledes først er skabte hos Nordboerne i Vesten, tildels efter angelsaksiske Digte som Forbilleder. Særlig skal jeg søge at vise, at det ældste nordiske Digt, som nævner Volsungesagnet, nemlig Kvadet om Valund, peger hen til England[1]).

Det er sandsynligt, at danske Digtere i Vesten tildels havde behandlet de vestgermanske Heltesagn før end de norske Digtere, og at disse tildels lærte at kjende de fremmede Sagn af danske Mænd.

Fremdeles tror jeg at skulle kunne godtgjøre, at det ikke er rigtigt, naar mange endnu forestille sig, at Eddasamlingen omfatter Digte fra de forskjelligste Egne af Norden: nogle kanské fra det nordlige Norge, flere vel fra det sydvestlige Norge; andre fra de skotske Øer, fra Grønland, fra Island. Disse Digte skal efter manges Forestilling først være komne i Forbindelse med hverandre derved, at de samtidig blev optegnede efter Optegnerens egen Hukommelse og efter mundtlig Meddelelse fra andre paa Island og der forenede i en og samme Samling, medens de tidligere udelukkende havde været bevarede ved mundtlig Tradition.

Jeg tror tværtimod nu at kunne godtgjøre, at de fleste af disse Digte allerede fra sin Oprindelse af høre sammen, saa at de yngre forudsætte de ældre. De fleste af disse Digte tilhøre forskjellige Sider af en og samme Retning, er digtede under væsentlig samme Forhold og ydre Impulser. Naar det om enkelte er godtgjort, at de er digtede i Vesten af norske Digtere, som færdedes blandt Englændere og Irer, saa følger

---

[1]) Nærmest beslægtet med min Opfatning er Golthers Fremstilling i Germania XXXIII, 469 og 476. Han mener, at Kundskab om Nivlungesagnet først kom til danske og norske Vikinger i Frankrig; at dette Sagn udbredte sig blandt Vikingerne i Vesten og over Irland kom til Island. Dog nævner Golther ikke Engelskmænd eller engelske Digte som Mellemled.

deraf det samme for mange andre af Eddadigtene. Den Antagelse synes derfor mulig eller endog rimelig, at Kjærnen af Eddasamlingen ikke først er bleven til paa Island, ja ikke engang paa Shetlandsøerne eller paa Orknøerne, men at de ældste og fleste Eddadigte allerede er blevne forenede i én Samling blandt de Nordmænd, som færdedes snart i England snart i Irland, kanské endog saa tidlig som ved Midten af 11te Aarhundred[1]). Samlingen kom vistnok over de nordskotske Øer til Island. Senere, snarest paa Island, kom enkelte yngre Digte til, f. Ex. de grønlandske Atlemaal.

Paa de britiske Øer, i Nordboernes Nybygder blandt Angelsakser og Kelter har Nordens mythisk-heroiske Digtning vokset sig stor. Denne Sandhed er det, jeg vil føre frem til almen Erkjendelse, og denne Sandhed, for hvilken Karl Müllenhoff var blind, har Islændingen Gudbrand Vigfusson paa Englands Jordbund først klart seet.

Hvad den kritiske Methodes Mester ved Berlins Universitet ikke kunde øine, fordi de tyske Ætlinger af Tacitus's Germaner dannede Centret for hans Betragtning, det saa den umethodiske, men skarpsynte Nordbo, fordi han fra Barndommen af i Sagaerne og Skaldekvæderne havde gjennemlevet sit Folks ydre og indre Historie, fordi han selv med opladt Øie havde vandret sine Fædres vide Veie og fordi hans Blik var blevet skjærpet ved at følge P. A. Munchs og Konrad Maurers Veiledning.

Bygden ved Breidefjorden paa Islands Vestkyst, dette Sagaskrivningens egentligste Hjemland, har Vigfusson kaldt Islands Attika.

Jeg skulde ville kalde de nordiske Nybygder paa de britiske Øer for Nordens Æolien.

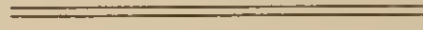
[1]) Jfr. foran S. 69.

Island var Nordens Jonien. Der blev Nordens Herodot født.

Et Attika har Nordens Oldtid aldrig havt.

Hvorfor blev Norge ikke Nordens Attika?

Var det, fordi Norden ikke har havt sine Perserkrige?

TILLÆG OG RETTELSER.

Til Side 9. *brimdýr blásvǫrt* Helg. Hund. I 50 er vel Forbilledet for *byrvarga blásvarta* hos Thorarin Stuttfeld (c. 1120) Sig. s. Jórs. Kap. 6.

Til Side 33. *ræsir* forekommer ogsaa hos andre Kunstskalde: Hallfred, Tjodolv Arnorssøn og flere.

Til Side 41 f. Axel Kock forklarer (Zeitschr. f. deutsch. Alt. XL, 205) *Rán* tiltalende som **Ráðn* af *ráða*; jfr. nysvensk *sjörå* n. Havfrue. Hvis dette er rigtigt, kan Lydligheden dog have virket med til, at den norske Digter har ladet *Rán* i Stormen udstrække sin Haand mod Skibet, medens den irske Fortælling, af hvilken hans Digt er paavirket, lod *róin* (Sælerne) i Stormen hæve sig mod Skibene.

Til Side 45 L. 4 f. n. »l. III« læs »l. V«.

Til Side 60. Hvis *Hátún* H. Hund. I 25 er en Omtydning af Athen, kan *Hátún* I 8 være nævnt blandt de Steder, som Sigmund skjænker sin Søn, fordi det Digt om Ulve-Theodrik, som har paavirket Digteren, kan have nævnt Athen blandt de Steder, som Faderen skjænker sin Søn. Thi Athen nævnes i flere tyske Wolfdietrich-Digte som en af Hugdietrich behersket By. Jfr. S. 89.

Til Side 110. Mærk *sopna* = *sofna* i cod. AM. 673 *A* 4to; *hipni* = *hifni*, *himni* i Eirspennill fol. 177 a.

Til Side 112 L. 20. »II 37« læs »II 38«.

Til Side 124. Den her fremsatte Formodning om *Bragalundr* og *bragafull* (*bragarfull*) er ikke sandsynlig. I Heimskr. Hák. s. g. Kap. 14 (F. J.) er *Braga full* stillet ved Siden af *Óðins full*, *Njarðar full*, *Freys full* og altsaa opfattet som indeholdende Gen. sg. af Gudenavnet *Bragi*.

Til Side 128 f. Overgang fra *gg* til *k* efter Vokal med Bitone foran Hovedtonen finder jeg ogsaa i følgende Ord, om hvis Brug som Stedsnavn jeg skylder Professor Rygh de givne Oplysninger: Oldn. *hégeitill*, i nynorske Dial. *heggjeitel*, i Ryfylke *heggjel*, *heggjedl* (Aasen. Ross). Dertil Navnet paa en Holme syd for Kvitingsø *Hæggeitill* Dipl. Norv. XII Nr. 16 (1293, Afskrift fra 1427), nu udtalt *Hijillen* (skridende Tonehold), skrevet Hegel. Derimod i Helgeland *hikkjel=heggjeitel* (Aasen). Hertil Navnet paa en Ø i Trænen Hikelen (i Matrikelen Gaard-Nr. 3), udtalt *Hĭkjĕlen* eller *Hikkjĕlen* med Hovedtonen paa anden Stavelse (standsende Tonehold).

Til Side 187 f. De Ord, med hvilke Helge afbryder Sinfjotles og Gudmunds Skjældsord, kan sammenlignes med Didriks Ord i Nibelungenlied 2282 (Lachm.).

Til Side 188 L. 15. »II 26« læs »II 24«.

Til Side 200 ff. Felix Niedners Afhandling »Zur Liederedda« (Berlin 1896) kom mig for sent i Hænde til, at jeg i det foregaaende kunde benytte den.

Til Side 236 f. Forandringen af *Laertes* til *Hlǫðvarðr* behøver ikke at forudsætte, at *Laertes* blev udtalt med *a* foran *rt*. Forandringen er snarere at forklare af Tanken paa den sent ags. Form *-werd* = oldn. *-varðr*.

Til Side 260 Anmærkning. Sagnet om Chlodovech og Chrodechildis behandles ogsaa af Godefroid Kurth, Histoire poétique des Mérovingiens, Paris 1893, S. 225—251.

Til Side 275. *Fránmarr jarl* kan være en Omtydning af et ags. *frǣmǣre eorl*, som har været en Oversættelse af *virum inlustrem* hos Gregor af Tours.

Til Side 277 L. 19. »erklære« læs »erklæret«.

Til Side 288. Binz i Sievers Beitr. XX, 222 f. søger af Stedsnavne at gjøre det sandsynligt, at Angelsakserne har kjendt

en mythisk Person *Hôd*. Men intet taler for, at Angelsakserne af denne Person har havt den samme Opfatning, som Balladen af »auld carl Hood«.

Til Side 313. Naar Navnet Helge Hjorvardssøn ikke har tilhørt en historisk Person, er det sandsynligt, at en Digter har optaget fra Skjoldungeætten *Hjǫrvarðr* som Navn paa Faderen baade af Hensyn til Allitterationen (jfr. *Helgi Hundingsbani*, *Helgi Haddingjaskati*) og paa Grund af Navnets etymologiske Betydning »Sværdvogter«, da Sagnene om Helge Hundingsbane, Helge Hjorvardssøn, Sigmund og Sigurd alle fortæller om, at Helten, som skal begynde sin Virksomhed, faar et Sværd som Gave.

REGISTRE[1].

I. SPROGLIGT REGISTER[2].

Ord- og Navne-Register.

---

[1]) De tilføiede med Antiqva trykte Tal betegne Sidetal i dette Skrift.
[2]) Oldnorske Ord er ikke særlig betegnede.

Sprogforhold.

II. LITTERÆRT REGISTER.

Eddadigte[1]).

---

[1]) De med Cursiv skrevne Tal betegne Stropher efter S. Bugges Udgave.

III. SAGREGISTER.

Sagnhistoriens og Digtningens Personer[1]).

[1]) Mange af de i Ordregistret optagne Navne kunde ogsaa have været opførte her.

Sagn samt Sagnenes og Digtenes Motiver.

Forskjelligt.

Færdig fra Trykkeriet den 22. Juli 1896.

